

9

Silahlı ayaklanma üzerine

"Ulusların bayatındaki büyük sorunlar ancak zorla çözümlenir."

Silahlı ayaklanma, Lenin'e göre, devrimin en yüksek noktasıydı. Pasif menşevikler ayaklanma için aktif hazırlığın rolünü hiçbir zaman anlamamışlardır. Eski Blankist darbeciler ise ancak ayaklanmanın teknik yönünden bahsetmişler, bunu genel kitle hareketinden, kitlelerin günlük yaşamından, onların örgütlenmesinden ve sınıf bilincinden tamamen soyutlamışlardır. Oysa Lenin ayaklanmanın aktif inceleme ve icra gerektiren ve devrimin genel hareketiyle ilişkisi olan bir sanat olduğuna tekrar tekrar değinmiştir.

Marks, devrimin, yeni toplumun ebesi olduğunu söyler; ve ebelik, incelenmesi gereken özgün kuralları olan bir şeydir. Lenin ayaklanma sorununa bu açıdan bakmış ve meydana gelişinin somut koşullarını incelemiştir. Dolayısıyla, hayatının değişik dönemlerinde bu konuyu değişik şekillerde değerlendirmiştir.

Örneğin, 1897'de bu konuyu değerlendirmeyi ertelemiştir. *Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri*'nde şöyle der:

"Şu anda, otokrasiyi doğrudan devirmek için sosyal demokrasinin hangi yöntemlere başvuracağını kararlaştırmak, ayaklanmayı mı yoksa yaygın bir siyasal görevi mi ya da başka cins bir saldırıyı mı seçeceğini düşünmek orduyu toplamadan önce generallerin savaş konseyini toplantıya çağırma-

Orduyu toplamak, genel örgütlenme, propaganda ve ajitasyon gerektiriyordu. 1902'de *Ne Yapmalı?*'de ise Lenin ayaklanma konusundan genel hazırlık düzeyinde söz eder:

"Gözünün önünde bir halk ayaklanması canlandır. Bunu düşünmemiz ve hazırlık yapmamız gerektiği konusunda şimdi herhalde herkes anlaşıyordu. Ama *nasıl?* Tabii ki Merkez Komitesi'nin ayaklanmaya hazırlanmak amacıyla her bölgede ajanlar atmasıyla olmaz! Bir Merkez Komitemiz olsaydı bile, böyle atamalarla günümüz Rusyası koşullarında hiçbir şey yapamazdı. Ancak, ortak gazetenin kuruluşu ve dağıtımı esnasında oluşacak bir ajanlar ağı, ayaklanma çağırısı için 'oturup bekleyerek' değil, işçi kitlelerinin geniş katmanlarıyla ve otokrasiden hoşnutsuz tüm sosyal katmanlarla ilişkilerini güçlendirecek düzenli faaliyeti yapacaktır, ki ayaklanma için bu çok önemlidir. İşte bu tip faaliyet, genel siyasi durumu doğru hesaplama ve dolayısıyla, ayaklanma için uygun anı saptama yeteneğini edinmeye yarayacaktır. İşte bu tip faaliyet tüm yerel örgütlerin, Rusya'nın tümünü tahrik eden aynı siyasi konulara, olaylara aynı anda tavır almayı, ve böyle 'olaylara' mümkün en gayretli, benzer ve kestirme biçimde tepki göstermeyi öğretecektir; çünkü esasında ayaklanma, tüm halkın hükümete en gayretli, en benzer ve en kestirme 'cevabı'dır. Son olarak, Rusya'nın her tarafındaki tüm devrimci örgütlere birbirleriyle en düzenli ve aynı zamanda en gizli ilişkiyi sürdürmeyi öğretecek ve böylece gerçek parti birliğini yaratacak faaliyet işte bu tip faaliyettir; çünkü böyle ilişkiler olmazsa, ayaklanma planını hep birlikte tartışmak ve ayaklanma öncesi gerekli hazırlık önlemlerini hep birlikte almak -ki bu önlemler en sıkı gizlilik ile saklanmalıdır- olanaksız olur."¹³

Konunun değerlendirilmesinin üçüncü aşaması 1905'tedir. 9 Ocak 1905'teki Kanlı Pazar'ın ardından Lenin, *Vperyod* gazetesinde ve Mayıs 1905'teki 3. Kongre'de ayaklanmayı doğrudan bir çağrı olarak ortaya sürer. Kongreye sunduğu *Silahlı Ayaklanma Üzerine Karar*'da şöyle der:

"Üçüncü RSDİP Kongresi, silahlı ayaklanma ile otokrasiyi karşı doğru-

dan mücadele için proletaryanın örgütlenme görevini mevcut devrimci durumda partinin en önemli ve acil görevlerinden biri olarak görür.

“Dolayısıyla Kongre tüm parti örgütlerine şunları emreder:

“a) Propaganda ve ajitasyon ile proletaryaya, yaklaşan silahlı ayaklanmanın sadece siyasi önemini değil, pratik örgütlenme yanının anlatılması,

“b) Bu propaganda ve ajitasyonda, ayaklanmanın başında ve ayaklanma esnasında büyük önemi olabilecek kitlesel siyasi grevlerin rolünün anlatılması ve

“c) Silahlı ayaklanmanın ve doğrudan önderliğinin planının çizilmesine yönelik ve bununla beraber proletaryanın silahlandırılması yolunda en enerjik adımların atılması amacıyla gereğinde özel parti işçi grupları kurulması.”⁴

Silahlı ayaklanma konusu Üçüncü Kongre’deki tüm kararların ortak noktasıydı. Gündemdeki her madde bu konu açısından tartışıldı ve karara bağlandı.

Kongre’den iki ay kadar sonraki *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasi’nin İki Taktiği* adlı kitabında Lenin gene ayaklanma hazırlığının acilliğini vurguluyordu:

“İşçi sınıfını eğitime ve örgütlenme konusunda şüphesiz yapacağımız daha çok şey var; fakat şimdi meselenin özü: eğitim ve örgütlenme faaliyetinde asıl siyasi ağırlığı hangi konuya vereceğiz? Sendikalara ve mevcut yasal derneklere mi, yoksa ayaklanmaya, bir devrimci ordu ve devrimci hükümet yaratma faaliyetine mi? Her ikisi de işçi sınıfını eğitmeye ve örgütlemeye yarar. Her ikisi de şüphesiz gerekli. Ancak mevcut devrimdeki sorun şu: işçi sınıfını eğitim ve örgütlenme faaliyetinde bunlardan hangisi üzerinde duracağız, birincisi mi, ikincisi mi?”⁵

Bu sözlerin peşisıra Lenin kararını ilan eder: “Ulusların hayatındaki büyük sorunlar ancak zor yoluyla çözümlenir.”⁶

Aralık 1905’de Moskova’da silahlı ayaklanmanın arifesinde Lenin, bir defa kitleler devrime kalkışmaya ve harekete geçmeye hazır

duruma geldiklerinde, partinin ayaklanma çağrısı yapmasını ve zafer için gerekli pratik adımları kitlelere anlatması gerektiğini açıkça savunur.

“Ayaklanma sloganı konunun zot kullanılarak halledilmesi yolunda bir slogandır, ki bugünün Avrupa uygarlığında bu ancak askeri zor olabilir. Devrim için genel şartlar olgunlaşmadan, kitleler harekete geçmeye hazır olduklarını kesin bir şekilde göstermeden ve dış etkiler açık bir krize yol açmadan bu slogan ileri sürülmemelidir. Fakat böyle bir slogan bir defa öne sürüldüğünde, ok yazardan bir defa çıktığında, bütün bahaneler kenara itilmeli; mevcut durumda başarılı bir devrim için gereken pratik şartların ne olduğu kitlelere doğrudan ve açıkça anlatılmalı.”⁷

Ayaklanma sanatı

Lenin tekrar tekrar ve özellikle Moskova’daki Aralık 1905 silahlı mücadelesinin ardından, Marks ve Engels’in, ayaklanmanın bir sanat olduğu ve bu sanatın başlıca kuralının son derece cüretkar ve geriye dönüşü olmayan bir atak olduğu şeklindeki anlamlı ifadelerini tekrarlar. Askeri bilginin, askeri tekniklerin ve askeri örgütlenmenin büyük önemini üstünde durur. İşçilerin düşmanlarının bilgi ve tekniklerinden ve kendi mücadele deneyimlerinden ders almaları gerektiğini söyler.

Ağustos 1906’da yazdığı *Moskova Ayaklanmasının Dersleri* adlı bir yazısında şöyle der:

“Çok yakın geçmiş dönemde askeri tekniklerde yeni ilerlemeler kaydedildi. Japon savaşı el bombasını ortaya çıkardı. Silah fabrikaları pazara otomatik silahlar sürdü. Bu silahların her ikisi de Rus devriminde zaten başarıyla kullanılıyor, fakat bir bakıma bunlar yeterli olmaktan çok uzak. Teknikteki ilerlemelerden yararlanabiliriz ve de yararlanmalıyız, işçi birliklerine seri şekilde bomba yapmasını öğretmeliyiz, onlara ve kendi savaş ekiplerimize patlayıcı madde, fitil levazımı ve otomatik silahlar tedarik etmek konusunda yardım etmeliyiz.”⁸

Ve Lenin Moskova ayaklanmasından şöyle ders çıkarır:

“Askeri taktikler askeri tekniğin düzeyine bağlıdır. Bu açık gerçeği En-

gels göstermiş ve tüm marksistlere kabul ettirmiştir. Günümüzün askeri tekniği, ondokuzuncu yüzyıl ortalarına askeri tekniği değildir. Ağır silahlara kalabalıkla cevap vermek ve barikatları tabancalarla savunmak saçmalık olur. Moskova'nın ardından, Engels'in sonuçlarını gözden geçirmenin zamanı çoktan gelmiştir ve Moskova gündeme yeni *barikat taktikleri* getirmiştir derken Kautsky haklıdır. Bu taktikler gerilla savaşı taktikleridir. Böyle taktikler için gereken örgütlenme, hareket kabiliyeti olan ve nispeten küçük birimlerden, on kişilik, üç ve hatta iki kişilik birimlerden oluşan örgütlenmelerdir. Üç ya da beş kişilik birimlerden söz edildiği zaman dalga geçen sosyal demokratlarla şimdilerde sık sık karşılaşmak mümkün. Fakat, dalga geçmek, modern askeri tekniklerin yol açtığı koşullar altında, sokak mücadelesinin gerektirdiği yeni taktik ve örgütlenme sorunlarını umursamazlıkla göz ardı etmek demektir. Beyler lütfen Moskova ayaklanmasının hikayesini dikkate incelesinler, 'beş kişilik birimler' ile 'yeni barikat taktikleri' sorunu arasındaki ilişkiyi göreceklerdir.

"Moskova bu taktikleri illettir ama yeterince geliştirmeyi ve hatırı sayılır bir düzeyde, gerçekten kitlesel bir düzeyde uygulamayı başaramadı. Gönlü savaş ekipleri çok az sayıdaydı, gözüpük saldırı sloganı işçi kitlelerine iletilmedi ve kitleler bunu uygulamadılar; gerilla birlikleri özünde birbirinden farksızdı, silahları ve yöntemleri yetersizdi, kalabalığa önderlik etme yetenekleri hemen hemen hiç yoktu. Tüm bu noksanlıkları gidermeliyiz ve bunu, Moskova deneyinden ders çıkararak, bu deneyimi kitleler arasında yayarak ve teşvik ederek yapacağız."

Lenin, ordunun hiç olmazsa bir kesimi devrimcilerin saflarına katılmadan devrimin başarıya ulaşamayacağını çok açık bir şekilde farkındaydı. 1917'de bu daha da açık bir şekilde ortadaydı. Ancak bunun başarılması, işçilerin hayatları pahasına bile olsa zafere ulaşmaya hazır olduklarına askerlerin ikna olmasına bağlıydı.

"Şüphesiz, devrim kitlesel bir karakter kazanmadan ve orduyu etkilemeye başlamadan ciddi bir mücadelenin sözü edilemez. Ordu içinde çalışmamız gerektiği son derece açık. Fakat, ikna olarak ya da kendi inançları sayesinde bizim tarafımıza bir çırpıda geçeceklerini hayal edemeyiz. Moskova ayaklanması bu görüşün nasıl basmakalıp ve hayal ürünü bir şey

olduğunu açıkça gösterdi. Gerçekte, ordunun yalpalaması, ki bu her gerçek halk hareketinde kaçınılmazdır, devrimci mücadelenin keskinleştiği anlarda orduyu kazanmak için gerçek bir mücadeleye yol açar... ayaklanma anında orduyu kazanmak için fiziki bir mücadele verilmesi gerektiğini de unutacak olursak sefil bilgiler olduğumuzu gösteririz.

"Aralık günlerinde, örneğin 8 Aralıkta, Sıraşınaya Meydanı'nda, kalabalık, Kazakları çevreleyip, aralarına katılarak ve onlarla kaynaşarak geri dönme-ye ikna ettiğinde Moskova proletaryası orduyu ideolojik olarak 'kazanmak' konusunda bize harikulade bir ders verdi. Ya da 10 Aralıkta Presnya Bölgesinde iki emekçi genç kızın 10.000 kişilik kalabalığın arasından ellerinde kızıl bayrakla çıkıp, Kazaklara doğru koşarak, 'Öldürün bizi! Bayrağı canımızı vermeden teslim etmeyeceğiz!' diye bağırması gibi. Ve kalabalığın 'Yaşasın Kazaklar!' diye bağırışları arasında Kazaklar şaşkın bir şekilde atlanını çevirip dörtlüye uzaklaşmışlardı. Bu cesaret ve kahramanlık örnekleri proletaryanın belleğinde her zaman kalacaktır."¹⁰

Lenin, karakterine uygun olarak, sadece genel sloganlar yayınlamakla kalmayıp pratik işlerle de uğraştı. Savaş ekiplerinin kağıt üzerinde kalmamasına ya da günlük alışkanlıklar içinde boğulup gitmemesine özen gösterdi. Kanlı Pazar'ın hemen ardından, General Gustave-Paul Cluseret'in *Sokak Savaşı Üzerine (Bir Komün Generalinin Öğütleri)* adlı broşürünü Rusça'ya çevirdi.¹¹ General Cluseret macera dolu bir hayat geçirmiş, Haziran 1848'de Paris işçilerinin isyanının bastırılmasına katılmış, fakat sonradan İtalya'da Garibaldi'nin yanında çarpışmış, ardından Amerikan İç Savaşı'nda Kuzeylilerin saflarında savaşmış (burada general olmuş) ve sonunda Paris Komünü'nün askeri lideri olmuş birisiydi. Lenin bundan başka askerlik bilimi üzerine bulduğu her şeyi okudu. En beğendiği yazar, *Savaş Üzerine* adlı klasik incelemenin yazarı Clausewitz'di. Ayrıca Marks ve Engels'in askeri konular ve ayaklanma üzerine yazdıkları her şeyi yeniden dikkatle okudu. Kanlı Pazar olayına bu şekilde tepki gösteren, sürgündeki tek Rus liderdi.

Çalışmalarının sonuçlarını yoldaşları arasında savundu. Petersburg Komitesi Savaş Komitesi'nin, ayaklanmanın hazırlıklarının ör-

gütlenmesi üzerine, örgütsel bir şema öneren raporunu aldığı anda ise kağıt üzerinde hesaplar yapmaya ve plan uydurmaya karşı 16 Ocak 1905 günü şu sert uyarıyı kaleme aldı:

“Bu belgelere dayanarak yargılamak gerekirse, her şey büro işine dönüşerek yozlaşmak tehlikesi altındadır. Savaş Komitesi'nin tüm bu projeleri, tüm bu örgütlenme planları, bir 'kurtarıcılık' havası uyandırmıyor - açık-sözlülüğüm için kusuruma bakmayın, ancak umarım, hata bulmaya çalıştığımı sanmazsınız. Şemalar ve Savaş Komitesi'nin işlevi ve hakları üzerine tartışmalar böyle bir konuda önemi en az şeylerdir.

“Herşeyden önce gerekli olan, iş yapmaktır:

“Gereken şey kararlı bir şekilde iş yapmak ve gene iş yapmak. *Altı aydır* bomba hakkında konuşulduğunu ama hala bir tane bomba bile yapılmadığını(!) duymak beni -inanın- dehşete düşürüyor. Üstelik konuşanlar bu işi en iyi bilen insanlar.”

Lenin komitenin gençlere yönelmesini öneriyordu:

“Gençlere gidin beyler! Tek çare bu! Yoksa -inanın- iş isten geçecek (her şey bunu gösteriyor) ve elinizde 'bilgin' notlar, planlar, tablolar, projeler ve kusursuz tarifler olacak ama örgüt, canlı bir gaye, kalmayacak. Gençlere gidin.”¹²

Bu sözlerden sonra Lenin atılması gereken pratik adımları sıralar:

“Derhal her yerde, öğrenciler arasında ve özellikle işçiler arasında savaş ekipleri kurun. Derhal üç, on, otuz vb. kişilik gruplar örgütlenin. Bunlar derhal tabanca, bıçak, yangın başlatmak için gazlanmış bezle vb. bile olsa kendilerini ellerinden gelen en iyi şekilde silahlандırın. Bu birlikler derhal lider seçsinler ve mümkün olduğu kadarıyla St. Petersburg Komitesi'nin Savaş Komitesi'yle temas kursunlar. Hiç formalitelerle uğraşmayın ve tanışması için, bütün o şemaları unutun, 'rol, hak ve imtiyazları' şeytan görsün...

Üç kişiden oluşuyor bile olsa hiçbir grupla temas kurmayı teddetmeyin; tek şartı olarak, polis casusluğu söz konusu olabileceği kadarıyla, güvenilir olmalarını ve çarlık askerleriyle çatışmaya hazır olmalarını arayın. Bu gruplar isterlerse RSDİP'e katılsınlar ya da kendilerini RSDİP'le *ilişki* içinde görsünler; ne ala. Fakat burada ısrar edilmesi bence son derece yanlış olur.

“Sr. Petersburg Komitesi Savaş Komitesi'nin rolü bu derininci ordu birliklerine *yardım* etmek, temas 'büro'su olarak hizmet vermek olmalı; eğer *böyle bir işe* şemalarla ve Savaş Komitesi'nin 'nakları' hakkında konuşmakla başlayacak olursanız herşeyi mahvedersiniz; hiç şüphem yok, herşeyi telafi edilemeyecek şekilde mahvedersiniz.

“Yangın propagandaya başlamalısınız. Beş-on kişi her hafta *yüzlerce* işçi ve öğrenci eğitim çarlıklarını dolaşsın, sızabildiklerine girsin ve her yerde açık, kısa, dolaşsız ve basit bir plan önerin: derhal savaş grupları örgütlenmeli, elinizden geldiğince üçer silahlanın, ve tüm gücünüzle çalışın; biz elimizden gelen her şekilde sizlere yardım edeceğiz, *fakat bizim yardımımıza beklemeyin*, kendi kendinize harekete geçin.

“Böyle bir işin en önemli yanı küçük gruplardan meydana gelen kitenin girişimciligidir. Herşeyi onlar yapacak. Onlar olmadan tüm Savaş Komitesi beş para etmez. Ben, Savaş Komitesi'nin rehinini temas kurduğu böylesi savaş gruplarının sayısıyla ölçmeye hazırım. Eğer bir iki ay içinde Savaş Komitesi St. Petersburg'da asgari 200 veya 300 grup edinemezse ölmüş demektir. Gömülmesi gerekir. Eğer böylesine kaynar bir ortamda *yüksek* grubu toplayamayacak olursa o zaman hakikaten gerçek hayattan uzak demektir.

“Propagandacılar her gruba bomba yapımı için kısa ve basit tarifler dağıtmalı, işin ne olduğu hakkında temel açıklamalar yapmalı, ve sırtastını onlara bırakmalı. Ekipler hemen operasyonlara girersek *bir an* önce askeri eğitime başlamalı, bekleyecek zaman yok. Bazıları hemen bir casusu öldürmeye ya da bir polis karakolunu uçurmaya girişebilir, diğerleri ayaklanma için para müsadere etmek üzere bir banka basabilir ve bir diğerleri talim yapabilir ya da belli yerlerin planlarını çıkarabilir, vb. Fakat önemli olan bit an önce gerçek pratikten öğrenmeye başlamak: bu deneme saldırılarından çekinmeyin. Şüphesiz bunlar aşırıya kaçıp yozlaşabilir, ama bu yardım sorunu, oysa bugünün sorunu, bizim tembelliğimiz, doktriner ya-

pırız, bilgiç hareketsizliğimiz ve teşebbüsten bunakça korkumuz. Sadece polis döverek bile olsa her grup deney kazanmalı: bugün verilecek birkaç kurban, yarın yüzbinlere önderlik edecek yüzlerce deneyimli savaşçıyı yetiştirmekle fazlasıyla telafi edilmiş olacak.”¹³

Her ne kadar silahlı ayaklanma konusunda Lenin’in genel yaklaşımı fazlasıyla tutarlı ve somut olmuşsa da, verdiği teknik tavsiyeler hatalıydı ve zamanın gereklerine uygun düşmemişti. Aldıkları önlemlere bakılacak olursa Lenin ve Leonid Krasin (Krasin, savaş gruplarının bolşevik şefidir ve görevi, silah tedarik ve imal etmek ve grubu ayaklanmaya hazırlamaktı) sokak çarpışmalarının kitle saldırısı ve yakın kavga biçimlerini alacağını varsaymışlardı. Dolayısıyla, el bombalarına ve tabancalara önem verdiler. Aralık 1905’de Moskova’da ayaklanma başladığı zaman ise, Lenin’in olaydan sonra çekinmeden itiraf ettiği gibi, bu kısa menzilli silahların çarlık ordusunun uzun menzilli tüfek ve toplarıyla boy ölçüşemeyeceği belli oldu.

Ekim 1917 ayaklanmasında Lenin’in öncileri gene somut şartlara taktiksel olarak uygun değildi. (Örneğin, ayaklanmanın Petrograd’da değil Moskova’da başlamasını öneriyordu). Neyse ki, bu defa Lenin’in tavsiyeleri, Ekim ayaklanmasının fiili örgütleyicisi olan Troçki tarafından düzeltilmiştir. 1905’de ise Krasin, Lenin’in teknik tavsiyelerini kabullenmişti. Tepenin doruğundan komuta edenler tüm mücadele alanını çok iyi görür, fakat savaşçıların mücadele verdiği meydana gerçekten neler olduğunu ve neler olacağını yanlış hesaplayabilir.

Bir ayaklanma zamanlanabilir ve zamanlanmalıdır

Lenin, daha Şubat 1905’de, silahlı ayaklanma anının devrimci önderlik tarafından tesbit edilmesini sadece mümkün değil, fakat gerekli birşey olarak görüyordu.

“Eğer biz ayaklanma için gerçekten hazırlanmışsak ve eğer sosyal ilişkilerde zaten başlamış olan devrimler nedeniyle halk ayaklanması gerçekleştirilebilir ise, o zaman ayaklanma anını saptamak mümkündür... işçi sınıfı hareketini zamanlamak mümkün müdür? Hayır, değildir, çünkü bu hareket

sosyal ilişkilerdeki devrimlerin sonucu ortaya çıkan binlerce değişik eylemden oluşur. Bir grevin zamanını saptamak mümkün olabilir mi? Evet mümkündür, her grev sosyal ilişkilerdeki devrimlerin sonucu olmasına rağmen. Grev anı ne zaman saptanabilir? Bu grevi çağıran örgüt veya grubun söz konusu işçi kitleleri arasında etkinliği varsa ve işçilerin huzursuzluk ve kızgınlıklarının yükseldiği anı doğru tespit edebiliyorsa.”¹⁴

Eğer eylemleri planlamak ve zamanlarını saptamak için bir grevin kararlı bir önderliğe ihtiyacı varsa, bu gereklilik bir silahlı ayaklanma sözkonusu olduğunda daha da önem kazanır. Aneak tamamen kararlı bir devrimci parti, gerçek bir kitle ayaklanmasına önderlik edebilir. Çünkü kitleler yalpalayan bir önderlik ile kararlı bir önderliği çok kesin bir şekilde ayırır ederler.

Daha Şubat 1905’de nazik bir konu olan ayaklanma anının saptanması konusu 1917’de canalcı bir önem kazandı. Eylül ve Ekim aylarında Lenin ayaklanma gününün saptanması için bolşevik liderlere hem yalvardı, hem de onlara çattı. “Gerek Rus, gerek dünya devriminin başarısı iki-üç günlük bir çatışmaya dayanıyor” diye ifade etmiştir, Lenin konunun önemini.¹⁵

Lenin’in yaratıcı imgelemi

Lenin’in ayaklanmanın doğası hakkında vardığı sonuçlar Aralık 1905’de Moskova’daki ayaklanmanın çok kısıtlı deneyimine dayanıyordu. Bu ayaklanma çok az sayıda işçiyi kapsamış ve çok kısa sürmüştü. Ayaklanmanın önderlerinden bir tanesi daha sonra anılarında şöyle yazmıştır: “Silahlı savaşçıların sayısı herhalde birkaç yüz eivarındaydı. Çoğunluğunun elinde işe yaramaz tabancalar vardı, ancak bazılarının sokak savaşı için yeterince güçlü sayılabilecek Mausers ve Winchester’leri vardı.” Diğer önemli bir önder ise şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Moskova’da kaç tane savaşçı vardı diye soracaksınız. Kabaca, elimdeki bilgilere göre, tabancalarla silahlanmış savaş ekiplerinde 700 - 800 kadar kişi vardı. Demiryolu bölgesinde bunların sayısı 100’ü geçmezdi; Presn-

ya'da, Kamovnik'i'de ve Butyrki'de, ele geçirdiklerimiz dahil ama Schmidt ekibi hariç, 180-200 kadar silah vardı - polisten kaptığımız geniş çaplı tabancalar ve el tabancaları ve halkın verdiği çift namlulu tüfekler de bu rakama dahildir."¹⁶

Bir diğer önemli önder ise ayaklanmaya katılan savaşıçlıların sayısını 2000 olarak tahmin eder.¹⁷

"Ve eğer gözcü, devrimci 'istihkamlılar' ve sıhhiye görevlisi (ki, o günlerde bu çok tehlikeli bir görevdi. Çünkü Dubasov askerleri özellikle yaralıları yardım edenleri hedef almıştı) olarak harekete hizmet vermiş herkesi katacak olursak ilk devrimimizin onikinci yıldönümünde Lenin'in verdiği söylevde geçen 8000 rakamına çok yaklaşmış oluruz."¹⁸

İlk barikatlar 9 Aralık günü kurulmuştu. En son direniş ise sekiz gün sonra Presnya bölgesinde Semyanikovski Alayı tarafından ezilmişti. Bu ayaklanmanın yenilgisinden Lenin bir dizi sonuçlar çıkarırken, öte yanda, artık menşeviklerin en aşırı sağında yer alan Plekhanov ise tam tersi sonuçlara varmıştı:

"Plekhanov, 'zamansız başlayan siyasi grev Moskova'da, Rostov'da ve her yerde silahlı ayaklanmaya vardı' der. 'Proletaryanın gücünün zafer için yetersiz olduğu belli oldu. Bunu önceden görmek zor değildi. Yani, silahlara sınımlanmak yanlıştı.' İşçi sınıfı hareketinin sınıf bilinçli unsurlarının pratik görevi, 'proletaryaya hatasını göstermektir ve silahlı ayaklanma denilen bu oyunun ne kadar rizikolu olduğunu anlatmaktır.' (Gene Plekhanov'a göre,) 'Proleter olmayan muhalefet partilerinin desteğinin önemini görmeliyiz, düşüncelessiz eylemlerle onları kızdırmamalıyız.'¹⁹

Plekhanov'un gösterdiği bu rahatlığın ve pasifliğin aksine, Lenin'in tepkisi liderliği özeleştiriyeye ve silahlı ayaklanma konusuna daha aktif bir tavıra çağırma oldu.

"Proletarya, mücadelenin nesnel koşullarındaki değişikliği ve grevden silahlı ayaklanmaya geçmenin gerekliliğini kendi liderlerinden daha çabuk

sezdi. Her zaman olduğu gibi, pratik teoriden önde geldi. Barışçı bir grev ve gösteriler artık işçileri tatmin etmez oldu; işçiler, bir sonraki adım ne olmalı diye soruyor ve daha kararlı eylem istiyorlardı. Barikatları kurma talimatı bölgelere son derece geç, zaten bunlar şehir merkezinde kurulmuşken verildi. İşçiler kalabalık bir şekilde işe koyuldular, ancak bu bile onları tatmin etmiyordu; onlar, bir sonraki adımın ne olması gerektiğini bilmek istiyorlar, daha aktif eylem talep ediyorlardı. Aralık ayında, biz, sosyal demokrat proletaryanın önderleri, ordularını, çoğunun mücadele içinde hiçbir aktif rol oynamadığı saçmasapan bir şekilde yerleştirilmiş kumandanlara benzeyorduk. İşçi kitleleri kararlı eylemi için talimat bekliyor, fakat bu talimatlar gelmiyordu.

"Yani, tüm oportünistlerin dört elle sarıldığı, Plekhanov'un, grevin zamanı yanlış, başlamamalıydı, işçiler silahlara sınımlanmalıydı' şeklindeki görüşlerinden daha dar görüşlü hiçbir şey olamaz. Tam tersine, işlerin barışçı bir grevle kısılanamayacağını, yılmaz ve amansız bir silahlı çarpışmanın gerektiğini kitlelere anlatmalıydık."²⁰

Sonuç

Silahlı ayaklanma karşısındaki pratik ve kararlı tavrıyla bolşevizm, menşevizmden kökünden farklıydı. Daha 1904'de, bolşevik Vper-yod'a karşı yazdığı bir başmakalede Martov, sosyal demokrasinin ancak bir tek anlamda -kitlelerin gelecek ayaklanmasına kendi güçlerini hazırlayarak- 'ayaklanmayı hazırlayabileceğini' yazmıştı. Ne kadar önemli olursa olsun bu hazırlığın teknik yönü kesinlikle siyasi yönüne tabi kılınmalıydı. Ve bu tamamen ihtimal dahilinde olan ayaklanma için partimizin ve tüm bilinçli proletaryanın siyasi hazırlığı, bir kere daha ajitasyonun derinleştirilmesinin ve genişletilmesinin, proletaryanın tüm devrimci unsurlarının örgütlenmesinin pekiştirilmesinin ve geliştirilmesinin bir parçası olmalıydı.²¹ Lenin'in Martov'a cevabı ise şu olmuştu: "Devrimin 'teknik' yönünü siyasi yönünden ayırmak saçmalığın ta kendisidir."²²

1907'de Londra'daki Beşinci Parti Kongresi'nde Martov, silahlı ayaklanma sırasında partiye uygun gördüğü pasif rolü daha açık bir şekilde sergiledi: "Bir Sosyal Demokratik Parti, silahlı ayaklanmada

yerelabilir, kitleleri ayaklanmaya çağırabilir... ama eğer programına sadık kalacak ve bir 'darbeciler' partisi olmaktan geri duracaksa ayaklanma hazırlığı yapamaz."²³

Lenin, Martov'un, 'halkı' kendilerini silahlandırma arzusuyla silahlandırmak' formülü üzerine dalga geçerek konuştu. Kanlı Pazar'ın haberini aldıktan sonra yazdığı ilk yazısında Lenin, "halkın silahlanması acil bir görevdir" diye yazmıştır. Silahlı ayaklanma konusu devrimcilerin hedefleri ile iç içeydi: İktidarı ele geçirmeyi hedefliyorlar mıydı, hedeflemiyorlar mıydı? Lenin'in dediği gibi, "eğer uğruna mücadele verdiğin noktaya varmayı ummuyorsan mücadele edemezsin."²⁴

Zaferi kazanmayı reddederek rutarlı bir mücadele sürdürmek olanaksızdır. Menşevikler Rus devriminin liberal burjuvaziye iktidara getireceğine inanıyorlardı. Ayaklanma konusundaki pasif, kararsız tavırları bundan kaynaklanıyordu. Bolşevikler ise iktidarı ele geçirmeyi hedeflemişlerdi; ayaklanma sanatında onların gösterdikleri kararlılık, usanmazlık ve pratik yaklaşım, bundandır.

Ekim 1917, Lenin'in kitle hareketi ile planlı ve silahlı ayaklanma arasındaki ilişkiyi kavrayışının can alıcı sınavı olacaktı. Siyasi önderlik ile teknik hazırlık arasında doğru dengeyi sağlayabilmek için silahlı ayaklanma dikkatle hazırlanmak ve cesaretle uygulanmak zorundadır. Devrimci parti ayaklanmanın gününü ve tam nasıl yapılacağını saptamalıdır, çünkü bu işçi sınıfı için bir ölüm-kalım sorunudur.

Proletaryanın silahlı ayaklanmasının doğası hakkında Lenin'in öngörüşünün doğruluğunu aşağıdaki satırlar çok iyi gösterir. Bu satırların Ağustos 1906'da değil de, 1917'de yazıldığını sanmak, herhalde çok kolay yapılabilecek bir hata olmalı:

"Büyük bir kitle mücadelesinin yaklaştığına hatırlayalım. Bu silahlı bir ayaklanma olacak. Mümkün olduğu kadar eş zamanlı olmalı. Kitleler silahlı, kanlı ve tehlikeli bir mücadeleye girdiklerini bilmeli. Ölüme aldırılmazlık kitleler arasında yaygınlaşmalı. Bu, zaferi sağlamlaştıracaktır. Düşmana saldırı en büyük gayretle zorlanmalı; kitlelerin sloganı savunma değil, saldırı olmalıdır. Mücadelenin örgütlenişi değişken ve esnek olmalıdır. Yalpalayan unsurlar aktif mücadeleye çekilmelidir. Ve bu büyük mücadele esnasında

sınıf bilinçli proletaryanın partisi, görevini başarıyla yerine getirmek zorundadır."²⁵

10

Geçici devrimci hükümet tartışması

Devrimden doğan hükümetin doğası üzerine bolşevik ve menşevik yaklaşım

Liberal burjuvazinin peşinden giden menşevikler devrimin hedefi olarak burjuvazinin başını çekeceği bir devrimci hükümetin zaferini görüyorlardı. Nisan-Mayıs 1905'de Cenevre'de toplanan Menşevik Konferansı, 'İktidarın Zaptı ve Geçici Hükümete Katılım Üzerine' başlıklı bir karar geçirdi. Bu karar, devrim bir burjuva devrimi olduğu için ortaya çıkacak olan hükümetin geçici olacağını öngörüyordu. Geçici hükümet, 'sadece devrimi daha ileri götürmek değil, üstelik devrimin kapitalist düzenin temellerini tehdit eden unsurlarına karşı mücadele vermek' zorunda olacaktı.

"Bu böyle olduğuna göre, sosyal demokrasi, devrim boyunca, devrimi ilerletebilmesini en iyi sağlayacak, burjuva partülerinin tutarsız ve bencil politikalarına karşı mücadele vermekten kendisini alıkoymayacak ve burjuva demokrasisi içinde erimesini önleyecek bir konumu korumaya çalışmalıdır. Bu yüzden sosyal demokrasi geçici hükümeti ele geçirmeyi reyâ iktidara ortak olmayı hedeflememelidir, en aşırı devrimci muhalefet partisi olarak kabulmalıdır."

Bu mantığı, sonucuna vardırıran Kafkasya menşeviklerinin bir

konferansı ise şöyle diyordu:

"Bu konferans, sosyal demokratların bir geçici hükümet kurmaları ya da böyle bir hükümete katılmaları bahane bir yandan proleter kitlelerin Sosyal Demokratik Parti'den loyal kırıklığına uğramalarına ve onu terketmelerine yol açacağına - çünkü iktidarın ele geçirilmesine rağmen sosyal demokrasi sosyalizmin kurulması dahil olmak üzere işçi sınıfının acil ihtiyaçlarını yerine getiremeyecektir. ...ve öte yandan burjuva sınıfının devrimden geri çekilmesine ve böylece devrimin başarılarını kısıtlanmasına neden olacağına inanır."¹

Buna karşı Lenin devlet iktidarını ele geçirmeyi hedeflemeyenin devrim yapamayacağını savundu.

Sosyal demokrasinin asgari programını başarabilmek için bir devrimci diktatörlük gerekiyordu. Mart-Nisan 1905'de *Sosyal Demokrasi ve Geçici Devrimci Hükümet* adlı broşüründe şunları öne sürüyordu:

"...Otokrasinin devrime döneminde devrimci-demokratik diktatörlük düşüncesini kabul etmemek, asgari programımızın yerine getirilmesini reddetmek anlamına gelir. Gerçekten, bu programda ifade edilmiş tüm ekonomik ve siyasi dönüşümlere bir bakalım - cumhuriyet talebi, halkın silahlandırılması, kilisenin devletten ayrılması, tam demokratik özgürlük, kesin ekonomik reformlar. Alır sınıfların devrimci demokratik diktatörlüğü olmadan burjuva toplumunda bu değişimlerin hiçbir şekilde sağlanamayacağı açık değil mi?"²

Lenin aynı düşünceleri *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği* adlı broşüründe (Haziran-Temmuz 1905) daha da geliştirir:

"'Çarlığa karşı kesin zafer' elde edebilecek tek güç halktır, yani proletarya ve köylülüktür... 'Çarlığa karşı devrimin kesin zaferi', proletarya ve köylülerin devrimci-demokratik diktatörlüğünün kurulması demektir."

Devrimin hedefi buydu. Lenin sözlerine şöyle devam eder:

"Ve böyle bir zafer tam bir diktatörlük olacaktır, yani kaçınılmaz olarak

askeri güce, halkın silahlandırılmasına, ayaklanmaya dayanmak zorundadır, 'yasal' ya da 'barışçı' yolla kurulacak şu veya bu kuruma değil. Bu ancak bir diktatörlük olabilir, çünkü proletarya ve köylülük için acil ve olmazsa olmaz değişikliklerin gerçekleşmesi, toprak ağalarının, büyük burjuvazinin ve çarlığın müthiş direnişi ile karşılaşacaktır. Diktatörlük olmadan bu direnişi kırmak ve karşı-devrimci girişimleri püskürtmek olanaksız olur.”³

Yukarıda aktarılan Menşevikler Cenevre Konferansı kararına Lenin'in cevabı ise şuydu:

“Bir düşünün; bunlar geçici hükümete katılmayacaklar, çünkü bu, burjuvazinin devrimden geri çekilmesine ve böylece devrimin başarılarının kısıtlanmasına neden olurmuş! Aslında bu, saf ve tutarlı halıyla yeni *Iskera* felsefesinin tamamıdır: devrim bir burjuva devrimi olduğuna göre, bizler burjuvazinin önünde eğilmeli ve ona yol açmalıyız. Eğer biz kısmen ve bir an için bile olsa, kendi katılımımızın burjuvazinin geri çekilmesine neden olacağını düşünürsek, o zaman bize devrimin önderliğini tamamen burjuvazinin himayesine (tam 'eleştiri özgürlüğümüz'ü saklı tutarak!) devretmek ve burjuvazinin geri çekilmemesi için proletaryayı dımlı ve mütevazî olmaya zorlamak düşer.”⁴

Bolşevikler ve menşevikler devrimin burjuva karakteri üzerinde anlaşılıyorlar

Bolşevikler ve menşevikler devrimin doğuracağı hükümetin karakteri üzerine farklı düşünüyorlardı. Bolşevikler işçi ve köylü demokratik diktatörlüğü çağınısı yapmışlar, menşevikler bir burjuva hükümeti ümit ediyorlardı. Fakat Rus sosyal demokrasisinin iki kanadının da anlaşığı bir şey vardı: yaklaşan devrim bir burjuva devrimi olacaktı. Bundan kastedilen, bir yanda kapitalizmin üretici güçleri, öte yanda ise otokrasi, toprak ağaları ve feodalizmin diğer kalıntıları arasındaki uzlaşmazlığın doğuracağı bir devrimdi.

Menşeviklerin görüşünün bu olduğunu tekrarlamaya gerek yok. Fakat, o zamanlar Lenin'in de bu görüşü paylaştığını ve bundan sonra

uzun yıllar bu görüşü koruduğunu, özellikle, bir burjuva devrimi sınırlarının çok ötesine varan Ekim Devrimi'nin fiili zaferini göz önüne alarak incelemekte yarar var.

Lenin *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*'nde Rus devriminin geleceği hakkında şöyle yazmıştı:

“En fazla, köylülerin lehinde toprak mülkiyetinin köklü bir yeniden dağılımını getirebilir, cumhuriyetin ilanı dahil olmak üzere tutarlı ve tam bir demokrasiyi kurabilir, sadece kırsal alanlarda değil fabrika hayatında da Asya tipi köleliğin tüm zorba yanlarını temizleyebilir, işçilerin koşullarında adanıklı bir düzelmeye ve işçilerin yaşam düzeyinde yükselişin temellerini atabilir ve -son, fakat aynı derece önemli olarak- devrim ateşini Avrupa'ya taşıyabilir. Böyle bir zafer hiçbir şekilde bizim burjuva devrimimizi henüz sosyalist devrime dönüştürmez; demokratik devrim hemen burjuva sosyal ve ekonomik ilişkülerinin sınırlarını aşmaz.”⁵

Aynı şekilde, “Rusya'daki bu demokratik devrim burjuvazinin egemenliğini zayıflatmaz, daha da güçlendirir.”⁶

Rusya'nın geriliği ve işçi sınıfının küçüklüğü göz önüne alındığında Lenin, “azami programa derhal geçerlilik verilmesi şeklindeki anlamsız ve yarı-anarşist düşünceleri ve sosyalist devrim için iktidarın ele geçirilmesini” reddederek şöyle devam eder:

“Rusya'nın ekonomik gelişmişlik düzeyi (nesnel bir koşul) ve proletaryanın geniş kitlelerinin sınıf bilinci ve örgütlenme düzeyi (nesnel koşula ayrılmaz bir şekilde bağlı öznel bir koşul) işçi sınıfının derhal ve tam kurtuluşunu olanaksız kullmaktadır. Şu anda gerçekleşmekte olan demokratik devrimin burjuva karakterine ancak cahiller gözlerini kapalı tutabilir... Kim ki, sosyalizm siyasal demokrasi yolundan başka bir yol ile ulaşmak ister, kaçınılmaz olarak hem ekonomik hem politik anlamda anlamsız ve gerici sonuçlara varacaktır.”⁷

Üstelik, “Biz marksistler şunu bilmeliyiz ki, burjuva özgürlüğü ve burjuva ilerlemesi dışında proletarya ve köylülük için gerçek özgür-

lüğe giden başka bir yol yoktur, olamaz.”⁸

Aynı eserde Lenin, devrimin programının kapitalizm sınırları içinde kalan reformlarla sınırlandırılması gerektiğini belirtir:

“Mevcut dönemin nesnel koşullarına ve proleterya demokrasisinin hedeflerine uygun bir eylem programı (gereklidir). Bu program partimizin asgari programının tamamıdır, mevcut sosyal ve ekonomik ilişkilerin temelinde bütünüyle gerçekleştirilebilecek... acil siyasi ve ekonomik reformların programıdır.”⁹

Lenin bu düşüncesini Şubat 1917 devrimi sonrasına kadar değiştirmedir. Örneğin *Savaş ve Rus Sosyal Demokrasisi*’nde, (Eylül 1914), hala Rus devriminin kendisini “tutarlı demokratik reform için üç temel koşul, yani demokratik cumhuriyet (tüm uluslar için tam eşitlik ve kendi kaderini tayin hakkı dahil olmak üzere), toprakların kamulaştırılması ve sekiz saatlik iş günü” ile sınırlaması gerektiğini yazmıştır.¹⁰

Ayrıca, 1917’ye kadarki bütün yazılarında Lenin’in, yaklaşan burjuva devrimi ile proleteryanın sosyalist devrimi arasında bütün bir dönemin geçeceğini beklediği açıktır. Daha ileride 11. bölümde göreceğimiz gibi, Lenin’in toprak sorununa yaklaşımı bunu gösterir. Lenin ısrarla, toprağın kamulaştırılmasının, kapitalist gelişim için yol açması anlamında, proleterlerin sayılarının süratle çoğalmasına ve sınıf mücadelesinin keskinleşmesine yol açacak olmasına rağmen, aslında sosyalist bir talep değil, kapitalist bir talep olduğunu söylemiştir. Bu, ‘Amerikan tipi kapitalist gelişim’i mümkün kılacaktır - yani, feodal kalıntıların zineirlerinden kurtulmuş bir gelişme. Özel toprak mülkiyetinin kaldırılması, toprakta serbest sermaye yatırımının ve bir üretim kolundan diğerine serbest sermaye akımının önündeki tüm engelleri temizlemek için burjuva toplumunda yapılabilecek şeylerin en fazlasıdır. “Kamulaştırma, toprak mülkiyetinin tüm engellerinin en son haddine kadar yıkılmasını ve kapitalizmin gereklerine uygun yeni ekonomik düzen için toprağın ‘temizlenmesini’ mümkün kılar.”¹¹

Açık ki, eğer Lenin burjuva devriminin sosyalist devrime dönü-

şeceğini peşinen görebilseydi, toprağın kamulaştırılması için bu gibi tartışmaların üzerinde böylesine durmasına gerek kalmazdı.

Troçki

Lenin gibi Troçki de, libetal burjuvazinin tutarlı bir şekilde hiç bir devrimci görevi yerine getiremeyeceğinden ve herşeyden öte, burjuva devriminin temel unsuru olan toprak devriminin aneak işçi sınıfı ve köylüler ittifakı tarafından yerine getirilebileceğinden emindi. “Rusya’da toprak sorunu, kapitalizmin sırtında ağır bir yük durumundadır; devrimci partiye fırsatlar yaratır ama aynı zamanda en büyük meydan okumadır: Liberalizm açısından büyük bir engel ve karşı devrim için memento mori’dir (öldüresiye saldırı sembolü).”¹² Aneak Troçki yaklaşan Rus devriminin karakterini Lenin’den tamamen farklı görür.

Troçki’ye göre, Alman Reformasyonundan bu yana tüm devrimlerde köylülük burjuvazinin şu ya da bu kesimini desteklemiştir, ama Rusya’da işçi sınıfının gücü ve burjuvazinin tutuculuğu köylülüğü devrimci proleteryaı desteklemeye zorlayacaktır. Çarlığa ve büyük toprak ağalarına karşı yapılacak olan devrimde, her ne kadar işçiler ile köylülerin büyük çoğunluğu arasında bir ittifak kurulacak olsa da, bunun ardından gelecek hükümet iki bağımsız gücün koalisyonu değil, proleteryanın başını çektiği bir hükümet olacaktır. Troçki hiç şüpheye yer bırakmayacak ifadelerle, bu yüzden devrimin burjuva demokratik görevleri yerine getirmekle kendini sınırlamayacağını, aksine derhal proleter sosyalist önlemleri almak üzere ilerlemesi gerektiğini savunmuştur:

“Kapitalizmin gelişmesiyle proleterya büyür ve güçlenir. Bu anlamda kapitalizmin gelişmesi, aynı zamanda proleteryanın diktatörlüğe doğru ilerlemesidir. Ancak ikridarın işçi sınıfının eline geçme günü ve anı doğrudan doğruya üretici güçlerin ulaştığı düzeye değil, sınıf mücadelesindeki ilişkilere, uluslararası duruma ve son olarak bir dizi öznel faktöre dayanır: işçilerin geleneklerine, girişkenliğine ve mücadeleye hazırlıklarına... Proleteryanın diktatörlüğünün herhangi bir şekilde otomatik olarak bir ülkenin tek-

nik gelişmesine ve kaynaklarına dayandığını düşünmek abese vardırılmış 'ekonomik' materyalist önyargıdır. Bunun marksizmle hiçbir ilişkisi yoktur. "Bize göre, Rus devrimi öyle koşullar yaratacaktır ki, burjuva liberalizminin politikacıları yönetim manevrelerini tam olarak ortaya dökmeye fırsatını bulamadan, iktidar işçilerin ellerine geçebilir - ve başarılı bir devrim sözkonusu ise, geçmek zorundadır."¹³

"Devrimin kesin başarıyla sonuçlanması halinde iktidar mücadelede önder rolü oynayan sınıfın eline - diğer bir deyişle, proletaryanın eline - geçecektir."¹⁴

"İktidardaki proletarya, köylülerin önünde, onları kurtarılmış olan sınıf olarak duracaktır."¹⁵

Fakat, köylülerin proletaryayı kenara itip onun yerini alması mümkün değildir? Değildir. Tüm tarihsel deneyim bu varsayıma karşı çıkmaktadır. Tarihsel deneyim köylülüğün bağımsız bir siyasi rol almaya yetenekli olmadığını gösterir. Kapitalizmin tarihi kırsal alanların şehirlere tabi olmasının tarihidir."¹⁶

"Proletaryanın siyasi egemenliği, onun ekonomik esaretiyle bağdaşmaz. Proletarya hangi siyasi bayrak altında iktidara gelirse gelsin, sosyalist politikaların yolundan yürümek zorundadır. Burjuva devriminin iç mekanizmaları sonucu siyasi egemenliği eline geçiren proletaryanın, istese bile görevini, burjuvazinin sosyal egemenliği için cumhuriyetçi-demokratik koşulları yaratılması ile sınırlayabileceğini düşünmek ütopyacılığın en alası olur... Proletarya iktidara geldiği an 'asgari' ve 'azami' program arasındaki engel kaybolur."¹⁷

Troçki'nin sürekli devrim tezindeki diğer bir önemli unsur yaklaşan Rus devriminin uluslararası karakteridir. Troçki devrimin ulusal ölçekte başlayacağına, ancak gelişmiş ülkelerde zaferin kazanılmasıyla tamamlanacağına inanır:

"Fakat, işçi sınıfının sosyalist politikası Rusya'nın ekonomik koşullarında nereye kadar uygulanabilir? Kesinlikle söyleyebileceğimiz tek bir şey var: ülkenin teknik olarak geri kalmışlığı sorun haline gelmeden çok önce daha başka siyasi engeller ile karşılaşacaktır. Avrupa proletaryasının doğrudan devlet

desteği olmadan Rus işçi sınıfı iktidarı sürdürmez ve geçici egemenliğini kalıcı bir sosyalist diktatörlüğe çeviremez. Bu bir an için bile şüphe götürmez. Öte yandan, batı: bir sosyalist devrimin (Rusya'da) işçi sınıfının geçici egemenliğini doğrudan bir sosyalist diktatörlüğe çevirmemizi sağlayacağına hiç şüphe yoktur."^{18(*)}

Troçki'nin görüşlerinin 1917'de tamamen doğru çıktığı şüphesiz. Troçki hem menşevik görüşlerle, hem de Lenin'in 1905-16 boyunca sürdürdüğü demokratik işçi-köylü diktatörlüğü görüşleri ile kıyaslandığında haklı çıkmıştır. Ancak, geleceğin gelişmeleri hakkındaki doğru öngörülerine rağmen Troçki, menşevizme karşı bolşevizmin gelişiminin somut belirtilerini göremedi. Soyut bir düzeyde bakıldığında, Rus devriminin bir burjuva devrimi olacağını savunan

(*) Troçki'nin teorisinin bu yanı Marks'ın 1848 Alman devrimi incelemesinin geliştirilmiş bir halidir. Hatta 1848 devriminden bile önce *Komünist Manifesto*, Almanya'daki 'ileri koşullar' ve 'gelişmiş proletarya'dan dolayı 'Almanya'daki burjuva devrimi... onu hemen izleyecek proletarya devriminin başlangıcıdır' der. 1848 devriminin yenilgisinin ardından ise, Marks, burjuvazinin anti-feodal devrimi yapmaktaki acizliği ile karşı karşıya kalan işçi sınıfının yapması gereken şeyin burjuva devrimini proletarya devrimine, ulusal devrimi uluslararası devrime dönüştürme mücadelesi vermek olduğundan bahseder. Komünist Birlik merkez konseyine verdiği bir söylevde (Mart 1850) şöyle der: "Demokratik küçük-burjuvazi mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde devrimi sona erdirmek umudunda olsa bile... bizim çıkarlarımız ve görevimiz devrimi sürekli kılmaktır - bütün az veya çok varlıklı sınıflar iktidardan düşürülünceye, proletarya devlet iktidarını ele geçirincede ve proletaryanın birliği, sadece tek bir ülkede değil, dünyanın tüm hakim ülkelerinde proleterlerarası rekabetin tükenmesi ve en azından önemli üretici güçlerin proleterlerin ellerinde toplanmasıyla sağlanuncaya değin." Bu söylevini Marks şu sözlerle birirmişti: "Onların (işçilerin) savaş narası sürekli devrim olmalıdır!"¹⁹

bolşevikler, en az menşevikler kadar hatalydılar. Troçki'ye göre, her ikisi de devrimin yolunda engel oluşturmaya adaydılar. Örneğin 1909'da Rosa Luksemburg'un Polonya'daki marksist dergisi *Przeglad Social-Demokratyczny*'a yazdığı 'Farklarımız' başlıklı bir makalede şöyle demiştir:

"Menşevikler 'devrimimiz burjuva devrimidir' diye soyut bir fikirden yola çıkarak, devlet iktidarının liberal burjuvaziye devrini sağlamak adına, 'proletarya tüm taktiklerini onların tavrına uyarlamalıdır' düşüncesine varıyorlarsa, bolşevikler de en az o kadar soyut olan 'sosyalist değil demokratik diktatörlük' fikrinden yola çıkarak devlet iktidarını eline geçiren ama kendine burjuva-demokratik sınırlamalar koyan bir proletarya tasarlamaya varıyorlar. Bu konuda ikisinin arasındaki farkın büyük olduğu doğru: Menşevizmin karşı-devrimci yanları bütünüyle ortaya çıkarken bolşevizminkililer ancak zafer anında ciddi bir tehlike olacağına benzer."²⁰

Ancak Troçki Lenin'i yanlış değerlendiriyordu, çünkü daha önceki sayfalarda gördüğümüz gibi, Lenin'in 1905'deki görüşleri, sadece gelecek devrimin burjuva demokratik görevlerle kısıtlanmasını değil, aynı zamanda bağımsız işçi sınıfı eyleminin iç dinamiğini de içeriyordu. Ve 1917 sınavı geldiğinde bolşevizm, bir iç mücadelenin ardından burjuva demokratik kabuğunu aştı. Lenin, kısıtlı bir programa sahip bir devrimci ordunun programın sınırlarını aşabileceğini gördü, yeter ki gerçekten devrimci, bağımsız ve mücadele içinde egemen olsun. Önce girilir, sonra görülür.

Lenin'in Rus devrimi üzerine tavrında, devrimin burjuva demokratik görevleri ve proleter önderliği şeklinde bir çelişki vardır. Bu denklemin ilk kısmı bolşevizm ve menşevizm arasında bir ayrım yapmaz, fakat ikinci kısmı çok temelden bu ayrımı yapar.

"Bolşevikler demokratik devrimde proletaryaya önderlik rolü talep etmişlerdir. Menşevikler ise proletaryanın rolünü 'aşırı muhalefet'e indirgemişlerdir. Bolşevikler devrimin sınıf karakterinin ve sınıf öneminin olumlu bir tanımlamasını yapmış, başarılı bir devrimin 'proletaryanın ve köylü-

lerin devrimci-demokratik diktatörlüğü' olacağını söylemişlerdir. Menşevikler ise burjuva devrimini, daima proletaryanın burjuvaziye tabi ve bağımlı bir rol oynayacağını kabul etmeye varacak kadar yanlış yorumladılar."²¹

"Sosyal demokratlar... tamamen ve yalnızca proletaryanın eylemine, sınıf büncine ve örgütlülüğüne, onun emekçi ve sömürü altındaki kitleler üzerindeki etkinliğine güvenirlir."²²

"Proletaryanın bakış açısından, savaşta üstünlük en fazla mücadele edenin, düşmana darbe vurma fırsatını hiç kaçırmayanın, eylemini her zaman sözüne uyduranın, dolayısıyla demokratik güçlerin ideolojik önderinin, her türlü yanm-kalmış politikaları eleştirenindir."²³

Burjuva devriminde proletaryanın bağımsızlığı ve egemenliği ilkesinden yola çıkarak, Lenin'in önerdiği gibi, devrim süreci içerisinde proletaryanın burjuva demokratik sınırlamaları aşabileceği tezine varmak son derece doğaldır: "Demokratik devrimden derhal gücümüze, sınıf bilinçli ve örgütlü proletaryanın gücüne tam uygun bir şekilde sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Biz kesintisiz devrim taraftarıyız. Yarı yolda durmayacağız."²⁴

Kısacası, Lenin 'devrimin zaferinden sonra ne olacak?' sorusuna iki değişik cevap verir. Birincisi, ki bunu çoğunlukla İki Taktik ve 1905 ile 1907 arası yazılarında bulmak mümkündür, bir kapitalist gelişme dönemi olacaktır. ikincisi ise şöyle özetlenebilir: İktidarı alalım, sonra-sını düşünürüz.

Troçki Lenin'in bakış açısını yanlış değerlendirdi çünkü onu diyalektik olarak kavrayamadı. Bunu kavramak için, Lenin'in dayandığı ve şekillendirdiği dinamik güçleri hesaba katmak gerekir: proletaryanın çatlığa ve onun işbirlikçisi liberal burjuvaziye karşı savaşı; proletaryanın köylülerin öncüsü olarak mücadelesi; proletaryanın silahlı ayaklanmada önderliği; marksist partinin iktidarı ele geçirme mücadelesi vb. Bu devrim cebirinde Lenin'in denkleminin bilinmeyen ya da şüpheli tarafının -devrimin asgari programı ne kadar aşacağı-nın- gerçek değeri çoğunlukla mücadelenin kendi dinamiği tarafından saptanacaktır.

Troçki'yi yanlış yola iten şey, herşeyden önce onun soyut genelleme yereneğidir. Troçki, bolşevizmin değerini sadece programların farklılığı konusunda değil, aynı zamanda bu programların çevresinde toplanmış, örgürlenmiş ve eğitilmiş insanların farklılığı konusunda da yanlış yargıladı. Dolayısıyla, 1905 devriminin tarihini konu aldığı kitabının hiçbir yerinde, bolşeviklerden ya da Lenin'den bir kere dahi söz etmemiştir. Bu hatasını sonradan kendisi de görmüştür:

"Göçmenlik döneminde her iki kesimin de dışında olduğundan, yazar, aslında bolşevikler ve menşevikler arasındaki anlaşmazlık çizgileri boyunca, bir tarafta kararlı devrimcilerin ve öte tarafta giderek daha oportünist ve uzlaşmacı olan unsurların gruplaştığı gerçeğini bütünüyle takdir edememişti."²⁵

Troçki ile Lenin arasındaki yanlış anlamalara, herhalde Lenin'in 1919'dan önce Troçki'nin *Sonuçlar ve Olasılıklar* adlı kitabını okumamış olmasının da katkısı olduğunu hatırlamak gerekir. Bu kitabın ilk baskısı 1906'da polis tarafından ele geçirilmişti. Lenin'in bu esere kendi yazılarında bir-iki kez değindiği doğrudur, fakat bu eserden hiç bir alıntı yapmaması - ki, Lenin'in huyu, polemiklerinde tekrar tekrar alıntılar yapmaktır - onun ilk defa sonradan kitabın ikinci baskısını görmüş olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Lenin'in soyut, cebirsel demokratik diktatörlük formülü, aritmetiğin diliyle hayata tercüme edilmiş ve çıkarılan sonuçlar, Bolşevik Parti'nin işçi sınıfına önderlik etmekteki toplam faaliyetinin sonucunda elde edilmiştir.

II

'Mujik' isyan ediyor

Köylülerin sahneye çıkışı

Devrimin belirleyici mücadeleleri şehirlerde geçti, fakat bunları kırsal alanlarda yaygın ayaklanmalar takip etti. 1905 baharından itibaren (boydan boya kırsal kesimde) köylü mücadeleleri başladı. Köylüler toprak ağalarının topraklarına el koydular, çiftliklerini yağmaladılar, mahsule ve hayvanlara el koydular. Bir tarihçi bu hareketi şöyle anlatacaktı:

"Moskova'nın güneyinde, kara toprak bölgesinin içlerinde Kursk vilayeti vardır ve devrimci dönemin ilk önemli kırsal karışıklığı burada başlar. 6 Şubat 1905 gecesi Kolzovki köyünde büyük bir karışıklık, Popov adlı bininin çiftliğine giden yol boyunca (dolanan büyük kalabalıklar), çiftlik sahibinin ormanlarında birçok ağaç kesme eylemi ve sonra köye dönüş yolunda daha çok gürültüler olur. Nöbetçiler çıkageldiğinde ise artık çok geçtir; köylüler zaten büyük miktarda odun kesmişlerdir ve şimdi de 'polise karşı direniş' önermektedirler - en azından Polis Şubesi böyle düşünmektedir. Karışıklık kolzovki'den çevredeki köylerle yayılır. Geceleri köylüler işe başlamak için emir bekler olurlar. Ve ufukta bir sinyal ateşi yandığında, büyük bir haykırma ve gelişigüzel silah sesleri altında, köylüler o gece yağmalamak için (seçilen çiftliğe giden) yola koyulur ve taşıyabilecekleri herşeyi alıp evlerine dönerler. Bölgeye asker birlikleri gönderilir,

fakat karışıklıklar dört vilayete daha yayılmıştır.”¹

1905 yazı boyunca 27 vilayetin 60 bölgesinde köylü isyanları olur. Son üç ayında ise 47 vilayetin 300 bölgesi köylü ayaklanmalarına sahne olur.²

“Köylü hareketinin en şiddetli olduğu bölge az gelişmiş merkezi bölgedir. Burada, toprak ağalarının evleri ve mülkü en büyük yıkıma uğramıştır. Grevler ve boykotlar çoğunlukla güneyde yer almış ve hareketin en zayıf olduğu kuzeyde ise, en yaygın ifade biçimi ormanları kesmek olmuştur. Ekonomik hoşnutsuzluğun radikal siyasi taleplerle karışmaya başladığı yerde, köylüler idari makamları tanımayı ve vergi vermeyi reddetmişlerdir.”³

“En öfkeli olaylar... 1905 sonunda Saratov vilayetinde olmuştur. Harekete katılan köylerde tek bir pasif köylü kalmamıştır; hepsi ayaklanmada yer almıştı. Toprak ağaları ve aileleri evlerinden atılmış, tüm taşınır mülk paylaşmış, hayvanlar alınıp götürülmüş, işçilerin ve ev hizmetçilerinin ücretleri ödenip işlerine son verilmiş ve en son olata ‘kızıl horoz’ binalara saliverilmiştir (yani, ateşe verilmiştir). Bu baskınları yapan köylü ‘birlik’lerine silahlı müfrezeler öncülük etmiştir. Köy polisi ve bekçileri görünmez olmuşlar ve bazı yerlerde ise silahlı köylüler tarafından tutuklanmışlardır. Bir süre sonra topraklarına dönmeletini önlemek için toprak ağalarının binaları ateşe verilmiştir; ancak hiçbir şiddet kullanılmamıştır.”⁴

Köylü ayaklanmaları 1905 sonbaharından 1906 sonbaharına kadar Rusya’nın her tarafında devam etti. Bunların amaçları, feodal mülk ve üretim ilişkileri kabınlarından kurtulmaktır. Toprak sorunu Rus ulusal hayatında onyıllar boyunca önde gelen bir sorun olmuş ve uzun yıllar boyunca arka arkaya köylü ayaklanmaları olmuştur. Aslında, uzun bir geleniğin sahibi ve kitleler arasında yaygın etkinliği olan devrimci bir köylü hareketi uzun bir zamandır vardı.

Doğru kavranması gereken bir şey, köylülerin bütünlüklü bir sınıf değil, çelişen sınıflara bölünmüş bir sosyal grup olduklarıdır: bunları, zengin köylüler -yani, kulaklar- orta köylüler, ve son olarak yoksul köylüler ve tarım işçileri olarak sıralayabiliriz.

Lenin, Avrupa Rusya’sındaki Rus tarımsal nüfusunun 1905’deki sınıf bölünmesini şöyle özetlemiştir:⁵

	İşletme sayısı (milyon)	Toplam toprak alanı (milyon desiatin*)	İşletme başına düşen toprak (desiatin)
(a) Feodal sömürü altında ezilmiş köylüler	10.5	25.0	7.0
(b) Orta Köylüler	1.0	15.0	15.0
(c) Kırsal burjuvazi ve kapitalist toprak sahipleri	1.5	70.0	46.7
(d) Feodal büyük toprak sahipleri	0.03	70.0	2333.0
<i>Toplam</i>	13.03	230.0	17.6
İşletmelere göre sınıflandırılmayan toprak		50.0	
GENEL TOPLAM	13.03	280.0	21.4

Tarımdaki müthiş teknik geriliğin, köylü kitlelerinin ezilmiş durumunun ve feodal angarya sömürüsünün sayısız biçiminin arkasında yatan şey, toprağın, bir yanda birkaç toprak ağası, diğer yanda yoksul köylü kitleleri arasında bölündüğü temel ayrımdır. “her büyük toprak sahibine, yaklaşık 330 yoksul köylü ailesi” düşmesiydi.

‘Angarya’ çiftlik sistemi altında köylünün toprak hissesi, toprak ağasına ucuz emek, araç ve hayvan sağlamanın aracıydı. Bu sistem özellikle Rus tarımının merkezi olan Avrupa Rusyası merkezi vilayetlerinde çok yaygındı. Başlıca özelliği emek kiralama yöntemiydi ve bunun bir biçimi, yaz aylarında yapacakları işe karşılık köylülerin kışın peşin ödenmesiydi. Köylülere kış aylarında paraya son derece

(*) Desiatin: 2.7 acre (10,926. 507 metrekaare)

ihtiyaçları olması, onları çok kötü koşullarda anlaşılmaya zorluyordu. Emek kiralama yönteminin bir diğer biçimi 'bileşik emek hizmeti' idi. Buna göre, köylüler para karşılığında ya da kiraladıkları toprağın karşılığı olarak, toprak sahibinin bahar mahsulününün bir desiatini ve kış mahsulününün bir desiatini ve bazen de ayrıca bir desiatinlik çayır arazisini toprak sahibi için, fakat kendi araç ve atlarıyla işlemeyi taahhüt ediyotlardı.

Köylülerin en büyük şikayetlerinin konusu olan otrezkiler aynı şekilde sömürü aracıydılar. 1861'de kölelerin 'kurtuluş'u sırasında toprak ağaları tarafından gaspedilen bu topraklar, köylülerin daha önce ellerinde bulunan toprakların yaklaşık beşte birini oluşturuyordu. Üstelik, köylüden alınan bu topraklar en verimli topraklardı ve böylece köylüler çayırlardan ve otlaklardan, ağaçlıklara ve nehirlerle ulaşabilmekten mahrum edilmişlerdi. Ayrıca köylüler ellerindeki toprak hisselelerinin bedelini ödemek zorundaydılar. Bunu ya emeği ile, ya da hissesinin kira değerini aşan (bu fark, değer % 50-75'ine varabiliyordu) bir nakit ödeme yaparak kurtulabilirdi. 1905 yılına gelindiğinde toprak sahipleri faizleriyle birlikte tamamlama ödentileri olarak 1,9 milyar ruble toplamışlardı - rublenin 44 yılda uğradığı değer kaybını hesaba katınca bu rakam toprağın pazar değerinin netedeyse üç misliydi. Bu borçları ödeme zorunluluğu köylüleri çok kötü bir şekilde toprak ağasının boyunduruğu altına sokuyordu. Üstelik, yaraya tuz basarcasına, birçok köylü sonradan bu topraklar üzerinde işçi olarak çalışmak zorunda kalıyordu.

Köylülerin toprak hisseleri çoğunlukla birkaç dağınık dar şeritten oluşan ve verimsizliği bilinen küçük küçük toprak parçalarıydı. En iyi topraklar 1861'de toprak ağalarınca gasbedilmiş, geriye ancak tüketmiş topraklar kalmıştı.

Serflik zincirleri köy komünlerinin oluşturulmasıyla güçlendirilmişti. Bu, zorunlu olarak her yıl değişik ekin ekme ve taksim edilmiş ağaçlıklar ve otlaklar ile karakterize edilen, toprağın ortak kullanımını gerekli kılıyordu. Temel özelliği, toprak ağasına ve devlete her türlü hizmet ve ödeme konusunda ortak sorumluluk getirmesi, verilen hisseyi reddetme hakkı olmaksızın toprağın belli aralıklarla yeniden

dağıtımını öngörmesi ve toprak alım ve satımını yasaklaması idi. Köy komünü sistemi büyük toprak ağaları tarafından feodal baskının yoğunlaştırılmasının ve tamamlama ödentisi ve diğer çeşit ödemeleri köylülerden çıkarmanın aracıydı.

Marksizm ve köylüler

Daha ilk başlardan beri Rusya'da marksist hareket toprak sorununun ve özellikle köylü sorununun can alıcı önemini farkındaydı. 1885'de Emegün Kurtuluşu Grubu tarafından yayınlanan Rus marksistlerinin ilk program taslağındaki taleplerden bunu görmek mümkün:

"Toprak ilişkilerimizin, yani toprağın bedel tamamlama ve köylü topluluklara tahsisinin koşullarının köklü bir yeniden düzenlenmesi. Köylülerin kendilerine tahsis edilen toprağı reddetme ve komünü terketme haklarının böyle yapmayı uygun gören köylülere verilmesi, vb."*

Programın bütün söylediği bundan ibaretti. Yıllar sonra Lenin'in dediği gibi, "o programın hatası, ilkelerinin ve kısmi taleplerinin yanlış olması değildi. Hayır... O programın hatası, onun soyut karakteri, konu hakkında hiçbir somut görüşü olmamasıdır. Daha doğrusu, o bir program değil, ancak en genel haliyle marksist bir beyandı."** Ve hemen şunu ekler:

"Tabii ki, bu hatanın günahını, bir işçi partisinin kurulmasından çok önce, ilk defa olarak bazı ilkeleri sapıtmayan o programı yazanlara atfetmek saçmalık olur. Tam tersine, Rus devriminden yirmi yıl önce, Köylü Reformu'nun 'köklü bir yeniden düzenlenmesi'nin kaçınılmazlığının bu programda tespit edildiği özellikle belirtilmelidir."**

Lenin siyasi yaşamının başlangıcında kırsal hayatın derin bir incelemesini yapmıştır. Elde kalan ilk yazısı, 1893 baharında yazdığı *Köylünün Hayatındaki Yeni Ekonomik Gelişmeler* adlı yazısıdır. İlk önemli teorik çalışmasını ise 1899'da yayınlamıştır. Sibiry'a'da sürgündeyken ve hapisanedeyken araştırdığı ve yazdığı bu eser *Rusya'da Kapitalizm*

min Gelişmesidir.

Bunun üçte ikisi, Rus kırsal kesimindeki kapitalist evrimin feodal ekonominin zayıflamasının ve gelişen geçici oluşumların karmaşık çeşitliliğinin, fevkalade ve baştan sona belgelenmiş bir incelemesine ayrılmıştır. Bu teorik eser, Rus marksistlerinin toprak politikasının, strateji ve taktiklerinin temelini oluşturmuştur.

Ayrıntılı bir toprak programı üzerine Lenin'in ilk denemesi, RSDİP'in toprak programının ilk kabataslağı denilebilecek *İşçi Partisi ve Köylüler* (1901) adlı yazısıdır. Partinin 1903'deki İkinci Kongre'sinde kabul edilmiştir. Toprak devriminin temel talepleri şunlardır:

"...bedel tamamlama ödemelerinin ve ayrılma-harcalarının derhal ve tamamen kaldırılması ve köle sahiplerinin ağızlılüğünü tatmin etmek için çarlık hükümetinin yıllardır halktan gaspettiği yüz milyonların iadesi - ki bu, onları angaryaya, bedelsiz çalışmaya bağlamaktadır, yani fiilen köle kalmanları sağlamaktadır."

İkinci Kongre için toprak programını hazırlarken, Lenin kırsal alanlarda tüm feodal ilişkilerin kaldırılmasını hedef alan şu ilkeleri saptamıştır:

"*Birincisi*, toprak devrimini kaçınılmaz olarak Rusya'da demokratik devrimin bir parçası olacaktır. Bu devrimin içeriği, kırsal bölgelerin yarı-feodal kölelik ilişkilerinden kurtuluşu olacaktır. *İkincisi*, önümüzdeki toprak devrimi, sosyal ve ekonomik yanlarıyla, burjuva-demokratik devrim olacaktır; kapitalizmin ve kapitalist sınıf çelişkilerinin gelişimini zayıflatmayacak, aksine güçlendirecektir."

Lenin'in hiç değiştirmedığı diğer taleplerden (köylülerden alınan sosyal-mülk vergisinin kaldırılması, kiraların düşürülmesi, toprağın istenildiği gibi kullanılması) başka, İkinci Kongre'de kabul edilen toprak programında, bedel tamamlama ödentilerinin iadesini ve *otrezki*'lerin geri verilmesini talep eden birkaç madde vardı. Bunlar (Programın 4. maddesi) en önemli taleplerdi. Bu madde feodalizmin

halen yaşayan yanlarını gidermenin aracı olarak düşünülmüştü:

"Köylü Reformu'nun yarı-gönüllü karakterinin bugüne kadar köylülerden gaspedilen topraklar sayesinde köleci tarım biçimlerinin yaşamasına yol açtığı her yerde, köylüler bu uygulamalardan derhal ve her zaman için, kurtulma hakkına ve hatta kamulaştırma yoluyla 'gaspedilen toprakların iadesi' hakkına sahiptirler."

Lenin bu konunun tekrar tekrar üzerinde durdu: "Biz inanıyoruz ve ispat etmeye çalışacağız ki, gaspedilen toprakların iadesi talebi şu anda toprak programımızda ileri sürebileceğimizin en fazlasıdır."¹² O sırada Lenin gaspedilen toprakların iadesinden ötesini istemenin büyük-çaplı tarıma karşı küçük-çaplı tarımı savunmak anlamına geleceğini söylüyordu.

"Genel olarak söylemek gerekirse, küçük-çaplı tarımı ve küçük mülkiyeti, değil çoğaltmak, bunları geliştirmek, desteklemek ve sağlamlaştırmak bile hiçbir şekilde sosyal demokratların görevi değildir."¹³

"Genel olarak söylemek gerekirse, küçük mülkiyeti desteklemek gericiliktir, çünkü bu destek büyük-çaplı kapitalist ekonomiye karşı çıkmaktır ve dolayısıyla, sosyal gelişimi geciktirir ve sınıf mücadelesini çarpıtır ve gizler. Ancak mevcut durumda biz küçük mülkiyeti kapitalizme karşı değil, köleciliğe karşı destekleme durumundayız."¹⁴

Toprağın kamulaştırılması konusunda ise o zamanlar -1902'de- Lenin'in tutumu açıktı: "Toprağın kamulaştırılması talebi her ne kadar ilke olarak doğru ve belirli anlarda uygun ise de şu anda siyasi olarak uygun değildir."¹⁵ Yani, eğer toprak devriminin hedefi, feodal ilişkilerden kurtulmak ise, o halde tüm toprak sahiplerinin topraklarını, özellikle kapitalist tarımcılık için kullanılan ve ücretli işçi çalıştıran kesimlerin toprağını almaya gerek yoktur.

Lenin'in Gapon'dan öğrendikleri

Ancak, 1905 devrimindeki köylü ayaklanmalarının çapı açıkça gösterdi ki, Lenin'in 1903 programı gereğinden fazla tutucu idi. 1905

devrimi zamanında Lenin'in köylülerin duygularını, gaspedilen toprakların iadesi talebinin bu duygulara uyup uymadığını öğrenmeye ne kadar meraklı olduğu ilginçtir. Öyle ki, papaz Gapon'dan ve tesa-düfi bir ziyaret sırasında Matinşenko adında bir denizciden de aynı şeyi öğrenmeye çalışmıştır. Krupskaya, bir gün Lenin'in odasında bir öğrencinin satır satır açıklayarak sosyal demokratik programın neden doğru bir program olduğunu ateşli bir şekilde anlatırken ge-çen bir olayı şöyle anlatır:

"Genç delikanlı Programı okumaya devam etti. O anda Gapon ve Matinşenko geldiler. Tam ben onlara da çay getirmeye giderken genç adam, köylülere 'toprak parçaları'nın iadesini anlatan paragrafa geldi. Bu noktayı okuduktan sonra köylülerin bu topraklar için mücadele etmekten üleri gi-demeyeceklerini anlattı. Bunun üzerine Gapon ve Matinşenko kızdılar ve 'Tüm toprak halk!' diye bağırıldılar."¹⁶

Bu tepki Lenin'de derin bir etki bırakmış olmalı, çünkü Krupskaya şöyle devam eder:

"Tammerfors'daki Aralık konferansında İlyiç, köylülerin toprakları hak-kındaki bu noktayı programdan tamamen çıkaran bir önerge sundu. Onun yerine, toprak ağalarının mülklerine ve devlet, kilise, manastır ve kraliyet topraklarına el koyulması dahi dahil olmak üzere, köylülerin devrimci ön-lemlerine destek verilmesini öngören bir paragraf eklendi."¹⁷

Eski hatalarını saklamak için hiç çaba göstermedi:

"1903 programı sosyal demokratların 1885'de ancak genel hatlarıyla sö-zünü ettikleri 'yeniden düzenleme'nin karakteri ve koşullarını somut olarak tanımlamaya çalıştı. Bu çaba programın gaspedilen topraklarla ilgili başlı-ca maddesi- kölelik ve esaret yoluyla sömürüye hizmet eden topraklar (1861'de gaspedilen topraklar) ile kapitalist yöntemlerle işlenen topraklar arasında bir ayırım gütmeye çalışmıştır. Böyle bir ayırım oldukça yanlışdır, çünkü pratikte köylü kitle hareketi, toprak ağası mülklerinin belirli katego-

rilerine karşı değil, ancak genel olarak toprak ağalığına karşı yönlendirilebi-lir."¹⁸

"Ülke çapında ve kitlevi bir köylü hareketinin -hatta bundan da fazlası- deneyimi olmaksızın Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nin programı somut-laşamaz."¹⁹

"1903'de partimizin İkinci Kongresi, ilk RSDİP toprak programını kabul ettiği zaman, köylü hareketinin karakterini ve çapını tanımlayacak böyle bir deneyimimiz henüz yoktu. 1902 baharında Güney Rusya'daki köylü ayak-lanmaları dağınık patlamalar olarak kalmıştı. Dolayısıyla sosyal demokrat-ların toprak programını hazırlarken gösterdikleri tutukluğu anlamak müm-kündür."²⁰

1905'den sonra bu dar görüşlülüğü ve tutuculuğu devam ettir-menin hiçbir mazereti kalmamıştı: "Mevcut durumda tüm toprak mül-küne el koyulması talebini reddetmek, açıktır ki, artık kesin şeklini kazanmış bir sosyal hareketin alanını sınırlamak anlamına gelir."²¹

Bolşeviklerin Tammerfors konferansında (12-17 Aralık 1905) Lenin şu karar tasarısını sunmuştur:

"Konferans partimizin toprak programını şu şekilde değiştirmeyi uygun görür: gaspedilen topraklar üzerine maddenin çıkarılması; yerine, tüm dev-let, kilise, manastır, kraliyet ve özel mülkiyet alındaki topraklara el koyul-ması dahil olmak üzere köylülerin devrimci önlemlerini partinin destekle-diğinin ilan edilmesi."²²

Toprağın kamulaştırılması talebi

Lenin, daha sonra toprak programının yeniden değiştirilmesini, tüm toprağın kamulaştırılması sloganının eklenmesini savundu. Mart 1906'da yazdığı *İşçi Partisi'nin Toprak Programının Düzeltilmesi* adlı broşüründe şöyle der:

"Eğer... bugün Rusya'daki devrimin kesin zafeti halkın tam egemenliğini gerektirecek olursa, yani, cumhuriyet ve tam demokratik bir devlet sistemini kuracak olursa, parti, toprakta özel mülkiyetin kaldırılmasına ve bütün top-

rakların tüm halka ortak mülk olarak devredilmesine çalışacaktır.”²³

Köylü hareketinin toprak sahiplerine karşı gücü, Lenin’e aynı zamanda, kendisinin 1903’de kırsal alanlardaki kapitalist gelişmişliğin çapını abarttığını gösterdi. Feodal ilişkiler, o zamanlar Lenin’in sandığı gibi sadece geçmişin kalıntıları değildiler, aksine, kırsal kesimin her tarafında halen büyük geçerliliğe sahiptiler. *İlk Rus Devriminde Sosyal Demokrasi'nin Toprak Programı: 1905-1907* adlı kitabında buna işaret eder:

“Bizim 1903 gaspedilmiş topraklar-programımızın hatası... gelişimin yönünü doğru tespit etmemize rağmen, anını doğru tespit edememiş olmamızdır. Biz, hem toprak sahiplerinin tarımında (gasp edilmiş topraklar ve bunların köleciler hariç - ki, bu toprakların köylülere idadesi talebimiz bundandır) hem de köylülerin tarımında kapitalist tarımcılık öğelerinin Rusya’da tam halini almış olduğunu varsaydık ve bu güçlü bir kırsal burjuvazi ortaya çıkarmış, dolayısıyla da köylü tarım devrimini sağlamak için acizmiş gibi göründü. Bu yanlış program... Rus tarımında kapitalist gelişmişliğin derecesindeki bir abartmanın sonucudur. Köfeciliğin kalıntıları o zaman bize küçük bir detaymış, oysa köylü tahsislerinde ve toprak sahiplerinin çiftliklerinde kapitalist tarım oldukça olgun ve oturmuş bir haldeymiş gibi göründü... Bu hatamızı, eski tarım düzeninin kalıntılarıyla mücadeleyi öngören kısmi hedef yerine, eski tarım düzenine karşı tümüyle mücadele hedefini koyarak düzelttik. Toprak ağası ekonomisini temizlemek yerine, onu yıkmaya hedefini koyduk.”²⁴

Lenin’in köylülerden öğrendikleri

1905-07’deki devrim yılları sırasında Lenin Rus köylüsünü dikkatle dinlemeye çok önem verdi. Çarlık Duma’sındaki kral-yanlısı köylü temsilcileri bile, Lenin’e aslında bu muhafazakar kabuğun çok derinlerinde devrimci bir öz yattığını gösterdi. Örneğin kral yanlısı sağcı köylü Storçak’ın Çarlık Duma’sında yaptığı konuşmayı Lenin zevkle anlatır:

“Sözlerine Nikolas II’nin ‘kutsal mülkiyet hakkı’, bunun ‘ihlal edilmez’ olduğu vb. sözlerini kelimesi kelimesine tekrarlayarak başladı. ‘Tanrı hükümdara sağlık ihsan etsin. O tüm halkın iyiliğini istemiştir’ diye devam etti... Ve

‘Fakat eğer majesteleri hak ve düzen olmalıdır diyorsa, benim 3 desiatinlik toprağımın yanında 30.000 desiatinlik toprak varsa tabii ki bu hak ve düzen değildir.’ diye sözlerini bitirir.”²⁵

Devam ederek:

“... cahil köylü... doğmamış bir bebe kadar masum ve siyasi olarak şaşılacak kadar cahildir. Monarşi ile ‘düzen’, yani, 30.000 desiatin’in sahibini koruyan düzensizlik ve haksızlık arasındaki ilişki onun için belli değildir.”²⁶
“Storçak ve onun görüşlerini aslında paylaşan diğer meclis üyeleri - Peder Titov, Andreyçuk, Popov IV ve Nitkyuk- değil açıkça söylemek, kendi sözlerinin ve önerilerinin ne anlama geldiğini düşünmekten bile korkan kimseler olmalarına rağmen, farkında olmadan ve kendiliğinden köylü kitlelerin devrimci duygularını dile getiriyorlardı.”²⁷

Duma’ya hitap eden diğer köylü konuşmacılardan da örnekler verir:

Tomilo: “Tek çıkar yol... bizce şudur: Rusya’nın tüm köy komünlerinde, daha önce yapılan sayımlara benzer bir sayım temelinde, topraklar derhal yeniden dağıtılmalıdır; bu sayım 3 Kasım 1905 günündeki erkeklerin sayısını saptamalıdır.”

“Köylünün en derin rüyası toprak ve özgürlük kazanmaktır, ancak duyuyoruz ki, bu hükümet iktidarda oldukça toprak mülküne dokunulmayacak. (Salondan sesler: ‘Özel mülk!’). Evet, özel, asilzadelerin mülkü. (Salondan sesler: ‘Senininki de!’). Bize kalacak olsa, biz kendi tahsislerimizden vazgeçmeye razıyız... Her köyde köylülerin kendi tahsislerinden karşı karşıya vazgeçmeye ve birbirleriyle eşit olmaya razı olduklarını söyleyebilirim. Bakanlığın temsilcisinin demeci şu demektir; iktidar köylülerin ve genel olarak halkın eline geçmedikçe köylüler ne toprak ne de siyasi özgürlük görecekler. Her ne kadar zaten biliyordusak da açık sözlülüğünüz için teşekkürler.”

(*) Razin Stepan, 1667-71 yıllarındaki feodal baskıya ve serflikçe karşı köylü ayaklanmasının büyük önderidir

kür ederim.”²⁸

Petrov III. “Beyler, Aleksey Mikhailoviç hükümeti zamanlarını ve Razin’in⁽⁹⁾ önderliğindeki harekette ifadesini bulan köylü halkın protestosunu hatırlayın. (Sağ taraftan sesler: ‘O-ho!’)... Halk, 1905’de taleplerini en güçlü bir şekilde ifade etmiştir. O zaman da açlık halkı sokaklara çıkmış ve ne istediklerini çok etkin bir şekilde söylemişti... Tüm toprak bütün halkın eşir mülkiyetine geçmelidir... Ben tabii ki, toprakta özel mülkiyete karşıyım... ve tüm toprak çalışanların eline geçmedikçe onların işi kolaylaşmayacaktır derim... Şundan kesinlikle eminim ki, ortalığın gene kaşuğunu göteteceksiniz. Ve o zaman İncil’deki şu sözler gerçekleşecek: kılıcını kaldıran kılıcın kurbanı olur. (Sağ taraftan gülüşmeler). Trudovik [köylü] grubu ideallerini değiştirmemiştir, gayesini değiştirmemiştir... Biz... tüm toprak, toprağı işleyenlere ve tüm iktidar çalışan insanlara diyoruz!

Merzlyakov: “ Rusya’da kimse topraktan haraç yememelidir ve toprak onu kendi emeğiyle işleyenlerin olmalıdır.”²⁹

Köylü Neçitaylo ise şöyle demiştir: “Köylülerin kanunu içenler ve beyinlerini emenler onlara cahil diyorlar. (Golovin lafa karışır; ‘Toprak ağası köylüye hakaret eder, ama köylü toprak ağasına hiç hakaret edebilir mi?’) Halkın malı olan bu topraklar için bize şöyle deniliyor: satın alın. Yani biz İngiltere’den, Fransa’dan falan gelmiş yabancılar mıyız? Bu bizim ülkemiz, neden kendi toprağımıza para verecekmiz? Biz zaten kanımızla, alınterimizle ve paramızla onu on defa ödedik.”

Köylü Kimosov’un (Saratov Vilayeti) sözleri ise şöyle: “Bu günlerde topraktan başka bir şeyden bahsedilmiyor; ama bize gene, ‘kutsaldir, dokunulmaz’ deniyor. Bana sorarsanız, dokunulmaz olamaz; eğer halk istiyorsa hiçbir şey dokunulmaz olamaz! (Sağ taraftan bir ses ‘O-ho!’) Evet, o-ho! (sol taraftan alkışlar). Soylu beyler; kağıt oyunlarımızda bizi para gibi kullandığınızı, bizi köpeklerle değış tokuş ettiğinizi bilmiyor muyuz sanıyor-sunuz? Biliyoruz. Herşey sizin kutsal dokunulmaz mülkünüzdü... Toprağı bizden çaldınız... Beni buraya gönderen köylüler şöyle diyorlar: ‘Toprak bizim. Biz buraya onu satın almaya değıl, almaya geldik.’

Köylü Vasyutin (Karkov Vilayeti): “Bakanlar Konseyi Başkanının, tüm ülkenin değıl, sadece 130.000 toprak ağasının bakanı olduğunu görüyoruz. Doksan milyon köylünün ise onun için hiçbir önemi yok... Sizler [sağ tara-

fa dönerek] sömürücüsünüz, toprağınızı fahiş fiyatlardan kiralyor ve köylülerin derisini yüzüyorsunuz. ...Bilesiniz ki eğer hükümet halkın ihtiyaçlarını karşılayamayacak olursa halk sizden izin almayacak, toprağınızı alacak... Ben Ukraynalıyım [ve köylü, Katerina’nın Potemkin’e 2.000 serf ile birlikte 27.000 desiatin’lik bir arazi hediye ettiğini anlatır]... Önceden toprak desiatin’i 25-50 rubleden satılırdı ama şimdi sadece kirası bile 15-30 ruble, ve otlaklık arazinin kirası ise 35-50 ruble arasında. Bu soygunculuktur. (Sağ taraftan bir ses: ‘Ne? Soygunculuk mu?’ Gülüşmeler). Evet, hiç heyecanlanmayın öyle (sol taraftan alkışlar): bu köylülerin canlı canlı derisini yüz-mek demektir!”³⁰

Lenin köylü meclis üyelerinin sözleri için, “köylülerin kitle mücadelesi ruhunu sözünü sakınmadan ifade eder” der.

“...götüşlerini samimiyetle belirten Trudovik köylülerin nutukları kitlelerin duygularını ve özlemlerini şaşılacak bir isabetle ve canlılıkla akarmakta, çeşitli programları karıştırmakta (bazıları ‘42 köylünün yasa tasarı’sına yakınlıklarından bazıları ise Kadetlere yakınlıklarından bahsetmektedir) fakat hepsinden daha güçlü bir şekilde her programdan daha derinde yatan şeyleri ifade etmektedir.”³¹

Lenin daha ileri giderek, köylü meclis üyelerinin konuşmalarında Sosyal Demokrat işçi temsilcilerinin konuşmalarından daha fazla şevk gördüğünü söyler.

“İkinci Duma’daki devrimci köylülerin konuşmaları ile devrimci işçilerin konuşmaları karşılaştırıldığında şu fark göze çarpar: devrimci ruh ile, toprak ağası düzenini derhal yıkmak isteyen ve hemen yeni bir düzen yaratmak isteyen derin bir arzu ile dolular. Köylü kendini derhal düşmanın üzerine atmaya ve onu boğazlamaya hazır.”³²

Lenin, dogmacılıktan ne kadar uzak olduğunu ve kral yanlısı bir köylüden geliyor bile olsa kitle hareketinin kalbinin nasıl çarpıtına ilişkin dikkate değıer bir kavrayışı olduğunu göstermiştir.

Bolşevikler, menşevikler ve köylüler

İkinci Duma seçimleri sırasında, Sosyal Demokrasinin iki kanadı bolşevikler ve menşevikler arasında, Kadetlerle mi yoksa Kaderlere karşı Trudoviklerle mi bir ittifaka girilmesi gerektiği konusunda sert bir tartışma geçmiştir.

Daha 1892'lerde Plekhanov, Rus köylüsünün temel olarak Batı'daki gibi tutucu olduğunu savunuyordu. "Burjuvazi ve proletaryadan başka ülkemizde muhalif ve devrimci grupların destek bulacağı hiçbir sosyal güç görmemekteyiz" demişti.³³

Açlık Döneminde Sosyalistlerin Görevi adlı bir broşüründe Plekhanov şöyle yazıyordu:

"Proletarya ve mujik gerçek siyasi zıtlıklardır. Proletaryanın tarihi rolü devrimci olduğu kadar mujik'inki de muhafazakardır. Uzak Doğu mutlak yetleri binlerce yıl hiç değişmeden köylüler sayesinde süregelmişlerdir. Oysa, nisbeten kısa bir zaman içinde proletarya tüm Batı Avrupa toplumunun temellerini sarsmıştır. Ve Rusya'da proletaryanın gelişimi ve siyasi eğitimi Batı'dakıyla karşılaştırma götürmeyecek bir hızla ilerlemektedir."³⁴

Bu anlayış menşeviklerin bir yandan liberal partiye -Kadetlere- öte yandan köylü partisine -Trudoviklere- karşı tavırlarını etkilemiştir.

Menşevik D. Koltsov Trudoviklerle ittifak yerine Kadetlerle ittifak yapılması gerektiğini şöyle dile getirir:

"Sosyal demokratların en çok kimlerle, şehir demokrasisiyle mi yoksa, kır demokrasisiyle mi teması var? Kültürel, dini, ulusal ve diğer önyargılara karşı mücadelesinde sosyal demokrasi kimden daha önce destek görebilir? Üretici güçlere özgürlük kazandırabilecek tüm önlemleri kim daha önce destekleyecek? Sosyal demokratik politikanın temelini oluşturan bu soruları ortaya koyar koymaz cevaplar kendiliğinden açıklık kazanır. Burjuvazinin devrimci rolü hakkında *Komünist Manifesto*'daki herşey, 19. yüzyıldaki kadar 20. yüzyılda da, İngiltere için olduğu kadar Rusya için de geçerlidir... Kır demokrasisi, devrimci görünümüne rağmen birçok konuda eski,

modası geçmiş üretime biçimlerini ve sosyal düzeni savunacaktır."³⁵

Lenin ise buna şiddetle karşı çıkar:

"Partinin bolşevik kanadı, liberalleri büyük sanayinin temsilcileri, proletaryadan korkularından devrimi bir an önce sona erdirmeye çalışan ve gericiyle uzlaşmaya giren kimseler olarak görür. Partinin bu kanadı, Trudovikleri devrimci küçük burjuva demokratları olarak görür ve bunların, köylüler için böylesine önemli olan toprak konusunda, çiftliklere el konulması konusunda radikal bir tavır takınmaya eğilimli oldukları düşüncesindedir. Bolşeviklerin taktiklerini bu belirlemektedir. Bolşevikler hain liberal burjuvaziye, yani Kadetlere destek vermeyi reddeder ve demokratik küçük burjuvaziye liberallerin erkinliğinden kurtarmak için herşeyi yapar; Bolşevikler köylüleri ve şehirlerdeki küçük burjuvaziye liberallerden koparmak ve onları devrimci mücadele için proletaryanın, öncünün arkasında biraraya toplamak isterler."³⁶

"Kadetlerden birisi sağcı bir köylünün bir Kadetren daha solda olduğunu söyledi. Ever, toprak konusunda her üç Duma'da da 'sağcı' köylülerin tavı Kadetlerinkinden daha sol olmuştur ve böylece, sınıf hesapları sonucu monarşist olan işadamlarının monarşistliğinin aksine, mujik'in monarşistliğinin artık rüketen bir safaktan geldiği ispatlanmıştır."³⁷

Anti-feodal demokratik devrimde Lenin, proletarya partisinin küçük-burjuva köylü demokratik partilerle ittifakını desteklemiştir:

"Devrimci-demokratik partiler ve örgütler (Sosyalist Devrimci Parti, Köylü Birliği, yarı-sendikal ve yarı-siyasi örgütlerden bazıları vb.) köylülerin ve küçük burjuvazinin büyük çoğunluğunun çıkarlarını ve görüşlerini çok yakından temsil etmek, toprak ağalığına ve yarı-feodal devlete şiddetle karşı çıkmak, tutarlı bir şekilde demokrasi için çabalamakta ve aslında burjuva demokratik olan hedeflerini bulanık bir sosyalist ideolojiyle sarmalamaktadırlar ve Sosyal Demokrat Parti bu partilerle savaş anlaşmalarına girmeyi, fakat aynı zamanda onların sahte sosyalist karakterlerini düzenli bir şekilde teşhir etmeyi ve onların proletarya ile küçük mal sahibi atasındaki

sınıf anı-tezini çarpıtma girişimlerine karşı mücadele etmeyi mümkün ve gerekli bulmaktadır.”³⁸

Burada hemen ilave etmek ve açıklık kazandırmak gerekir ki, toprağın kamulaştırılması sloganı, Lenin için burjuva demokratik devriminin ötesine geçmek anlamına gelmiyordu. Lenin Rus kırsal kesiminde kapitalist gelişimin iki yolu olduğunu anlatır; bunlardan birine ise feodal kalıntıların engel olduğu ve saptırdığı yoldur -ki, Lenin buna Prusya yöntemi der-, ikincisi ise köleliğin her türlü kalıntısından kurtulmuş olan yoldur -buna ise Amerikan gelişme yöntemi der:

“Birinci olasılıkta feodal toprak ağalığı ekonomisi yavaş yavaş burjuva, Junker toprak- ağalığı ekonomisine evrilir. Bu süreç içinde köylüler on yıllar boyunca en kötü sömürüye ve esarete mahkum kalırlar ve öte yandan aynı anda küçük bir Grossbauern (“büyük köylüler”) azınlığı oluşur... Üretici güçlerin (sosyal ilerlemenin bu en önemli ölçüsünün) gelişmesini kolaylaştırmak için bizlerin toprakağası tipi burjuva evrimi değil, köylü tipi burjuva evrimini desteklememiz gerekir. Çünkü bunlardan ilki esaretin ve köleliğin (burjuva koşullarına göre düzenlenmiş biçimiyle) tamamen korunması, üretici güçlerin en yavaş bir şekilde gelişmesi ve kapitalizmin gelişmesinin gecikmesi anlamına gelir; köylülerin büyük çoğunluğu için ve dolayısıyla proletarya için defalarca daha fazla ıstırap, keder, sömürü ve baskı demektir. İkincisi ise, üretici güçlerin en çabuk gelişmesi ve (pazar üretimi koşullarında) köylülerin büyük çoğunluğu için mümkün en iyi yaşam koşulları demektir. Rus burjuva devriminde sosyal demokrasinin taktiklerini, oportünistlerin sandığı gibi liberal burjuvaziyi destekleme görevi değil, mücadele veren köylüleri destekleme görevleri belirler.”³⁹

Yani, devrimcilerin Rusya’ya Amerikan gelişme yolundan götürmeyi hedeflemesi gerekmektedir. Dolayısıyla, feodalizmin geriye kalmış yanlarından kurtulmanın en aşırı ve tutarlı yolu olarak toprağın kamulaştırılmasını desteklemeleri gerekir. “Rus devriminde toprak mücadelesi kapitalist gelişme yolunu yeniden çizme mücadelesinden başka birşey değildir. Böyle bir yeniliğin tutarlı sloganı topra-

ğın kamulaştırılmasıdır.”⁴⁰

Lenin bu tezini desteklemek için Marks’a başvurur. Marks, ‘sadece 1848’de Almanya’da burjuva devrimi döneminde değil, 1846’da da çok doğru bir şekilde işaret ettiği gibi, daha henüz ‘sanayi’ devrimine başlamakta olan Amerika için belli toprağın kamulaştırılması olasılığına yer vermiş ve hatta bazen açıktan savunmuştur.”⁴¹

Birkaç yıl sonra, 1908’de Lenin aynı görüşlerini tekrarlar:

Toprağın kamulaştırılmasının sosyalizm ile ve hatta eşitlendirilmiş toprak sahipliği ile bir ilişkisi olduğunu düşünmek kadar yanlış bir şey olamaz. Sosyalizm, bildiğimiz gibi, pazar ekonomisinin yıkılması demektir. Öte yandan kamulaştırma ise, toprağın devletin malı haline dönüştürülmesi demektir ve böyle bir değişim toprağın bireylerce kendileri adına işlenmesini hiçbir şekilde etkilemez.”⁴²

Toprağın kamulaştırılması: Sosyalizmin ilk adımı mı?

Lenin, toprağın kamulaştırılmasının neden burjuva devriminin bir parçası olduğunu çok ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Örneğin, Kasım ve Aralık 1907’de yazdığı *1905-1907 İlk Rus Devrimi’nde Sosyal Demokrasinin Toprak Programı* adlı kitabında şöyle der:

“Devrimci kamulaştırma görevinden sonra kapitalizmin gereklerini karşılamak için yeni toprak ilişkilerini mümkün olduğunca pekiştirmek arzusu toprağın bölünmesini akla getirir. Bu, mevcut toprak sahiplerinin kendi gelirlerini toplumun geriye kalan kesimi pahasına yükseltmek isteğiyle ortaya çıkabilir. Sonucu olarak, toprağın kamulaştırılmasını sosyal üretimin tümünün sosyalleştirilmesi için bir başlangıç olarak gören proleter ve yarı-proleter katmanları susturmak (ya da, açıkça söylemek gerekirse, bastırmak) isteğiyle gündeme gelebilir.”⁴³

“Hiçbir şey kamulaştırma kadar, Rusya’daki ortaçağ kalıntılarını tamamen temizleyemez. Asya tipi yarı-harap bir durumda olan kırsal kesimleri baştanbaşa yeniden düzenleyemez. Devrimde toprak sorununun herhangi bir diğer çözümü, ancak daha sonrasında ekonomik gelişimi için daha geni bir

başlangıç noktası oluşturabilir.”

“Devrimci dönemde kamulaştırmanın manevi önemi proletaryanın ‘özel mülkün bir çeşidine’ bir darbe vurmasıdır, ki bu kaçınılmaz olarak tüm dünyada yankılarına bulacaktır.”⁴⁴

Ancak toprağın kamulaştırılması, her ne kadar burjuva devriminin bir parçasıysa da, sınıf güçlerinin durumuna göre kırsal bölgelerde sosyalizm mücadelesinin başlangıç noktasını oluşturabilir. *Sosyal Demokrasi'nin Toprak Programı'nın* Eylül 1917'deki ikinci baskısına (birinci baskısı 1908'de polislin eline düşmüştür) eklediği bir notta Lenin şöyle der: “Toprağın kamulaştırılması yalnızca burjuva devriminin sonsözü değil, aynı zamanda *sosyalizm yolunda bir adımdır.*”⁴⁵

Rus devrimi hakkında yaptığı tüm tasarılarında Lenin, dogmatizmden uzaklık ve devrimi burjuva sınıflarından öte derhal ve kesin-siz bir sosyalizm mücadelesine dönüştürme azmi sergilemiştir.

Proletarya ve köylüler

Partinin toprak politikasının gelişimi boyunca Lenin'in düşüncesinde yatan iki temel nokta vardır: 1) İşçi sınıfı köylülere önderlik etmeli; 2) İşçilerin partisi kendisini köylülerden bağımsız ve açık bir şekilde ayrı tutmalı.

“Devrimci köylüleri desteklerken proletarya bir an için bile kendi sınıf bağımsızlığını ve kendi özel sınıf hedeflerini unutmamalıdır. Köylü hareketi başka bir sınıfın hareketidir. Proletarya mücadelesi değil, küçük mülk sahiplerinin verdiği bir mücadeledir. Kapitalizmin temellerine yöneltilmiş bir mücadele değil, köleliğin tüm kalıntılarından aklanma mücadelesidir.”⁴⁶

“Biz sonuna kadar köylü hareketinin yanındayız; ancak unutmamalıyız ki, bu, sosyalist devrimi getirecek veya getirebilecek sınıfın hareketi değil, başka bir sınıfın hareketidir.”⁴⁷

“Proletaryanın öncülüğü ve önderliği olmaksızın köylüler hiçbir şeye yaramaz.”⁴⁸

Lenin, trudoviklerin ve sosyalist devrimcilerin bir koalisyonu

şeklinde bağımsız bir köylü partisinin oluşması olasılığını değerlendirmiş, fakat bunun istikrarından ve homojenlik kazanabileceğinden şüphe duymuştur.

“İleride, Rusya'da burjuva demokrasisinin alacağı biçimi şu aşamada kimse söyleyemez. Muhimelen Kadeşlerin iflası, bir demokratik köylü partisinin, ancak sosyalist devrimcilerin olageldiği gibi bir terörist örgütün değil, gerçek bir kitle partisinin oluşmasına yol açabilir. Küçük burjuvazi içinde siyasi birliği sağlamanın nesnel gücünü böyle bir parünün kurulmasını önleyeceği ve daha uzun bir süre köylü demokrasisinin şu anki gevşek, şekilsiz, dengesiz bir Trudovik kitle konumunu koruyacağı anlamına da gelebilir.”⁴⁹

“Trudovikler hiçbir şekilde tam tıvarlı demokrai değildiler. Onlar (sosyalist devrimciler de dahil olmak üzere) hiç şüphe yok ki, liberaller ile devrimci proletarya arasında yalpalıyorlar. Bu yalpalama tesadüf değildir. Bu, küçük üreticinin ekonomik koşullarının karakterinin kaçınılmaz bir sonucudur. Küçük üretici bir yandan baskı altındadır ve sömürüye tabiidir. Farkında olmadan bu durumuna karşı mücadeleye, demokrasi mücadelesine, sömürüye son verme düşüncelerine çekilir. Öte yandan ise, o bir küçük mülk sahibidir. Köylünün ruhunda, bugün olmasa bile yarın mülk sahibi olma içgüdüğü yatar. Köylüyü proletaryadan iten, dünyada bir şeyler olma, burjuva olma ve kendi toprak parçası üstünde, kendi gübre yığınının tepesinde tüm topluma karşı kendini kollama tutkusunu aşılama, onun mülk sahibi, mal sahibi olma içgüdüğüdür.”⁵⁰

“... köylüler içindeki demokratik unsurlar... sağlam bir örgü kurmaktan acizdirlet.”⁵¹

Hem yanlış hem doğru

1917 zaferi Rus devrimi hakkında Lenin'in iki önemli konuda yanlış olduğunu gösterdi - devrimin burjuva devrimi olacağı ve toprağın kamulaştırılmasının daha yaygın ve hızlı bir kapitalist ilerlemenin başlangıcı olacağı. Öyleyse nasıl olur da, Lenin bu aynı devrimin zaferle sonuçlanmasında böylesine önemli bir rol oynamayı başarmıştır? Bunun kısa cevabı, Lenin'in olasılıklara ilişkin olarak yaptığı hatalarda bile,

temel strateji ve taktiklerin merkezini oluşturan bir öz vardır, ki bu öz proletarya devrimini böyle bir zafere doğru yönlendirmiştir:

“Ekonomik içeriği itibarıyla devrimimiz bir burjuva devrimi olsa bile (ki bundan şüphe edilemez), bundan devrimimizde öncü rolü burjuvazinin oynadığı, burjuvazinin devrimin itici gücü olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Plekhanov’un ve menşeviklerin yaptığı gibi böyle bir sonuç çıkarmak, marksizmin kötü bir taklidi, onun bayağlaştırılması olur. Burjuva devriminin öncüsü ya fabrika sahibi, tüccar, avukat vb. ile birlikte liberal toprak ağası ya da köylü kitleler ile birlikte proletarya olabilir. Her iki halde de devrimin burjuva karakteri aynı kalır. Ancak, çaptı, proletaryaya yararının derecesi, sosyalizme (yani herşeyden önce, üretici güçlerin hızlı gelişmesine) yararının detecesi bu iki durumda tamamen farklıdır.

“İşte buradan, bolşevikler burjuva devriminde sosyalist proletaryanın temel taktiklerini çıkarırlar - demokratik küçük burjuvazinin kazanılması, liberallerden uzaklaştırılması, liberal burjuvazinin istikrarının felç edilmesi ve toprak mülkiyeti dahil olmak üzere köleliğin her bir kalıntısının tam yıkımı için kitlelerin mücadelesinin geliştirilmesi.”⁵²

Devrimin karakteri burjuva demokratik olsa bile köylülerin yarıdan ve hatta devrimin doğuracağı Kurucu Meclis gibi ulusal kurumlardan bile birşey gelmesini beklemeden kendi bağımsız yerel mücadele örgütlerini kurarak en büyük girişkenliklerini göstermeleri gerektiğini Lenin tekrar tekrar savunmuştur.

“Toprak reformunun, ki bugünün Rusya’sında kaçınılmazdır, devrimci-demokratik bir rol oynamasını sağlamanın tek bir yolu var: toprak ağalarına, bürokrasiye ve devlete rağmen, toprak reformu, köylülerin kendilerinin devrimci girişimi ile kazanılmalıdır, yani devrimci yöntemlerle kazanılmalıdır... Ve biz devrimci köylü komitelerinin kurulmasını temel talebimiz yaparken işaret ettiğimiz yol budur.”⁵³

Paris Komünü deneyiminin ardından Marks, “işçi sınıfı mevcut devlet mekanizmasını öylece ele geçirip kendi amaçları için kul-

lanamaz”, proletarya bunu “yıkarak zorundadır ve her gerçek halk devriminin önkoşulu budur” demişti. Lenin’in sözleri de bunu tekrarlamaktadır: “Eski düzeni, orduyu ve bürokrasiyi yıkmadan köylüler toprak devrimi yapamazlar, çünkü bütün bunlar toprak ağalığının en güvenilir dayanaklarıdır, ona binbir bağ ile bağlıdır.”⁵⁴

Üstelik devrim sadece burjuva-demokratik bir devrim olsa bile bunun bir de uluslararası boyutu vardır:

“Rus devrimi kendi gayretleriyle zafer kazanabilir, fakat kazanımlarını kendi gücüyle koruması ve pekiştirmesi mümkün değildir. Batı da bir sosyalist devrim olmadan bunu yapamaz... Demokratik devrimin tam zaferinin ardından küçük mülk sahibi kaçınılmaz olarak proletaryayı karşısına alacaktır; proletaryanın ve küçük mülk sahibinin kapitalistler, toprak ağaları, finans burjuvazisi ve diğerleri gibi ortak düşmanları devrilir devrilmez bu olacaktır. Demokratik cumhuriyetimizin Batı’nın sosyalist proletaryasından başka dayanağı yoktur.”⁵⁵

Liberal burjuvaziye karşı amansız mücadele, yalpalayan köylü partisine güvenmemek ve ondan bağımsız durmak, köylülere doğru eylem çağrısı, eski bürokratik polis devleti mekanizmasını yıkmaya mücadelesi ve devrimin uluslararası karakterinin önemi gibi 1905-07 devriminden kaynaklanan tüm bu düşünceler, 1917 zaferine yol açan politikaların özünü oluştururlar. O günün kavgasının fırtınası esmeye başladığında burjuva-demokratik örtü kenara itilmiştir. Ne yazık ki, Lenin’in, 1905’deki ve daha sonraki politikalarının tutarlı devrimci özü ile bunun sarmalayan burjuva-demokratik örtü arasındaki çelişki, Lenin kendi ‘eski bolşevik’ ifadelerini telafi etmek üzere Rusya’ya dönmeye kadar, 1917 Şubat devrimini takip eden günler ve haftalar boyunca parti içindeki krizin ve bolşevik önderliğin tutukluğunun nedenlerinden birini oluşturmuştur.

12

1905'in önemi

Yenilgiyle sonuçlanmış olsa bile 1905 devrimi değişik sosyal sınıfların çıkarlarını ve amaçlarını, karşılıklı güçlerini ve zayıflıklarını, Rus toplumundaki görece önemlerini ve birbirleri karşısındaki değişen ilişkilerini ortaya çıkarması bakımından son derece önemlidir. Aynı zamanda, mevcut siyasi partiler için önemli, fakat nihai sayılamayacak bir sınav olmuştur.

Devrim ve gerileme yılları -1905 ile 1907 arası dönem- Lenin'e göre, milyonlarca insanın deneyim kazanmaları ve damarlarında, sinir sistemlerinde, kalplerinde ve akıllarında yer edecek bir ders çıkarmaları için muazzam bir fırsattı.

Sınıfın ve partinin gerçek karakteri çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştı. Bu süreç boyunca tüm siyasi partiler "gelişmelerinin cenin aşamasını" tamamladılar.

"İlk defa olarak bu dönemde sınıflar kesin bir ayrışmayı gerçekleştirdiler ve açık siyasi mücadelede şekillendiler: Şimdiki siyasi partiler... son üç yıl içinde bir önceki elli yıldakinden çok daha fazla olgunluk kazanmış sınıfların çıkarları ve görüşlerini benzeri görülmemiş bir isabetle ifade ediyorlar."¹

Herşeyden önce "toplum" kendini teşhir etmişti. Liberaller gerçek yüzlerini göstermişlerdi.

"Devrimden önce liberal veya liberal-narodnik 'toplum' ya da tüm 'milletin' sözcüleri ve 'aydınlanmışlar' kesimi olarak bilinenler -geniş hali vakti yerinde olan kesim, soylular ve aydınlar 'muhalafeti', ki bunlar sanki bölünmez bir bütünü parçalamış, hep ayrıymış gibi görünüyordı ve Zemstvo'larda, üniversitelerde ve bütün 'aklı başında' basında vb. yer tutmuşlardı- devrim zamanında aslında burjuvazinin ideologları ve taraftarları olduklarını gösterdiler ve sosyalist proletaryanın ve demokratik köylülerin kitle mücadelelerine karşı, şimdi herkesin karşı devrimci olarak kabul ettiği tavırları aldılar. Karşı devrimci liberal burjuvazi böylece doğdu ve büyüyor."²

Ve asıl önemlisi o dönemin çalkantılı olayları proletaryanın devrimdeki rolünü ortaya koydu.

"Bu döneme bir bütün olarak bakacak olursak, gösterilerden ayaklanmaya ve (tarih sırasıyla) 'parlamente' faaliyetine kadar devrimin başından sonuna kadar ve mücadelenin her alanında proleter kitlelerin öncü rolü herkes için gözle görünür oldu."³

Devrim harikulade bir kitle okulu idi.

"Toplumdaki milyonlarca insan gerçekten kitle ve doğrudan devrimci bir mücadelenin, 'genel grev', toprak ağalarının uzaklaştırılması, mallikanelerin yakılması ve açık silahlı ayaklanma dahil olmak üzere çok çeşitli politik deneyimlerini kazandılar."⁴

En iyi eğitim mücadele içinde edinilir. 9 Ocak 1917 günü Zürih'te genç işçilere 1905 devrimi üzerine yaptığı konuşmada Lenin şöyle diyordu:

"Burjuva aydın tabakası ve bunların eleştirisiz taklitçileri, sosyal reformistler, kitlelerin 'eğitim'inden ukalaca bahsettikleri zaman, genellikle kastetdikleri okullu disiplini olan, lüzumsuz referuarlı, kitlelerde umutsuzluk yaratan, onlara burjuva önyargıları aşıl原因 bir şeydir.

"Kitlelerin gerçek eğitimi hiçbir zaman onların bağımsız siyasi ve özellikle devrimci mücadelelerinden ayrılamaz. Sömürü altındaki sınıflar ancak mücadeleyle eğitilir. Ona kendi gücünün çapını gösteren, ufku açan, kabiliyetlerini geliştiren, kafasını açıklığa kavuşturan, iradesini işleyen ancak mücadeleyle eğitilir."⁵

22 Ocak 1905 gününün tarihi önemi, muazzam halk kitlelerinin siyasi bilince ve devrimci mücadeleye işte bu uyanışında yatar."⁶

İşçiler devrimi kazanamamış olsalar bile, devrim işçileri kazanmıştır.

"Üç yıl (1905-07) boyunca verdiği kahramanca mücadele sonucu Rus proletaryası kendine ve Rus halkına, diğer ulusların onlarca yıl sonunda ulaştığı kazanımları elde etmiştir. Hain ve rezilcesine aciz liberalizmin etkinliğinden işçi kitlelerinin kurtuluşunu kazanmıştır. Sosyalizm mücadelesinin önkoşulu olarak özgürlük ve demokrasi mücadelesinde kendi hegemonyasını elde etmiştir. Rusya'nın tüm baskı ve sömürü altındaki sınıflarına devrimci kitle mücadelesi vermek yeteneğini kazandırmıştır, ki bu olmadan dünyanın hiçbir yerinde insanlığın ilerlemesi yolunda kayda değer hiçbir şey elde edilememiştir."⁷

İşçi kitleleri hiçbir zaman 1905'i unutmayacaktır:

"Hele bekleyin, 1905 gene gelecek. İşçiler buna böyle bakıyor. Onlar için bu yılın mücadelesi ne yapılması gerektiğinin bir örneğiydi. Aydınlar ve hain küçük burjuva için ise bu 'delilik yılı'ydi, ne yapılmaması gerektiğinin örneğiydi. Aynı Ekim grevi mücadelesini ve Aralık silahlı ayaklanmasını daha büyük, daha yoğun ve daha bilinçli yapmak üzere, o zamanın mücadele yöntemlerinin daha başarılı bir şekilde nasıl uygulanabileceğini öğrenmek, proletaryanın bu devrimin deneyimini değerlendirmesi ve eleştirel kabulünü oluşturmalarıdır."⁸

"Yenilen ordunun iyi ders çıkardığı söylenir... devrimin ilk yıllarından çıkan hiçbir kazanç var, ama kitlesel devrimci mücadelede ilk geri adımların atılmış olduğuna da şüphe yok. Bu, kitlelerin daha önceki yumuşaklığına ve gev-

şekliğine vurulmuş çok büyük bir darbedir. Herşeyin sınırları artık daha nettir. Sınıflar ve partiler artık bütün açıklığıyla ortadadır."⁹

Devrim her siyasi partiye kesin bir şekil kazandırmıştır ve mücadeledeki değişiklikler bunu artık bütünüyle asla değiştiremez.

"Doğrudan devrimci mücadele dönemlerinde sınıf gruplaşmalarının derin ve kalıcı temeli aulit ve büyük siyasi partilere ayrılmıştır. Bu, bundan sonraki uzun duraklama dönemlerinde bile böyle kalır. Bazı partiler yeraltına inebilir, hiçbir hayat izi göstermeyebilir, siyasi arenanın ortasında kaybolabilir; fakar en ufak bir yeniden canlanmada temel siyasi güçler kaçınılmaz olarak gene kendilerini göstereceklerdir. Bu belki değişik bir biçimde olabilir, ama şu veya bu detecede yenilgiye uğramış olan devrimin tamamlanacak nesnel görevleri olduğu sürece faaliyetlerinin yönü ve karakteri aynı kalacaktır."¹⁰

Kitlelerin girişimine Lenin'in verdiği önem

1905 devrimi Lenin için herşeyden çok, kendisinin işçi sınıfının yaratıcı yeteneklerine olan inancını doğruladığı için önemlidir.

Mart 1906'da yazdığı *Kadetlerin Zaferi ve İşçilerin Partisinin Görevleri* adlı yazısında şöyle der:

"Devrim dönemlerini sıradan, Kadet cinsi, reformist ilerleme dönemlerinden ayrıran şey, onun, tarihin daha engin, daha zengin, daha kasıtlı, daha yöntemli, daha sistemli, daha cesurca ve daha canlı yapıldığı dönemler olmasıdır. Oysa liberaller gerçeği tersyüz ediyorlar! Onlar, bayağılık ortamını tarihin fevkalade yazılışı olarak yutturuyorlar. Onlar baskı altındaki ve ezilen kitlelerin durağanlığını bürokratların ve burjuvaların yarattığı 'düzenin başarısı' olarak görüyorlar. Yasa tasanlarının ikinci sınıf bürokratlar ve satırı-beş para (penny-a-liner) liberal gazeteciler tarafından çeşitlendirilmesine yerine, kendisini baskı altında tutan tüm kurumları yıkmak, iktidarı ele geçirmek ve her çeşit halk soyguncusunun malı addedilen şeylere el koymak üzere hiç oyalanmadan işe koyulan 'bayağı halk'ın doğrudan siyasi faaliyet dönemi başladığı zaman -kısacası, milyonlarca ezilmiş insanın aklı

ve fikri sadece kitap okumak üzere değil, fakat eylem için, insanoğlunun olmazsa olmaz eylemi için, tarih yapmak için uyandırdığı zaman- onlar (liberaller - ç.n.), aklın ve mantığın yok olduğundan şikâyet ediyorlar.”¹¹

Bir diğer ifadeyle,

“Halkın, özellikle proletaryanın ama aynı zamanda köylülerin örgütlenme yetenekleri devrimci firına dönemlerinde, sakin denilen (ağır yük beygiri hızıyla) tarihsel ilerleme dönemlerinde olduğundan milyon defa daha güçlü, daha bürünlüklü ve daha verimli bir şekilde kendini gösterir.”¹²

Yıllar sonra Lenin gene bu konunun önemini vurgulamıştır: “Bir demokrat... kitlelerin çıkarları ve istekleri konusundaki hayalleri ne olursa olsun... kitlelere, kitlelerin eylemine, onların duygularının geçerliliğine ve mücadele yöntemlerinin uygunluğuna güven duyar.”¹³

Lenin, yukarıda sözü edilen Zürih konuşmasında, 1905 devrimi hakkında ayrıca şöyle demiştir:

“(1905-ç.n.) proletaryanın uykuda olan enerjisinin ne derin olabileceğini gösterir. Devrimci bir dönemde -ve bunu hiç abartmadan, Rus tarihinin en doğru verilerine dayanarak söylüyorum- proletaryanın sıradan, barış zamanlarında olduğunun yüz misli mücadele azmi yaratabileceğini gösterir. Gerçekten büyük amaçlar için ve hele gerçekten devrimci yöntemlerle verilecek bir mücadelede proletaryanın ne kadar derin ve engin bir çaba göstermeye muktedir olduğunu ve olacağını insanoğlunun daha 1905 yılına kadar görmemiş olduğunu gösterir.”¹⁴

Yığınlardan öğrenmek

9 Ocak ile Petersburg Sovyeti'nin kurulması arasında geçen dönemde Bolşevik Partisi'nin kitlelerin gerisinde kaldığını yukarıda gördük. Lenin her zaman buna işaret etmiş, partinin kitlelere dayanması gerektiğinin üzerinde durmuştur: “Devrimcilerin sloganları bırakalım kitleleri harekete geçirmeyi, aslında olayların akışının bile gerisinde kaldı. 9 Ocak ve onu takip eden kitle grevleri ve Potemkin olayı hep

devrimcilerin doğrudan çağrılarının öncesinde yer almış olaylardır.”¹⁵

Partinin merkezi rolü, “normal zamanlarda böyle eylemlerde pek yer almayan fakat devrimci dönemlerde ön saflara gelen kitlelerin yaratıcı devrimci eylemlerine bütünüyle fırsat tanımak”¹⁶, “kitlelerin siyasi bilinçlerinin, başlıca güçleri”¹⁷ olduğunun farkına varmalarını ve “kitlelerin siyasi ve sınıf bilinçlerinin gelişmesini herşeyin üzerinde”¹⁸ tutmayı gerçekleştirmektir.

Kitleler ister yenmiş ister yenilmiş olsun, ister doğru hareket ediyor ister hata yapıyor olsun, parti her zaman kitlelerin yanında yer almalıdır. Ekim devrimi zaferinin ardından Lenin'in dediği gibi:

“Komünist Partisi için asıl önemli olan şey, işçi kitleleriyle koparılmaz bağları olmak, aralıksız olarak onların arasında ajitasyon yapabilmek, her eylemine katılabilmek ve her talebine cevap verebilmek yeteneğini gösterebilmektir.”¹⁹

“Kitlelerin mücadele ederken hata yapmaları kaçınılmazdır, fakat komünistler kitlelerin yanında kalır, bu hataları görür, onları kitlelere anlatır; düzeltilmesine çalışır ve azimle sınıf bilincinin kendiliğindenciliğe üstün gelmesi için çabalarlar.”²⁰

Lenin mücadele içindeki kitlelerden söz ederken bundan illa işçi sınıfının çoğunluğunu kastetmiyordu. Devrimci partinin işçi sınıfının içerisinde tabanı olmalıydı, ancak burada kastedilen işçi sınıfının tümü değildi. Tüm tarihsel dönem boyunca devrimci parti, sınıfın sadece bir azınlığının -sınıfın öncüsünün- içinde yer etmiş olabilirdi. Kendisinin 22 Ağustos 1907'de yazdığı gibi:

“Devrimciliğini açıkça ilan etmiş bir azınlığın hareketini desteklememek, sonuç olarak, her türlü devrimci mücadele yöntemini reddetmek olur. Çünkü hiç şüphe yok ki, 1905 boyunca süren devrimci harekete katılanlar devrimciliğini açıkça ilan etmiş bir azınlıktır: bu kitleler azınlıkta kaldıkları içindir ki - fakat her şeye rağmen azınlıklar halindeki kitledirler- mücadelelerinde tam başarı sağlayamamışlardır. Ancak, Rusya'daki kurtuluş hareketinin aslında kazandığı tüm başarılar, elde ettiği tüm kazançlar, bütünüyle

ve istisnasız, sadece bu azınlıkta kalmış kitlelerin mücadelesinin sonucudur.”²¹

Ocak 1905’de çoğu işçiler çarın samimiyetle konuşulabilecek biri olduğunu sanıyorlardı. ‘Kanlı Pazar’ milyonlarca insanın gözlemlerini açtı. Ekim ayında ayru işçiler çara bir yumruk göstermenin onu taviz vermeye zorlamaya yeteceğini sanıyorlardı. Ekim genel grevi onlara bunun böyle olmadığını gösterdi. Bir sonraki adım silahlara sarılmakı. Fakat gene bu da işçi sınıfının çoğunluğu tarafından kabul görmemişti. Aralık ayındaki silahlı ayaklanmada Moskova işçilerinin sadece bir azınlığı yer aldı.

Sınıfın öncü kesiminde tabanı olan bir devrimci parti aynı anda hem mücadele içindeki işçilerden öğrenir, hem de onlara öğretir.

1905’in bolşeviklere öğrettikleri

1905 devrimi, devrimci işçi partisi için de büyük bir eğitim oldu. Devrim, teorilerin ve programların en iyi sınıdığı yerdir. Her türlü siyasi belirsizliği ve kurguyu yıkar. Çünkü devrim, ideolojik bir uzlaşmazlık gerektirir. Öncü işçilerin bilinçlerini tek düzelikten, ataletten ve kararsızlıktan kurtarır. Aynı zamanda, mücadelenin uğradığı ani değişiklikler açısından, partiden üstün taktiksel beceriler ve hareketin hızla değişen gereklerine uyabilirlik talep eder.

Devrim sadece öncü partinin sınıfla ilişkisini değil, aynı zamanda parti önderinin partiyle ilişkisini açığa çıkarır. Lenin’in 1905’de partinin kendi kanadının içindeki önderliği tartışma götürmeyecek kadar kesindir. Fakat bu gene de aralıksız bir düşünce ve örgütlenme gayreti gerektirdi - bir bakıma, Lenin hergün liderliğini yeniden kabul ettirmek ve partiyi yeniden kazanmak zorundaydı. 1905’i düşündükçe, ve 1917’yi hatırladıkça, Lenin olmasaydı o zaman leninistlerin önderliği nasıl olurdu konusunda herhalde çok ilginç şeyler yazılabilir. Eğer 1905 bolşevikleri çelikleştirdiyse, Lenin’i hepsinden çok çelikleştirmiştir. Düşünceleri, programı ve taktikleri o günler boyunca en sıkı sınavdan geçmiştir.

Proletaryanın önder rolü ve liberallerden bağımsızlığı konusun-

da, Sovyetlerin devrimci mücadelenin örgütlenme biçimi ve geleceğin devrimci hükümetinin biçimi olması konusunda ve ayaklanmanın başlıbaşına bir sarat olduğu konusunda hiçbir şüphesi yoktu. 1905 devrimi Lenin’in doğru taktik ve stratejisine rağmen başarısız kaldı. Başarısız kaldı, çünkü proletarya ve proletarya partisi daha yeterince gelişmemişti. 1905, Lenin için çok önemli bir eğitim oldu, onu ve partisini 1917’nin büyük günleri için hazırladı.

Aynen Marks ve Engels’in sıkıcı ‘normallik’ dönemlerinde tekrar tekrar geriye, 1848’e dönüp o yıla, devrimci işçi hareketinin gelecekte izleyeceği yolun saptandığı an olarak bakmaları gibi, Lenin’de 1905’i takip eden yıllarda dönüp bu yıla baktı. Bu dönemin kitlesel devrimci mücadelesi, Lenin’in bolşevizmin stratejisini ve taktiklerini saptama ve gözden geçirme konusunda başlangıç noktası haline geldi.

13

Yenilgi dönemi

Devrim sürüyor mu?

Devrim birkaç aydır gerileme dönemine girmiş ve baskı artmaya başlamış olmasına rağmen, Lenin devrimin hala ilerlediğine inanmaya devam ediyordu. Örneğin, Aralık 1905 ayaklanmasının yenilgisinden bir süre sonra şöyle sormuştur:

“Rusya’da demokratik devrim ne durumdadır? Yenilmiş midir, yoksa sadece geçici bir durgunluk mu yaşıyoruz? Aralık ayaklanması devrimin doğru muydur ve şimdi şaşmaz bir şekilde hızla ‘Anayasal Çarlık’ rejimine doğru mu ilerliyoruz? Yoksa, devrimci hareket genel olarak değil yatışmak, aksine yeni bir patlamaya hazırlık için yükseliyor, bu durgunluğu yeni güçler toplamak için kullanıyor ve o başarısız ilk ayaklanmanın ardından başarı şansı çok daha fazla olacak ikinci bir ayaklanma mı vaat ediyor?”¹

Ve bu soruları şöyle cevaplamıştır:

“Yeni patlama baharda olmayabilir; ama yaklaşıyor ve muhtemelen çok sürmeyecek. Onu silahlanmış, askeri bir şekilde örgütlenmiş ve kararlı saldırı operasyonlarına hazırlıklı bir şekilde karşılamalıyız.”

Aynı şekilde, 12-17 Aralık 1905’de Tammerfors (Finlandiya)’da toplanan Bolşevik Konferansı tüm parti örgütlerine, “seçim toplantılarını polis kısıtlamalarına uymak, Duma’ya seçim yapmak için değil,

256 - PARTİNİN İNŞASI

proletaryanın devrimci örgütlenmesini genişletmek ve halkın tüm kesimlerine silahlı ayaklanma ajitasyonu yapmak üzere en geniş şekilde kullanmak” çağrısı yapmıştır:

“Ayaklanma hiç gecikmeden, derhal hazırlanmalıdır ve her yerde örgütlenmelidir. Çünkü, ancak bu ayaklanmanın zaferle sonuçlanması, gerçek halk temsilciliğini, yani evrensel, doğrudan eşit ve gizli oy temelinde özgürce seçilmiş bir Kurucu Meclis toplama olanaklarını bize verecektir.”²

Bundan üç ay sonra RSDİP’nin Birlik Kongresi’ne sunulan bir karar taslağında Lenin hala devrimin gündemde olduğunda ısrar ediyordu: “Şu an için silahlı ayaklanma özgürlük mücadelesinin sadece gerekli bir yöntemi değil, hareketin fiilen vardığı bir aşamadır.”³

Haziran 1906’da ise şöyle yazıyordu: “Açık ki şu anda devrimin en önemli aşamalarının birinden geçiyoruz. Geniş, kitlesel hareketin eski düzene karşı yeniden kazanma işaretleri uzun zamandır ortadadır. Bu canlanma şu anda doruğuna varmaktadır.”⁴ Temmuz ayında bile devrimin yükseldiğinden söz eder: “Rusya’nın her tarafında eş zamanlı eylem olasılığı artmaktadır. Siyasi bir grevin ve iktidar için ayaklanmanın kaçınılmazlığını, nüfusun geniş kesimleri bundan önce hiç hissetmedikleri bir şekilde hissetmektedirler.”⁵

Ancak bundan altı ay sonra, Aralık ayı başlarında, Lenin artık durumu farklı görmektedir. Devrimin yenilgisini aylar öncesinden ilan edenleri -özellikle menşevikleri- neden böyle geriden takip ettiğini hiçbir özüre başvurmadan şöyle dile getirir:

“Marksist, devrim döneminin yaklaştığını ilk görendir ve filistenler hala sadık tebanın kölece uyusukluğundan kurtulamamışken, o halkı harekete geçirmeye ve alarm zillerini çalmaya başlar. Yani marksistler, doğrudan devrimci mücadele yoluna ilk çıkanlardır... Marksist, doğrudan devrimci mücadele yolunu en son terkeder, bu yolu ancak tüm olasılıklar tükendiği zaman, daha kısa bir yol umudunun hiçbir eseri kalmadığı zaman, kitlesel grevler, ayaklanma vb. hazırlığı yapma çağrılarının zemini açıkça kaybolduğu zaman bırakır. Dolayısıyla, biz sizden daha ‘ilericiyiz’, biz devrimden

ilk vazgeçenleriz(!), biz monarşist anayasaya ilk 'boyun eğenleriz(!)' diye kendi kendilerine bağırın sayısız devrim hainlerine, bir marksist, nefretle bakar."⁶

Yanlıı bakış açısı

1907'deki uluslararası ekonomik kriz Lenin'i devrimci mücadelenin yeniden canlanacağını beklemeye itti. Örneğın, RSDİP'nin Beşinci Kongresi'ne Lenin'in sunduğı karar taslağı şöyle der: "Bir dizi gerçekler, proletaryanın yoksulluğunun ve aynı zamanda ekonomik mücadelesinin son derece yoğunlaşığına işaret etmektedir... bu ekonomik hareket Rusya'da gelişmekte olan tüm devrimci krizin başlıca kaynağı ve temeli olarak görülmektedir."⁷

Ekonomik krizin devrimci mücadeleyi yükselttiğı görüşü Rus marksistleri tarafından genel olarak kabul gören bir görüştü. Bunun tek istisnası Troçki idi ve olaylar Troçki'yi tamamen doğru çıkarmıştır. Troçki'ye göre:

"Büyük bir muharebe ve yenilgi döneminden sonraki bir (ekonomik) krizin etkisi işçi sınıfını harekelleştirmek değil, zayıflatmak olur. İşçilerin kendi güçlerine olan güvenlerini zayıflatır ve siyasi olarak cesaretlerini kırar. Böyle durumlarda ancak sanayideki bir yeniden canlanma proletaryayı birleştirir, damarlarına taze kan doldurur, yeniden kendine güvenini sağlar ve yeni mücadelelere atılmaya hazırlar."⁸

Daha sonradan dönüp 1907'ye bakarak Troçki haklı olarak şöyle diyecekti:

"1907'de ortaya çıkan dünya ekonomik krizi, Rusya'da uzun zamandan beri sürmekte olan buhranı üç yıl daha uzatı ve işçileri yeni mücadelelere atılmaya cesaretlendirmek şöyle dursun, aksine dağılmasına ve çok daha zayıflamalarına neden oldu. Yorgun kitlelerin lokavtlar, işsizlik ve açlık darbeleri altında tamamen gözü korkutuldu. Stolipin'in baskısının 'başarı'larının maddi temeli, bu olmuştur. Gücünü canlandırmak, safalarını doldurmak, üretimde kendisinin vazgeçilemeyecek bir unsur olduğunu yeniden

hissetmek ve yeni bir mücadeleye atılmak için proletaryanın sanayideki yeniden bir canlanmanın itilimine ihtiyacı vardır."⁹

Baskı yılları

1907-10 dönemi çok ağır baskı yılları oldu. İşçi hareketinin gerilemesini 1905'den sonraki grev eylemlerindeki çok büyük düşüş ile tespit etmek mümkündür:¹⁰

Yıl	Grevdeki işçi sayısı	Bütün işçilere oranı (%)
1895-1904 <i>ortalama</i>	431.000	1.46 - 5.10
1905	2.863.000	163.8
1906	1.108.000	65.8
1907	740.000	41.9
1908	176.000	9.7
1909	64.000	3.5
1910	47.000	2.4

"1908'de ve hele 1909'da, grevdeki işçi sayıları devrimden önceki on yılın ortalamasından bile çok azdı."¹¹ Özellikle siyasi grevlerin sayısındaki düşüş çok belirgindi. Grevde geçen gün sayıları şöyledir:¹²

Yıl	Toplam grev günü	Siyasi grev günü
1895-1904 <i>toplam</i>	2.079.408	-
1905	23.609.387	7.569.708
1906	5.512.749	763.605
1907	2.433.123	521.647
1908	864.666	89.021

Devrimin gerilemesi, inisiyatifin çarlık hükümetine geçmesini ve kitlesel beyaz terörün kol gezmesini beraberinde getirdi.

"Stolipin'in diktatörlüğü sırasında 5000 ölüm cezası verilmiş ve 3500 kişi-

nin cezası infaz edilmiştir - bu tüm kitle hareketi dönemindeki rakamın (silahlı ayaklanma bastırıldıktan sonraki mahkemesiz öldürmeleri dahil etmeksizin) en az üç mislidir.”¹³

İşçi hareketinin dağılması

Devrimci hareket düşüş geçtikten ve çarlık hükümeti kendine güvenini yeniden kazandıktan sonra işçi hareketinin dağılma süreci daha da hız kazandı. Muharebeyi kaybetmenin ardından moral bozukluğu yükseldi ve gerileme tam bir bozguna dönüştü. İşçilerin daha fazla direnecek gücü kalmamıştı. Tüm hareket paramparça oldu. Lenin bu süreci Mart 1908’de şöyle dile getirir:

“3 Haziran gerici darbesinden bu yana altı aydan fazla zaman geçti ve hiç şüphesiz bu altı aylık ilk dönem sosyal demokratlar da dahil olmak üzere tüm devrimci örgütlerin büyük gerilemesine ve zayıflamasına dangasını vurmuştur. Yalpalama, bölünme ve dağılma - bu altı ayın genel karakteri işte budur.”¹⁴

Ancak Lenin kolay pes etmiyordu. Yasak yayınların çoğalması ya da yerel fabrika gruplarının devam etmesi gibi hareketin yeniden canlanmasına işaret edebilecek her bir küçük olaya dört elle sarıldı. Ocak 1909’da ümitle şöyle diyordu: “Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi’nin geçen Tüm Rusya Konferansı partinin işe koyulmasını sağlamıştır ve açık ki karşı devrimin zaferinden sonra Rus işçi sınıfı hareketinin gelişmesinde bir dönüm nokrasına işaret etmektedir.”¹⁵

Fakat Lenin’in iyimserliği tamamen yersiz ve yeniden canlanma belirtileri asılsızdı. Aslında, Lenin’in sözünü ettiği Aralık 1908 konferansına Rusya’dan sadece dört delege katılmıştır.¹⁶ Stalin o zamanki durumu *Parti İçindeki Kriz ve Görüşlerimiz* adlı bir yazısında şöyle anlatır:

“Partimizin şiddetli bir kriz geçirmekte olduğu kimse için bir sır değildir. Partinin üye kaybı, örgütlerinin küçülmesi ve zayıflığı, birbirinden tecrit durumda olmaları ve ahenkli parti faaliyetinin yokluğu - bütün bunlar partinin sıkıntı içinde olduğunu ve ölümcül bir kriz geçirdiğini gösterir.

“Partiyi özellikle zayıflatan ilk şey, parti örgütlerinin geniş kitlelerden tecrit olma durumudur. Bir zamanlar örgütlerimizin saflarında binlerce insan vardı ve bunlar yüzbinlere önderlik ediyorlardı. O zamanlar partinin kitleleri içinde sağlam kökleri vardı. Şimdi durum böyle değil. Binlerce insanın yerine örgütlerimizde onlarca, veya en fazla yüzlerce insan kaldı. Yüzbinlere önderlik etmeye gelince, bunun lafını bile etmeye değmez... Krizin tam çapını hemen görebilmek için 1907’de 8000 üyemizin olduğu İakat şimdi 300-400 insanı güçlkle toparlayabildiğimiz St. Petersburg’a bakmak yeterlidir. Benzer durumlarda olan Moskova’dan, Urallar’dan, Polonya’dan, Donet Havzası’ndan vb. söz etmeye gerek yok.

“Dahası var. Parti sadece külelerden tecrit olmanın sıkıntısını çekmekle kalmıyor, kendi örgütlerinin birbirleri ile ilişkide olmamasının sıkıntısını da çekiyor. St. Petersburg, Kafkasya’da ne olduğunu bilmiyor, Kafkasya’nın Urallar’dan haberi yok vb; her küçük köşe kendi hayatını yaşıyor. Aslına söylemek gerekirse, 1905-07 döneminde gururla bahsettiğimiz aynı ortak hayatı yaşayan tek bir partimiz artık yok.”¹⁷

Gerçekten tüm hareket tam bir karışıklık içindeydi. Örneğin, 1905 yazında Moskova bölgesinin 1435 üyesi vardı.¹⁸ 1906’nın Mayıs’ının ortalarında bu rakam 5320’ye çıktı.¹⁹ Fakat 1908 ortalarında 250’ye ve bundan altı ay sonra 150’ye düştü. 1910 yılında Bölge Sekreterliği görevi, *Okhrana* (gizli polis) ajanı olan Kukuşkin adında birisinin eline geçtiğinde ise tüm örgüt artık tükenmişti.²⁰

Batan gemiyi ilk terkedenler aydınlar oldular. Mart 1908’de Lenin “aydınların partiden göçü” üzerinde durmuş ve merkeze gelen haberlerden alıntılar yaparak şöyle anlatmıştır:

“Son zamanlarda, aydın işçilerin yokluğundan dolayı bölge örgütünü artık almıştır, diye yazıyor Kulebaki İşletmen’inden (Merkezi Sanayi Bölgesi Vladimir bölge örgütü) gelen bir mektup. ‘İdeolojik güçlerimiz kar gibi eriyor.’” diyor Urallar. ‘Genel olarak illegal örgütlerden saklanan unsurlar.. partiye ancak yükselme döneminde ve fiilen birçok yerde o zamanlar özgürlük varken katlanlar, parti örgütlerimizden ayrıldılar’. Bu raporları ve basmadığımız diğer raporları Merkezi Organdaki ‘Örgütlenme Sorunları’

başlıklı bir yazı şu sözlerle özetlemektedir: 'Aydınlar, bildiği gibi, geçen aylarda yığınlar halinde kaçmışlardır.'²¹

Bir yıl sonra, Ocak 1909'un sonunda, Lenin hareketin içinde bulunduğu kötü durumu şu sözlerle anlatmıştır:

"Dağınıklık, ideolojik ve siyasi ahensizlik ve partinin olayların arkasından sürüklenmesi yılını geride bıraktık. Tüm parti örgütlerimizin üye sayısı düşmüştür. Bazıları -açıkçası, üye yapısı en az proleter olanlar- paramparça olmuşlardır.

"Partideki krizin başlıca nedeni... işçi partisinin saflarından temizlenmesi gereken yalpalayan aydın ve küçük burjuva unsurlardır. Bu unsurlar işçi sınıfı hareketine asıl olarak burjuva-demokratik devrimin çabuk zafer kazanacağı ümidiyle kalmış ve baskı dönemine dayanamamışlardır. Onların istikrarlılıkları hem teoride ('devrimci marksizmden ricat') ... hem taktiklerde ('sloganların yontulması') hem de parti örgütlenmesinde ortaya çıkmıştır."²²

Şubat 1910'da ya da Mart başlarında Maksim Gorki'ye yazdığı bir mektubunda Lenin gene "örgütlerin her yerde muazzam gerilemesi, bazı yerlerde neredeyse tükenmeleri"nden söz edip, "aydınların toplu göçü"ne işaret etmiştir. "Geriye, işçi çevreleri ve tek tek tecrit olmuş bireyler kaldı. Genç, deneyimsiz işçi güçlkle ilerliyor."²³

Aynı yılın Ekim ayında şöyle yazar:

"İşçi hareketindeki ve Rusya Sosyal Demokrat Partisi'ndeki derin kriz devam etmektedir. Parti örgütlerinin dağılması, aydınların örgütlerden neredeyse roptan hicreti, sadık kalan sosyal demokratların içindeki karışıklık ve yalpalamalar, öncü proletaryanın oldukça geniş kesimleri içindeki mahzunluk ve boşvermişlik, bu durumdan kurtulmanın çarelerinin bilinmezliği - mevcut durumun ayırtdedici özellikleri işte bunlardır."²⁴

Aralık ayında Lenin, "Merkez Komite'nin Rusya Grubu yıl

boyunca bir defa bile toplanmamıştır" diye şikayet ediyordu.²⁵ Mayıs 1911'de ise şöyle yazıyordu: "Şu anda partinin gerçek durumu şudur ki, gayri resmi, son derece küçük ve ufak parti işçi grupları ve çevreleri düzenli olarak toplanmaktadır. Birbirleriyle ilişkileri yoktur. Ellerine ancak çok nadir olarak yayın geçmektedir."²⁶

Ajan provokatörlerin faaliyetleri de hareketin dağılmasına katkıda bulunmuştur. 1910'da ve 1911 yılı başlarında Merkez Komitesi'nin Rusya'da faaliyet gösteren tüm bolşevik üyeleri tutuklanmıştı.²⁷

Okbrana hemen hemen tüm parti örgütlerine sızmış ve bunun yarattığı şüphe ve karşılıklı güvensizlik ortamı, tüm faaliyet girişimlerini bozmuştur. 1910 yılı başlarında iyi hesaplanmış bir dizi tutuklamaların ardından *provokatör* Kukuşkin Moskova bölge örgütünün başına geçmiştir. Bir parti üyesi bu olaylardan, "Okbrana'nın ideali gerçekleşiyor", "gizli ajanlar tüm Moskova örgütlerinin başındalar" diye söz eder. Petersburg'daki durum Moskova'dakinden farklı değildir. "Önderlik bozguna uğramış görünüyor, bunu düzeltmenin yolu yok, provokasyon hayatımızı kemirdi, örgütler paramparça oldu." Rusya'daki temsilcilerin katıldığı yurtdışı konferanslarının içinde en az bir Okbrana ajanının olmadığı tek bir toplantı olmamıştır.

1912 yılında Petersburg'da yasal bolşevik günlük gazete Pravda kurulduğunda iki polis ajanı, Miran Çernomazov ve Roman Malinovski, yazı kuruludur. Çernomazov başyazar ve yazı kurulu başkanı, Malinovski ise yazı kurulu üyesi ve saymandır. Polis Malinovski'den gazeteye mali yardımda bulunanların ve abonelerin tam listesini elde etmiştir. Malinovski aynı zamanda Duma'da bolşevik grup başkanı ve Merkez Komitesi üyesidir. Lenin Malinovski'ye büyük değer veriyordu ve ondan "ilk defa Duma'daki insanlarımız arasında seçkin bir işçi önderi var" diye söz etmiştir.²⁸ Çok gizli toplantılar için yurtdışına çağırılmış ve önemli sırları açıklamıştır.

Lenin'in o zamanlar çok yakınında olan Zinovyev sonradan "bu ralihsiz dönemde parti bir bütün olarak bitti" demiştir.²⁹

Sürgün hayatının çekilmezliği

Baskı dönemi boyunca yurtdışındaki devrimciler için hayat çekilmez

hale gelir. Cenevre sokaklarında dolaşırken Lenin, “kendimi sanki buraya gömülmek üzere gelmiş gibi hissediyorum” diye yakınır olmuştur. Lenin’in bu sözlerinden bahseden Krupskaya, “İkinci göçmenlik dönemimiz birincisinden çok daha zordu” diye anlatır.³⁰

Lenin’in yurtdışında ilk kalışı beş yıl sürmüştü ancak bu, hareketin yükseldiği dönemdi, umut yıllarıydı. Rusya’da baskı döneminin ve hareketin dağılmasıyla başlayan ikincisi ise on yıl sürdü.

Tecrit edilmiş ve aciz bir durumda olan göçmenler bu dönem boyunca aralarında sert tartışmalar yapmış, birbirlerini şiddetle eleştirmiş, herkes birbirini hainlikle suçlamış ve acı yenilgilerinin suçunu birbirlerinde aramışlardır. Lenin bu kötü günleri şöyle dile getirir:

“Göçmenlerin hayatında acı olan çok şey var... Her yerdekinden daha fazla açlık ve sıkıntı var. Aralarında intihar oranı özellikle yüksek ve tüm varlıkları bir tutam hasta sinirden ibaret olanların oranı inanılmayacak kadar fazla. Gerçekten de eziyet altındaki insanların farklı bir durumda olacağı düşünülebilir mi?”³¹

Lenin 14 Ocak 1908’de kızkardeşi Maria’ya yazdığı mektupta duygularını şöyle anlattı: “Bu Allahın cezası Cenevre’de kaç gündür öylece oyalanıyoruz... Çok kötü bir yer, ama yapabileceğimiz bir şey yok.. Alışacağız.”³²

Bundan on ay kadar sonra Paris’e gitme hazırlıkları yaparken annesine yazdığı bir mektupta ise şöyle der: “Büyük bir şehirde olmanın bize biraz can katacağını umuyoruz, bu taşra durgunluğundan bıktık.”³³

Oysa bir yıl sonra, Şubat 1910’da, bu defa Paris’ten şikayetçiydi: “Paris birçok bakımdan berbat bir yer... Kendimi, hata (burada bir yıldır yaşadığım sonra!) Paris’e tamamen uyarlayabilmiş değilim.”³⁴

1911 sonbaharında Anna Paris’e Lenin’i görmeye geldiğinde, ikinci sürgün hayatının son derece sıkıntılı olduğunu Lenin ondan gizleyememişti. “Gözle görünecek kadar neşesizdi... Bir gün birlikte yürürken bana, ‘bir dahaki devrime kadar acaba yaşayabilecek miyiz?’ diye soruyordu.”³⁵

11 Nisan 1910’da Lenin Gorki’ye yazdığı mektupta şöyle diyor: “Şimdiki sürgün hayatı devrim öncesinden yüz kat daha zor. Sürgün hayatı ve kıvga etmek birbirinden ayrılmayan iki şey.”³⁶

Öte yandan, kendi yoksullukları da büyük sorundu. Krupskaya o günleri şöyle anlatıyor:

“Çok yoksulduk. İşçiler şu veya bu şekilde zor da olsa geçinmeyi becerebiliyorlardı. Ama aydınların durumu çok kötüydü. Her zaman iş bulabilmek mümkün değildi. Göçmen fonlarından geçinmek... ve göçmen mutfaklarında kann doyumak çok utandırıcı bir şeydi. Birçok acı olay buralarımdı. Bir yoldaş mubilya cilacısı olmayı denemişti fakat işi öğrenebilmek kolay olmadı ve sık sık iş değiştirdi. Diğer sürgünlerin yaşadığı yerden uzak bir işçi mahallesinde oturuyordu. Sonunda açlıktan öyle zayıfladı ki, yatağından kalkamaz oldu ve bizden para istedi. Ancak, paranın doğrudan kendisine verilmesini değil, kapıcıya bırakılmasını istedi.”

“Nikolay Vasilyeviç Sapojkov (Kuznetsov) çok zorlu günler geçirdi. Kendisi ve karısı bir çömlek boyama işi buldular, fakat gelirleri o kadar düşüktü ki, o kocaman adamın açıkça sararıp solduğunu görüyonluk; açlıktan yüzü yavaş yavaş kişikliklerle doldu, ama durumundan hiç şikayet etmiyordu. Daha pek çok yoldaş bu durumdaydı. En acıklısı, Moskova ayaklanmasına katılmış yoldaş Prigara’nın durumuydu. Bir işçi mahallesinde oturuyordu ve yoldaşlar ondan haber alamıyorlardı. Bir gün bize geldi, heyecanlı ve anlamsız bir şekilde, mısır koçanlarıyla dolu glayvator arabalarından ve bu arabaların tepesindeki güzel kadınlardan vb. bahsetmeye başladı. Belli ki, adamcağz çıldırmıştı. İlk aklımıza gelen şey, bu durumun açlıktan ileri gelmiş olabileceği oldu. Annem yiyecek bir şeyler hazırlamaya koyuldu ve daha sonra, kederden solgunlaşmış bir yüzle Prigara ile otururken ben akıl hastabakları uzmanı bir arkadaşımızı çağırmaya gittim. Arkadaşımız geldi, hastayla konuştu ve Prigara’nın hastalığının açlıktan ileri gelen ciddi bir akli dengesizlik olduğu tanısını koydu. Durumun kronik olmadığını ama takip edilme manyasına dönüşebileceğini ve hastanın muhtemelen intihar edeceğini söyledi. Gözden uzak tutulmaması gerekiyordu. Adresini bile bilmiyorduk. Britman hastayı evine götürmek üzere yola çıktı ama Prigara yokla kayboldu. Grubumuzu toparladık ve bir arama

örgütledik,ama hiçbir sonuç alamadık. Sonradan Prigara'nın cesedi, boy-nuna ve ayaklarına taş bağı bir halde Seine nehrinde bulundu -intihar etmişti.”³⁷

Rusya ile haberleşme zorlukları

Rusya'da ayakta kalabilmiş küçücük hareketren uzakta bulunmak, Lenin ve arkadaşlarının yurtdışındaki hayatlarını ve sınırlarını bir kat daha gerginleştiriyordu. Lenin ve Rusya yeraltı faaliyeti arasındaki haberleşme her zaman kötü olmuştu, fakat baskı döneminde bu daha da kötüleşti ve neredeyse yok oldu.

Lenin, kişisel ilişkilerinin çoğunu parti ve grup toplantılarında kurmuştu. Fakat bu toplantılara artık Rusya'dan katılan delegeler çok azalmıştı. Daha önce sözü edilen Aralık 1908 konferansına Rusya'dan sadece dört delege gelmişti. Bundan altı ay sonra Haziran 1909'daki bir başka toplantıya -'Proletari Genişletilmiş Yazı Kurulu' toplantısına-Rusya'dan katılan delegelerin sayısı beş idi. Üstelik bunlardan üçü Aralık konferansına katılan bölgelerdendi, diğer ikisi Sibiry'a'dan yeni kaçmış ve dolayısıyla olaylardan oldukça habersizdiler.

“Sık sık mektuplaşmalarına rağmen, o zamanlar Lenin'in muhalifi olan Gorki, Ağustos 1909'da Capri'de başlattığı okulunda daha başarılıydı. Gene de bu toplantıya, Rusya'dan, komite üyesi düzeyinde olan sadece 13 kişi kalmıştı. Herşeye rağmen bu olay Lenin'in kendi ilişkilerini biraz daha genişletmesini sağladı, çünkü Kasım ayında beş öğrenci ve bir örgütleyici bu okuldan 'leninistler' olarak ayrılp Paris'e Lenin ile görüşmeye geldiler. Aralık ayında okul bittiğinde diğer sekiz öğrenci de bunların peşinden geldi.”

“Böylece Aralık 1908'den Aralık 1909'a kadar Lenin, komite üyesi olan sadece 22 kişi ile görüşmüş oldu. 1911 baharında Longjumeau'da Lenin'in kendi okulunu kurmasına kadar geçen 15 ay boyunca ise Lenin hiçbir Rus komite üyesiyle görüşmedi. Aralık 1910'da, aynı şekilde o zamanlar Lenin'in muhalifi olan Bogdanov ve Lunaçarski'nin Bologna'da düzenledikleri okuldaki öğrenciler ile 'Capri deneyimini tekrarlamak' istedi, fakat çabası tamamen boşa çıktı.”³⁸

Rusya ile mektuplaşmak da oldukça düzensizdi. 1903 konferansından önce Lenin Rusya'ya ayda 300 kadar mektup yazıyordu, fakat şimdi haberleşme neredeyse tamamen durmuştu. Bu dönemdeki mektuplarını içeren *Toplu Eserler* (beşinci Rusça baskı) Rusya'ya yazılmış çok az sayıda mektubu kapsar ya da sözünü eder: Tüm 1909 boyunca 9 mektup, 1910'da 15, 1911'de 7 ve 1912'nin ilk yarısında 8 tane. (Bundan sonra mektuplar gene artmaya başlar, 1912'nin ikinci yarısında 31 tane, 1913'de 43 tane ve 1914'ün ilk 7 ayında 35 tane.)³⁹

İşin kötüsü Rusya'dan gelen mektuplar çoğu zaman pek işe yaramıyordu. Ya gerçekten sansürü şaşırtmak için, ya da söyleyecek birşeyleri olmadığı veya gerçek durumu çarpıtmak istedikleri zaman sansürü bahane ederek anlaşılması çok güç bir dil kullanıyorlardı. Örneğin Lenin, “Nikolay neşeli laflarla dolu fakat tamamen işe yaramaz bir mektup yolladı” ve “mektup yerine bize oldukça anlamsız ve telgraf gibi çeşitli kısa laflar gönderiyorsun”, “iki mektubunu aldım ve çok şaşırdım, bize konuyu açık ve basit bir şekilde yazmaktan daha kolay ne olabilir?” diye yakınıyordu.⁴⁰ Çoğu zaman da hiç yazmıyorlardı ve bu nedenle Lenin'in 1909-1916 arası mektuplarında sık sık şöyle sözlere raslamak mümkün: “Senden daha önce hiç haber alamamız kötü oldu - burada çok habersiziz, Vyaç ile temas kurmaya çalıştık ama olmadı”⁴¹, ya da (Merkez Komitesi Rusya Bürosu'na) “Sevgili yoldaşlar, uzun zamandır sizden haber alamıyoruz!”⁴² Lenin'in bu yakınmalarını şu yalvarışı özetler: “Tanrı aşkına bize daha çok ilişki sağlayın. İlişki, ilişki ve gene ilişki - işte bizde olmayan şey bu.”⁴³

İşleri zorlaştıran bir diğer şey, 1910'a kadar hepsi yurtdışında basılan bolşevik gazetelerin dağıtımının 1905'den sonra bozulması ve bir daha hiçbir zaman tam anlamıyla yeniden kurulamaması olmuştu. Rusya'ya çok az yayın sokulabilmiştir. Üstelik kadrolar yurtdışında basılan dergilerin yurtiçinde olanlardan habersiz olmasından ve pek işe yaramadığından sık sık şikayet etmişlerdir. Örneğin 1909'da Stalin şöyle yazar:

“Yurtdışında basılan yayınlar, Rusya'ya son derece kısıtlı sayılarda varmak-

tan ve doğal olarak Rusya'daki parti hayatını geriden takip etmekten öte, işçileri heyecanlandıran sorunları zamanında saptayamamakta ve değerlendirememekte ve dolayısıyla yerel örgütlerimizi kalıcı bağlarla birleştirememektedir.”⁴⁴

Bu sözler, güç koşullar altında örgütsel görevini yerine getirmekten gururlu ve kendisinin 'geçmiş' olduğu göçmen tartışma gruplarını küçümseyen 'pratik' bir kadronun nasıl düşündüğünün iyi bir örneğidir. 1912'de Prag konferansında Piyatnitski aynı düşünceleri dile getirmiştir: "Yazı kurulu'na şiddetle saldırdım, çünkü merkez organın -*Sotsial Demokrat*'in- sadece tüm parti kavgalarına aşina yurtdışındaki yoldaşlar için değil, esasen Rusya'daki yoldaşlar için çıktığını bazen unutuyorlar.”⁴⁵

Kendisi de bir göçmen olan Dr. N.A. Semaçko devrimden sonra şöyle yazmıştır: "Göçmen tartışmaları çoğu zaman hayattan kopuk zamanı-gelip-geçmişlerin aralarındaki kışımlar olarak görülüyordu. Bu tartışmalara doğrudan katılmış biri olarak hen bile büyük çapta bunun böyle olduğunu düşünüyorum.”⁴⁶ Yedi kişilik Merkez Komitesi'nin üyesi olan Suren Spandaryan, Merkez Komite'ye seçildiği Ocak 1912 konferansındaki konuşmasında, göçmen gruplarının herhangi bir yararından şüphesi olduğunu açıkça belirtmiştir: "Çalışmak isteyenler... benimle Rusya'ya gelsin.”⁴⁷

Lenin, geri çekilmesini öğretiyor

Bir ordunun geriye çekilmesine önderlik etmek, hücum eden orduya önderlik etmekten çoğu zaman çok daha zor bir iştir. Şüphesiz bolşevizmin tarihinin en zor dönemlerinden biri, Lenin'in bundan önce ve sonra hiç olmadığı bir şekilde tecrit olmuş olduğu baskı yıllarıdır. Yıllar sonra Lenin, bu günleri değerlendirmiş, devrimci önderlerin nasıl geri çekilmeyi öğrenmeleri gerektiğinin üzerinde durmuştur:

"Devrimci partilerin kendi eğitimlerini tamamlamaları gerekiyordu. Nasıl hücum edileceğini öğrenmişlerdi. Şimdi ise, bu bilginin, düzenli bir şekilde nasıl geri çekilmesini bilmekle tamamlanması gerektiğini anlamak zorun-

daydılar. Hücum etmeyi ve geri çekilmeyi iyi öğrenmeden zaferin olumsuz olduğunu anlamaları gerekiyordu - ki, devrimci sınıf bunu ancak acı deneyimlerinden öğrenir.”

Ve haklı bir övgüyle şöyle hatırlar:

"Tüm yenilmiş muhalif ve devrimci partilerin içinde bolşevikler, 'ordu'nun en az kaybıyla, özlerini en iyi koruyarak, (derinlik ve giderilebilme açısından) en önemsiz bölünmelerle, faaliyete en yaygın, en doğru ve enerjik bir şekilde yeniden başlamak için en iyi koşullarda düzenli geri çekilmeyi başarmışlardır. Bolşeviklerin bunu başarabilmelerinin tek nedeni, devrimci lafelerini, geri çekilmek gerektiğini ve nasıl geri çekileceğini anlamak istemeyenleri acımasızca teşhir etmiş ve saflarından uzaklaştırmış olmalarıdır.”⁴⁸

Daha somut ifadelerle, geri çekilmek demek doğrudan, açık devrimci mücadele alanından çekilmek, bunun yerine 'parlamentoların en gericisinde, sendikaların, kooperatiflerin ve benzeri örgütlerin en gericisinde yasal olarak çalışmak” demektir.⁴⁸

Duma seçimleri karşısında tavır

Birkaç yıldır (1906-10) Duma'ya karşı tavır merkezi bir önem kazanmıştı. Bu konu Lenin'in hem kendi grubunun -bolşeviklerin- çoğunluğuyla hem de, değişik nedenlerden dolayı, menşeviklerle anlaşmazlığa düşmesine yol açtı.

Bu konu ilk olarak Mayıs 1905'de, hem bolşevik hem de menşevik kongrelerinden önce, Çar'ın yeni İçişleri Bakanı Buligin'den danışma niteliğinde bir temsilciler meclisi yasa tasarıları hazırlamasını istediğinin açıklanmasıyla ortaya çıktı. Menşevikler seçimlere katılma taraftarıydılar. 6 Ağustos günü Duma yasası yayınlandığında bu meclisin çok kısıtlı bir gücü olacağı ve seçim sisteminin çok anti-demokratik olacağı açıklık kazandığında bile menşevikler bu tavırlarını değiştirmediler. Seçmenler sosyal 'mevki'lerine göre bölünecekler, işçilerin temsili son derece kısıtlı olacak, ve seçme süreci birçok aşama içerecekti. Bol-

şevikler seçimleri 'aktif' olarak boykora karar verdiler.

Eylül 1905'de tüm sosyal demokratların -bolşevikler, menşevikler, Letonya Sosyal Demokratları, Polonya Sosyal Demokratları, Yahudi Bund ve Devrimci Ukraynalılar Partisi'nin- katıldığı bir konferans menşevik temsilciler hariç olmak üzere boykotu destekleme kararı aldı. Lenin Ağustos 1905'de yazdığı 'Buligin Dumasını Boykot ve Ayaklanma' başlıklı bir yazısıyla bu boykotun ne anlama geldiğini anlattı: "Pasif çekimsizlikten farklı olarak aktif boykot, ajitasyonun on kat artırılması, her yerde toplantılar düzenlenmesi, zorla girecek bile olsak seçim toplantılarından yararlanılması, gösteriler, siyasi grevler yapılması vb. anlamına gelmelidir."⁴⁹

11 Aralık'ta yeni seçim yasası yayınlandı. Bu yasa bir yandan seçmenlerin sosyal 'mevki' gruplarına bölüneceğini ve seçimlerin bir kaç aşamada yapılacağını doğrularken, öte yandan işçi ve köylülerin temsili doğrultusunda büyük tavizler içeriyordu. İşçilerden seçilecek temsilcilerin sayısını oldukça artırıyordu, köylü temsilcilerin sayısı ise daha da fazlaydı. Her şeye rağmen, toplumun zengin kesimlerinin çoğunluk oyu ve dolaylı seçim sistemi açıkça anti-demokratikti. Seçim sistemi toprak sahiplerine köylülerden daha fazla temsilcilik sağlıyordu. İşçiler ve köylüler toplumun diğer sınıflarından ayrı oy kullanacaklardı.

Seçim sistemi; toprak sahipleri için her 2.000 seçmene bir seçici, şehirde ise her 7.000 seçmene bir seçici ayırıyordu, yani, bir toprak sahibinin oyu üç şehir burjuvasının oyuna, 15 köylü oyuna ve 45 işçi oyuna eşitti. İşçi seçmenlerin seçicileri, Devlet Duma'sına temsilci seçen seçicilerin sadece yüzde 40'ını oluşturuyordu.⁵⁰

Lenin Duma seçimlerine karşı aktif boykotu savunduğu zaman bu taktiğin, devrimin hız kazanmaya devam edeceği varsayımına dayandığını açıkça belirtmişti: "Aktif boykot ... açık, kesin ve dolaysız bir slogan olmadan düşünülemez. Bu slogan ancak silahlı ayaklanma sloganı olabilir."⁵¹ Aralık 1905 Moskova ayaklanmasının yenilgisinden sonra Lenin boykotu savunmaya devam etti. Çünkü devrimin ancak geçici bir duraklamaya maruz kaldığına ve yeni bir

ayaklanmanın çok uzak olmadığına inanıyordu.

Sonunda hem bolşevikler hem de artuk tavır değiştiren menşevikler Duma seçimlerini boykot ettiler, fakat tek tek sosyal demokratlar parti talimatlarına karşı çıktılar. Bu sosyal demokratların birçoğu oldukça başarılı sonuçlar elde ettiler, bu durum menşeviklerin aceleyle, seçimleri boykot etmenin bir hata olduğunu söylemelerine yol açtı. 28 Nisan 1906 günü Duma toplandığında temsilciler arasında sosyal demokrat üyeler de vardı. 14 tanesi ayrı bir Sosyal Demokrat Grup oluşturdular. Daha sonraki seçimlerde Gürcistan menşevikleri 5 Duma üyesi daha seçtirmeyi başardılar.

"Kafkaslardaki yoldaşlarımızın başarılarını selamlıyoruz... okuyucularımız bizim Duma seçimlerini boykot etme taraftan olduğumuzu biliyorlar... Ancak söylemeye bile gerek yok ki, eğer gerçek partili sosyal demokratlar gerçek parti çizgisi ile Duma'ya seçilmişlerse, birleşik partinin üyeleri olarak, hepimize zorlu görevlerini yerine getirmeleri için onlara elimizden gelen her yardımı yapmak düşer."⁵²

RSDİP'nin Stockholm Kongre'si (Nisan/Mayıs 1906) toplandığında Trans Kafkasyalı Menşevik delegeler partinin boykotu bırakmasını ve gelen seçimlere aday göstermesini önerdiler. Bunun üzerine bolşevik kanat menşevikleri hainlikle suçladı. Fakat hayretler içinde, menşeviklerle taraf olan tek bolşevik delegenin Lenin olduğunu gördüler. Aslında Lenin hizip disiplini hiçe sayarak menşeviklerle oy kullanmıştı.

Haziran 1906 seçimlerinde Lenin şöyle açıklıyordu:

"Duma'yı boykot etmiş olmamız ile de Duma içinde kendi parti grubumuzu kurmamamız anlamına mı gelir? Hiç de değil. Böyle düşünen boykotçular yanılıyorlar. Sahte bir temsilciler kurulunun toplanmasını önlemek için elimizden gelen herşeyi yapmamız gerekiyordu ve yaptık. Bu böyledir. Ama tüm gayretlerimize rağmen toplandığına göre bunu kullanma görevinden kaçamayız."⁵³

Ve 12 Ağustos'ta Lenin hiçbir şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde boykotun sona erdirilmesini savundu.

“Sol sosyal demokratlar devlet Duma'sını boykot etme sorununu yeniden düşünmeli. Şu akıllardan çıkarılmamalı ki biz sorunu her zaman somut bir biçimde ve somut bir siyasi durum ile ilişki içinde koyduk.”⁵⁴

“Devrimci sosyal demokratların boykotçuluktan vazgeçmelerinin zamanı artık gelmiştir. İkinci Duma toplandığı zaman (ya da 'toplanırsa') buna girmeyi reddedemeyeceğiz. Bu alanı kullanmayı reddetmeyeceğiz, ama onun küçük önemini de abartmayacağız; tam tersine, tarihin şimdikiye kadar verdiği deneyimin eşliğinde, Duma'da verdiğimiz mücadeleyi tamamen bir başka mücadele biçimine, yani grevlere, ayaklanmalara vb. tabi kılacağız.”⁵⁵

Lenin tavrındaki bu değişiklikten sonra kendini diğer bolşeviklerden tecrit olmuş buldu. 21-23 Temmuz 1907'de Kotka (Finlandiya)'da RSDİP'nin üçüncü konferansında Lenin boykota karşı bir karar tasarısı sunduğunda bolşeviklerin resmi sözcüsü Bogdanov ise boykot taraftarı bir tasarı sundu. Lenin tek bir bolşevik delegenin desteğini alamadı. Üstelik, bolşevizme ihanet etmekle suçlandı. Lenin'in karar tasarısı şöyleydi:

“(1) Rus devriminin deneyiminin gösterdiği gibi aktif boykot, ancak yaygın, evrensel ve devrimin sürekli yükselişi ve bunun silahlı ayaklanmaya dönüşme koşullarında ve ancak eski rejimin ilk temsilciler meclisini toplamasının doğurduğu anayasal hayallere karşı mücadelenin ideolojik amaçları bağlamında sosyal demokratların doğru taktiğidir;

(2) Bu koşulların olmadığı hallerde, ikinci Duma'da olduğu gibi devrimci sosyal demokratların doğru taktiği seçimlere katılmaktır.”⁵⁶

Duma seçimleri boykotunu sona erdirmek gerektiği sonucuna menşeviklerden sonra varmış olmak Lenin'i hiç rahatsız etmemişti. Tam tersine, böyle bir 'hata' hiçbir şekilde hata sayılmazdı. “Devrimci sosyal demokratlar en kararlı, en doğrudan mücadele çizgisinden ilk yürüyenler olmalıdırlar ve dolaylı mücadele yöntemlerini en son be-

nimsemelidirler.”⁵⁷

“Hiç şüphe yok ki, birçok hallerde boykot lehine sempati yaratan şey, devrimci tarihin en iyi dönemlerinin geleneğini sürdürmek isteyen ve mevcut durumun sıkıcı aleladeliliğinin kasvetli karalığını çörekten, açık ve kararlı mücadele kıvılcığıyla aydınlatmak isteyen devrimcilerin öz gücüne değer çabalarıdır. Fakat, devrimci gelenekler hakkında dnyılığumuz bu kayırdan dolayıdır ki, belli bir tarihsel dönemin sloganlarından bir tanesini kullanarak o dönemin temel koşullarının yeniden üretilebileceği görüşüne şiddetle karşı çıkmak zorundayız. Devrimin geleneklerini korumak, sürekli propaganda ve ajitasyon için ve eski düzene karşı doğrudan ve atak mücadelenin koşullarına kitleleri alıştırmak için bunları kullanmasını bilmek bir şey, kendisini yaratan ve başarıya ulaşmasını sağlayan tüm koşullardan uzak bir halde bu sloganı tekrarlamak ve onu kökünden farklı koşullara uygulamak tamamen başka bir şeydir.”⁵⁸

Lenin bolşevikleri gerçekçi olmaya çağırır: “Lanet olası karşı devrim bizi bu lanet olası domuz ağılına sürmüşse biz de sızlandırdık, ama öğünmeden de, devrimin yararı için orada da çalışacağız.”⁵⁹ Yıllar sonra geriye dönüp bu dönem üzerine şöyle diyecektir:

“Koşullar çoğu zaman savaşmakta olan bir partiyi kaçınılmaz bir şekilde taviz vermeye zorlar... Gerçekten devrimci bir partinin görevi taviz vermeyi reddetmenin olanaksız olduğunu ilan etmek değil, fakat bu tavizlerin kaçınılmaz olduğu hallerde, kendi ilkelerine, sırtına, devrimci amaçlarına, devrim için yulu açma ve devrimin zaferi için halk kitlelerini eğitime görevine sadık kalabilmektir.”

“Üçüncü ve Dördüncü Duma'lara katılmak bir tavizdi, devrimci taleplerden geçici olarak vazgeçmekti. Fakat bu, bizim tamamen mecbur kaldığımız bir tavizdi, çünkü güçler dengesi o an için bizim kitlesel ve devrimci mücadeleyi yürütmemizi olanaksız kılmıştı ve bu mücadeleyi uzun bir dönem boyunca hazırlamak için böyle bir domuz ağılımı içinde bile çalışabilmek zorundaydık. Bolşeviklerin bir parti olarak bu soruna yaklaşımının tamamen doğru olduğunu tarih göstermiştir.”⁶⁰

14

Strateji ve taktikler (Lenin Clausewitz'den öğreniyor)

1894-1914 yılları arasındaki 20 yıllık dönem Rus işçi hareketinin olgunlaşmasında çok büyük bir gelişmeye rastlar. Bu gelişme taktikler ve strateji açısından yaşayan bir okuldu. Bu okulun en büyük ürünü, Lenin'dir, bu hareket ile gelişmiş, onu etkilemiş ve ondan etkilenmiştir. 1914'e kadarki 20 yıllık dönem, hem onun için hem de bir bütün olarak işçi sınıfı için, en büyük taktik ve strateji sınavına - savaşın acımasız katliamı ve devrim ile sonuçlanması- uzun bir hazırlık dönemi oluşturmuştur. Bu hazırlık döneminin en yoğun derslerini 1905 devrimi ve sonrası sağlar.

Marksizm - bilim ve sanat

Daha önce gördüğümüz gibi, 1905 devrimi patladığında Lenin hızla Karl von Clausewitz'in askeri yazılarını incelemişti. Bu yazılar siyasal taktiklerini ve stratejisini şekillendirmesinde kendisini çok etkilemiştir.

Napolyon'dan ilham alan büyük savaş filozofu Clausewitz, taktiği "mücadelede askeri güçleri kullanmanın teorisi" ve stratejiyi "savaşın amacı için mücadeleyi kullanma teorisi" olarak tanımlar. Lenin de devrimci taktikler ile devrimci strateji arasındaki ilişkiyi Clausewitz'in

kurduğu ilişkiye benzer ifadelerle tanımlamıştır. Taktik kavramı, sınıf mücadelesinin tek bir görevine ya da tek bir yanına hizmet eden yöntemlerle ilgilidir. Örneğin Lenin, Ocak 1905 günleri sırasında, ya da Gapon'la ilgili olarak gereken taktiklerden söz eder. Ayrıca işçi sendikaları üzerine taktikler, parlamento taktikleri vb, den bahseder. Öte yanda devrimci strateji, gelişmeleri ve birbiriyle ilişkileri sonucu işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesine yönelmiş taktikler bileşimini kapsar.

Kapitalizmin ve işçi hareketinin yavaş, organik ve sistemli döneminde ortaya çıkan İkinci Enternasyonal pratikte kendini, sendikalarda, parlamentoda, yerel hükümet organlarında, kooperatiflerde reformlar için günlük mücadelenin gerektirdiği görevlerle ilgili taktik sorunlarla sınırlamıştır. Oysa, fırtınalı zamanlarda olayların yönünün sık sık hızla değiştiği bir ortamda gelişen Rus devrimci hareketi strateji sorunuyla daha geniş bir şekilde ve bunun taktiklerle ilişkisiyle yüzyüze gelmiştir. Marksizmi bir bilim düzeyinden sanat düzeyine çıkarmayı herkesten daha iyi bilen Lenin bu konuyu geliştirmekte de herkesten daha yetkindi.

Marksizmden hep bir bilim olarak sözedilir, fakat bir eylem kılavuzu olarak aynı zamanda bir sanat olmak zorundadır. Bilim varolan şeylerle uğraşır, öte yandan sanat ise nasıl davranılması gerektiğini öğretir. Lenin'in başlıca katkısı, marksizmi bir sanat olarak geliştirme konusunda olmuştur. Eğer Marks Birinci Enternasyonal'in kuruluşuna katılmadan ölmüş olsaydı, o gene aynı Marks olarak bilinecekti. Fakat eğer Lenin, Bolşevik Partisi'ni kurmadan, 1905 ve sonra 1917 devrimlerinde önderlik etmeden ve Komünist Enternasyonal'i kurmadan ölseydi aynı Lenin olamazdı.

Teoriden pratiğe, bilimden sanata ilerleyebilmek için Lenin bu ikisi arasındaki diyalektik ilişkiyi -her ikisindeki ortak yanları ve ikisini birbirinden ayıran yanları- göstermek zorundaydı.

0“Tarihsel sürecin her bir döneminin somut ekonomik ve siyasal koşulları tarafından ister istemez değişikliklere uğrayan genel görevlerin en iyi halde bile ancak kaba sınırlarını tayin edebilen 'formüllerin' salt ezberlenmesini ve tekrardanmasını alaya alan Marks ve Engels her zaman 'bizim teorimiz

bir dogma değil, eylem kılavuzudur' demişlerdir."¹⁰

Toplumun genel hareket yasaları ile gerçek somut tarihsel koşullar arasında dağlar kadar büyük bir fark vardır. Çünkü hayat herhangi bir soyut teoriden defalarca daha ayrıntılıdır. Birbirini etkileyen böyle-sine çok öge varken tek başına kitap bilgisi gerçeği bilmenin temelini oluşturamaz. Lenin'in sık sık tekrarlamayı pek sevdiği gibi, "teori gridir dostum, hayatın ehedi ağacı ise yeşildir". Gerçek hayat, gelişmesiyle, olasılıklarıyla, zorluklarıyla herhangi bir teorik kavramdan veya kehanetten her zaman daha zengindir ve bu yüzden, Lenin marksizmi bir puta çevirenlerle alay etmiştir: "Bir put, kendisine dualar okunulan, önünde salavat getirilen, eğilinen bir şeydir; fakat bu putun pratik hayat ve pratik siyaset üzerinde hiçbir etkisi yoktur."¹² Inessa Armand'a yazdığı bir mektubunda ise şöyle yakınmıştır: "İnsanlar çoğunlukla (burjuvazinin %99'u, tasfiye olan sınıfların %98'i, bolşeviklerin %60-70'i) düşünmesini bilmiyorlar, sadece ezberliyorlar."¹³

Marksizmi dogma olmayan bir biçimde anlamamanın, onu eylem kılavuzu yapmanın önündeki başlıca engel somutun yerine soyuru ikame etme eğilimidir. Özellikle tarihsel gelişimin sistemsiz bir süreç izlediği, öne atılmalar, geriye çekilmeler ve ani dönemecilerle dolu olduğu devrim öncesi ve devrimci durumlarda bu en tehlikeli hatalardan biridir.

"Soyut doğru diye bir şey yoktur. Doğru her zaman somuttur."¹⁴

"Herhangi bir somut duruma uyarlanan her soyut doğru boş bir laf haline gelir. Şüphesiz her grev, içinde sosyal devrimin tohumlarını barındırır. Ama, bir grevden devrime dümdüz yürürebileceğimizi düşünmek saçmadır."¹⁵

"Belli bir durumun koşullarının özel bir incelemesi yapılmadan bu duruma uyarlanan her genel tarihsel beyanat boş bir laf olur."¹⁶

Aynı zamanda, sınıf mücadelesinin tarihsel gelişiminin genel hatlarının bilimsel bir anlayışı devrimci önder için vazgeçilmezdir. Genel bir iktisat ve siyaset bilgisi olmadan hiçbir devrimci önder mücadelesinin dönemeç noktalarında yönünü ve güvenini koruyamaz. Bu yüzden Lenin strateji ve taktiklerin, "nesnel durumun tam bir değerlendirilmesi"¹⁷ ne dayandırılmasını ve aynı zamanda "sınıf ilişkilerini

bir bütün olarak inceledikten sonra belirlenmesi"¹⁸ gerektiğini defalarca tekrarlamıştır. Bir başka deyişle, strateji ve taktikler açık, güvenilir ve teorik bir incelemeye -yani, bilime- dayanmalıdır.

Teorik şüphecilik devrimci eylem ile uzlaşmaz. "Önemli olan, saptanan yolun doğru olduğuna güvenmektir. Bu güven, devrimci enerjili ve gayreti yüz defa artırır ve bu mucizeler yaratır."¹⁹

Tarihsel gelişmenin yasalarını kavramadan mücadeleyi sürekli kılmak mümkün değildir. Zorlu, hayal kırıklığı dolu, soyutlanmış ve kayıplara uğratılan yıllarda devrimciler eylemlerinin tarihsel gelişiminin gereksinmelerine uygun olduğuna inanmadıkları takdirde ayakta kalamazlar. Uzun bir yolun iniş ve çıkışları içinde kaybolmamak için ideolojik olarak sağlam olmak gerekir. Teorik şüphecilik ve devrimci kararlılık birbirleriyle uyumlu değildir. Lenin'in gücü, teoriyi daima insanlığın gelişimi ile bağlamasıdır. Bütün teorik anlayışları pratik gereksinimlere göre yargılar. Aynı şekilde, her pratik adımı marksist teoriye uyumluluğu ile sınar. Bolşevik tarihçi M. N. Poktovski'nin "Lenin'in çalışmalarında saf teorik bir çalışma bulamazsınız, hepsinin bir propaganda yanı vardır" demesi bir abartma değildir.¹⁰

Lenin uyarlamaya inanırdı. Fakat, bunu yaparken güncelin baskısı tarafından bozulmamak için sağlama düşünülmüş bir teoriden kaynaklanan *genel perspektiflere* dayanmak gerekir. Teorisiz pratik kararsızlığa ve hataya yol açar. Diğer taraftan, mücadeleden ayrı bir marksizm, onu, temel kaynağından -eylemden- ayırmaktır ve gereksiz kitap kurtları yaratmaktır. Pratik devrimci teori tarafından netleştirilir ve teori pratik tarafından onaylanır. Marksist gelenekler sadece mücadele ile insanlar tarafından içselleştirilir.

Teori geçmişin pratiğinin genelleştirilmesidir. Gramsci'nin çok iyi bir şekilde ifade ettiği gibi, "fikirler başka fikirlerden, felsefeler başka felsefelerden doğmaz; onlar gerçek tarihsel gelişimin sürekli yenilenen ifadeleridirler."¹¹ Kişiliğini kaybetmeden herhangi yeni bir duruma kendini uyarlayabilmek teori ve pratiğin birliğini gerektirir.

Lenin, sürekli yaratıcı bir ideolojik laboratuvarı olmadan hiçbir devrimci örgütün dayanamayacağını farkındaydı. Araştırmaları için

sonunda daima siyasi bir kullanım bulmaya çalışmıştır. Fakat bu araştırmalar ile uğraştığı zamanlar kendisi British Museum ya da Bibliothéque National'e kapamak üzere aylarca pratik siyasetten uzak durmakta tereddüt etmemiştir.*

Parti programı -partinin temel ilkeleri- hareket noktası olarak işçi sınıfının tarihsel potansiyelini alır, yani, genel olarak toplumun nesnel koşullarından ve özellikle işçi sınıfının toplum içindeki konumundan yola çıkar. Oysa strateji ve taktikler hareket noktası olarak nesnel dünyayı değil, işçilerin bilinç düzeyini alır. Eğer bilinç düzeyi -Marks'ın ideolojik üstyapı olarak tanımladığı şey- nesnel temeli doğrudan yansıtıyorsa, o taktirde taktikler ve strateji doğrudan parti programından türetilirler. Ancak, bu türetme aslında dolaylı ve karmaşıktır, partinin kendisinin faaliyeti de dahil olmak üzere işçilerin geleneklerinin, deneyimlerinin etkilerine tabidir. Bir devrimci parti ilke olarak ücretler sistemine karşıdır, fakat taktiksel olarak işçilerin daha yüksek ücretler için mücadelelerinde tarafsız kalması da sözkonusu olamaz.

Devrimci önderliğin sadece mücadeleyi bir bütün olarak anlayabilmesi değil, aynı zamanda her dönüm noktasında doğru sloganları öne sürebilmesi gerekir. Bunlar, öyle kolayca parti programından türetilemez, koşullara ve herşeyden öteye işçilerin haleti ruhiyesine ve duygularına uymalıdır, ancak böylece işçilere önderlik etmekte kullanılabilirler. Sloganlar sadece devrimci hareketin genel yönüne değil, aynı zamanda kitlelerin bilinç düzeyine de uygun olmalıdır. Ancak partinin genel hattının uygulanması sayesinde partinin gerçek değeri kendini gösterir. Genel teori ile özel taktiklerin organik birliği Lenin'in mücadele ve çalışma tarzının özüdür.

"Program olmadan parti, olaylar ne yönde gelişecek olursa olsun kendi hattını izleyebilen bütünlüklü bir siyasi organizma haline gelemmez. Mevcut

(*) M.N. Pokrovsky hatıralarında, 1908 yılında, kendisinin de içinde bulunduğu Lenin'e gönderilen bolşevik delegasyonunun, ondan felsefi çalışmalarını bırakıp pratik siyasete dönmesini istediğini anlatır. Ancak Lenin bunu reddeder.¹²

siyasi durumu değerlendirme ve günümüzün 'can sıkıcı soruları'na kesin cevaplar verme temelinde taktiksel bir çizgi olmaksızın, bir teorisyen çevresi olabiliriz ama işleyen siyasi bir varlık olamayız."¹³

Bir stratejik planın, ya da taktiğin doğruluğunu kanıtlamanın tek yolu onu, pratiğin sınavına sokmak, sınıf mücadelesinin fiili gelişiminin deneyimi ile karşılaştırmaktır:

"Taktiklerle ilgili kararlar mümkün olduğu kadar sık yeni siyasi olayların ışığında doğrulanmalıdır. Bu sınav hem teori hem de pratik açısından gereklidir: Teori açısından, alınan kararların aslında doğru olup olmadığını ve yeni siyasi olayların bu kararlarda hangi değişikliklerin yapılmasını gerektirdiğini tespit etmek için; pratik açısından, kararların bir kılavuz olarak nasıl kullanılacağını, pratik uygulamalar için bunları talimat olarak görmeyi öğrenmek için."¹⁴

Bu aynı fikri Troçki şu sözleriyle çok yerinde bir şekilde ifade etmiştir. "İnsanın ancak at üzerinde sıkıca oturarak ata binmeyi öğrenebileceği fikri temel bolşevik önyargının ta kendisidir."¹⁵ Ancak mücadele içindeyken strateji ve taktikler öğrenilebilirler. Lenin tekrar tekrar Napolyon'un savaş felsefesini hatırlatmıştır. Ezberden aktaracak olursak, bu, "önce mücadeleye atılım sonrasında orada görürüz" anlamına gelen bir sözdür.

Savaş sırasında, ve özellikle devrim dönemindeki sınıf savaşları sırasında, sadece düşman kampında değil, işçi sınıfı kampında da bilinmeyenler öylesine fazladır ki, akli başında her tahlile sezgi, aktif ve yaratıcı hayal gücüne dayalı cüretkar uyarlamalar eşlik etmek zorundadır.

"Marksizmi tüm diğer sosyalist teorilerden ayıran şey, nesnel durumun ve nesnel evrim çizgisinin tamamen bilimsel bir incelemesi ile kitlelerin -ve de tabii ki, sınıf ile aktif ilişki kurabilen bireylerin, grupların, örgütlerin ve partilerin- devrimci enerjisinin, devrimci yaratıcı zekasının ve devrimci atlanırlılığının öneminin en etkili bir kabulünü fevkalade bir şekilde birleştir-

Lenin daima kitlelerin duyguları ve düşüncelerinin farkında olmak gerektiğinin üstünde durmuş ve kendisi bunu en iyi bir şekilde uygulamıştır. Troçki'nin dediği gibi, “devrimin en kritik anlarında devrimci önderlik sanatının onda dokuzu kitlelerin duygularını sezmesini bilmektir. Lenin'in en büyük kudreti, kitlelerin duygularını sezmeadaki üstün yeteneğidir.”¹⁷

Kitlelerin gerçekten ne düşündüğünü ve neler yapabileceğini, parti, ancak mücadele içerisinde öğrenir. Marksizm ne mekanik determinizmi, kaderciliği ne de iradeciliği kabul eder. Onun temeli materyalist diyalektik ve kitlelerin kendi yeteneklerini eylem aracılığıyla keşfettiği ilkesidir. Lenin'in gerçekçiliği ile bayağı, pasif revopolitik arasında herhangi bir ortak yan yoktur. Lenin'in dediği gibi, “öncü sınıfın acil görevlerini irdeleyen ve mevcut durum içerisinde bu durumu yıkmaya yol açacak unsurları keşfeden marksist realizmin devrimci diyalektiği” *revopolitik*'in zıddıdır.¹⁸ Mevcut güçlerin gerçekçi bir değerlendirmesinin gerekliliğinin ve devrimci partinin kendisinin bu güç dengesindeki merkezi öge olduğunun tamamen farkındadır. Partinin atılganlığı işçilere güven verir, öte yanda ise, kararsızlık kitlelerin pasifliğine ve bunalım hissine yol açar. Güçler dengesini ve kitlelerin mücadeleye gönüllülüğünü belirlemenin tek yolu, partinin önderlik ettiği eylemden geçer.

Devrimci mücadele geliştikçe ve değiştikçe yararlılığını yitirmiş taktiklere bağlı kalmaktan sakınmak gerekir. Bir devrimci önderin yapabileceği en tehlikeli, en yıkıcı hata, kendisinin saptadığı ve dün uygun olan ama bugünün farklı güçler dengesine uymayan formüllerin esiri olmaktır. Çoğu kez tarih ani bir dönüş yaptığında, ilerici partiler bile bir an için kendilerini yeni duruma uyarlayamazlar ve daha önce doğru olan fakat şimdi tüm anlamını tarihin akışındaki dönüşün ‘anılığı’ kadar ‘aniden’ yitirmiş sloganları tekrarlarlar.

Devrim boyunca doğru anı tesbit etme sorunu son derece kritik bir sorundur. Devrimin gelişmesinin hızı mümkün olduğu kadar doğru saptanmalıdır. Bu olmadan hiçbir gerçekçi taktik mümkün değildir.

Gerçekte olayların temposuna ilişkin beklentiler hiçbir zaman tamamen doğru çıkmaz ve zamanlamadaki gerekli düzeltmeler mümkün olduğu kadar çabuk yapılmak zorundadır.

Partinin taktikleri ve stratejisi, partinin genel ilkelerine uymaları için açık ve düz olmalıdırlar. Kitlelerin devrimci partinin siyasetini anlamaları açısından, bunlar detaylar içinde kaybolmamalı, dikkatleri parti politikasının özünden uzaklaştırmamalıdır. Partinin politikası birkaç basit ve açık sloganla ifade edilmelidir. “Sade ve düz politikalar en iyi politikalarlardır. İlkelere dayanan politikalar en pratik politikalar.”¹⁹

“Son tahlilde geniş, ilkel politikalar tek gerçek, pratik politikalar... önce genel sorunları halletmeden kısmi sorunlara girişen herkes, her adımda kendi bile farkında olmadan kaçınılmaz olarak genel sorunlarla ‘karşı karşıya’ kalacaktır. Her bir olayda körce bu sorunlarla karşılaşmak o insanın siyasetini en kötü biçimde yalpalamaya ve ilkesizliğe mahkûm edecek demektir.”²⁰

“Bir eylem hattı kendisine teoriyi, tanihi, tüm siyasi durumun incelenmesini vb. temel edinebilir ve edinmelidir. Ancak mücadele içindeki bir sınıfın partisi, tüm bu tartışmalarda siyasi tavrımıza ilişkin somut sorulara tamamen berrak -ikili yorumlara izin vermeyen- yanıtlar gerektiğini hiçbir zaman unutmamalıdır: ‘evet’ mi, ‘hayır’ mı? Hemen şimdi, şu mevcut anda şu ya da bu yapılmalı mı, yoksa yapılmamalı mı?”²¹

Güçler dengesi son derece ciddi bir şekilde hesaplanmalı ve ondan sonra bir karar alındığında kararlı bir şekilde hareket edilmelidir. Napolyon bir defasında General Berthier'e “Ben bir askeri plan yapmaya çalışırken benim kadar yarı-gönüllü bir kimse daha yoktur... Her türlü tehlikeyi ve mümkün her aksiliği abartırım... Kararımı verdiğim zaman ise bunun zaferini sağlayacak şeylerden başka herşeyi unuturum” diye yazmıştır.

Bu sözleri hatırlatan Troçki şöyle devam eder:

“O uygunsuz ‘yarı-gönüllü’ sözünün ima ettiği tavrı dışında bu düşüncenin

özü Lenin'e fevkalade uyar. Bir strateji sorununa karar verirken Lenin düşmanına kendi kararlılığını ve uzak-görüşlülüğünü giydirecek başlar. Onun yaptığı taktiksel hatalar çoğunlukla bu stratejik kudretin yan ürünleri olmuşlardır.”²²

Lenin'in özelliklerinden biri, en kötü olasılıkları hesaba katarak en cüretkar planı çizmektir.

'Anahtar' halkayı yakalamak

Lenin bize en karışık siyasi eylem zincirinde o anda tüm zincire yön verecek temel halkayı tesbit etmek ve yakalamak gerektiğini öğretir.

“Her sorun 'ucu olmayan bir halkaya' benzer çünkü bir bütün olarak siyasi hayat sonsuz sayıda halkalardan oluşan uçsuz bir zincirdir. Siyaset sanatının tümü, elimizden kaçma olasılığı en az olan halkayı, o anda en önemli olan halkayı, sahibine tüm zincirin sahipliğini herşeyden çok garantileyen halkayı bulmakta ve elimizden geldiği kadar sıkıca yakalamakta yatar.”²³

Lenin bu benzetmeden sık sık bahsetmiş ve bunun izah ettiği kuralı pratikte kendisi her zaman uygulamıştır; en kritik dönemlerde tüm ikincil faktörleri bir kenara bırakıp en temel faktörü yakalayabilmiştir. Asıl konudan kendisini doğrudan veya dolaylı olarak saparabilecek her şeyi bir kenara atmıştır. Troçki'nin çok yerinde ifade ettiği gibi;

“Kritik engel başarıyla aşıldığında bile Lenin zaman zaman 'ama aslında şunu veya bunu unuttuk...' ya da 'fırsat kaçırıldı çünkü temel konuya çok gömüldük...' diye söylenirdi. Bunun üzerine birileri ona, 'ama bu sorun ortaya konulmuştu ve bu öneri yapılmıştı, o zaman sen hiçbir şey dinlemek istemiyordun' diye hatırlatırdı!

“Bu defa Lenin, 'Ben mi? İmkansız! Hiç hatırlamıyorum derdi.

“Ardından gülmeye başlardı ve bu kasıtlı gülüşünde bir 'hata'nın itirafı yatardı; ve ellerini kaldırıp çaresizce tekrar indirerek 'ne yapalım, insan her şeyi yapamaz' dercesine o kendisine has jestini yapardı. Onun bu 'kusur'u,

tüm iç güçlerini en üst haddine kadar harekete geçirebilme yeteneğinin diğer yüzünden başka bir şey değildi. Onu tarihin en büyük devtimcisi yapan yeteneği işte budur.”²⁴

Gene Troçki'nin dediği gibi;

“Vladimir İlyiç ikincil şeylere ve bazı yan konulara görünüşte önem vermiyor diye ben dahil olmak üzere birçok yoldaş tarafından çok sık eleştirildi. 'Normal' yavaş gelişme dönemlerinde bu bir siyasi önderin noksanlığı olmuş olabilirdi; ama, tüm gereksiz şeylerin, tüm tesadüfi ve ikincil şeylerin arka plana çekildiği, önemini yitirdiği ve geriye iç savaş keskin biçimiyle ancak temel sınıf uzlaşmazlığının kaldığı yeni çağda, yoldaş Lenin'i emsalsiz yapan şey işte budur. Dikkatli devrimci bakışlarıyla en önemli, en gerekli, en vazgeçilmez şeyi yakalayabilmesi ve başkalarına gösterebilmesi onun en üstün düzeyde sahip olduğu özel bir yetenekti. Lenin'in eylemini ve kafasının işleyişini yakından görme şansını elde etmiş benim gibi yoldaşlar için onun dış, tesadüfi ve yüzeysel şeyleri reddeden ve konunun özüne vararak gereken eylem yöntemini kavrayan aklının keskinliğine ve inceliğine coşkunlukla hayran olmamak - evet, coşkunlukla hayranlık diyorum - elde değildir.”²⁵

Lenin'in taktiksel hataları da vardır ve bunların çoğu onun dikkatlerini temel halkada toplamasından ve eylem sahnesinden uzun süre uzak kalmasından olmuştur. Ancak, madalyonun diğer yüzü, onun müthiş stratejik kavrayışdır. Taktiksel yargı hataları yapılmış olsa bile parti stratejisini uzaktan kesin bir şekilde tarif edebilmiştir.

Lenin 'değneği' bir gün bir tarafa, ertesi gün aksi tarafa 'bükme' ısrar ederken temel olarak haklıdır. Eğer işçi hareketinin her yönü eşit bir şekilde gelişmiş olsaydı ve dengeli bir büyüme söz konusu olmuş olsaydı, o zaman 'değnek bükme'nin hareket üzerinde zararlı bir etkisi olurdu. Fakat gerçek hayatta eşitsiz gelişme yasası söz konusudur. Her değişik ortamda hareketin belli bir yanı önem kazanır. İleri adım atmanın önündeki asıl engel parti kadrosu noksanlığı olabilir, ya da tam tersine, parti kadrolarının tutuculuğu onların sınıfın öncü kesisi-

minin arkasında kalmalarına neden olabilir. Tüm unsurların mükemmel bir şekilde denk gelmesi 'değnek bükme' gerek bırakmayahırdı, ama bu aynı zamanda devrimci partinin ya da devrimci önderliğin gereksizliği demek olurdu.

Sezgi ve cesaret

Nesnel durumun en akli başında değerlendirmesi bile kendi başına devrimci strateji ve taktikleri geliştirmeye yetmez. Her şeyden öte devrimci önderin çok keskin bir sezgi duygusu olması gerekir.

Birçok şeyin bilinmediği ve tesadüflere, karışıklıklara açık olduğu devrimci bir durumda güçlü bir irade yetmez. Asıl gereken, önemliyi önemsizden ayırabilmek ve tablonun noksan yerlerini tamamlayabilmek için tüm durumu hızlı bir biçimde kavrayabilme yeteneğidir. Her devrim çok bilinmezli bir denklemdir. Dolayısıyla, devrimci önderin son derece gerçekçi bir hayal gücü olması gerekir.

1905'deki kısa bir aralık dışında Lenin devrim öncesi onbeş yılı yurtdışında geçirmiştir. Oysa onun gerçeği hissedışı, işçilerin duygularını kavrayışı zamanla körelmemiş, aksine iyileşmiştir. Gerçekçi hayal gücünün temeli derin teorik anlayışı, kuvvetli hafızası ve yaratıcı düşünme yeteneğidir. Ve sürgünde kendisini görmeye gelenlerle yaptığı seyrek görüşmeler hayal gücünü beslemiştir.

Lenin'in devrimci sezgisi olağandışıdır. Başka birisinin muhtemelen farketmeden geçeceği ancak Lenin'in tüm sosyo-politik durumu gözünün önünde canlandırmasına neden olan tek bir cümleyi örnek vermek bunu anlatmaya yetecektir.

"Temmuz günlerinin ardından Kerenski hükümetinin bana gösterdiği büyük merak yüzünden yeraltına inmek zorunda kalmıştım... Petrograd'ın uzak bir işçi mahallesinde küçük bir işçi evinde yemek zamanıydı. Evin sahibesi ekmeği masanın üzerine koyduğunda ev sahibi şöyle dedi: 'Şu güzel ekmeğe bak. "Onlar" artık bize kötü ekmek vermeye cesaret edemiyorlar. Biz ise artık Petrograd'da bir daha iyi ekmek göremeyeceğiz diye korkuyorduk.'

"Temmuz günlerinin bu sınıf değerlendirmesine çok şaşırırım. Benim kendi

düşüncelerim olayların siyasi önemi etrafında dolanıyor, olayların genel akışında oynadığı rolü tartışıyor, tarihte bu zikzaka neden olan durumu ve bunun yaratacağı ortamı ve şimdiki duruma uyabilmek için sloganlarımızı ve parti mekanizmamızı nasıl değiştirmemiz gerektiğini değerlendiriyordum. Ekmeğe gelince, yokluğunu hiç bilmeyen ben, bunu düşünmemiştim. Bunun sorun olduğu hiç aklıma gelmemişti...

"Ancak ezilen sınıftın bu ferdi, maası iyi ve oldukça zeki işçilerden biri olmasına rağmen, şaşırıcı bir basitlik ve açıklık ile, biz aydınların gökyüzündeki yıldızlar kadar uzak kaldığımız sağlam bir kararlılık ve hayret verici berraklıkta bir ileri görüş ile konunun can alıcı noktasına dokunmuştu. Tüm dünya iki kampa ayrılmıştı: Çalışan halk 'biz' ve sömürenler 'onlar'. Temmuz olayları hakkında herhangi bir pişmanlığın izi bile yoktu; bu olaylar emek ve sermaye arasındaki uzun mücadelenin muharebelerinden sadece birisiydi. Dereye giren paçayı sıvart."

'Devrimin yarattığı "olağanüstü karmaşık durum" ne kötü şey' diye düşünür ve hisseder burjuva aydın.

'İşçi ise, "onları" biraz sıkıştırdık; "onlar" artık bize önceki gibi yüklenmeye cesaret edemiyorlar. Gene sıkıştıracakız - ve kökünden söküp atacağız' diye düşünüyor ve hisseder."²⁶

Krupskaya, "İlyiç'in her zaman özel bir içgüdücü, işçi sınıfının o anda yaşamakta oldukları üzerine derin bir anlayışı vardı," dediğinde son derece haklıydı.²⁷ Tarihin en dramatik anlarında kitlelerin duygularını anlayabilmek için özellikle sezgi önemlidir ve Lenin'in bu konuda üzerine yoktur. "Özellikle büyük siyasi dönüm noktalarında kitleler için ve onlarla birlikte düşünmek ve hissetmek onun çok gelişmiş bir özelliği idi."²⁸

Bir defa belli bir taktiksel karar alındığı zaman devrimci önder hiçbir tereddüt göstermemelidir; büyük cesaret sahibi olmalıdır. Lenin'in bu konuda hiçbir noksanı yoktu. Onun bu özelliğini M.N. Pakrovski'nin şu sözleri çok iyi anlatır:

"Şimdi dönüp geriye bakınca bana öyle geliyor ki Lenin'in başlıca özelliklerinden biri onun muazzam siyasi cesaretiydi. Siyasi cesaret, kahramanlık

veya açlığa meydan okuma ile aynı şey değildir. Devrimcilerin arasında idam sehпасından ya da Sibiryа'dan korkmayan kahraman insanlar saymakla bitmez. Ama bu kişiler büyük siyasi kararların sorumluluğunu almaktan çekinirlerdi. Oysa, ne kadar zor olursa olsun Lenin'in karar verme sorumluluğundan hiç korkmadığı her zaman için malumdur. Bu konuda hiçbir zaman riskten asla kaçınmamıştır ve sadece kendisinin ve partisinin kaderini değil, tüm ülkenin kaderini ve bir dereceye kadar dünya devriminin kaderini kapsayan adımların sorumluluğunu yüklenmiştir. Bu öyle garip bir şeydi ki, eylemine her zaman küçük bir grup insanla başlamak zorundaydı, çünkü işin en başından onun peşinden gelecek kadar yürekli ancak birkaç kişi vardı.”²⁹

Birçok 'marksist' marksizme kaderci bir içerik katarak önemli kararlar alma zahmetinden kurtulmayı denemiştir. Bu, menşeviklerin bir özelliğidir. Onlar her krizde şüphe, tereddüt ve korku göstermişlerdir. Oysa devrim, sosyal sorunları çözenin en acımasız yöntemidir. Lenin çok tutarlı bir devrimciydi. Karar vermekte gösterdiği cüretkarlığıyla ve en büyük eylemler için sorumluluk almakta gösterdiği gönüllülükte üstüne kimse yoktur.

Rüya ve gerçek

Devrimci strateji ve taktikleri yerine getirmek için sadece gerçekçi olmak değil, aynı zamanda rüya görmek de gereklidir. Birçok yazar Lenin'i gerçekçi ve romantizmden uzak birisi olarak tarif etmiştir. Bu, ona haksızlık yapmak olur. Büyük bir rüyanın ilhamı olmadan kimse devrimcilik yapamaz.

“Pisarev, rüya ve gerçek arasındaki uzlaşmazlık hakkında, 'uzlaşmazlık var, uzlaşmazlık var' diye yazar. 'Rüyaların olayların doğal gidişatının önünden yürüyor olabilir ya da olayların gidişatının asla gitmeyeceği bir yönde uçuyor olabilir. Birinci halde, rüyaların hiçbir sakıncası yoktur; hatta emekçi insanların enerjisini desteliyor ve genişletiyor olabilir... Bu rüyalarda emeğin gücünü çarpıtacak ya da engelleyecek hiçbir şey yoktur. Öte yanda, eğer insan bu çeşit rüya görme yeteneğinden tamamen yoksun olacak olsaydı,

zaman zaman önden koşup bütün ve tamamlanmış bir tabloyu kafasında canlandıramayacak olsaydı o zaman sanat, bilim ve pratik çaba sahasında uzun ve zor işlere girişmek ve yapmak için insanlığını teşvik edecek ne gibi bir dürtü olabileceğini ben hiç düşünmüyorum... Hayal eden kimse ciddi bir şekilde hayaline inanıyorsa, hayatı dikkatle gözlemliyor ve gözlemlerini hayalindeki şeylerle karşılaştırıyorsa, ve genel olarak söylemek gerekirse, fantezilerini elde etmek için özenle uğraşıyorsa o zaman hayaller ile gerçek arasındaki uzlaşmazlığın hiçbir zararı olmaz. Eğer hayaller ile gerçek arasında biraz bir benzerlik varsa hiçbir sorun yoktur.”

“Ne yazık ki hareketimiz içinde bu çeşit hayal kurma pek azdır. Ve bunun en büyük sorumluları, ağır başlı görüşleriyle ve 'somura' 'yakınlıklarıyla' övünenlerdir.”³⁰

Lenin kendi romantik çizgisini eylemin gerekliliğine tabi kılmıştır. Rus aydınlarının gerçekten uzaklıklarından nefretle söz etmiştir. Gonçarov'un ünlü romanının kahramanı Oblomov'u, her zaman büyük şeylerin hayalini kuran ama bunları yapabilmek için son derece tembel ve zayıf olan 'lüzumsuz insan' diye, hep küçümseyerek anmıştır.

Ferdinand Lassalle devrimci siyasetin temel gereklerini çok iyi ifade eder: “Her büyük iş mevcut durumun tespitiyle başlar.” Lenin sık sık İngilizce, “gerçekler inatçı şeylerdir” dedi. “Marksizm tavrını olasılıklara göre değil, gerçeklere göre belirler. Her marksist politikasının temelini yalnızca kesinliği ve tartışılmazlığı kanıtlanmış olayları koymalıdır.”³¹ Aynı zamanda Lenin daima gerçek ile olasılıklar arasındaki köprüyü aramıştır. Hareketin önündeki görevlerin büyüklüğü ile aynı hareketin fiili zayıflığı arasındaki uçuruma bakmaktan çekinmemiştir. Ayaklarını yere basmış fakat gözünü yukarılara dikmiştir.

Parti: Strateji ve taktiklerin okulu

Strateji ve taktik sorunları, bunların devrimci parti kanalıyla uygulamaya koyulma olasılığı gerçekçi bir olasılık olduğu kadıyla Lenin için önemlidir. O partiyi strateji ve taktikler için bir okul, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi için bir mücadele örgütü olarak görmüştür.

Devrimci önderlik ancak kitlelerin bir parçasıysa, işyerlerinde, sokaklarda, evlerinde, aşıocaklarında onları dinliyorsa kitlelerden bir şeyler öğrenebilir, onların ne düşündüklerini ve hissettiklerini bilebilir. Kitlelere bir şey öğretebilmek için önderlik önce onları dinlemelidir. Tüm hayatı boyunca Lenin buna inanmış ve bunu uygulamıştır.

Parti sınıfın öncü kesiminin gerisinde kalmamalıdır. Fakat aynı zamanda, erişilemeyecek kadar ileride de olmamalıdır. Kitlelerin en önünde olmalı ancak kökleri kitlelerin içlerinde bulunmalıdır:

“Başarılabilmek için her ciddi devrimci faaliyet, devrimcilerin ancak gerçekten yığı ve ileri sınıfın öncülerinin rolünü oynamaya muktedir oldukları fikrini anlaşılabilirliğini ve eyleme dönüştürülebilirliğini gerektirir. Öncü, öncülük görevini ancak önderlik ettiği kitlelerden tecrübe olmaktan sakınabildiği ve tüm kitleyi gerçekten ileri yöne yönlendirebildiği zaman yapmış olur.”³²

Daha önce de belirttiğimiz gibi, devrimci partinin gerekliliği işçi sınıfının bilincinin eşitsizliğinin bir sonucudur. Ancak, aynı zamanda, parti sınıf bilincini mümkün en üst düzeye yükselterek bu eşitsizliği gidermeyi hızlandırmakla yükümlüdür. Kendini sınıfın ortalamaya ya da en düşük bilinç düzeyine uyarlamak oportünizmin hudududur. Öte yanda, proletaryanın en ileri kesiminden örgütsel bağımsızlık ve tecrübe ise sekterliğe giden yoldur. Gerçek devrimci partinin rolü sınıfın ileri kesimini mevcut koşullar altında en üstü düzeye yükseltmektir.

Kitlelerden bir şeyler öğrenebilmek için parti aynı zamanda kendi hatalarından dersler çıkarabilmeli, özdeşleştirilebilmelidir.

“Bir siyasi partinin kendi hatalarına ilişkin tavır, o partinin ne kadar samimi olduğunu ve kendi sınıfına ve emekçi insanlara karşı sorumluluklarını pratikte ne derece yerine getirdiğini tanımanın en önemli ve emin yollarından biridir. Hatasını samimiyle kabul etmek, bunun nedenlerini tespit etmek ve düzeltilmesinin yollarını aramak ciddi bir partinin özellikleridir; görev-

lerini işte böyle yerine getirmeli, sınıfını ve sonra da kitleleri işte böyle eğitmeli ve yetiştirmelidir.”³³

“İleri sınıfın mücadeleci partisinin hata yapmaktan korkmasına neden yoktur. Asıl korkması gereken şey hatasını sürdürmek, yanlış bir utanç duygusuyla hatasını kabul etmeyi ve düzeltmeyi reddetmektir.”³⁴

Partinin hatasının düzeltilmesine kitleler de katılmalıdır. Örneğin 21 Ocak 1905 günü Lenin şöyle yazmıştır:

“Biz sosyal demokratlar Çar’a ve onun köpeklerine karşı gizliliğe başvuruyoruz, fakat halkın partimiz hakkında her şeyi, parti içindeki her çeşit görüşü, programının ve politikasının gelişmesini bilmesi için ve hatta herhangi bir kongrede şu ya da bu parti kongresi delegesinin ne dediğini bilmesi için her türlü zahmete gireriz.”³⁵

25-26 Nisan 1906’da Lenin’in yazdığı gibi, doğrudan devrimci mücadele dönemlerinde açık tartışma daha da önemli ve gereklidir.

“Günümüzdeki gibi devrim dönemlerinde partinin tüm teorik hataları ve taktiksel sapmaları bu sürecin kendisi tarafından en acımasızca eleştiri götürür ve bu işçi sınıfını emsali görülmemiş bir süratle aydınlatır ve eğitir. Böyle zamanlarda her sosyal demokratın görevi, teori ve taktik konularında parti içindeki ideolojik mücadelenin mümkün olan en açık, geniş ve serbest bir biçimde yapılmasını, fakat bunun hiçbir şekilde sosyal demokratik proletaryanın devrimci eylem birliğini zedelememesini ve engellemesini sağlamaya çalışmaktır.”³⁶

Lenin, tartışmanın iç parti çevreleriyle kısıtlanmaması, fakat parti dışındaki insanların da takip edebilmesi için alenen sürdürülmesi gerektiğini tekrar tekrar söylemiştir.

“Partimizin ciddi bir hastalığı, kitle partisi olmanın artan sancılarıdır. Çünkü, önemli farklılıklar tam açıklık kazanmadan, çeşitli eğilimler arasında açık mücadele olmadan, partinin hangi önderlerinin ve örgütlerinin şu ve-

ya bu çizgiyi takip ettiğini kitlelere açıklamadan kitle partisi veya sınıf partisi olunamaz. Bunlar olmadan da adına layık bir parti kurulamaz.”³⁷

Başka bir zaman tekrarladığı gibi,

“Parti programının ilkeleri sınırları içinde eleştiri sadece parti toplantılarında değil, halka açık toplantılarda da serbest olmalıdır (RSDİP’in ikinci Kongre’sinde Plehanov’un bu konuda söylediklerini okuyucuya haurlatırız). Bu tip eleştiri ya da ‘ajitasyon’ (çünkü eleştiri ajitasyondan ayrı düşünülemez) yasaklanamaz.”³⁸

Parti-içi demokrasi ile partinin sınıf içindeki kökleri arasında diyalektik bir ilişki vardır. Doğru sınıf politikası ve proleterlerden oluşan bir parti olmadan sağlıklı bir parti demokrasisinin olanağı yoktur. İşçi sınıfı içinde sağlam bir tabanı olmadan, her türlü parti-içi demokrasi ve disiplin lafı anlamsız laf kalabalığıdır. Aynı zamanda, parti demokrasisi ve sürekli özeleşiri olmadan doğru bir sınıf politikası geliştirmek de olanaksızdır.

“Disiplinin önemi ve işçi sınıfının partisinde bu kavramın nasıl anlaşılması gerektiği konusundaki teorik görüşlerimizi birçok defalar belirttik. Bunu, eylemde birlik, tartışma ve eleştiri özgürlüğü olarak tanımladık. İleri sınıfın demokratik partisine ancak böyle disiplin layıktır.”³⁹

“Tartışma ve eleştiri özgürlüğü olmadan proletarya eylem birliğini tanımaz.”⁴⁰

Mücadele deneyimini özümsemek için demokrasi nasıl gerekliyse mücadeleye önderlik etmek için merkezîyetçilik ve disiplin de öyle gereklidir. Sağlam örgütsel ahenk partinin davranmasını, girişimlerde bulunmasını ve kitlelerin eylemini yönlendirmesini mümkün kılar. Kendi kendine güveni olmayan bir parti kitlelerin güvenini kazanamaz. Anında müdahale etme ve üyelerinin eylemini yönlendirme gücünden yoksun kuvvetli bir parti önderliği olmadan devrimci parti varlığını sürdüremez. Parti, iktidar için kararlı bir müca-

deleye öncülük eden merkezîyetçi bir örgütlenmedir. Bu yüzden, eylemde çelikten bir disipline ihtiyacı vardır.

Savaş sanatı konusunda Clausewitz

Bu bölümün başlarında Lenin’in strateji ve taktik kavramlarının esas olarak Clausewitz’in yazılarından etkilendiğini belirtmiştik. Lenin’in ifadelerindeki ve tavrındaki yakın benzerliği görmek için Clausewitz’den söz etmekte yarar var.

Clausewitz *Savaş Üzerine* adlı kitabına soyut savaş kavramı ile somut gerçek savaşlar arasında köklü bir farklılık olduğunu anlatarak başlar. Gerçek savaş soyut savaştan farklıdır, çünkü umulan şartlar hiçbir zaman öyle çıkmaz. Olaylar sadece basit nedensellik ile değil, çeşitli neden ve sonuç zincirlerinin birleşmesiyle şekillenir; tesadüfler büyük rol oynar; psikolojik faktörler insanların aldıkları kararların önemli etkenlerini oluşturur vb. Clausewitz bütün bunları ‘sürtünme’ başlığı altında sınıflandırır - bu başlık, fizikte gerçek ve idealize edilmiş mekanik süreçler arasındaki farkı açıklayan kavrama açık bir benzetmedir. Ancak ‘sürtünmeyi’ hesaba katarak gerçek savaş ile soyut savaş, pratik deneyim ile teori arasındaki ilişkiyi kavramak mümkündür. Savaşın “gerçeği ile kavramı arasındaki farkın” ve “özel koşulların etkisinin” kaynağı budur.⁴¹

Kavramı dünya gerçeklerine uygun hale getirebilmek, “deneyimin sonuçlarına tekabül eden sonuçlara sırt dayamak gerekir, çünkü, birçok ağacın ancak çok büyümeden meyve vermesi gibi pratiğin sanatında da teorik yapıtlar ve çiçekler çok uzakta filizlenmemeli, asıl toprağı olan pratik deneyimlere yakın durmalıdır.”⁴²

Savaş sanatı birçok bilime -fizik, coğrafya, psikoloji vb.- dayanır ama her şeye rağmen bir sanattır. Büyük savaş önderi, düşmanı ezmek özel amacı için bu bilimleri iyi kullanabilmesini öğrenebilenidir. Savaşın içerdiği çok çeşitli karmaşalık nedeniyle, kumandanın, her şeyden önce bir taraftan deneyime ve kuvvetli irade gücüne, öte taraftan sezineleme ve hayal gücüne ihtiyacı vardır.

“Her savaş özgül gerçekliklerle doludur ama aynı zamanda her biri, gene-

ralin şüphelenmiş olabileceği ancak hiçbir zaman kendi gözleriyle görmemiş olduğu ve üstelik gece karanlığında etraftan dolaşması gereken kalyanlarla dolu keşfedilmemiş bir denizdir. Eğer bir de ters bir tüzgat çıkacak olursa, yani büyük tesadüfi bir olay terslik yaratacak olursa, o zaman general en mükemmel ustalık, serinkanlık ve enerjiye ihtiyaç duyar... Bu sürünmeyi bilmek o çok sözü edilen savaş deneyiminin en önemli tarafıdır ve iyi bir generalden bu beklenir. Şüphesiz, bunları aklında çok büyütürsün ve korkuyorsun, o general iyi bir general değildir... fakat iyi bir general bunların farkında olmalıdır ki mümkünse üstesinden gelebilirsin ve işte o ihtilaf nedeniyle olanaksız olan bir mükemmellik beklemesin. Ayrıca, bunlar teorik olarak öğrenilemez; ve öğrenilebilecek olsa bile gene de kıvraklık denilen o yargılayabilme deneyimine gerek vardır.”⁴³

aktikler ile strateji arasındaki farkı Clausewitz çok iyi ifade eder:

“Strateji, savaşın sonunu temin edecek muharebeyi seçmektir; dolayısıyla tüm askeri eyleme savaşın amaçlarına uygun olması gereken bir hedef vermelidir, bir başka deyişle, strateji savaşın planını oluşturur; ve bu amaçla, son karara yol açacak eylem dizelerini birbirleriyle bağdaştırır, yani değişik atılımlar için planları yapar her bir atımda verilecek mücadeleleri düzenler. Bütün bunlar büyük çoğunluğuyla ancak varsayımlara dayanarak belirlendiği için (ki bazıları yanlış çıkacaktır) ve detaylarla ilgili bir sürü diğer hazırlıklar önceden yapılamayacağı için doğaldır ki, strateji, ayrıntıları anında ayarlamak ve savaş içinde ardi kesilmeden gerek gösteren değişiklikleri genel planda yapabilmek için savaş meydanına orduyla birlikte gitmelidir. Yani strateji bir an için bile elini işten çekemez.”⁴⁴

aktikler stratejiye tabi olmalıdır. Ancak bir taktiksel adımlar stratejide değişikliklere gerek gösterebilir.

“En büyük şey, her iki tarafın birbirini hükümsüz kulan ilişkilerini göz altında bulundurmaktır. Bunlardan, herşeyi belirleyen belli bir çekim merkezi, güç ve hareket merkezi oluşur; ve düşmanın bu çekim merkezine tüm güçlerin toplu darbesi yöneltilmelidir.

“Her zaman için küçük büyüğe, önemsiz önemiye, tesadüf zorunluyla bağımlıdır. Bu, bakışımıza kılavuz olmalıdır.”⁴⁵

“Belirleyici noktada üstünlük en önemli şeydir... bu konu, genellikle, tartışılmaz her şeyin en önemlisidir.”⁴⁶

Clausewitz’in dogmacılıktan uzak kafası onun hayal ürünü model ile bunun karşıtı gerçek arasındaki ilişkiyi çok iyi bir şekilde kavramasını sağlamıştır. Teori ile pratiğin şekillenmeleri arasındaki eanıt ilişkileri iyi anlamıştır. Savaşta başarılı önderlik için doğru uyarlanması gereken bilimler ile savaş sanatı arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Her şeyden öteye, açık bilimsel kavramsal tasarım ile desteklenen sezgi dehasının büyük önemini iyi anlamıştır.

Clausewitz’in yazıları Friedrich Engels’in askeri yazılarını da etkilemiştir ve hem Clausewitz hem de Engels, Lenin’e etkide bulunmuşlardır. Lenin’in özelliği, pratik deneyimin, bilimin ve sanatın karmaşık bileşimiyle bu taktik ve strateji kavramlarının sadece onun düşüncesinin bir parçası olmakla kalmayıp onda ete ve kemiğe bürünmeleridir. Lenin içgüdüleriyle kısa süre içinde en etkili strateji ve taktikleri geliştirmiş; yüksek irade gücü zekasının keskinliği ile uygunluk göstermiştir.

Strateji ve taktisyen olarak Lenin’in gücü 1905 devriminde çiçek açmış ve bundan on iki yıl sonra 1917’de Ekim devriminin başarısıyla tüm ustalığını sergilemiştir.

15

Menşeviklerle yarı birlik

1905 devriminin fırtınalı aylarında Menşevik Partisi oldukça dağınmış ve akıntıya kapılmış gidiyordu. Genellikle merkezci unsurlardan oluşan örgütün olaylardan başı dönmüştü ve liberallere bağlılıklarını terk edip bolşeviklerle tavır alarak, oldukça sola kaymışlardı.

“Birçok menşevik burjuva devrimine güvenlerini kaybetmeye başladı. Burjuvaziye ya hain ve karşı-devrimci ya da hilen varlığını yitirmiş bir güç olarak kafalarından çıkararak, bolşeviklerin yaptığı gibi iktidarı ele geçirmeye ve geçici devrimci hükümeti kurmaya hazırlandılar. Dan’ın Kautsky’e yazdığı gibi: Man lebt hier wie im Traumel, die revolutionäre Luft wirkt wie Wein, ‘sanki sarhoş gibiyiz, devrimci hava şarap gibi etkiliyor insani.’”

Menşevik gazete *Naçalo*’nun başyazarları Troçki ve Parvus’tu. Bu gazeteyle bolşevik *Novaya Jizn* arasındaki ilişkiler, Troçki’ye göre, “çok dostane”ydi. İki yayın:

“Birbirleriyle hiçbir polemige girmediler. *Naçalo*’nun ilk sayısı çıktı. Mücadeleye kanlan bir yoldaşı selamlıyoruz. Birinci sayı yoldaş Troçki’nin yazdığı Ekim grevinin harikulade bir tarifi ile dikkate değer’ diye yazmıştı bolşevik *Novaya Jizn*. Birbiriyi kavgaya eden insanlar böyle yazmazlar. Kavgaya

yoktu. Tam tersine, iki yayın burjuva eleştirilere karşı birbirlerini korudular. Lenin geldikten sonra bile Novaya Jizn, benim ‘sürekli devrim’ üzerine yazılanı destekledi. Her iki gazete, iki hizibin de yaptığı gibi, parti birliğinin yeniden kurulmasını savundular. Lenin dahil bolşeviklerin Merkez Komitesi, bölünmenin sadece yurtdışı sürgün koşullarının sonucu olduğunu ve devrimin olaylarının hizipler arası mücadeleye hiçbir ciddi zemin bırakmadığını söyleyen bir kararı oybirliğiyle aldılar. Ben de aynı çizgiyi *Naçalo*’da savundum, sadece Martov pasif bir direnme gösterdi.”²

Yıllar sonra Lenin hala, “*Naçalo*’yu hatırlayın... ‘Witte, Bour-se’nin ajanı, Struve ise Witte’nin ajanıdır’ anlayışıyla yazılmış yazıları hatırlayın. Bunlar mükemmel yazılardı! Ve o günler mükemmel günlerdi - Kadetlerin ne olduğu hakkında menşeviklerle aynı şeyleri söylüyorduk” diye yazmıştır.³ Sağcı menşevik Çervanın 1905-1906’yı pişmanlıkla hatırlar: “St. Petersburg’daki Kasım grevine katılmakla, sekiz-saatlik işgününün zorla başlatılmasıyla ve ilk Duma’yı boykot etmekle menşevikler bolşeviklerin devrim sarhoşluğunun etkisinde kalmışlardı.”⁴

Mevcut durum ve olası gelecek

Moskova’da devrimci işçilerin mücadelelerinde menşevikler ön saf-
lardaydılar. Moskova Sovyeti’nin 6 Aralık günü yaptığı toplantıda genel grev ve silahlı ayaklanma önerisini coşkuyla desteklediler.⁵ Ve bundan birkaç gün sonra, silahlı ayaklanmayı destekleyen bildiri dağıttılar.⁶ Menşevik önderlerden Martinov 1905’deki tavırlarını şöyle özetliyordu: “Kendimize şöyle dedik: Le vin est tire, il faut le boire. Madem ki şarap bardağı doldurulmuş, içmek gerekir. Belirleyici anlarda kararlı bir şekilde davranmak gerekir, incelemeye vakit yoktur.” Ancak, menşevikler olayları yönlendirmeye çalışmaktan çok olayların akışına kapılmışlardı. Gene aynı menşevik önderin dediği gibi, “Fakat fark şuydu ki, biz içinde bulunduğumuz durumu içine düştüğümüz bir durum olarak görüyorduk, bolşevikler ise bunun için çabalıyor ve bunu doğal olarak görüyorlardı.”⁷ Hemen birkaç ay sonra Martinov 1905 ‘deliliği’ne tövbe ediyordu! Martov’un tepkisi tipikti.

Şubat 1906'da Akselrod'a yazdığı bir mektupta şöyle şikayet ediyordu: "İki aydır... başladığım hiçbir yazıyı bitiremedim. Bu ya sinir ya da zihin yorgunluğundan - ama bir türlü aklımı toparlayamıyorum." Bu mektup 1917'den sonra ortaya çıktığında Troçki şöyle demiştir: "Martov 1906'daki hastalığına ne diyeceğini bilemiyordu, ama bunun belli bir adı var: Menşevizm. Devrim anında oportünizm, herşeyden önce yalpalama ve 'aklımı toparlayamamak' demektir."⁸

Lenin devrim olaylarının baskısının menşevikleri sola çekmeye devam edeceğini umuyordu. Şubat 1905'den itibaren bolşeviklerle menşeviklerin birliğini savundu. Örneğin Kasım ayında şöyle diyordu:

"Herkes biliyor ki, sosyal demokrat işçilerin büyük çoğunluğu parti içindeki bu bölünmeden son derece hoşnutsuzlar ve birlik talep ediyorlar. Herkes biliyor ki, bölünme, partiye karşı sosyal demokrat işçiler (ya da sosyal demokrat olmaya hazır işçiler) arasında belli bir soğukluk yarattı. 'İşçiler parti 'şef'lerinin kendiliklerinden birleşeceklerine neredeyse tüm umutlarını yitirdiler. Birliğin gereği hem RSDİP'in Üçüncü Kongresinde hem de geçen Mayıs'taki menşevik konferansta resmen kabul edilmişti. O zamandan beri altı ay geçti ama birlik davası hemen hemen hiçbir ilerleme kaydedemedi. İşçilerin sabırsızlık göstermeye başlamasına hiç şaşırılmamalıdır."⁹

Aslında Rusya'nın her tarafında bolşevik ve menşevik şubeler kendi kendilerine, merkezi politikadan tamamen bağımsız bir şekilde, birleşiyorlardı. Örneğin, ulusal düzeyde iki örgütün resmi birleşmesinden altı ay önce Kasım 1905'de Odessa'da bolşeviklerle menşeviklerin birliğini sağlanmasını Piyatnitski şöyle hatırlar:

"Merkez Komitesi'nin ajanı bolşevik Leva (Vladimirov) iki merkezin tepede birliğini beklemeden her ne pahasına olursa olsun menşeviklerle birleşme önerisiyle o günlerde St. Petersburg'dan gelmişti. Pogrom'dan (Yahudi soykırımını) önce Odessa'dan gelen bolşevik Baron (Edward Essen) öneriyi destekledi. İkisinin önerisi hem menşevik hem de bolşevik parti

üyeleri tarafından samimiyetle karşılandı. Bunu anlamak zor değildi: Soykırım sırasında zaten az olan gücümüzün zayıf ve dağınık olduğu her parti üyesi için açıkça ortaya çıkmıştı. 17 Ekim Manifestosu'ndan sonra örgütünün alınması gereken biçim üzerine bir raporun yoldaş Gusev tarafından okunduğu Odessa örgütü üyelerinin genel toplantısında Leva ve Baron yoldaşlar menşeviklerle derhal birleşmeyi önerdiler. Komite birliğe karşı çıkmadı ama tabandan birleşme yöntemine kesinlikle karşıydı. Odessa Komitesi, başında üçüncü Parti Kongresinde seçilmiş Merkez Komitesi'nin bilgisi ve onayı olmadan Odessa örgütü menşeviklerle birleşebilirdi. Öte yanda Baron ve Leva ise, tabandan baskı geliştirebilmek için Merkez Komitesi'nin onayı olmadan birleşme taraftarıydılar. Birlik önerisinin hem bolşeviklerin hem de menşeviklerin parti toplantılarında büyük çoğunlukla kabul edileceğinin komite farkındaydı, çünkü birlik taraftarları ne zaman konuşsalar, derhal, neredeyse herkesin desteğini alıyorlardı. Böylece bolşevik komite kendisinin karşısında olduğu birliğin koşullarını hazırlamak zorunda kalmıştı."¹⁰

23 Nisan ve 8 Mayıs 1906 tarihleri arasında Stockholm'de bir 'Birlik' Kongresi oldu. Buradan çıkan 'birleşik' parti sadece bolşevikleri ve menşevikleri (birlikte 70.000 kadar üye) değil, aynı zamanda Yahudi Bund'u (33.000 üye), Rosa Luksemburg'un önderliğindeki Polonya Sosyal Demokratları'nı (28.000 üye) ve Letonya Sosyal Demokratları'nı (13.000 üye) kapsıyordu.

Nisan ayında Lenin, menşeviklerle bolşevikler arasındaki farkın pratikte azaldığını ve ikisinin birliğinin her zamankinden daha fazla gerekli olduğunu savunmuştu:

"Gerçekten, sorunu sosyal demokratik hareketin olağan, 'normal' çizgisinden yaptığı sapmaların ışığında inceleyecek olursak görürüz ki, bu bağlamda bile 'devrimci kasırga' döneminde sosyal demokratlar arasında, daha öncesine kıyasla, daha az değil, daha çok dayanışma ve ideolojik bütünlük vardı. Bu 'kasırga' döneminde uygulanan taktikler sosyal demokratik Parti'nin iki kanadını birbirinden daha da uzaklaştırmadı, aksine daha yakınlaştırdı. Daha önceki anlaşmazlıklar yerini silahlı ayaklanma konusunda

fikir birliğine bıraktı. Sosyal demokratların her iki kanadı da devrimci otoritenin embriyon halindeki özel organları İşçi Temsilcileri Sovyeti'nde faaliyetler; askerleri ve köylüleri bu Sovyetlere çektiler, küçük burjuva devrimci partiler ile birlikte devrimci manifestolar yayınladılar. Devrim öncesi döneminin eski anlaşmazlıklarını pratik konularda hemfikirliğe bıraktı. Devrimci dalganın yükselmesi anlaşmazlıkları kenara itti, sosyal demokratlar militan taktikler uygulamaya zorladı; Duma konusunu arka plana attı ve ayaklanma konusunu gündeme getirdi; ve acil görevleri yerine getirmek üzere sosyal demokratları ve devrimci burjuva demokratlarını birbirlerine yaklaştırdı. *Severny Golos*'da menşevikler bolşevikler ile beraber genel grev ve ayaklanma çağrısı yaptılar; işçileri iktidarı elde edinceye kadar bu mücadeleyi sürdürmeye çağırıldılar. Devrimci durumun kendisi pratik sloganlar ortaya çıkardı. Olayları değerlendirmede ancak ayrıntılar üzerine anlaşmazlıklar vardı: örneğin, İşçi Temsilcileri Sovyeti'ni *Naçalo* devrimci yerel özyönetiminin organları olarak görüyordu, oysa *Noraya Jiznu* bunları proletarya ile devrimci demokratları birleştiren devlet iktidarı organlarının üyeleri olarak görüyordu. "*Naçalo* proletaryanın diktatörlüğüne eğilimliydi. *Noraya Jiznu* ise proletarya ve köylülerin demokratik diktatörlüğünü savunuyordu. Ama böyle anlaşmazlıklar Avrupa'da her sosyalist partinin her gelişme döneminde görülmemiş midir?"

Fakat Lenin menşeviklere tamamen güvenilebileceğine kanmamıştı ve birleşik parti içinde kendi hizibini fesetmek niyetinde değildi. 'Birlik' Kongresi'nin arifesinde bunu Lunaçarski'ye şöyle anlatıyordu: "Eğer Merkez Komitesi'nde çoğunluğu sağlarsak en sıkı disiplini talep edeceğiz. Eğer onların küçük-burjuva karakterleri bize uymalarına izin vermeyecek olursa bu onların aleyhine olacak. Bırakın, partiyi bölmenin sorumluluğunu onlar üstlensinler." Bunun üzerine Lunaçarski, "Ya biz azınlıkta kalacak olursak?" diye sordu. "Onlara uymak zorunda mı kalacağız?"

Lenin gülümsedi ve şöyle dedi:

"Biz birlik fikrinin boynumuzda bağ olmasına izin vermeyeceğiz ve hiçbir şekilde menşeviklerin bizi ipin ucundan tutarak yönlendirmesine müsaade

etmeyeceğiz."¹²

Lenin olayların baskısının menşeviklerin sola kaymalarını sağlayacağına gerçekten inanıyordu. 1906'nın sonlarında menşevikler Kadetler'le seçim ittifakına girdikleri zaman bile, bu adımı şiddetle kınamasına rağmen hala bu görüşünde direniyordu. Örneğin Kasım 1906'da şöyle yazmıştır:

"Sosyal demokratların Kadetlerle ittifak yapmayı onaylamaları örgütsel ilişkilerin tamamen koparılmasını, yani bir bölünmeyi mi gerektirir? Biz böyle düşünmüyoruz ve tüm bolşevikler bunu böyle görüyor. Birincisi, menşevikler bilmeden ve kararsızlıkla pratik oportünizmin en alarım yolunda daha ilk adımlarını atıyorlar... İkincisi - ve bu çok daha önemli - bugün Rusya'da proletarya mücadelesini nesnel koşulları karşı koyulmaz bir şekilde kesin ve kararlı adım atılmasını zorluyor. İster (bizim tahmin ettiğimiz gibi) devrimin dalgası çok yükseklete çıksın, ister (söylemeye korkuyor olsalar bile bazı sosyal demokratların sandığı gibi) tamamen durulsun, her iki olasılıkta da Kadetlerle ittifak taktikleri kaçınılmaz olarak iflas edecek ve bunun böyle olması çok sürmeyecek. Dolayısıyla bizim şu an için görevimiz, devrimci proletaryanın sadakatine ve sağlam sınıf sezisine güvenerek entelektüel isteriden kaçınmak ve parti birliğini korumaktır."¹³

Lenin'in hiç şüphesi yoktu ki, "menşevik yoldaşlar burjuva oportünistlerle ittifakın cezasını çekecek ve devrimi sosyal demokrasiye dönecekler."¹⁴

Bu arada Tammerfors'daki parti konferansı (3-7 Kasım 1906) menşeviklerin etkinliği sonucunda Kadetlerle bir seçim ittifakına karar verdi. Lenin'in tepkisi, yerel parti örgütlerinin kendi bölgelerinde bu karara karşı tavır almakta serbest bırakılması şeklindeydi. "Mevcut seçim kampanyasında menşeviklerin ve Merkez Komitesi'nin ittifak lehindeki kararı pratikte yerel örgütleri bağlamaz ve partiyi bir bütün olarak Kadetlerle ittifak taktiklerine zorunlu kılmaz."¹⁵

"Konferanstaki tüm delegeler konferans kararlarının bağlayıcı olmadığını ve hiç kimseyi hiçbir şeye zorunlu kılmadığını kabul ettiler; çünkü konfe-

rans karar vermeye yetkili bir gövde değil, tavsiye gövdesiydi. Delegeleri demokratik bir şekilde seçilmemiş, Merkez Komitesi'nin saptadığı yerel örgütlerinden kendisinin dilediği sayıda kendisi tarafından seçilmişti.”¹⁶

Karar üzerine Lenin şöyle dedi: “Bu konuya ilişkin olarak hangi sınırlar içinde kararlar bağlayıcıdır? Açık ki, Kongre'nin kararlarının ve yerel parti örgütlerinin özerkliğinin Kongre'nin kabul ettiği sınırlarının içinde.”¹⁷

Peki, Lenin'in o kadar sevdiği demokratik merkeziyetçiliğe ne oldu? Yıllarca partinin alt organlarının üst organlara tabi olması için ve federal parti anlayışına karşı mücadele vermişti. Şubat-Mayıs 1904'de yazdığı *Bir Adım İleri, İki Adım Geri* adlı eserinde, “Merkeziyetçiliğe karşı özerkliği savunma açık eğilimi örgütlenme konularında oportünizmin temel özelliğidir”¹⁸ demişti.

Fakat örgütsel yöntemler Lenin için tamamen siyasi amaçlara tabiydi ve böylece 1906'da birleşik parti için örgüt kuralları kendisinin o ana kadar önerdiği örgüt kurallarından farklı olabiliyordu. Bundan kısa bir süre sonra kendisinin açıkça söylediği gibi:

“Partimizin tüzüğü partimizin demokratik örgütlenmesini çok açık bir şekilde tespit eder. Tüm örgütlenme aşağıdan yukarıya seçim temelinde kurulur. Parti tüzüğü, yerel örgütlerin kendi yerel faaliyetlerinde bağımsız (özerk) olduğunu söyler. Tüzüğe göre, Merkez Komitesi partinin tüm faaliyetini düzenler ve yönlendirir. Yani açık ki, Merkez Komitesinin yerel örgütlerin bileşimine karışmaya hiçbir hakkı yoktur. Örgüt aşağıdan yukarıya kutulduğuna göre, örgütün bileşimine yukarıdan karışmak demokrasinin ve parti tüzüğünün bariz bir ihlali olur.”¹⁹

Ve Lenin parti disiplini kavramına yeni bir yorum getirir:

“Yetkili kurumlar karar verdikten sonra hepimiz, parti üyeleri olarak, tek bir vücut olarak hareket etmeliyiz. Odessa'daki bir bolşevik, midisini bulandırsa bile, oy sandığına bir Kadet'in adını gösteren oy pusulasını atmalıdır. Ve Moskova'daki bir menşevik, kalbi Kadetler için auyor olsa bile, oy

sandığına sadece Sosyal Demokratlar'ın adlarını gösteren oy pusulasını atmalıdır.”²⁰

Bundan bir-iki ay sonra, Ocak 1907'de, Lenin partinin karşı karşıya kaldığı konularda, parti üyeleri arasında referandum yapmayı önerecek kadar ileri gitti. Şüphesiz bu öneri demokratik merkeziyetçilik kavramının tüm özüne ters düşmekteydi.

“Bir sorunun halledilmesinin gerçekten demokratik olabilmesi için örgütün seçilmiş temsilcilerini biraraya toplamak yetmez. Tüm örgüt üyelerinin, temsilcilerini seçerken, aynı zamanda bağımsız bir şekilde ve kendi başına, tüm örgütün önünde yüzyüze olunan konularda görüşlerini söylemesi gerekir.”²¹

Tüm siyasi sorunları referandum ile karara bağlamanın imkansız olduğunu kabul etmesine rağmen Lenin gene de, “çok önemli konular, özellikle kitlelerin kendilerinin belli bir eylemi ile doğrudan bağlantılı sorunlar, demokrasi uğruna, sadece temsilciler göndererek değil, aynı zamanda tüm parti üyelerinin görüşlerini soruşturarak halledilmelidir”²² demiştir.

Özetlersek, devrim günleri boyunca menşevikler çoğunlukla olayların akışına kapılmışlar, aynı zamanda farklı menşevik eğilimler belirlemiştir. Sağda Plehanov, Akselrod ve Martov gibileri Kadetler'e eğilimliydi ve liberallerin önderlik edeceği bir burjuva devrimi anlayışını savunuyorlardı. Solda ise Troçki ve Parvus gibileri vardı, ve Lenin, bundan yıllar sonra Komünist Enternasyonal'in kurulmasını sağlayan sürece benzer bir sürecin -çok sayıda yalpalayan unsurun sola kayması- menşeviklerin arasında olacağını umuyordu. Lenin menşevik işçilerin yalpalaması ile birçok menşevik önderin islah olmaz profesyonel yalpalaması arasında bir fark gözetiyordu. Menşeviklerin sağına ve islah olmaz yalpalamacılara karşı kesin tavır almakla beraber, sıkı bir grup bolşevik'in tamamen ayrı bir örgüt olarak durmak yerine, birleşik bir partide bir hizip oluştururlarsa, diğer yalpalayan menşevik unsurları kazanabilmekte daha başarılı olacaklarına inanıyordu.

16

Lenin aşırı solcuları ihraç ediyor

Bolşevik grubun içinde de Lenin'in önünde bazı zorluklar vardı. Seçimleri boykot konusu, ikinci Duma seçimlerinden sonra bile hal edilmiş değildi. Bu seçimlere RSDİP bütünüyle katılmış ve oldukça önemli başarı elde etmişti: 65 sosyal demokrat Duma'ya seçilmişti ve bunların 18'i bolşeviklerin taraftarıydı.¹

Ancak 3 Haziran 1907 günü Başbakan Stolipin ikinci Duma'yı feshetti ve hükümeti muhalefetin Duma'daki çoğunluğu derdinden kurtarmak üzere yeni ve son derece adaletsiz bir seçim yasası yayınladı. Yeni yasaya göre, toprak sahibi tabakadan her 230 kişi bir seçmen, şehirli üst tabakadan her 1000 kişi bir seçmen, şehirli alt tabakadan her 15000 kişi bir seçmen, köylüler her 60000 kişiye bir seçmen ve işçiler her 125000 kişiye bir seçmen tayin edebilecekti. Böylece toprak sahipleri ve burjuvazi seçmenlerin % 65'ini, köylüler (daha önceki % 42 yerine) % 22'sini ve işçiler ise (daha önceki % 4 yerine) % 2'sini atayabileceklerdi. Yeni yasa Asya Rusyası'nın yerli halkının ve Astrahan ile Stavropol eyaletlerinin Türk asıllı halkının seçim haklarını ellerinden aldı ve Polonya ile Kafkasya nüfusunun temsilcilerini yarı yarıya indirdi. Konuşma dili Rusça olmayanların tümü seçim haklarını kaybettiler. Bütün bunların sonucu, toprak sahiplerini, ticaret ve sanayi burjuvazisini temsil eden Duma üyelerinin oranını büyük çapta artır-

mak ve zaten düşük olan köylü ve işçi temsilcilerinin oranını büyük çapta düşürmek demektir.

Daha yeni bağlanmış olan boykot konusu böylece derhal tekrar gündeme geldi. Yerel bolşevik örgütlerin büyük çoğunluğu Duma'yı boykot etme tavrına geri dönmek istiyorlardı. Temmuz 1907'de Finlandiya'da toplanan parti konferansında 9 bolşevik delegeden 8'i, Bogdanov'un önderliğinde, boykot politikasına geri dönme lehinde oy kullandılar. Önerinin kabul edilmemesi için Lenin menşeviklerle, Polonya sosyal demokratları ve Bundçularla birlikte oy kullandı.

1907 sonbaharında yeni yasa altında yapılan seçimlerde sosyal demokratlar gene de 19 üyelik kazandılar.

1907 konferansının ardından bolşeviklerin bir kesimi otzovistler diye bilinen bir grup oluşturdu (Rusça'da Otzovist geriye çağırarak isteyen demektir). 1908'de bu grup oldukça güç topladı ve bolşevikler içinde Lenin'e ciddi bir alternatif oldu. Yerel örgütleri kazanmak için leninistler ve otzovistler arasında rekabet başladı. Lenin, Moskova örgütünü ancak çok küçük bir çoğunluk ile elde tutabildi. Mayıs 1908'de Moskova'daki genel bir şehir toplantısında otzovistlerin 14 oyu karşı Lenin'in taraftarlarının 18 oyu vardı.² Merkezi Sanayi Bölgesinin Bölgesel Bürosu koyu otzovistti.³

Petersburg'da ise 'ültimeumcular' denilen daha ılımlı bir muhalefet grubu hakimdi. Bunlar, sosyal demokratik Duma grubuna daha uzlaşmaz bir tavır takınmaları için ultiमतom verilmesini istiyorlardı. St. Petersburg bolşevik örgütü 1909'un Eylül'üne kadar 'ültimeumcular'ın elinde kaldı.⁴

Her ne kadar Lenin ile boykotçuların anlaşamadıkları asıl konu sosyal demokratların Duma seçimlerine katılıp katılmamaları ve Duma'ya temsilci gönderip göndermemeleri üzerineydi de boykotçular, aynı zamanda, yasal sendikaları da boykot etme taraftarıydılar. Eğer sendikalar polise kaydolacak ve sadece yasal faaliyetlerde bulunacaklarsa o takdirde devrim davasına hiçbir yararları olamaz diyorlardı.⁵

Otzovistlerin önderleri arasında bazı çok önemli isimler de vardı. Bunlar, uzun yıllar Bolşeviklerin ikinci şefi olan Bogdanov (Maksi-

mov); en iyi bolşevik örgütleyici Krasin; propagandacı ve yazarlardan Lunaçarski, Gorki ve Bazarov; tarihçi M.N. Pokrovski ve Duma bolşevik grubunun başı Aleksinski gibi kimseferdi. Lenin'i, "ne parasına olursa olsun menşevik parlamenterizm görüşüne geçmek"le suçladılar.⁶ Aralık 1908'deki Tüm-Rusya Konferansı'nda menşevik Dan, "bolşeviklerin şimdi Lenin'i bolşevizme ihanet etmekle suçladıklarını bilmeyen mi kaldı", diyebiliyordu.⁷

Devrimci hareketin yenilgisi aşırı-solculuk mikrobunun üremesinin koşullarını yaratmıştı. 1905'den sonra devrimcilerin psikolojisi ile 1848 devriminden sonraki psikoloji arasında ilginç bir benzetlik vardır. O günlerin Bogdanov'cuları denilebilecek Willich ve Schapper hakkında Marks şöyle demişti:

"Bir devrimin vahşice bastırılması, o devrimde yer almış kimselerin aklında, özellikle bu kimseler yurtlarından koparılmış ve sürgüne çıkarılmışsa, güçlü bir iz bırakır. Öyle ki, ılımlı karakterli insanların bile bir süre için gözlemleri kararabilir. Olayların akışına artık adım uyduramazlar. Tarihin yön değiştirdiğini kabul etmek istemezler. En az kendilerine verdikleri zarar kadar, hizmet ettikleri davaya da zarar veren gizli tertipler ve devrimlerle oynamaya başlamalarının nedeni işte budur. Evet, Willich'in ve Schapper'in hataları işte budur."⁸

Bir devrimin yenilgisinin ardından, Bogdanov'un yaptığı gibi yeni bir silahlı ayaklanmanın hazırlığını en acil görev olarak koymak kadar psikolojik rahatlık veren başka ne olabilir?

Korkunç baskı dönemi, birçok devrimcinin, özellikle somut eylem yapma olasılığı çok kısıtlı olan sürgündekilerin, fiili pasifliklerinin tamamen zıddı olan bir hafta aşırılıkla malül soyut propagandaya yönelmelerine yol açtı. Pratik devrimci sorumluluklardan uzak bu devrimcilik kendini methetmekle kalyordu ve taviz vermezlik pasif kendinden memnun-olma durumunun örtüsü oluyordu.

Devrimcilerin işçi sınıfının gerçek desteğinden uzak kaldıkları anlar aşırı-solculuk için çok uygundur. İşçi sınıfından tecrit edilmişlikleri ölçüsünde mücadele içindeki işçiler tarafından düzeltilmeye uzak-

tırlar ve aşırı sloganların cazibesi o derece artar. Zaten kimse dinlemiyorsa, neden aşırı devrimci laflar etmeyelim? Boşluk içinde kalındığı sürece, yeni bir duruma uyma dürtüsü en aza iner.

Bogdanov ve arkadaşlarının nesnel koşullar ne olursa olsun kestirme sonuçlar için gösterdikleri sabırsızlık parti tarafından düzeltilebilirdi - demokratik merkezîyetçilikte demokrasi öğesi işte budur. Ancak, ne yazık ki, parti zaten yok gibiydi ve önderlerinin hatalarını düzeltemezdi. Lenin onları, 'küçük işleri', özellikle parlamento platformunun kullanılmasını reddetmekle suçluyordu. Pratik olarak, taktikleri 'büyük günler'i beklemeye tekabül ediyordu. Onlar, "en önemli ve en acil şeye, yani her türlü koşullar altında işleyebilen, sınıf savaşı ruhunun etkin olduğu, gözle görünür bir şekilde hedeflerini gerçekleştiren ve gerçek marksist dünya görüşüyle eğitilmiş işçilerin büyük ve düzgün işleyen örgütlerde birleşmesine engel oluyorlar."⁹

Lenin yeni şartların yeni taktikler gerektirdiğini savunmuştur:

"Devrim sırasında 'Fransızca konuşmayı' öğrendik, yani harekete, mümkün en çok sayıda ayağa kaldıran sloganı katmayı, kitlelerin doğrudan mücadelesinin enerjisini artırmayı ve çapını genişletmeyi öğrendik. Şimdi, duraklama, baskı ve dağılma döneminde ise 'Almanca konuşmayı' öğrenmeliyiz; yani işler canlanıncaya kadar yavaş yavaş (bundan başkası işlemiyor), düzenli, sistemli bir şekilde çalışmayı, adım adım ilerlemeyi, santim santim kazanmayı öğrenmeliyiz. Bu faaliyeti sıkıcı bulanlar, bu dönemde de, yolun bu döneminde de Sosyal Demokrasi'nin devrimci ülkelerini koruma ve geliştirme görevini anlamayanlar boşuna kendilerine marksist demektirler."¹⁰

Lenin'e göre devrimciler;

"Zor, yavaş yavaş, günlük angarya bile olacak olsa, eğer tarih, mücadele gününden ve tüm devrimci eylem olanaklarının tükenmesinden sonra, bizi 'otorokratik anayasanın' kuşluğunda dolaşmaya mahkum etmiş bile olsa, gene de görevlerini yapmalıdırlar... Proletaryaya karşı sorumluluklarımızı yerine

geirmek için, esas olarak bizim sloganlarımızın hiddetine, devrimci ruhuna ve 'canlılığına' cezbulmuş, fakat kısa süreler için devrim mücadelesine atılabilecek kadar militan olsa da, karşı-devrim koşullarında olağan günlük mücadele için dayanıklılığı eksik, sosyal demokrasiye özgürlük günlerinde yakınlık duymuş insanları (hatta, 'özgürlük günlerinin sosyal demokratı' tipi ortaya çıkmıştır) sabırla ele alıp yeniden eğitmemiz gerekiyordu. Bu unsurların bazıları yavaş yavaş proletarya faaliyetlerine kazanıldı ve marksist dünya görüşünü edindiler. Diğerleri, anlamını kavramadan birkaç slogan ezberlediler, sadece bu eski lafları tekrarladılar ve devrimci sosyal demokratik taktiklerin eski ilkelerini değişen koşullara uyarlamaktan acizdiler."¹¹

Hiç şüphe yok ki, eğer Bogdanov'un ve onun müttefiklerinin aşırı sol politikaları kenara itilememiş olsaydı, uzun baskı döneminde ve bunu takibeden yavaş yükselme döneminde bolşevizmden eser kalmazdı. Lenin yıllar sonra *Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı* adlı kitabında (1920) geriye dönük olarak şöyle yazacaktı:

"Bolşevizm, küçük-burjuva devrimciliğine karşı uzun mücadele yıllarında şekillenmiş, gelişmiş ve çelikleşmiştir. Küçük-burjuva devrimciliği anarşizm kokar ve ondan aldığı bir yönü vardır ve tüm önemli konularda tutarlı bir proleter sınıf mücadelesinin koşullarına cevap vermez. Kapitalizmin deşetleri yüzünden bir küçük-burjuvanın çılgına dönmesi sosyal bir fenomendir ve anarşizm gibi, buna tüm kapitalist ülkelerde raslanır. Bu devrimciliğin istikrarsızlığını, kısırlığını ve çok çabuk irara, umursamazlığa, fanatizme ve hatta şu veya bu burjuva geçici hevesine dönüşme eğilimini herkes bilir."¹²

Lenin, gelecek büyük devrimci muharebelere hazırlanmak için, devrimci partinin, kitlelerle beraber, onların ön safalarında, onların arasında erimeden fakat kendini onlardan koparmadan baskı dönemini atlatmasını öğrenmek zorunda olduğunun farkındaydı. Bu aynı zamanda dayanıklı kadroların yetiştirilebileceği ve çelikleşebileceği bir dönemdir. Ancak bu eğitim, mücadelenin çapı ve derinliği gerçekten çok kı-

sıtlı olsa bile boşlukta, mücadeleden uzak yapılamaz.

Bogdanov'un ihracı

Lenin 8 ile 17 Haziran 1909 arasında Paris'teki evinde bolşevik gazete *Proletar*'nin genişletilmiş yazı kurulu konferansını topladı. Bu konferans, Lenin'in önerisiyle, 1907 Londra Kongresi'nde seçilmiş eski Bolşevik Merkez'i bir köşeye itti ve atama, yerinden alma ve kural saptama yetkisini kendinde topladı. Bunun ardından konferans, "RS-DİP içinde belirli bir eğilim olan bolşevizmin otzovizm ya da ultimatoculuk ile ortak bir yanı yoktur" şeklinde bir karar aldı ve otzovizmin kılavuzu Bogdanov'u (Maksimov) bolşevik saflardan ihraç etti. Bogdanov yeni bir yazı kurulu konferansının, bir önceki konferans tarafından atanmış kimseleri görevden alma yetkisine karşı çıktı ancak bir sonuç elde edemedi. Bogdanov'un yeni bir Bolşevik Kongre çağrısı kulak arkası edildi.

Bogdanov'un itirazının usulen haklı olduğunu Lenin kabul ediyordu. "Görevden alınanlar, usul açısından Maksimov'un görevden alınması 'usulsüzdür' ve 'bu kararı tanımıyoruz' diyorlar, çünkü Maksimov 'Londra Parti Kongresi'nin bolşevik kesimi tarafından seçilmiştir."¹³

Fakat, şimdiki bolşevik hizbin eskisinin sadece gölgesi olduğunun ve yeni bir konferans toplanacak olursa Bogdanov'un çoğunluk sağlayabileceğinin farkında olan Lenin, tüm gücüyle yeni bir kongre toplanmasına karşı mücadele etti. Toplantıdan şu kararın çıkmasını başardı:

"Özel bolşevik konferansları veya kongreleri çağırmanın partiyi boydan boya böleceği ve Rus Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nde toptan bölünmeyi başlatan kesime giderilemeyecek bir zarar vereceği için *Proletar*'nin genişletilmiş yazı kurulu:

"Tüm tarafların özel bir Bolşevik Kongresi'nin toplanması için ajitasyona karşı uyarma kararı almıştır, çünkü bu tür faaliyet nesnel olarak partinin bölünmesine yol açacaktır ve devrimci sosyal demokrasi'nin parti içinde kazanmış bulunduğu durumu ciddi bir şekilde tehlikeye sokabilir."¹⁴

Bolşevik kanat içinde Bogdanov'a karşı mücadele oldukça zorlu

geçti. Aşırı solcular her zaman usulcü, kısıt ve gerçeklikten uzaktılar- ama, kitle mücadelesi olmaksızın bu nasıl kanıtlanabilir? Bogdanov'a karşı tavrına destek sağlayabilmek için, Lenin'in kendilerine dönebileceği faaliyet halindeki işçiler, canlı bir hareket yoktu. Durum böyle olunca, mümkün olan tek alternatifi kullanmak zorunda kalmıştı. Bu defa tek alternatif, yazı kurulunun suni, birşeyi temsil etmeyen genişletilmiş bir toplantısı oldu.

Lenin'in taraftarları arasında Bogdanov'a karşı keyfi yöntemler olarak görünen yöntemlerin kullanılmasından hoşnut olmayan birçok kimse vardı. Hatta o zamanlar Lenin'in en sadık taraftarlarından biri olan Stalin bile Lenin'i keyfi bir iş yapmakla ve bolşevikleri bölmekle suçlamıştır. Bakinski *Proletari'nin* 27 Ağustos 1909 tarihli sayısında yazdığı başyazıda bir taraftan Duma seçimlerine karşı tavrı konusunda Lenin'e siyasi desteğini ilan ederken öte taraftan şöyle demiştir:

"Yukarıda sözü geçen anlaşmazlıklara rağmen yazı kurulunun her iki kesiminin de grup için asıl önemli konularda (mevcut durumun değerlendirilmesi, devrimde proleteryanın ve diğer sınıfların rolü, vs.) anlaşılıyor olmalarını göz önüne alarak Bakü Komitesi grubun işbirliğinin ve dolayısıyla yazı kurulunun iki kesimi arasında iş birliğinin mümkün ve gerekli olduğuna inanmaktadır.

"Bu yüzden Bakü Komitesi yazı kurulundaki çoğunluğun örgütsel politikasına karşıdır ve yazı kurulundaki azınlığın taraftarlarının 'saflarımızdan ihraç' edilmesini protesto eder. Bakü Komitesi aynı zamanda, yazı kurulunun kararlarına uymayacağını ilan eden ve böylece yeni ve daha büyük bir sürtüşmenin zeminini yaratan yoldaş Maksimov'un tavrını da protesto eder."¹⁵

Bogdanov'a karşı bir felsefe silahı

Lenin'in Bogdanov'a karşı kullandığı silahlardan biri de felsefe olmuştur. Lenin Bogdanov'u uzun zamandan beri tanırdu. Bogdanov bir tıp doktoru ve ekonomi, sosyoloji, doğal bilimler ve felsefe üzerine oldukça ünlü bir yazardı. Lenin onun adını 1898'de Sibirya'da sürgündeyken eline geçen *Ekonomi Biliminde Kısa Dersler* adlı kitabından bili-

yordu. Bu eseri öyle beğenmişti ki ekonomi politik üzerine bir el kitabı yazmak üzere bir yayınevinden aldığı bir teklifi, 'Bogdanov'unki ile yarışmak zor.' diyerek reddetmiştir.¹⁶

Bogdanov 1904'de bolşeviklere katıldığında *Ampriyomonizm* başlıklı felsefe eserinin ilk cildini Lenin'e göndermişti (bu eserin ikinci cildi 1905'de, üçüncü cildi 1906'da çıkmıştır). Neo-Kantçı Ernst Mach ve Richard Avenarius'un felsefi yazılarından çok etkilenmiş bir eseri ve böylece 1909'da Lenin'in felsefi saldırısının başlıca hedefi oldu.

Ortodoks marksist felsefenin baş sözcüsü ve yeni menşevik Plekhanov, Lenin'in Bogdanov'la ilişkisine şaştuğu zaman Lenin 1905 Üçüncü Kongresinde şöyle cevap vermişti:

"Plekhanov Mach'ı ve Avenarius'u yerden yere vuruyor. Haklarında söyleyebileceğim tek iyi laf olmayan bu insanların sosyal devrimle ne alakası olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Onlar bireysel ve sosyal örgütlenme deneyimleri ya da buna benzer birşeyler üzerine yazıyorlar, ama demokratik diktatörlük hakkında gerçekten bildikleri birşey yok."¹⁷

Lenin Bogdanov'un felsefi görüşlerine katılmıyordu. Gorki'ye yazdığı bir mektubunda Bogdanov'un eserini eline geçmez okuduğunu, katılmadığını ve yazarına uzun bir eleştiri mektubu gönderdiğini yazmıştı. 1906'da *Ampriyomonizm*'in üçüncü cildi çıktığında Bogdanov, Lenin'e bunu hediye olarak göndermiş, fakat Lenin yeni bir "ilan-ı aşk, felsefe üzerine üç defter tutan kısa bir mektupla" cevaplamıştır! Ancak bütün bunlar Lenin'in Bogdanov'la siyasi işbirliği yapmasını engellememiş ve Lenin felsefi nedenlerle bu ilişkiye son vermek gerektiğini ya da felsefenin siyasi taktiklerle doğrudan ve gerekli ilişkisi olduğu şeklinde birşey söylememiştir

Şubat 1908'de Lenin şöyle yazıyordu:

"*Proletari'nin* yazı kurulu bolşevik eğilimin ideolojik sözcüsü olarak şunu belirlemeye gerek duymuştur. Bu felsefi anlaşmazlık aslında hizipsel bir anlaşmazlık değildir ve yazı kuruluna göre de böyle olması için bir neden yoktur; bu görüş farklılıklarını hizipsel olarak göstermeye girişmek son-

derece yanlıştır. Her iki kesimde de bu iki felsefi eğilimin taraftarları vardır."¹⁸

Gorki'ye yazdığı 25 Şubat 1908 tarihli mektubunda ise şöyle diyordu:

"1904'ün yazında ve sonbaharında Bogdanov ve ben, iki bolşevik , felsefi nötr bir saha olarak zımnen dışlayan, tüm devrim boyunca süren ve bizim bu devrim sırasında devrimci sosyal demokrasinin (bolşevizmin) taktiklerini birlikte uygulayabilmemizi sağlayan- ki bunların tek doğru taktikler olduğuna hiç şüphem yok- zımnî bir ittifak yaptık."¹⁹

"Felsefedeki tüm farklılıklarımız hakkında *Proletari* tamamen tarafsız kalmalı ve okuyucusuna eğilim olarak, Rus sosyal demokratlarının devrimci kanadının taktiksel çizgisi olarak bolşevikleri ampriyo-kritisizm veya apriyo-monizm ile bağdaştıracak en ufak bir neden dahi vermemelidir."²⁰

Lenin 16 Nisan'da Gorki'ye tekrar yazar:

"Felsefe parti (hizipsel) işlerinden ayrıtırılmalıdır: Bolşevik merkezin kararını bunu zorunlu kılar"²¹

Fakat devrim günlerinin ufukta görünmediğinin artık belli olduğu 1908 yılında boykot gibi konularda Lenin ile Bogdanov'un arasındaki taktiksel farklılıklar kaybolmak yerine önemlerini daha da artırdılar. Bogdanov Bazarov ve Lunaçarski, menşeviklerden Yuskeviç, Valentin ve diğer yazarlarla birlikte felsefe üzerine *Marksizmin Felsefesinin Anahtarları* başlıklı bir dizi denemeler dizisi yayınlanmak için bu anı seçmişlerdi.

Her ne kadar etken olmuşsa da, Lenin'in felsefeye sadece Bogdanov'a karşı hizipsel mücadelede silah olduğu için merak sardığını düşünmek yanlış olur. Felsefe bu dönemde kaçınılmaz olarak marksist düşüncenin ön planına çıkıyordu. 1905 devriminden önce sosyalistler arasında tartışılan en önemli konu Karl Marks'ın ekonomik görüşleriydi.

Devrim sırasında bunun yetini marksist siyaset almıştı. Devrimden sonraki baskı döneminde ise kaçınılmaz olarak marksist felsefe ön plana çıktı. Lenin'in dediği gibi,

"Eski düzenin 'altüst olduğu' ve bu eski düzen altında yetişmiş, analarının sütünden bu eski düzenin sütünden bu eski düzenin ilkelerini, alışkanlıklarını, huylarını, geleneklerini ve inançlarını almış kitlelerin nasıl bir yeni düzenin 'şekillendiğini', hangi sosyal güçlerin bunu şekillendirdiğini ve nasıl şekillendirdiğini, 'karışıklık' dönemlerinin özelliği olan ölçülemez ve olağandışı acı ısırtaba hangi sosyal gücün deva bulabileceğini görmediği ve göremediği bir ortamın kaçınılmaz ideolojisinin ruh hali olan teslimiyet ve karamsaticlıkla uygunluk halindedir."²²

Siyasetin belli ki çarlık rejiminin dehşetlerini bertaraf edemediği bu ortamda felsefi süpekilasyon alemine kaçmak moda oldu. Gerçek bir kitle hareketiyle herhangi bir temasın söz konusu olmadığı koşullarda herşeyin yeni baştan kanıtlanması gerekiyordu- hareketin hiçbir geleneği, hiçbir temel tezi sürekli sorgulamadan muaf değildi.

1904 yılı Immanuel Kant'ın ölümünün 100. yılıydı. Bunu takip eden birkaç yıl içinde bir dizi marksist yoğun bir şekilde kantçı ahlak ve modern bilimde aldığı adıyla 'neo-kantçı' bilgi teorisini tartıştılar. Bogdanov, Lunaçarski, Bazarov ve diğerleri bu tartışmada Ernst Mach'ın ve Richard Avenarius'un öne sürdüğü haliyle neo-kantçı bilgi teorisi ile marksizmi birleştirmeye çalıştılar.^(*) Lunaçarski açıkça fideizm* lehinde konuşacak kadar ileri gitti, dini benzetmeler yaparak 'tanrıyı arayış' ve 'tanrıyı inşa ediş' gibi şeylerden bahsetti. Gorki de Bogdanov ve Lunaçarski'den etkilenmişti ve o sıralarda yazdığı *İtiraflar* adlı bir roman şu satırlarla zirvesine ulaştı:

"...İnsanlığı bu yeni dine çağırdım... insanlar yaratana başladılar...tanrı onların içindedir...yıldızların arasındaki boşlukta, burada (yeryüzünde- Tony Cliff)

(*) Lenin fideizmi,bilgi yerine imanı koyan ya da genel olarak imana büyük önem veren bir doktrin olarak tanımlamıştır.²³

-anamı- gördüm ve onun efendisini herşeye kadir ölümsüz insanları gördüm... Ardından duama başladım: 'Ey uku insanoglu, arayışının doğum sancısında ve işkencesinde, ruhunun güzelliğinden oluşturduğun tüm tanıtılmanın yaratıcısı: Sen benim tanrısın. Dünyada senden başka hiçbir tanrı olamalı, çünkü mucizeler yaratan tek tanrı sensin.'"²⁴

Lenin'in tepkisi çok keskin oldu. Gorki'ye şöyle yazdı: "Genç kızları baştan çıkararak katolik papaz... cüppesiz belli bir dini olmayan ama tanrı yaratmayı ve icat etmeyi telkin eden ideolojik olarak donatılmış ve demokratik bir papazla karşılaşıldığında, 'demokrasi'ye çok daha az zararlıdır."²⁵

'Felsefe değneği'ni Bogdanov ve arkadaşlarına karşı kullanmasının nedeni, sadece дума seçimlerine katılm, sendikalarda faaliyet vb. gibi sorunlarda aralarındaki hizipsel farklılıklardan ötürü de ğildi. Neo-Kantçı felsefi idealizmde, gericilik döneminde marksizmin yaşamına karşı ciddi bir tehlike gördü. Sosyo-dinsel mistizm ile, siyasal ve sosyal pesimizm elele idi ve devrimci hareketten kalanları tahdit ediyordu.

Fakat Lenin'in kendi eseri *Materyalizm ve Ampriyokritisizm* de canlı bir hareket ile gerçek temas noksanlığının sıkıntısını gösteriyordu. (Bunu, *Toplu Eserler*'in 38. cildini oluşturan harikulade, diyalektik olarak özlü ve canlı *Felsefe Defterleri* ile karşılaştırmak yeterlidir.) Diğer eserleriyle ilgili olarak her zaman yaptığına aksine, Lenin'in (bu kitabın ç.n.) argümanlarını yeni broşürlerle ve yazılarıyla hiç tekrarlamamış olması önemlidir. Bu kitabın önerdiği tezler hiçbir özel yazı tarafından açılmamıştır. 1909'dan sonraki pekçok mektupları da dahil olmak üzere Lenin hiçbir yazısında bu esere atıfta bulunmamıştır.

1909'a gelindiğinde baskı döneminin dinsel, mistik ruhunu arayan anti-materyalist tavırlarına karşı mücadele artık bitmiş sayılırdı. Kitle hareketinde yeni bir yükselişin şafağı uzakta değildi.

Bogdanovcular mücadeleyi bırakıyorlar

Lenin'in zorladığı Haziran 1909 bölünmesinden sonra Bogdanov ve taraftarları RSDİP içinde bağımsız bir grup oluşturdular. Kendileri-

nin tek 'doğru bolşevik' olduklarını ilan ettiler. Aralık ayında ise 1904 sonlarında Lenin ve Bogdanov'un birlikte kurmuş olduğu ilk bolşevik gazetesinin adını taşıyan -*Vperiyod* (ileri)- bir gazete çıkarmaya başladılar. Bundan sonraki birkaç yıl boyunca bu grup *ıperiyodist* bolşevikler olarak bilinecekti.

Bir süre için leninistlere kıyasla işleri oldukça iyi gitti. 1910'un Aralık ayında Lenin'in yazdığı gibi "*Vperiyodistler*... kendi gazete dağıtım ağları ve kendi temsilcileriyle kendilerini bir hizip olarak pekiştirdiler ve Ocak 1910 oturumundan beti defalarca güçlendiler."²⁶

Görüşlerini yayabilmek için Bogdanov, Lunaçarski ve Aleksinski, Maksim Gorki'nin yardımıyla 1909 yılında Capri'de (İtalya), 4 ay süren bir parti okulu düzenlediler. 1910'un sonlarında ve 1911'in başlarında Bologna'da ikinci bir okul düzenlediler.

"Capri okulundaki öğrenciler İlyiç'i Capri'ye gelip konuşma yapmaya davet ettiler. İlyiç bunu kesinlikle reddetti. Onlara bu okulun hizipsel karakterini anlattı ve onları Paris'e çağırdı. Bunun üzerine Capri'de bir iç hizipsel kavga başladı. Kasım ayında okulun düzenleyicisi Vilanov dahil olmak üzere beş öğrenci (toplam oniki kişi vardı.) kendilerini resmen koyu leninist ilan ettiler ve okuldan atıldılar. Lenin'in okulun hizipsel karakterinden ne kastettiğini en iyi bu olay ispatlamıştır. Atılan öğrenciler Paris'e geldiler. "Michael ile birlikte beş diğer öğrenci Capri'den geldiler... İlyiç bunlara bir dizi konferans verdi ve onların çalışmalarına çok zaman ayırdı. Bundan sonra veremi olan Michael dışındakiler Rusya'ya döndüler. Aralık sonunda Capri'deki çalışma sona erdi ve öğrencilerin geri kalanı Paris'e geldiler. İlyiç bunlara da konferans verdi. "Köylü hareketi ve görevlerimiz" ile "Stolipin'in tarım politikası" gibi güncel konular üzerinde duruldu."²⁷

Bu günler küçük işlerin yapıldığı günlerdi: Yuttdışındaki küçük bir parti okulu bile bir başarıydı. Aslında parti yok gibiydi. Bogdanov ve taraftarları ile olan bölünme herşeyi daha da kötüleştirirmişe benziyordu.

Bolşevikler arasındaki kavgalarda yet alanlara ve dışarıdan bakanlara, Lenin'in partisinin sonu gelmiş gibi görünüyordu. Üye sayı-

sı çok düştü, 1907'de 40000'in üzerindeki üyeden 1910'da birkaçyüz kişi kalmıştı. Bunlar ise küçük gruplar halindeydiler ve gizli polis hepsine sızmıştı. Grupların birbiriyle ya da yurtdışındaki önderlik ile hiç bir teması yok sayılırdı. Üstelik Lenin o güne kadar birlikte olduğu tüm iyi yazarları -Bogdanov, Lunaçarski, Rojkov ve Gorki'yi kaybetmişti. Bolşeviklerin aydın noksanlığını menşevikler zevkle seyrediyorlardı. Örneğin Bogdanov ve diğerlerinin ihracından bir-iki yıl sonra Martov bolşevik önderliğin defterinin dürüldüğünden bahsediyordu:

“Aralarında gerçekten hiçbir isim bulunmayan ya da tatsız şeyler hatırlatan isimler bulunduran bir avuç insan, aydınlar sınıfından çok aydın lümpen proletaryadan oluşan bir grup. Tek bir aydının -Lenin'in- adını ideolojik bayrakları olarak taşıyan, rütbeletini ellerine almış onbaşılara benziyorlar.”²⁸

Fakat bu menşevik kuruntudan başka birşey değildi. Parti kadrolarının önderlik yetenekleri sadece yazar-çizerlikle ölçülemezdi. Üstelik Lenin kadrolarının yüzlercesini baskı döneminde korumuş, yeni insanlar kazanmış ve bunları eğitmiş, hep gelecek için hazırlamıştı.

17

Menşevizmle son ayrışma

Menşevikler sağa kayıyor

Devrim boyunca sola kayan menşevikler devrim sona erince bu kez şiddetle sağa yöneldiler. Troçki ve Parvus'un etkisindeki sol kanadı, 10-25 Nisan 1906'daki Stokholm Birlik Kongresi'nde ayırdetmek neredeyse olanaksızdı. Lenin'in dediği gibi,

“Menşeviklerde göze çarpan bir şey, *Naçalo*'da öylesine açık bir şekilde ortada olan ve partide bizlerin Parvus ve Troçki yoldaşlarla bağdaştırma-ya alıştığımız eğilimin hiçbir şekilde ortada görünmemesiydi. Aralarında bazı parvuzistlerin ve troçkistlerin olduğu ihtimali doğrudur - bana sekiz kişi kadar oldukları söylendi.”¹

Lunaçarski menşeviklerin volte face (siyaset değiştirmelerini ç.n.) şöyle anlatır:

“Menşevikler kolayca etkilenebilen, anın duygusuna kapılan insanlardır. Devrimci dalga yükseldiğinde ve Ekim-Kasım 1905 geldiğinde *Naçalo* kafa-göz yarararcasına dörtünela koşmaya başladı ve bolşeviklerden bile daha bolşevik oldu. Demokratik diktatörlükten sosyalist diktatörlüğe koştu. Ama

devrimci dalga yön değiştirdiğinde, heves kaybolduğunda ve Kadetler ön-
plana çıktığında menşevikler kendilerini aceleyle bu boyun eğme havasına
uyarladılar. Şimdi Kadetlerin peşinden yürüyorlar ve Ekim-Kasım cinsi
mücadeleleri hor görürcesine kenara itiyorlar.”²

1905 devrimi sırasında sosyal demokratların liberallere karşı
‘nezaket’ göstermeleri gerektiğini savunan Plehanov ve Martov gibi
insanlar tek başlarına kalıyorlardı. Şimdi, baskı dönemi sırasında,
menşeviklerin temel taktiği Kadetlerle ittifak kurmak oldu. Menşevizmin
sözcülerinden Rahmetov bu koalisyon için şu tartışmayı ileri
sürüyordu:

“Kesin bir düşmanlık duvarıyla çevrelendikleri zaman Kadetlerin çarke-
meleri ve dönmeleri, *siyasi koalisyon* önerisiyle yaklaşıldığında olacağından
daha kolaydır. Anlamsız ve dolayısıyla tabiri caizse işe yaramaz külhanbey-
lik yerine, Kadetlerden kamuoyu baskısı yoluyla (Duma’ya kararlar, tali-
matlar, dilekçeler ve talepler göndererek, protesto toplantıları düzenleye-
rek, *İşçi Grubu ve Kadetler* arasında görüşmeler yaparak) çok daha fazla şey
elde edilebilir (italikler benim - T.Cliff).”³

Kasım 1906’da yazdığı *Kadetler ile Blok* başlıklı bir yazısında
Lenin şu tepkiyi gösterir: “Kadetlerle blokları onaylamaları menşevik-
leri işçi partisinin oportünist kanadı olarak kesin bir şekilde belir-
leyen son damgadır.”⁴

Menşevizmin en kalıcı ve sağ akımı tasfiyecilik adını almış akım-
dır. Bu akımın menşevizm içindeki etkisi otzovizmin ve ultimatom-
culuğun bolşevikler arasındaki etkisine benzer. Bir tarafta Bogdanov
yasa-dışı tutku haline getirirken ve Duma’da ya da sendikalarda her
türlü yasal faaliyet girişimini hor görürken, öre tarafta tasfiyeciler tüm
hareketi yasal ve açık faaliyetlerle Duma seçimleri, Duma’da parla-
menter faaliyet, yasal sendikalar ve yasal yayınlarla kısıtlamak istemiş-
ler, yasa dışı siyasi örgütlerin ve faaliyetin kısıtlanmasını ya da tasfiye-
sini desteklemişlerdir. Örneğin, *Naşa Zarya*’nın başyazarı ve tasfiyeciler-
in yeni sözcüsü A.N. Potresov Şubat 1910’da açıkça, “bütünlüklü

ve örgütlü bir hiyerarşik kurum olarak parti (artık) yoktur” demiştir.
Diğer bir tasfiyecici yayın olan *Vozrojdeniye* 30 Mart 1910 sayısında bu
görüş üzerine şöyle yorum yapmıştır:

“Feshedilecek bir şey yoktur - ve biz (*Vozrojdeniye*’nin yazı kurulu) kendi
adımıza şunu eklemek isteriz: bu hiyerarşiyi eski yeralı biçimiyle yeniden
kurma rüyası açıkça zararlı bir gerici hayaldir ve bir zamanların en gerçekçi
partisinin temsilcilerinin siyasi sezgülerini kaybettiklerini gösterir.”⁵

Menşevik B. Bogdanov’un aynı şekilde dediği gibi, “eski yeral-
tıyla ilişkiyi kesmek ve gerçekten açık, ve aleni siyasal faaliyete
başlamak uğraşı - işçi hareketimizin son dönemini simgeleyen yeni
özelliği işte budur.”⁶

Yasal ve yasa dışı parti örgütleri arasında hak eşitliği için yaptığı
çağrı ile Martov da tasfiyecilik yolunda önemli yol kaydetmiştir. Ona
göre, yasadışı örgütün başlıca görevi yasal partiye destek olmaktır.

“Az veya çok tanımlanmış ve bir dereceye kadar merkezleşmiş bir gizli
örgütün şimdi ancak zorunluluk gereği daha gevşek bir şekilde tanımlan-
mış ve başlıca desteğini açık işçi örgütlerinden alan bir Sosyal Demokratik
Parti’nin inşasında yer aldığı kadıyla anlamı (ve çok büyük anlamı) var-
dır.”⁷

Lenin bu görüşün, “aslında partinin tasfiyecilere tabi edilmesi-
ne” yol açacağını söylemiştir, çünkü,

“...kendini yasa dışı partiyle eşit görüp onun karşısında yer alan legalist, bir
tasfiyeciden başka bir şey değildir. Polisin zulmünü çeken yasa dışı sosyal
demokrat ile yasalığın ve partiden uzaklığın emniyetindeki legalist arasın-
daki ‘eşitlik’ aslında işçi ile kapitalist arasındaki ‘eşitlik’tir.”⁸

“...legalistlerin aslında parti-yanılsı olup olmadığını karar vermek, özellikle
örgütlere düşer, yani biz ‘eşitlik teorisine’ karşıyız!”⁹

Martov’a göre yeraltı örgütü tamamen yasadışı faaliyete zor

lanma anında kullanılmak üzere yedekte tutulan iskelet bir aygıttır. Öte yanda ise Lenin'e göre yasal faaliyetler yeraltındaki partinin faaliyet alanını genişletme amacını güden sadece göstermelik şeylerdir. Yeraltı faaliyetine sırtını çevirmenin siyasi sonuçları çok pahalıya mal olmaya mahkumdur. Şüphesiz, sansürden geçmesi gereken yayınlarda çarlığın devrilmesini savunmak imkansızdır. Partiyi böyle yasal eylem biçimleriyle sınırlandırmak cumhuriyetçilik ilkesini bile unutmak olur. Bu, Kadetlerin pek sevdiği gibi, çarlık rejiminin derece derece anayasal monarşiye dönüşmesini savunmak yolundaki ilk adımdır.

Lenin aşırı-sola karşı mücadele verirken bir taraftan da tasfiyeciliğe düşme tehlikesine, programı yasal gereklere göre sınırlama tehlikesine karşı uyarılarda bulunmuştu:

"Yasa dışı partinin 'önemine ve rolünün küçümsenmesine' karşı mücadele vermemizi özellikle gerektiren şey, yasadışı ve yasal faaliyetin birliğidir. Daha küçük meselelerde daha mütevazı ölçülerde, belirli anlarda, yasal çerçevede içinde parti pozisyonunun savunma ihtiyacıdır ki, bu amaçların ve sloganların kısıtlanmamasını, mücadelenin değişen biçiminin içeriğini bozmamasını, daha az uzlaşılabilir yapmamasını, proletaryanın tarihsel perspektifini ve tarihsel hedefini çarpıtmasını sağlamamızı bizden özellikle beklemektedir."¹⁰

Haziran 1909'da *Proletari* genişletilmiş yazı kuruluna gönderdiği bir raporda Lenin, iki cephede mücadele çağrısı yapmıştır - aşırı sola karşı ve aşırı sağ tasfiyecilere karşı. Gerekli olan,

"Tasfiyeciliğin iki çeşidine - sol tasfiyeciliğe ve sağ tasfiyeciliğe - karşı mücadeledir. Sağ tasfiyeciler yasadışı bir RSDİP'ne gerek olmadığını, sosyal demokratik faaliyetlerin tamamen ya da büyük çoğunluğuyla yasal olanaklara oturtulması gerektiğini söylüyorlar. Sol tasfiyeciler ise aşırı uca gidiyorlar: onlara göre parti faaliyetinin yasal yolları yoktur her şeyin 'başı ve sonu' ne pahasına olursa olsun yasadışıktan geçer. Bunların her ikisi de, hemen hemen aynı derecede, RSDİP'in tasfiyecisidirler. Çünkü tarihin bize yükle-

diği şu durumda yasal ve yasa dışı faaliyetin düzenli ve mantıklı bir bileşimi olmadan RSDİP'i korumak ve pekiştirmek düşünülemez."¹¹

Lenin otzovistleri bolşevik saflardan atmayı göze alırken öte tarafta Martov her ne kadar tasfiyecilere karşı bile olsa özünde her zaman uzlaşma taraftarı birisi olduğu için bunlara karşı amansız bir mücadele vermekten aciz olduğunu göstermiştir.

İşçi kongresi

Partiyi tasfiye etmenin bir yolu, partinin yerine geniş bir İşçi Partisi ve bir İşçi Kongresi kurmaktır. Menşevizmin (yaramaz çocuğu-ç.n.) *Larin Geniş Bir İşçi Partisi ve İşçi Kongresi* (Moskova, 1906) adlı bir broşürde bu görüşü savundu. Larin'e göre geniş bir işçi partisi 9 milyonluk Rus proletaryasının 900.000'ini kapsamalıydı. Partinin 'levha'sı indirilmek zorundaydı - bu parti sosyal demokratik bir parti olmamalıydı. Sosyal demokratlar ve sosyalist devrimciler birleşmeliydi. Yeni parti 'tarafsız bir parti' olmalıydı. Sosyal demokratlar ve sosyalist devrimciler bu büyük parti içinde propaganda grupları rolü oynayacaklardı.¹²

Aynı şekilde, menşevizmin (önemli kişisi-ç.n.) P.B. Akselrod şöyle diyordu:

"İşçi Kongresi son birkaç yıldır süren tasfiye sürecini, feodal devletin ve hiyerarşik sosyo-politik rejimin günü geçmiş tarihsel temelinde büyümüş eski parti rejiminin tasfiyesini tamamlayacak ve aynı zamanda sosyal demokratların tarihinde tamamen yeni bir dönemi, aynı Batı'daki Sosyal Demokratik Partilerin gelişmesindeki gibi bir dönemi başlatılacak."¹³

Bir diğer menşevik, N. Rozkov ise açık, barışçı bir işçi örgütünün kurulmasını - "işçi sınıfının çıkarlarını koruyacak siyasi bir dernek" öneriyordu.¹⁴

"Bunda şiddetin yeri yok; şiddet gerektirecek bir devrim gerektiğini barındıran bir tek laf, tek bir düşünce yok, çünkü gerçekte böyle bir gereklilik

hiç ortaya çıkmayabilir. Eğer gerici çılgınlıktan gözleri dönmüş birisi, böyle bir 'dernek'in üyelerini şiddet yoluyla bir devrim için uğraşmakla suçlamayı aklına takacak olursa, böylesine saçma, asılsız ve hukuksal olarak çürük bir suçlama, suçlayanın kendi başına çarpacaktır!"¹⁵

Lenin uzun uzun ve ısrarla böyle bir İşçi Kongresi'ne karşı yazılar kaleme aldı. Birincisi, tasfiyecilerin İşçi Kongresi hakkındaki reelpolitiklerinin gerçekçi olmadığını anıttı. Örneğin, Aralık 1911 başlarında şöyle diyordu:

"Yetkililerin böyle bir birlik kurulmasına asla izin vermeyecekleri çok açık... Bunun 'hayata geçirilmesi'ne asla izin vermeyecekleri belli. Sadece kör liberaller bunu göremez. Yasal faaliyet yapan sendikalar kurmak iyi bir şeydir, yeter ki, mevcut koşullar altında bunların geniş veya 'politik' veya istikrarlı olamayacaklarını bilelim. Fakat, zor kullanma fikrini dışlayan siyasi bir işçi birliği liberal anlayışını telkin etmek boş ve zararlı bir işittir."¹⁶

Mart 1912'de Lenin bu sözleri tekrarlar:

"Şüphesiz, liberalletin partisi Kadetlerin bile yasal statüsünün olmadığı Rusya'da geçerli olan siyasi koşullar altında açık bir Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nin kurulması ancak hayal olur. Tasfiyeciler yasa dışı partiyi reddettiler ama yasal bir parti kurma sorumluluklarını yerine getiremediler."¹⁷

Bundan bir süre sonra Lenin 'İşçi Kongresi nerede?' diye soruyordu:

"Bir yıldan uzun zamandır tasfiyecilere söylüyoruz: Laf etmeyi bırakın, işçi sınıfının çıkarlarını koruma derneği' gibi yasal siyasi derneklerinizi kurmaya başlayın! Laf kalabalığını bıkarın, iş yapmaya bakın!

"Ama onlar iş yapmaya başlayamazlar çünkü bugünün Rusya'sında liberal bir hayali gerçekleştirmek olanaksızdır."¹⁸

Lenin, Yasal bir İşçi Kongresi fikri yerine yasadışı partinin üs-

tünlüğünü savundu:

"1. Mevcut dönemde tek doğru örgütlenme yapısı tipi, yasal ve yasa dışı işçi dernekleri ağıyla donatılmış parti çekirdeklerinin toplamının yasa dışı partisidir.

"2. Yasa dışı inşanın örgütsel biçimini yerel koşullara uyarlamak kesinlikle zorunludur. Yasa dışı çekirdekler için çeşitli örtünme biçimleri ve faaliyet biçimlerini yerel ve genel yaşam koşullarına uyarlama konusunda mümkün en büyük esneklik yasa dışı örgütün faaliyetini garantiler.

"3. Örgütsel faaliyet alanında şu andaki en acil görev tüm fabrikalarda işçiler arasındaki en faal unsurlardan oluşan tamamıyla yasadışı parti komiteleri kurmaktır. İşçi sınıfı hareketindeki muazzam yükseliş fabrikaların büyük çoğunluğunda fabrika parti komitelerinin yeniden kurulabileceği ve mevcut komitelerin daha güçlendirilebileceği koşulları yararmaktadır.

"4. Her merkezde dağılık yerel gruplardan tek bir önder örgüt oluşturmak artık kaçınılmaz hale gelmiştir."¹⁹

Devrimci sosyalistler tabii ki 'örgütlenme özgürlüğü' için mücadele verirler, ama bu, çarlığı devirme mücadelesinin bir parçası olmalıdır. Çarlığın kısmen reforme edilmesi ile devrimci alayağı edilişi arasındaki doğrudan ilişkiye dikkat çekmemek, işçileri kandırarak, liberalizme düşmek olur.

"Basın, örgütlenme, toplanma ve grev özgürlüklerinin asla vazgeçilemez olduğunu işçilere anlatmak son derece önemlidir; fakat işte tam da bunları kazanmak için, bunlar ile siyasal özgürlüğün genel temelleri ve tüm siyasal sistemin köklü bir değişimi arasındaki ayrılmaz ilişkiyi görmeliyiz. 3 Haziran rejimi altındaki liberal örgütlenme özgürlüğü hayali değil; genel özgürlük ve özel olarak örgütlenme özgürlüğü için, bu rejime, bu rejimin temellerine karşı mücadeledir."²⁰ İşçiler gerçekten örgütlenme özgürlüğü istiyorlar ve bu yüzden tüm halkın özgürlüğü için, monarşinin yıkılması için, cumhuriyet için mücadele ediyorlar."²¹

Baskı döneminde koşullar tamamen yasal faaliyet üzerinde yoğunlaşma fikrini çok cazip kılmuştu. Yüzlerce aydın tüm faaliyetlerini çeşitli yasal örgütlere -kooperatiflere, sendikalara, eğitim derneklerine, Duma grubunun danışma komitelerine vb.- aktardılar.

"Bu çok kötü yıllar boyunca tasfiyeciler ön plandaydılar. Olminski, 'onlar polisten daha az zulüm görüyorlar' diye yazıyor. 'Yazarların birçoğu, öğretmenlerin önemli bir kısmı ve genel olarak aydınların çoğu onlara geçti. Hiç umursamıyorlar ve kendileriyle övünüyorlar.' Sayıları her gün azalan bolşeviklerin, yasa-dışı mekanizmalarını korumak üzere yaptıkları her girişim düşmanca çevre koşullarına çarpıyordu. Bolşevizm kesinlikle mahvolmuşa benziyordu. Martov, 'mevcut gelişmelerin tümü herhangi bir kalıcı parti grubu kurma fikrini acıklı bir gerici haya! kılıyor' diye yazıyor."²²

Lenin tasfiyecileri gizli faaliyetten kaçan aydınlar olarak tespit etmiştir:

"Bazı insanların yeraltı faaliyetinden kaçışı yorgunluk ve ruhsuzluk sonucu olabilir. Böyle insanlara ancak acımak uygundur; bunlara yardım edilmelidir, çünkü ruhsuzlukları geçecektir ve filistinizmden, liberal ve liberal-işçi politikalarından kaçma, yeraltı işçi sınıfı çalışmasına yönelme dürtüsü yeniden belircektir. Ama ne zamanki bu yorgunlar ve ruhsuzlar gazeteciliği platform olarak kullanırlar ve kaçışlarının bir yorgunluk, zayıflık ya da entelektüel dağınıklık ifadesi değil, aksine olumlulukları olduğunu ilan ederler ve hatayı 'etkisiz', 'işe yaramaz', 'can çekişen' vb. yeraltı faaliyetine atfederler, işte o zaman bu kaçınlar işçi sınıfı hareketinin en kötü danışmanları ve dolayısıyla tehlikeli düşmanları haline gelirler."²³

Menşeviklerin hepsinin tasfiyeci olduklarını söylemek yanlış olur. Ancak menşevikler genellikle en azından onlara müsamaha göstermişlerdir. Martov ve Dan onları desteklemeseler bile Paris'te yayınladıkları *Golos Sotsial-Demokrata* adlı dergilerinde bolşevik saldırılara karşı korumuşlardır. Aynı zamanda, tasfiyecilerin yayınladıkları

rı yasal yayınlarda aktif işbirliği yapmışlardır.

'Kamulaştırmalar' konusu

Devrimin gerilemesi ile birlikte partiye para bulma sorunu giderek ciddiyet kazanmaya başlamıştır. Aslında 1905 olayları sırasında bile bolşevik mekanizma oldukça mütevazı idi. Krupskaya hatıralarında işin çokluğu nedeniyle ikinci bir sekreter, Mihayil Sergeyeviç Weinstein, ve bir sekreter yardımcısı, Vera Rudolfovna Menjinskaya'nın işe başlamasını şöyle anlatır:

"Mihayil Sergeyeviç daha çok örgütlenme ile ilgileniyordu ve daima Nikitin'in (L.B. Krasin) talimatlarını yerine getirmekle meşgulüdü. Ben aramalarından ve komitelerle ve bireylerle haberleşmekten sorumluydum. M.K. sekreterliğinin ne kadar basit bir teknikle işlediğini şimdi tarif etmek çok zor. Hatırlarım, biz hiçbir zaman M.K. toplantılarına katılmadık, kimse bizden 'sorumlu' değildi, toplanı tutanağı tutulmazdı, şifreli adresler kibrit kutularında, kitap ciltlerinin içinde ve benzeri yerlerde saklanırdı.

"Hatızamıza güvenmek zorundaydık. Etrafımızda bir yığın insan vardı, her bakımdan onlara bakmak, ne isterlerse -yayın, pasaport, talimat, tavsiye- temin etmek zorundaydık. Başımızda kimse olmadan, 'kendi özgür irademize göre' davranarak bütün bunlarla nasıl başa çıktığımızı ve herşeyi nasıl düzenli bir şekilde tuttuğumuzu şimdi düşünmek çok zor."²⁴

Ve bu üç kişilik sekreterlik 1907 yılında 46.143 üyeli bir parti-nin işini görüyordu!

Parti profesyonelleri üç-beş kuruşla geçinmek zorundaydılar. "Tüm zamanlarını partiye veren üyeler çok düşük bir ücret alıyorlardı; bazen 3,5 ya da 10 ruble kadar az ve hiç bir zaman ayda 30 rubleyi geçmezdi."²⁵ Karşılaştırma yapmak gerekirse, 1903-05 döneminde ortalama işçi ücreti 28 rubleydi.

Parti mekanizması ne kadar mütevazı olursa olsun ve tam-zamanlı çalışanlara verilen maaş ne kadar düşük olursa olsun, gene de her zaman para sıkıntısı vardı. Devrim sırasında bu sorun çoğunlukla zengin sempatizanların bağışları ile gideriliyordu. Örneğin, 1905

baharında 1.000 kadar üyesi olan Moskova bolşevik örgütünün hesapları şöyleydi:

“Komite'nin Haziran 1905 hesapları, toplam gelirin 9.891 ruble olduğunu gösteriyor. Bunun 1.013 rublesi bir önceki aydandır... Gelirler arasında birkaç tane çok büyük rakam var; bir 'dost'tan 4.000 ruble, ve 'silah için' gelen bir 3.000 ruble var. A.M. Gorki ve bir fabrika sahibinin oğlu gibi bolşevik davayı yakınlık gösteren birçok zenginim olduğu biliniyor... Diğer bireysel aidatlar ancak 1.378 rubledir.”²⁶

Zengin taraftarlardan gelen bağışlar Ekim ayında daha da artmıştı: 'dost'lardan gelen iki 4.000 ruble ve bir de 8.400 ruble vardı.²⁷

Martov da benzer durumun menşeviklerde de olduğunu yazıyordu. Devrimci dönem sırasında,

“Parti örgütlerinin bütçeleri son derece arttı... Üye aidatları bunun ancak çok küçük bir bölümüydü. Bakü'deki parti komitesi saymanının raporuna göre Şubat 1905'de toplam 1.382,8 ruble gelirin ancak 38,9 rublesi, ya da %3'ü, işçi aidatlarından gelmişti. Riga parti şubesinin Ağustos'taki bir raporuna göre 558,7 rublenin sadece 143,4 rublesi, ya da %22'si, işçi aidatlarıydı. Sivasopol Komitesi'nin raporu gelirin %14'ünün, Mariupol Şubesi'nin raporları ise %33'ünün üye aidatlarından geldiğini vb. gösteriyordu. En yüksek üye aidatı oranının Rus Sosyal Demokratik Ivanovo Voznesensk şubesinden geldiğini gördük; toplam gelirin %53'ü üye aidatlarıydı.”²⁸

En önemli 'melek'lerden biri, *Iskra*'yı ilk başlatmak için gereken parayı veren A.M. Kalmikova (ya da 'teyze') idi. Kalmikova zengin bir kitapçı ve yayıncı, ucuz popüler kitapların ve ilerici yayınların önde gelen bir dağıtıcısı ve Krupskaya'nın yakın bir arkadaşıydı. Diğer bir 'melek', makinist Krasin aracılığıyla bolşeviklere her ay 2.000 ruble veren büyük tekstil zengini Morozov'du. (Morozov 1905 devriminin yenilgisinin ardından intihar etmiştir). Morozov'un yeğeni N.P. Schmidt de büyük bağışçılar arasındaydı.

Baskı döneminin başlamasıyla birlikte hemen hemen tüm zengin taraftarlar partiyi yüzüstü bıraktılar. Lenin'in gelir sağlamaktaki büyük becerisi sık sık boşa çıkmaya başladı. Bolşeviklerin sekreteri olmanın yanısıra genel saymanlık görevini de yapan Krupskaya tekrar para sıkıntısından şikayet eder oldu. Lenin için, Salus revolutionis suprema lex (devrim en büyük ilke) idi. Devrimciler gerekirse sürünerek, çamura bulanarak hedeflerine ilerlerler. Para konusunda çekilen sıkıntıdan etkilenmemişti. Yukarıda adı geçen Schmidt'in miras meselesi Lenin'in tavrının iyi bir örneğidir:

“Tekstil zengini Morozov'un yeğeni ve Moskova'nın Presnya bölgesinde bir mobilya fabrikasının sahibi genç Nikolay Pavloviç Schmidt 1905 yılında işçilerin tarafına geçmiş ve bolşeviklere katılmıştı. Schmidt *Narazı Jizg'*in kurulması için geteken parayı sağlamış ve silah tedarik etmek için de para vermişti. İşçilerle yakın ilişkiler kurdu ve onların en iyi dostlarından biri oldu. Polis Schmidt'in fabrikasına 'şeytan yuvası' dendi. Moskova ayaklanması sırasında bu fabrika önemli bir rol oynadı. Nikolay Pavloviç tutuklandı. Hapishanede her türlü işkenceden geçti. Fabrikasına ne olduğunu göstermek için polis onu oraya götürdü: öldürülmüş işçileri göstermeye götürdüler ve sonunda hapishanede kendisini de öldürdüler. Ölmeden önce Schmidt, tüm varlığını bolşeviklere bıraktığını dışarıdaki arkadaşlarına bildirmeyi becerdi.

“Nikolay Pavloviç'in kızkardeşi Elizaveta Pavlovna Schmidt'e ağabeyinin servetinin bir kısmı kalmıştı ve o da kendi payını bolşeviklere vermeye karar verdi. Fakat Elizaveta Pavlovna henüz parayı alabilecek yaşta değildi ve parasını istediği gibi kullanabilmesi için sahte bir evlilik hazırlanmasına karar verildi. Böylece Elizaveta Pavlovna yasal kalmayı becerebilmiş bir savaş birliği üyesi Yoldaş Ignatyev ile bir çeşit evlenme yaptı ve resmen onun kansı olarak, kocasının izniyle, kendisine kalan mirasla istediğini yaptı. Fakat bu evlenme aslında sahte bir evlilikti. Elizaveta Pavlovna aslında başka bir bolşevik, Viktor Taratuta'nın eşiydi. Bu resmi evlilik onun kendisine kalan mirası dehal alabirmesini ve bolşeviklere vermesini sağladı.”²⁹

Buna rağmen bolşeviklerin mali durumu hala çok kötüydü.

Böylece Lenin partiye para bulmak için 'kamulaştırmalar' -silahlı banka vb. soygunları- yapılmasına karar verdi. Birkaç olaydan sonra menşevikler bağışmaya başladılar. Troçki, Alman sosyal demokrat basınında Lenin'i şiddetle eleştirdi. Stokholm Parti Kongresi (1906) 4 aleyhte ve 20 çekimsiz oya karşı 64 oy ile 'kamulaştırmalar'ı yasaklayan bir menşevik önergeyi kabul etti. Bu, bolşevik delegelerin menşeviklerle oy kullandığını gösteriyordu.

Stokholm Kongresi hakkındaki uzun raporunda Lenin tartışma sırasında salonda olmadığı gerekçesiyle silahlı eylemler üzerine bu karar hakkında bir şey söylemekten kaçınmıştır. "Ayrıca, bu tabii ki bir ilke sorunu değildir." Lenin'in bu tartışma sırasında salonda bulunmaması büyük ihtimalle tesadüfi değildir; kısacası Lenin elinin kolunun bağlanmasını istememiştir.

Lenin'in hemen hemen her konuyu kazandığı Mayıs 1907'deki Londra Kongresi'nde bile 'kamulaştırmalar'a karşı büyük çoğunlukla bir karar çıkmıştır. Bolşeviklerin çoğunluğunun menşeviklerle oy kullandığı bu tartışmada delegeler, "Lenin ne diyor? Lenin'i duymak istiyoruz" diye bağırduklarında Lenin oturum başkanı olmanın avantajını kullanarak oy kullanmaktan kurtulmuş, "biraz örtülü bir ifadeyle" gülmüştür.³⁰

Stalin delege olarak katıldığı bu kongre üzerine yazdığı raporunda bu kararı şöyle özürler göstererek anlatmaya çalışmıştır:

"Menşevik önerilerden sadece gerilla eylemleri üzerine olan kabul edilmiştir, ki bu bile kazara olmuştur: bu konuda bolşevikler kavga etmemeyi yeğlemişler, ya da bir başka deyişle, salt 'menşevik yoldaşlara hiç olmazsa sevinecekleri bir fırsat vermek' arzusuyla bu konuda mücadeleyi sonuna kadar götürmek istemediler."

Ashında bolşeviklerin 'kavga etmemeyi yeğlemelerinin' tek nedeni bu konuda sadece menşevikleri karşılarında bulmaları değildir, aynı zamanda Polonyalılar, Bundçular ve de bolşevik grubun kendi üyelerinden birçoğunu karşılarında bulmuşlardır.

23 Haziran günü, Londra Kongresi'nden altı hafta sonra ve

kongre kararına rağmen, Lenin'in ajanları o ana kadarki en üretkar kamulaştırmayı -Tiflis hazinesi kamulaştırmasını- gerçekleştirdiler. Bu baskın 341.000 ruble sağladı ve bu para derhal yurtdışındaki bolşevik hazineye aktarıldı. Fakat hasılat çok yüksek değerdeki banknotlardan oluştuğu için bunları yabancı bankalarda değiştirmek hiç kolay olmuyordu, çünkü bankalar böyle girişimlere karşı uyarılmışlardı. Daha sonradan Dışişleri Komiseri olan Litvinov dahil olmak üzere birkaç önemli bolşevik bu parayı değiştirmeye çalışırken Batı Avrupa'da tutuklanmışlardır.

Hem Troçki hem de Martov Londra Kongresi'nde bolşevikleri şiddetle suçlamışlar ve bir süre sonra ise suçlanmalarını Batı Avrupa sosyalist basınının satırlarına taşımaya kadar yaptırmışlardır.

Stalin'in Lenin'in dikkatini çekmesi, onun, Tiflis olayı da dahil olmak üzere, dikkatli fakat cesur bir 'kamulaştırma' örgütleyicisi olarak aldığı rol olmuştur. 'Kamulaştırmalar'a katılanlardan bazıları en iyi bolşeviklerdir. Tiflis'teki ve diğer birçok yerdeki baskınları yapan Kamo (Semyon Arşkovîç Ter Petrosyan) bunun iyi bir örneğidir. Kamo kendisine ve grubunun bir üyesine günde tamı tamına 50 kopek (kuruş) harcırah ayırdı. Yaptığı işler arasında, bir çok 'kamulaştırma', Tiflis hapishanesinden cüretkar bir firar, Rusya'ya silah sokmak gibi eylemler vardı. Bir Alman hapishanesindeyken öyle güzel deli taklidi yapmıştı ki, çeşitli işkencelere rağmen başındakileri inandırdı ve Tiflis hapishanesine geri gönderildi. Buradan kaçtı, yeniden yakalandı ve idama mahkum edildi, fakat sonradan cezası ömür boyu hapse çevrildi.

Bölünme, bölünme, bölünme

Stokholm'daki Birlik Kongresi'nden sonra Duma seçimleri üzerine olan anlaşmazlık Petersburg'da ön plana çıktı. Sıra Petersburg Duma adaylarını seçmeye geldiği zaman, kesin çoğunlukta olan leninistler kendi adaylarını seçtirdiler. Ancak 31 menşevik delege, menşeviklerin kontrolündeki Merkez Komitesi'nin talimatına uyararak Petersburg şehir konferansını terkettiler ve Kadetlerle ittifak oluşturmaya karar alan özel bir yerel konferans yaptılar. Lenin derhal bir broşür yayınladı ve ayrılıklarını, "işçilerin oylarını satmak amacıyla" ve "işçilere

rağmen ve Kadetlerin yardımıyla kendi adamlarını Duma'ya sokma pazarlığı" için Kadetlerle suç ortaklığı yapmakla suçladı. Bu sadece ayrılıkçılara karşı değil, aynı zamanda partinin Merkez Komitesi'ne karşı da bir suçlamaydı. Lenin'in yaptığı, parti disiplininin açık bir ihlaliydi. Bu yüzden, 'parti üyesine uymayan tavır' suçuyla kendisini parti mahkemesinin önünde buldu. Kendisinin üç hakem seçme hakkı vardı, Merkez Komite ise diğer üç hakemi ve Letonya, Polonya ve Yahudi Bund örgütleri ise birer hakem atadılar.

Bu dava başlı başına bir önem taşımıyordu ve zaten menşevik çoğunluğun kaybettiği ve Lenin'in kontrolü ele aldığı yeni bir parti kongresiyle yarıda kalmıştır. Ancak Lenin'in bu davada takındığı tavır, partisinin sağ kanadına karşı verdiği mücadeledeki usanmaz tavrını göstermesi bakımından ilginçtir.

Davanın başında Lenin, "aynı parti içinde yoldaşlar arasındaki ilişkilere yakışmayan bir dil" kullandığını kabul etti³¹ ama bunun için hiçbir şekilde özür dilemedi. Gerçekten, tasfiyecilere ve bunların hareket içindeki yandaşlarına karşı verdiği mücadelede Lenin eline geçirebildiği en keskin silahı kullanmakta asla tereddüt etmemiştir. İlimlilik bolşevizmin bir karakteristiği değildir.

Lenin Plehanov'a birlik öneriyor

Her ne kadar amansız da olsa Lenin hiçbir zaman kin tutmamıştır. Ne zaman bir siyasi muhalifinden uzlaşma adımı görse buna karşılık vermiştir. Plehanov bunun iyi bir örneğidir.

1908-09 döneminde Lenin, aşırı solu gözden çıkararak ve menşevikler arasındaki tasfiyeci olmayan unsurları, yani gizli örgüt kurma fikrinden vazgeçmeyenleri yanına çekerek, partiyi yeniden kurma şansını gördü. Menşevikler arasında bu grubun önderi Plehanov'du.

1908 Aralık ayında Plehanov tasfiyecilerin gazetesi *Golos Sotsial Demokratı*'nın yazı kurulundan ayrılmıştı. Aynı zamanda artık Martov, Maslov ve Potresov'un yayın yönetmenliğini yaptıkları beş ciltlik *Rusya'da Sosyal Hareket* adlı eserin yazı kurulundan istifa etmişti. Geride kalanlara *Dnrevitski*'nin sayfalarında (sayı 9, 1909) kızgınlıkla saldırdı. Asıl eleştirisini tasfiyecilerin görüşlerini savunan Potresov'un şu ya-

zısına yönetti:

"Okuyucuya soruyorum... şu 1909 yılında, sakat bir hayalin icadı olarak değil, gerçek bir olgu olarak, tasfiyeci bir akımın, zaten tasfiye olmaktan beter olmuş ve aslında aruk ötgütü bir bütün olarak kalmamış bir şeyi tasfiye etmek isteyen bir akımın varlığını düşünmek mümkün müdür?"

Plehanov buna şöyle cevap verdi:

"Hiç şüphe yok ki *partimizin kalmadığı inancında olan bir insanın kendisi de partimizin için yoktur.* (İtalikler Plehanov'un) Atuk tüm parti üyeleri Bay Potresov bizim yoldaşımız değil demek zorunda kalacak ve belki bazıları, ben zaten uzun zamandır onu öyle görmediğim için beni suçlamayı bırakacak."³²

"Potresov sosyal gerçeklere bir devrimci gibi bakma yeteneğini kaybetti." Plehanov'a göre tasfiyeciliğin yolu "en iğrenç oportünizmin bataklığı" idi. "Onların arasında taze şarap ancak küçük burjuva sirkisini hazırlamak için uygun çok acı bir sıvıya dönüşür." Tasfiyecilik, küçük-burjuva akımların proletarya çevrelerine sızmasını kolaylaştırır. "Az veya çok oportünizm kokan beylerle kol kola girmeye gönüllü olduklarını zaman zaman göstermekle çok büyük bir hata yapıyor olduklarını önemli menşevik yoldaşlara göstermeyi defalarca denedim." "Tasfiyecilik ancak sosyal demokrasi'ye düşman oportünizmin çamurlu bataklığına ve küçük burjuva arzulara gider."³³

Bu sözlerden sonra Lenin, Plehanov'a uzlaşma önerdi. Lenin'in Kasım 1909'da önerdiği şuydu:

"Tüm parti hiziplerinin ve kesimlerinin parti taraftarı üyeleri arasında bir birlik, herşeyden çok bolşevikler ile parti yanlısı menşevikler arasında, St. Petersburg'daki Vyborg'lu yoldaşlar ve yurtdışındaki Plehanovcular gibi menşevikler ile bir birlik... Tasfiyeciliğe karşı açık mücadele verecek, Plehanov'u açıkça destekleyen tüm menşeviklere ve tabii ki herşeyden öte tüm menşevik işçilere bu çağrını yapıyoruz."³⁴

Aslında Lenin'in Plehanov'la işbirliği yapma çağrısından pek

bit şey çıkmadı; aralarındaki temel farklılıklar çok derindi. Plehanov'un 1905'de menşeviklerin aşırı sağında oluşu, liberalleri korkutmasının diye Atalık ayaklanmasına karşı çıkmış olması ve Kadetlere incelikle yaklaşılması çağrısını yapmış olması, Lenin'in bu işbirliği girişiminin çapını çok daraltmıştı.

Lenin'in uzlaşmacılara karşı mücadelesi

Lenin bir taraftan bolşevik grup içindeki aşırı-solculuğun üstesinden gelmeye çalışmış, diğer taraftan ise menşevik tasfiyecilere karşı mücadeleyi sürdürmüştür. Fakat *V'periyod* bolşeviklerini ihraç etmesinin üzerinden pek geçmeden bu defa bolşevik grup içinde uzlaşmacılar, ya da kendi tabirleriyle 'parti bolşevikleri' diye tanınan yeni bir muhalefet ortaya çıktı. RSDİP paramparça ve öylesine bitkin bit haldeydi ki, üyeleri ne olursa olsun birlik, bolşevizm ile menşevizm arasında uzlaşma ve her türlü hizipçiliğin durdurulmasını istiyorlardı.

Birçok önde gelen bolşevik de birleşik parti çağrısını destekledikleri için Lenin kendi grubu içinde taraftar kaybetmeye başlamıştı. Uzlaşmacılar arasında A.I. Rikov, V.P. Nogin, I.F. Dubrovinski, S.A. Lozovski ve G.Y. Sokolnikov gibi Beşinci Kongre'de Merkez Komitesi'ne seçilmiş ya da adaylığını koymuş isimler vardı.³⁵

Bundan yararlanan menşevik önderler Ocak 1910 başlarında Paris'te bir Merkez Komitesi toplantısı çağırdılar. Bu toplantıya karşı çıkan Lenin bu defa sadece tüm parti içinde değil, üstelik kendi hizibi içinde de azınlıkta kaldı. Uzlaşmacılara karşı Lenin'i destekleyen tek önde gelen bolşevik Zinovyev'di. (Bu andan 1917 olayları onu en zorlu bir sınava sokana değin Zinovyev, Lenin'in tamamen güvendiği en yakın dostu olmuştur).

Üç hafta süren toplantı boyunca Lenin çok kötü günler yaşadı. Schmidt'ten kalan parayı teslim etmeye razı olmak zorunda kaldı. Kendi grubunun gazetesi *Proletari*'yi kapatmaya ve menşeviklerle birlikte ortak bir gazete -*Sotsial Demokrat* çıkarmaya razı oldu. Yeni gazetenin yazı kurulunda iki bolşevik, Lenin ve Zinovyev, iki menşevik, Martov ve Dan ve Polonya sosyal demokratlarının bir temsilcisi, Varski olacaktı. Troçki'nin Viyana'daki gazetesi, *Pravda*, resmi parti organı hali-

ne geldi (Kamenev yardım etmeye gönderildi) ve Merkez Komitesi'nin gazeteye mali yardım yapmasına karar verildi. Yaraya bir de ruz basar gibi, toplantı tasfiyecileri sözde kınadı ama aynı zamanda parti hayatına katılmaya davet etti ve yeraltı Merkez Komitesi için aralarından üç kişi atamalarını istedi.

Troçki Paris toplantısının sonuçlarını, "Rus sosyal demokrasisi tarihindeki büyük olay" diye selamlayacak kadar sevinçliydi.³⁶ Lenin'in tavrını ise Gorki'ye yazdığı 11 Nisan tarihli mektubundan açıkça görmek mümkün:

"MK toplantısında (o 'uzun toplantı' - üç haftalık ıstırap, tüm sınıflar gergin, şeytan görürsün!)... 'genel uzlaşma' havası (kiminle, ne üzerine, niçin? - kimsenin pek bildiği yok); verdiği amansız mücadele yüzünden bolşevik merkeze gösterilen kin; kavga arayan menşeviklerin olay çıkarmaları ve sonuç olarak - yara bere içinde bir çocuk.

"Madem öyle, katlanacağız. Ya -en alası- yarayı keseriz, cerahatı akıtırız, iyileştiririz ve çocuğu büyütürüz.

"Ya da -en kötüsü- çocuk ölür. Böyle olursa bir süre çocuksuz kahırız (yani, bolşevik hizbini yeniden kurarız) ve sonradan daha sağlıklı bir çocuğa hayat veririz."³⁷

Ancak bu 'birlik' hiçbir zaman hayata geçemedi. Bunun nedeni bolşeviklerin inatçılığından çok, menşeviklerin pazarlığın kendilerine düşen tarafını yapmaya hazır olmamalarıydı. Ocak 1910 toplantısı bolşeviklerin boykotçularla ilişkilerini kestmesi ve menşeviklerin tasfiyecilerle bağlarını koparması kararını almıştı. Lenin kendine düşeni yapmaya çoktan hazır ve zaten Bogdanov'u, Lunaçarski'yi ve diğer boykotçuları bolşevik kamptan ihraç etmişti. Fakat menşevikler kendi sorumluluklarını yerine getirmenin olanaksız olduğunu gördüler. Tasfiyecii tavır menşevik saflarda çok hakimdi. Eğer tasfiyecileri atacak olsalar menşevik grubu tamamen dağıtmış olacaktı ve bu, hareket içinde bolşeviklerin zafer kazanmasına yardım etmek olacaktı. Bir sü-

re sonra Martov aslında bu vaatlerini tutmaya hiçbir zaman için yetli olmadığını ve menşeviklerin tam bir kopuşmayı göze alamayacak kadar zayıf olmaları yüzünden toplantıda 'birlik'e razı olduğunu açıkça söylemiştir.³⁸

Birlik planlarına son darbeyi vuran şey, Merkez Komitesi'ne katılmaya davet edilen üç tasfiyecinin gizli örgütle herhangi bir ilişkide bulunmayı kesinlikle reddetmeleri oldu. Rusya içerisinde çoğunlukta olan bolşevik 'uzlaşmacılar', başka tasfiyeci önderlerle yeni görüşmeler yapılmasını önerdiler, ama Lenin bunu duymamazlıktan geldi. Martov ve Dan, Lenin ve Zinovyev'le birlikte çıkarmak durumunda oldukları *Sotsial Demokrafta* kendi görüşlerini yazmayı denedikleri zaman önlendiler. (Varkski yazı kurulunda Lenin ve Zinovyev'le birlikte oy kullandı).

Troçki'nin gazetesi *Pravda* da birleşik parti gazetesi olmadı. Barıştırma girişimleri -kendisinin dediği gibi- menşeviklerin hiziplerini feshetmeyi ve tasfiyecileri atmayı reddetmeleri yüzünden boşa çıktığı zaman Troçki onları kınamadı, "tavır takınmayı erteledi."³⁹ Kamanev daha kesin bir tavır almaya Troçki'yi ikna edemedi.

RSDİP'in birliğine karşı çalışan bir diğer faktör ise çarlık gizli polisiydi. Önceleli uzlaşmacıların baş sözcüsü I.F. Dubrovinski'ydi fakat yakalanması çok sürmedi ve Sibiry'a'da sürgünde intihara itildi.⁴⁰ Onun Merkez Komitesi'ndeki yerini Aleksey Rikov aldı. Lenin'in bölücü taktiklerine karşı bolşevikleri örgütlemeye Rusya'ya giden Rikov henüz yeraltındaki bolşeviklerin hiçbirini görmeden derhal polis tarafından sokakta yakalandı. *Okbrana*, adamları Malinovski aracılığıyla, bolşevik önderlikteki herkesin siyasi olarak nerede durduğunu ve nerede bulabileceklerini çok iyi biliyordu. "Rus polisi o zamanlar birlikte yana olmayan bolşevikleri desteklemeye özellikle meraklıydı. Birleşik ve dolayısıyla daha tehlikeli bir sosyal demokrasi'yi önlemek üzere *Okbrana*'nın talimatları uzlaşmacıları tutuklamaya özen göstermek şeklindeydi."⁴¹

Lenin'in bölücü taktiklerinin *Okbrana*'nın taktikleriyle uyuyor olması menşevikleri çileden çıkardı. *Okbrana*, sosyal demokrasi'nin bölünmesinin işçi hareketini zayıflatacağını umuyordu; Lenin ise bunun

işçilerin devrimci önderliğini çelikleştireceğini düşünüyordu. Tarih yargısını verdi; gizli polisin planları umdukları meyveyi vermedi^(*)

Lenin'in uzlaşmacılara karşı zafer

Lenin Ocak 1912'de Prag'da bir konferans çağırdı ve tasfiyecileri zorla bu toplantıdan dışladı. Bunun üzerine Polonya ve Letonya ulusal partileri, Yahudi Bund, *Vperjod*, Troçki ve Plehanov'un hepsi konferansa katılmayı reddettiler. Toplantıya katılan 14 oy sahibi delege (ki, bunların iki tanesi polis ajanıydılar) Rusya'daki 10 parti komitesini temsil ediyordu. Bu konferans 'sertlerden' oluşan yedi kişilik yeni bir Merkez Komitesi seçti: Lenin, Zinovyev, Orjonikidze, Goloşçekin, Spandaryan, Schwartzman ve (polis ajanı) Roman Malinovski. Kısa bir süre sonra bu MK kendisine iki yeni üye daha aldı: Y.V. Çugaşvili (Stalin) ve I.S. Belostotski. Üç Kafkasyalı -Orjonikid-

(*)Lenin Malinovski'nin bir *Okbrana* ajanı olduğunun hiç farkında değildi. Tekrar onu göklere çıkarmış ve Martov'un 'iftiraları'na karşı onu şiddetle korumuşur: "Nasıl *Raboçaya Gazeta* ne yaptı?"

"Malinovski'nin ajan provakotör olduğunu ima ediyordu ve sinsî dedikodular yaydı."

"Zaten bu entelektüel dedikodular skandal tüccarlığı sanatının, Martov'a ve Martov'dan (ya da onun gibi başka utanmaz iftiracıardan) laf taşımının, imalı dedikodular körüklemenin, ya da birisinin yaptığı imayı alıp yaymanın eski ustalardır! Bu skandal tüccarı entelektüel dedikodular arasında tek bir defa bile bulunan bir kimse (eğer kendisi de bir dedikoducu değilse) ömrünün sonuna kadar bu adı yaratıklara mutlaka nefret duyacaktır."

"Martov ve Dan'ın yaydığı 'dedikodu'lara bir an bile inanılmaz; bunlara inanmamaya, önemsememeye kesin kararlıyım."⁴²

Kim kimi kullanıyordu? Bu sorunun gene ortaya çıkacağı bir diğer an, Rusya'nın savaş çabasını zayıflatmak ve Almanya'nın düşmanlarını bölmek için mareşal Ludendorff'un 1917'de, Lenin'in 'mühürdü tren' içinde Almanya üzerindeki Rusya'ya dönmesine müsaade ettiği andır.

ze, Spandaryan ve Stalin- dahil olmak üzere beş üye Rusya içinde faaliyet göstermek üzere gönderildiler.

Troçki tüm sosyal demokratik gruplar arasında birlik idee fikrinden (sabit fikrinden) henüz vazgeçmemişti ve Lenin'in Prag konferansına karşılık olarak, Örgütlenme Komitesi'yle ilişkili menşevikleri Ağustos 1912'de Viyana'da tüm sosyal demokratları kapsayan bir konferans çağtırmaya ikna etti. Rusya'da yükselen devrimci havanın, 1905'deki gibi, sosyal demokrasinin farklı eğilimleri arasında bir yatıştırıcı etken olacağını umuyordu. Şöyle yazdı: "Luç ve *Pravda*'nın siyasi eğilimleri arasında uzlaşmaz bir çelişki olduğunu iddia etmek gülünç ve saçmadır.", "Tarihsel hiziplerimiz, bolşevizm ve menşevizm, kökeninde salt entelektüel oluşumlardır."*

Fakat Troçki feci şekilde yanılıyordu: Bolşevizm ile menşevizm arasında yıllardır şekillenen ayrışma, üstesinden gelinemeyecek çok derin bir ayrışmaydı ve yeni siyasi uyanış bunu ancak daha da derinleştirecekti. Lenin eski çabalarının meyvesini topluyordu. Taraftarları yeraltının önderleriydiler ve öte yanda menşevikler ise gevşek ve bölük-pörçük grupçukların bir toplamından ibarettiler. Bolşeviklet Viyana konferansına katılmayı reddettiler. Menşevikler, aşırı-sol eski bolşevikler (*I'peryod*çular), Yahudi Bund ve Troçki'nin grubu biraraya geldiler ve Ağustos Bloku diye bilinen bir konfederasyon kurdular. Troçki başlıca sözcüleriydi ve ısrarla Lenin'in 'bölücü taktikleri'ne saldırdı. Bu konfederasyonun kurulmasıyla dağılması bir oldu. Şubat 1912'deki Prag konferansının ardından Lenin günlük bir yasal gazete çıkartmaya karar verdi. Troçki'nin tüm kız-

(*)Troçki'nin, 1917'ye kadar, devrimde partinin rolünü ve tarihte bolşevizmin yerini ne kadar az anladığı herşeyden önce onun *1905* adlı kitabında açıktır. Bu kitabın hiçbir yerinde ne bolşeviklerden ne de Lenin'den bir kere bile bahsedilir. Bu yazıfılık, Troçki'nin müritlerinin tekrar tekrar Troçki'nin çok daha az önem taşıyan eserlerini yayınlamalarına rağmen neden St. Petersburg Sovyeti'nin önderinin bu çok ilginç kitabını asla yayınlamadıklarının sebebidir. Bu müritlerin basınında *1905*'in lafı hemen hemen hiç geçmez.

gınlığına rağmen gazetesine *Pravda* ismini koydu. Bolşevik *Pravda*'nın ilk sayısı 22 Nisan'da çıktı ve 1914'de savaşın başlamasına kadar yayın hayatını sürdürdü, Bolşevik Partisi'ni kurmakta temel bir rol oynadı. Plehanov bir süre için düzenli bir şekilde yazı gönderdi. Bogdanov ve geri kalan *I'peryod* grubu da yazı göndermeye davet edildiler ama Aleksinski dışında kimse bu ilişkiyi fazla sürdürmedi. Artık ultimatömcülük, otzovizm ve hatta Maçizm günlük önemlerini yitirmişlerdi. Plehanov ve Aleksinski'nin *Pravda*'da yazmalarından Lenin çok memnundu.

Lenin 'sert' bolşevikler arasında bile menşeviklerle veya tasfiyecilerle uzlaşma eğilimlerine karşı mücadele sürdürmek zorunda olduğunun farkına vardı. Çünkü, örneğin üç ay boyunca 'tasfiyeci' kelimesi *Pravda*'ya sokulmamıştı. "Tasfiyecilere karşı söylediklerinin *Pravda* tarafından yazılardan kasten çıkartılmasına Vladimir İlyiç'in bu kadar kızmasının nedeni bundandır. Bunu protesto etmek üzere *Pravda*'ya kızgın mektuplar yazmıştır."⁴³ "Bazen, çok sık olmasa da, İlyiç'in yazıları kaybolurdu. Bazen yazıları bekletilir ve gecikmeyle yayınlanırdı. Bu İlyiç'i çok kızdırırdı ve bu nedenle *Pravda*'ya kızgın mektup yazmıştır ama bunlar işleri pek ilerletmedi."⁴⁴

Lenin *Pravda* yazı kurulu sekreteri V.M. Molotov'a yazdığı 1 Ağustos 1912 tarihli mektubunda şöyle der:

"Sekreter olarak, ve anlaşılan Yazı Kurulu adına, 'tasfiyecilere karşı tavırını da dahil olmak üzere, yazı kurulunun ilke olarak yazımı tamamen kabul edilir bulduğuna' yazıyorsun. Madem öyleyse neden *Pravda* inatçı ve muntazam bir şekilde benim yazılarımdan ve diğer arkadaşların yazılardan tasfiyecilerle ilgili her lafı çıkarmaktadır."⁴⁵

Ve 25 Ocak 1913'de Duma'daki bolşevik temsilcilere şöyle yazıyordu:

"Kurul üyelerinden aptalca ve küstah bir mektup aldık. Cevap vermiyoruz. Yazı kurulundan atılmaları gerek... Yazı kurulunun yeniden düzenleme planından hiçbir haber çıkmaması bizi meraklandırıyor... Yeniden düzen

leme, ya da daha iyisi, eskilerin toptan atılması mutlaka gerekli. Maskaralık. Bund'a ve Zeit'e övgü yağdırmıyorlar; bu kısacası, mide bulandırır. *Luç'a* karşı doğru tavır takınmıyorlar. Yazılara yapukları muamele rezillik... çileden çıkarıyorlar. Bütün bunlar hakkında haberlerinizi sabırsızlıkla bekliyoruz."⁴⁶

Fakat yazı kurulu sorun olmaya devam etti. 9 Şubat'ta Lenin Sverdlov'a şöyle yazdı:

"Sınıf bilinçli işçileri bilgilendirmek ve (özellikle Petersburg Komitesi'nin) faaliyetlerini yayınlamak konusunda *Pravda'nın* işe yararlığı her türlü eleştirinin dahi ötesinde kalır. Bu yazı kurulu hatalarının sözüm ona özerkliğine son vermelisin. Herşeyden önce bu konuya önem vermelisin. Yazı kurulunu kendi eline al. Eğer bu iyi örgütlenecek olursa, son derece beceriksiz, tek bir kelime söylemekten aciz ve laf söylenecek her fırsatı kaçıran Petersburg Komitesi'nde yeni bir canlanma olacaktır. Mümkünse her gün yasal biçimlerde (örneğin, önemli işçilerin adına vb.) beyanda bulunmalıdır. Bir daha söylüyorum bütün durumun anahtarı *Pravda'dır*. Ancak (ve ancak) bu yolla yerel faaliyetleri de örgütlemek mümkün olacaktır. Yoksa herşey yok olacak."⁴⁷

Merkez Komitesi yazı kurulunu yeniden örgütlemek üzere Sverdlov'u Petersburg'a gönderdi.⁴⁸ Lenin 9 Şubat 1913 günü Sverdlov'a şöyle yazıyordu: "*Pravda'daki* değişikliklerin başladığını bugün duyduk. Binlerce selam, tebrikler ve başarı dilekleri... Düşmanca bir yazı kuruluyla iş yapmaktan ne kadar usandığımızı bilemezsin."

Herşey üç aşağı beş yukarı Lenin'in istediği gibi oldu. Merkez Komitesi'nin Rusya Bürosu ve *Pravda* yazı kurulunun ortak toplantısı şöyle uzlaştı: Mevcut yazı kurulunun üç üyesi yazı kurulunda kalacaktı ve bunlara ek olarak Sverdlov'un, her ne kadar yazı kurulunda değilse de, oy hakkı ve gazetede her yazıyı sansür etme hakkı olacaktı. Fakat bu anlaşma çok sürmedi, çünkü Sverdlov bundan sonraki birkaç hafta içinde tutuklandı.

Yeni yazı kurulu, tasfiyecilere doğru eğilimi görünüşte giderilmiş bir şekil-

de, önceleri Lenin'le oldukça samimi bir şekilde iş yaptı. Ancak Mayıs ayının sonlarına doğru yeni bir kavga çıktı: bu defa *Pravda* aksi yöne, otzovistlerle işbirliğine doğru kayıyordu. 26 Mayıs günü gazetede otzovistlerin önderi Bogdanov'un bir bildirgesi yayınlandı. Bogdanov burada Duma grubuna karşı kendilerinin tavrını açıklıyordu. Gazete eline geçer geçmez Lenin çileden çıktı ve derhal yazı kuruluna şöyle yazdı:

"İlişikteki yazımın kesinlikle bütün olarak basılmasını talep ediyorum. Her zaman yazı kurulunun yoldaşça bir tavır içinde değişiklikler yapmasına izin verdim, ama Bay Bogdanov'un mektubundan sonra bu yazının değiştirilmesi veya bu cins herhangi birşey yapılması hakkını vermiyorum...

"Derhal cevap bekliyorum. Bay Bogdanov'un bu alçakça tavrından sonra yazı göndermeye devam edemem."

Yazı kurulu çok ağır bir dil kullandığını söyleyerek Lenin'in yazısını geri gönderdi. Fakat Lenin ancak tek bir değişikliğe, Bogdanov'un adının önündeki 'Bay' (*gospodin*) kelimesini çıkarmaya razı oldu. Bunun üzerine yazı kurulu yazıyı yayınlamayı reddetti ve böylece bu yazı 1939'a kadar yayınlanmadan kaldı.⁴⁹

Bunun ardından Lenin, Kamanev'e *Pravda'ya* baskı yapmasını isteyen bir mektup yazdı ve Ocak 1914'de başyazarlığı ele almak üzere kendisini Rusya'ya gönderdi. Bir kez daha iyi ilişkiler sağlanmış oldu, fakat Bogdanov olayı bitmiş sayılmazdı, çünkü daha Şubat 1914'de bile, Lenin, kendisinin Bogdanov'a karşı tavrından dolayı Rus partisi içindeki hoşnutsuzluğu dile getiren raporlar alıyordu.⁵⁰

Kamanev'in başyazarlığı altındaki *Pravda* ile Lenin arasında iyi ilişki gazetesinin Temmuz 1914'de kapatılmasına kadar sürdü. Gazetenin kapatılması aslında yeni bir krizi önlemiş oldu, çünkü savaşa karşı tavır konusunda Lenin ve Kamanev'in kökünden farklı görüşleri ikisi arasındaki bölünmenin nedeni olacaktı.

Yeni uzlaşma aynı zamanda Duma'daki bolşevik grubunu da etkiledi. Aralık 1912'den Eylül 1913'e kadar neredeyse bir yıl boyunca dördüncü Duma'da oturan altı bolşevik önceleri Lenin'le pek anlaşmıyorlardı. Seçimlerden sonra yaptıkları ilk şey, hem *Pravda'da* hem de tasfiyecilerin *Luç'*undan yazı yazmak üzere menşevik Duma üye-

leriyle anlaşmak oldu. Bu bileşik grup, *Pravda*'da yayınlanan özel bir kararlarında, "sosyal demokrasinin birliğinin acil bir gereklilik" olduğunu tespit etmişler, *Pravda* ile *Luç*'un birleşmesi lehinde tavır almışlar ve bu yönde bir adım olarak tüm grup üyelerinin her iki gazetede de yazı yazmalarını önermişlerdi. 18 Aralık günü *Luç* muzaffer bir eda ile dört bolşevik meclis üyesinin adlarını (diğer ikisi reddetmişti) gazetenin yazar listesinde yayınlamıştır. Aynı anda menşevik grubun yedi meclis üyesinin isimleri *Pravda*'nın yazar listesinde yayınlandı.⁵¹

Aralık sonlarında Cracow'daki bir toplantıda Lenin bolşevik üyelerin *Luç*'a yazı yazma kararlarını geri almalarında ısrar etti ve Ocak ayı sonunda Duma yeniden toplandığında bolşevik üyeler bu konuda bir demeç yayınlayarak *Luç*'tan çekildiler. Ancak Cracow toplantısı aynı zamanda, kendilerinden bir fazla oyu olan ve dolayısıyla sosyal demokratik meclis grubu içinde çoğunluk olan menşevikler ile eşitlik istenilmesine karar verdi. Duma grubu uzlaşmacı eğilimlere son vermek amacıyla *Pravda*'nın yeniden örgütlenmesi konusunda tereddütlüydü. Altı ay sonra, Haziran 1913'de, Lenin Duma üyelerine bir mektup yazarak bir kez daha menşeviklerle eşitlik talep etmelerinde ısrar etti ve bunun reddedilmesi halinde menşeviklerden ayrılmalarını önerdi.⁵² Duma'daki bolşeviklerin bu konuda adım atmalarını üzerine, Eylül ayındaki Poronin Konferansı'nda bu konu yeniden hemen hemen aynı biçimde karara bağlandı.⁵³ Bu, Duma üyeleri dahil olmak üzere parti görevlileri ile Merkez Komitesi'nin ortak bir toplantısıydı. Bunun ardından Duma üyeleri kendilerinden istenilen talebi menşeviklere götürdüler, talepleri reddedildi ve sosyal demokratik meclis grubu böylece bölünmüş oldu. Bu olay bolşevik ve menşevik Duma üyeleri arasındaki dostça ilişkileri sona erdirdi.

Bolşevikleri menşeviklerden koparmak konusunda Malinovski önemli bir rol -asında çift taraflı bir rol- oynadı. Jandarma Generali Spiridoviç bu konuda şöyle demiştir: "Bir taraftan Lenin'in ve öte taraftan Emniyet Müdürlüğü'nün talimatlarını yerine getiren Malinovski Ekim 1913'de.. 'altılar' ile 'yediler' arasındaki son kavgayı yaratmayı becermiştir."⁵⁴

Bolşevik meclis üyelerinin menşeviklerden ayrılmaya ikna olmasının neredeyse bir yıl sürmesi, bolşevizmin Lenin'in diktatörlüğü altında totaliter bir örgütlenme olduğu şeklindeki yaygın görüşten çok farklı bir durum arzeder. Aslında, Lenin kendi üyelerini ikna etmek ve tabiri caizse, partisini kazanmak için tekrar tekrar mücadele vermek zorunda kalmıştır.

18

Yükselen devrimci dalga

Ekonomik refah

1909 yılında, ekonomik gerileme yerini refaha bıraktı. Neredeyse her sanayi kolu 1907-08'deki ciddi krizden kurtuldu. Aşağıda, sanayinin başlıca kesimlerin üretimlerini gösteren tablodan anlaşılacağı gibi, krizi takip eden birkaç yıl içinde üretim giderek hızlandı!

Sanayi	Üretim (milyon pud*)	
	1910	1913
Pik demir	186.0	283.0
Demir Çelik	184.0	246.0
Çatı Demiri	22.9	25.3
Demiryolu	29.5	35.9
Bakır	1.4	2.0
Kömür	1522.0	2214.0
Petrol	588.0	561.0
Kok kömürü	168.0	271.0
Pamuk tüketimi	22.1	35.9

(*)1 pud = 16.38 kilo

Devrimci hareket de canlandı. İlk kitlesel karşılılıklar öğrenciler arasında başladı.

Öğrenci olayları

1910 sonbaharında ilk Duma'nın liberal başkanı Muromtsev'in ve Leo Tolstoy'un ölümleri üzerine öğrenci gösterileri oldu. Trans-Baykal'daki Zarentui hapisanesinde siyasi tutuklulara yapılan kötü muameleye, öğrenciler gene aynı şekilde gösterilerle cevap verdiler. Üniversitelerde toplantılar yapıldı, protesto kararları geçirildi ve sokaklarda gösteri düzenleme girişimleri yapıldı. Hükümetin baskı yöntemlerini protesto olarak 1911 başlannda bir genel öğrenci boykotu başladı ve tüm Rusya'ya yayıldı. Lenin öğrencilerin bu uyanışlarını sevinçle karşıladı. Bir grup sosyal demokrat öğrencinin yazdığı ve kitlesel işçi eylemleriyle ilişkisi olmaması nedeniyle öğrenci hareketini küçümsemeye çalışan bir mektubu, Lenin, hiç şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde eleştirdi. Öğrencilerin mektubu şöyle diyordu: "Biz öğrenci eylemini ancak genel siyasi eylemle eş-güdümlü bir eylem olarak görüyoruz ve hiçbir şekilde bundan ayrı düşünmüyoruz. Öğrencileri birleştirebilecek unsurlar ortada yoktur. Bu bakımdan biz öğrenci eylemlerine karşıyız."²

Lenin'in cevabı şöyle oldu:

"Böyle bir tartışma son derece yanlış. Öğrencilerin ve proletaryanın eş-güdümlü siyasi eylemine vb. doğru çalışmak yolundaki devrimci slogan burada geniş bir temel üzerindeki çok yanlı militan ajitasyonun canlı kalıvuzunu olmaktan çıkar ve hareketin değişik biçimlerinin değişik aşamalarına mekanik bir şekilde uyarlanmış cansız bir dogma olur. Devrim derslerindeki gibi 'son sözleri' tekrarlayarak, salt eş-güdümlü siyasi eylem ilanımda bulunmak yetmez. Siyasi eylem için ajitasyon yapabilmek, her olasılıktan, her türlü koşullardan ve herşeyden öte, her ne olurlarsa olsunlar, ileri unsurlar ile otokrazi arasındaki tüm kitlesel çarpışmalardan yararlanmak gerekir.

"Öğrenci hareketinin, siyasi hareketin düzeyini düşürdüğü veya onu böl-düğü ya da onu başka yöne çektiği şartları düşünmek mümkündür - ve bu

durumda sosyal demokratik öğrenci grupları tabii ki ajansyonlarını böyle bir harekete karşı yoğunlaştırmak zorunda olurlar. Fakat şu anda nesnel siyasi koşulların başka olduğu herkesin malumudur. Bu öğrenci hareketi, dar bir özerklik ölçüsüne az-çok almış yeni bir öğrenci kuşağı'nın hareketinin başlangıcının ifadesidir; ve bu hareket, şu anda diğer kitlesele mücadele biçimlerinin ortada görünmediği, sükunetin hakim olduğu bir ortamda başlamaktadır.”³

Öğrenciler işçilerden daha kolay eyleme atılabiliyorlardı, çünkü işçiler baskı yılları boyunca çok çekmişlerdi. Fakat, öğrencilerin canlanması geniş kitlelerin çok daha derin ve yaygın bir uyanışının ifadesiydi.

İşçilerin uyanışı

1911 yılı işçilerin yavaş yavaş atağa geçmesine şahit oldu. 1908 yılında greve çıkan işçi sayısı çok azdı (60.000), 1910 yılında daha da düşmüştü (46.623); fakat 1911'de 105.110'a çıktı. Ocak 1912'deki bolşevik konferansı şu tespiti yapıyordu:

“Geniş demokratik çevrelerde ve başlıca da proletaryada olmak üzere bir siyasi canlanışın başlangıcı görülüyor. 1910-11 işçi grevleri, gösterilerin ve proleter toplantılarının başlaması, şehir burjuva demokratları arasında bir hareketin (öğrenci boykotunun) boy göstermesi vb. hep kitlelerin 3 Haziran rejimine karşı yükselen devrimci duygularının işaretleridir.”⁴

4 Nisan 1912'de Lena'daki altın madeni işçilerinin korkunç katliamı harekete büyük bir ivme kattı. Sibiryaya demiryolundan yaklaşık 2.000 kilometre uzaklıkta, Tayga ormanları bölgesindeki Lena altın ocaklarında 6.000 madenci greve çıkmıştı. Bir jandarma subayı silahsız kalabalığa ateş açılmasını emretti ve 500 kadar işçi öldü ve yaralandı. Sosyal demokratik meclis grubu, hükümeti ateş açmakla suçladı ve çarın İçişleri Bakanı A.A. Makarov'dan şöyle küstah bir cevap aldı: “Evet öyle oldu ve öyle de olacaktır!”

Lena katliamının ardından yapılan gösterilerde daha başından

demokratik cumhuriyet sloganının yükseltilmesi ilginçtir. Bu, çaresiz bir şekilde dilekçe verilmesiyle başlayan 1905 devriminin başındaki durumla karşılaştırıldığında kitleler arasında çok daha yüksek bir bilinç düzeyini gösterir. Böylece Rus işçileri, Nisan 1912'de, yedi yıl önce, devrimi bırakmış oldukları en yüksek noktadan yeniden başlamış oldular.

Lena altın madenlerindeki kanlı dramın haberi işçi sınıfının kızgınlığını ortaya çıkardı. Ülkenin her bit tarafında sokak gösterileri, toplantılar ve protesto eylemleri yapıldı. Protesto grevlerine 300.000 kadar işçi katıldı. Bu grevler 400.000 işçinin katıldığı 1 Mayıs greviyle birleşti⁵ ve diğer siyasi grevler bunları takip etti.

St. Petersburg guberniasının işçi seçmen delegeleri, Aralık 1912'deki dördüncü Duma için seçmenleri seçmek üzere kongrelerini yapmadan, çarlık hükümeti, 21'inin delegeliklerini geçersiz saydığını ilan etti. Hükümetin bu hareketine cevap olarak St. Petersburg fabrikalarının bir kısmı siyasi grev çağrısı yaptılar. Bu grev 100.000 kadar işçi katıldı.

11 Kasım günü Riga işçileri Sivastopol'daki askeri divanın Ioann Zlatoust zırhlısından bir grup bahriyeliyi idama mahkum etmesine karşı ve aynı zamanda Algaçinski ve Kutomarski hapishanelerindeki siyasi mahkumlara yapılan işkencelere karşı bir protesto toplantısı düzenlediler. 15.000 işçi devrimci marşlar söyleyerek Riga sokaklarında yürüdüler. Ertesi gün şehrin büyük fabrikalarından bazılarında siyasal grevler başladı. Moskova'da da birkaç fabrikanın işçileri Sivastopol idamlarına karşı 8 Kasım'da greve çıktılar.

Kasım 1913'de Petersburg'daki Obukhov işletmelerinde altı işçi 'toplum için gerekli fabrikalarda' grevleri yasaklayan yasayı ihlal ettikleri için tutuklandıkları zaman şehrin her fabrikasında protesto toplantıları yapıldı. 100.000 işçi tutuklanan işçilerle dayanışma grevine çıktılar ve mahkeme binası önünde işçilerin örgütlenme hakkını talp eden şiddetli bir gösteri oldu. Bu olaylar katışısında mahkeme tutuklanan işçilere ancak hafif cezalar verdi. Buna rağmen kararın bozulması için başvuruldu ve 20 Mayıs 1914 günü yeni mahkeme başladığında başkent 100.000 üzcrinde işçinin katıldığı bir protesto grevi daha yaşadı.⁶

Ve dördüncü Duma'nın açılış günü olan 15 Kasım'da gene 180.000 işçi greve çıktı.

Lenin, *Devrimci Grevlerin ve Sokak Gösterilerinin Gelişmesi (Sotsial-Demokrat, 12 Ocak 1913)* adlı makalesinde haklı olarak şöyle diyordu.

"Devrimci kütle grevlerine, devrimci dalganın yükselişine şahit oluyoruz... Devrimci bir sosyal durum olmadan dünyanın hiçbir ülkesinde çok çeşitli nedenlerle yılda birkaç defa yüzbinlerce işçiyi siyasi eyleme kaldırmak mümkün değildir... Bugün devrimci yükselişin başlangıcı ilk devrimden önceki durumdan karşılaşma götürmez bir şekilde daha ileridedir. Dolayısıyla, yaklaşan ikinci devrim daha şimdiden proletaryada çok daha büyük bir devrimci enerji birikimini göstermektedir... Rus işçilerinin 1912'deki devrimci grevi kelimenin tam anlamıyla ulusal düzeyde olmuştur."⁷

Devrimci siyasi grevler Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasına kadar sürdü. St. Petersburg'daki önemli birkaç örneğe değinmek bunu anlatmaya yeter. 'Kanlı Pazar'ın yıldönümü olan 9 Ocak 1913 günü 80.000 işçi işi bıraktı. Lena katliamının yıldönümü olan 4 Nisan 1913 günü 85.000'den fazla işçinin katıldığı bir günlük grev oldu. Bundan birkaç hafta sonra, 1 Mayıs'ta, 250.000 işçi greve çıktı. 1-3 Temmuz günlerinde 62.000 işçi, işçi sınıfı yayınlarının maruz kaldığı baskıyı, gazerelere sürekli olarak el konulmasını vb. protesto amacıyla grev yaptı. 1914'ün ilk yarısında greve katılan işçi sayısı 1.425.000 idi ve bunların 1.059.000'i siyasi grevlere aitti. Bu neredeyse tüm 1905 boyunca siyasi grevlere katılan toplam işçi sayısına (1.843.000) yakındı. Hareket devrime doğru adım atıyordu fakat savaşın patlaması bu yükselen dalgayı aniden kesti

Bolşevikler parlamentodan yararlanıyor

1912-14 dönemi boyunca bolşevikler çarlık Duma'sından çok iyi yararlandılar. Lenin ortozovistlere ve ultimatömcülere karşı, bolşeviklerin Duma'daki faaliyetlerinin, bu çarlık kurumunun dışındaki devrimcilerin faaliyetlerinin bir parçası olması ve ona tabi kılınması gerektiğini savundu. "Bu alanda takım çalışması oluşturmaları gerekiyordu ki",

"Her sosyal demokrat meclis üyesi partinin kendisinin arkasında olduğuna, partinin onun hatalarına son derece dikkat ettiğini ve yolunu düzeltmeye çalıştığını gerçekten hissedebilsin; ve her partili işçi partinin genel Duma faaliyetinde yer alabilsin, bu faaliyetin adımlarının pratik marksist eleştirisini öğtenebilsin, ona yardım etmeyi görevi bilsin ve bu grubun özel faaliyetini partinin tüm propaganda ve ajitasyon faaliyetine uyarlamaya çalışabilsin."⁸

Ve gene Lenin'in dediği gibi,

"Partiyi ve Duma grubunu birbirine daha yakınlaştırmak, grubun kendisini daha geliştirmek için sıkı bir şekilde ve ıstıarla çalışmalıyız ve çalışacağız. "Duma grubunun hatalarını düzeltmek için parti mücadelesi Rusya'da daha yeni başlıyor. Şu veya bu belirli konularda takküklerini düzeltilmesini kesin ve açık bir şekilde Duma grubuna söyleyen tek bir parti konferansı bile yapmadık. Düzenli bir şekilde çıkan, tüm parti adına bu grubun her adımını takip eden ve ona yol gösteren bir merkezi organımız henüz yok. Yerel örgütlerimiz bu konuda -sosyal demokratların Duma'da her sözü üzerine kitleler arasında ajitasyon yapılması ve şu veya bu konuşmadaki hataların anlatılması konusunda- çok, çok az şey yaptılar."⁹

Parlamentar kretinizm'e karşı mücadele etmek ve Duma'nın ancak dışarıdaki propaganda için bir platform olarak kullanılmasını gerektiğini açıklığa kavuşturmak için, Lenin bolşevik Duma üyelerinin tavırları için şu çok kesin kuralları öne sürdü.

"Sosyal demokratik grubun Duma'da önerdiği yasa tasarılarının amaçlarını yerine getirebilmesi için şu koşullar gereklidir:

1. Tasarılar çok açık ve kesin bir şekilde sosyal demokratların asgari parti programımızda geçen ya da bu programdan kaynaklanan her bir talebini ortaya koymalıdır;
2. Tasarılar asla hukuksal kurnazlık bolluğuyla doldurulmamalıdır; önerilen yasalann başlıca nedenlerini belirtmeli, fakat tüm ayrıntılarıyla tafsilatlı hukuksal metinler olmamalıdır;

3. Tasarılar sosyal refah ve demokratik değişikliklerin, dar hukuksal ya da salt parlamenter bakış açısıyla bakınca önemli görünebilen çeşitli yanlırlarına aşırı bir önem vermemelidir. Tam tersine, sosyal demokratik propaganda ve ajitasyonun amacının yolundan yürüyerek, tasarılar işçi sınıfına fabrika (ve genel olarak sosyal) reformları ile demokratik siyasi değişiklikler arasındaki gerekli bağlantının mümkün en kesin fikrini vermelidir. Bu olmazsa Stolipin otokrasisinin tüm 'reform'ları kaçınılmaz olarak 'zubatovist' tabiriyle maruz kalmaya ve beş para etmez kağıt parçası olmaya mahkumdur. Tabii ki ekonomik reformlar ile siyaset arasındaki ilişkinin bu anlamını gerçekleştirmenin yolu, her yasa tasarılarına tutarlı demokrasinin taleplerinin tümünü dahil etmek değil, her bir reforma denk düşen demokratik ve özellikle proleter-demokratik kurumları ön plana çıkarmaktır ve köklü siyasi değişiklikler olmadan bu kurumları gerçekleştiriminin olanaksızlığı yasa tasarılarının giriş bölümünde öneme belirtilmelidir."¹⁰

Parlamenter grubun parti içinde hakim bir konumda olması gerektiğini öngören reformist çizgiyi Lenin reddetmiştir. Ona göre, bu grup bütünüyle partiye tabi olmalıdır ve fabrikalarda ve sokaklarda mücadele veren kitlelerin rolünü destekleyen bir rol oynamalıdır:

"Parlamento grubu ('askerî' bir benzetme yapacak olursam) genel kurmay değil... daha ziyade, bir an için bando takımı, başka bir an için keşif kolu, ya da diğer bir yan 'kuş' örgütüdür."¹¹

"Bolşeviklere göre kitlelerin dolaysız mücadelesi... hareketin en yüksek biçimi ve kitlelerin doğrudan eylemi olmadan parlamenter faaliyet hareketinin en düşük biçimidir."¹²

"Kitlelerin devrimci mücadelesini görüp, (buna rağmen) sosyalistlerin parlamentodaki salt yasal, salt reformist faaliyetlerine tahammül etmek olanaksızdır... Şurasını açıkça ve alenen belirtmek gerekir ki parlamentodaki sosyalistler konumlarını sadece parlamento konuşmaları yapmak için değil, fakat aynı zamanda işçilerin yasadışı örgütlerine ve devrimci mücadelelerine her çeşit parlamento dışı yardım yaparak kullanmalıdırlar ve kitlelerde, yasadışı örgütleri aracılığıyla, önderlerinin bu faaliyetlerine göz-kulak olmalıdırlar."¹³

Duma üyeleri üzerinde partinin kontrolü öylesine sağlamdı ki, bolşevik Duma grubunun liderliği polis ajanı Roman Malinovski'nin eline geçtiği zaman bile Malinovski'nin Duma'daki faaliyetinden polisten çok, parti yarar gördü. Grup üyelerinin konuşmalarının birçoğunu Lenin kendisi yazdı. Malinovski konuşma metnini Lenin'den aldığı zaman Polis Müdürlüğü Şefine götürürdü. Önceleri Polis şefi metinde değişiklikler yapmayı denedi. Fakat meclis üyeleri üzerindeki parti kontrolü öyle sıkıydı ki Malinovski bu değişiklikleri yapamazdı. Duma'daki kanışıklık yüzünden yanlışlıkla yaptığı iddia ederek, metnin bir paragrafını atlayacak bile olsa Lenin'in yazdığı asıl metin parti gazetesi *Pravda*'da bütünüyle yayınlanırdı. Malinovski istemese de son derece işe yarar bir bolşevik ajitator olduğunu gösterdi!

Aslen bir markinist olan St. Petersburg'dan bolşevik Duma üyesi A.Y. Badaev Duma grubunun nasıl çok sıkı bir şekilde *Pravda* yazı kurulunun ve fabrikalardaki bolşeviklerin faaliyetleriyle içiçe olduğunu şöyle anlatmıştır:

"*Pravda* ve (Duma'daki) grup elele çalışırdı ve parti ve devrimci hareket tarafından kendisine verilen görevleri grubun yerine getirmesi ancak gazetenin yardımıyla mümkündü. Duma kürsüsünü çeşitli renkteki parlamenterlerin repesinden kitlelere seslenmek için kullandık. Fakat bu ancak işçi basınıımızın olması sayesinde mümkündü... Eğer bolşevik işçi gazetesi olmasaydı bizim konuşmalarımız Taurida Sarayı'nın duvarları dışındaki kimse tarafından duyulmazdı. "*Pravda*'dan gördüğümüz tek yardım bu değildi. Yazı kurulu odalarında St. Petersburg fabrikalarından ve işletmelerden delegelerle görüşür, çeşitli konuları tartışır ve onlardan bilgi alırdık. Kısacası, *Pravda*, etrafında devrimci işçilerin toplanabildiği ve Duma'daki grubun faaliyetine destek veren bir merkezdi."¹⁴

Bolşevik Duma üyeleri işçilerin mücadelesine yardım etmekte önemli işler görmüşlerdir. Örneğin Ekim 1913 ile 6 Haziran 1914 arasında, hapisteki ve sürgündeki yoldaşlara, çeşitli fabrikalardaki grevci işçilere ve işçi sınıfı hareketinin diğer ihtiyaçları için 12.819 ruble yardım toplamışlardır (bunun 12.063 rublesi toplam 1.295 işçi

grubundan gelmiştir).¹⁵

1912'deki dördüncü Duma seçimlerinde bolşevikler iyi sonuç elde ettiler ve altı temsilcilerini meclise soktular (menşevikler yedi üyelik kazandılar). Tüm bolşevik meclis üyeleri işçi seçim bölgelerinden seçilmişlerdi, oysa menşeviklerin çoğu orta tabaka bölgelerindendir. Menşevik üyelerin seçildiği *gubernia*'larda toplam 136.000 sanayi işçisi vardı, fakat bolşeviklerin seçildiği yerlerdeki toplam sanayi işçisi sayısı, 1.144.000 idi. Bir diğer deyişle, menşevik meclis üyeleri % 11.8 işçi seçmenlere dayanırken aynı oran bolşevikler için % 88.2 idi.¹⁶

Tüm bolşevik meclis üyeleri fabrika işçileriydiler; dördü metal işçisi ve diğer ikisi tekstil işçisiydiler. Malinovski, Badaev, Petrovski ve Muranov metal işçileri, Şagov ve Samoylov tekstil işçileriydiler. Bunlar hep en büyük sanayi bölgelerinden seçilmişlerdi: Badaev St. Petersburg'dan, Malinovski Moskova'dan, Petrovski Yekaterinoslav'dan, Muranov Karkov'dan, Şagov Kostroma *gubernia*'sından ve Samoylov Vladimir *gubernia*'sındandılar.

Bolşevik bayrak dalgalanıyor

Çarlık otokrasisinin uygulamaya soktuğu seçim sistemi aslında kitleler arasında uzun ve yoğun bir seçim faaliyetine imkan tanıyordu. Köylüleri işçilerden ayrı tutmak için, daha önce gördüğümüz gibi, seçim yasası, işçi seçmen kurullarının kurulmasını ön görüyordu, yani işçi temsilcileri için ayrı bir seçim gerekiyordu. İşçi seçmen kurulundaki seçim kampanyası birkaç aşamadan geçiyordu: önce fabrikalarda ve işyerlerinde temsilciler seçiliyor, ardından seçim kurulu üyeleri seçiliyordu ve sonunda meclis üyesi buradan ayrıca seçiliyordu.

Seçime katılma nedenlerini açıklarken ne adaylar ne de bunları seçen delegeler temsil ettikleri devrimeci programı saklamamışlardır. Örneğin Petersburg seçim kurulu Ekim 1912 seçimlerinde şu demeci yayınlamışlardır:

“Rus halkının 1905 hareketi tarafından öne sürülen talepleri daha gerçek-

leşmemiştir.

“İşçiler sadece grev hakkında mahrum olmakta kalmamaktadır, greve çıkırları için işten atılmalarının garantisizliği yoktur, sadece sendikalar ve toplantılar örgütleme hakları yok değil, böyle yapıları için tutuklanmalarının önünde bir garanti yoktur; Duma seçim kuruluna delege olma hakları bile yoktur, çünkü seçilince, birkaç gün önce Putilov işletmeleri ve Nevski tersanesi işçilerinin başına geldiği gibi ya etkileri ‘tanınmaz’ ya da sürgün edilirler.

“Bütün bunlardan başka on milyonlarca aç köylü toprak sahiplerinin ve kırsal bölgelerdeki polis şeflerinin merhametine terkedilmişlerdir.

“Tüm bunlar 1905'in taleplerinin gerçekleştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Rusya'daki ekonomik hayatın durumu, yaklaşan ekonomik kriz ve geniş köylü katmanlarının artan yoksulluğunun ortadaki işaretleri, 1905'in amaçlarının gerçekleştirilmesini her zamankinden daha acil kılmaktadır.

“Bu nedenlerle biz Rusya'nın belki 1905'dekinden daha da büyük kitle hareketlerinin eşliğinde olduğuna inanıyoruz. Lena olayları (seçim kurulu delegelerinin) yetkilerinin ‘tanınmamasına’ karşı protesto grevleri vb. gibi hareketler bunu doğrulamaktadır.

“1905'te olduğu gibi Rus toplumunun en ileri sınıfı olan Rus proletaryası genel hareketin önderliğini yapacaktır.

“Proleteryanın tek dostu, Rusya'nın feodalizmden kurulmasından büyük çıkarı olan çilekeş köylülerdir.

“İki cepheye mücadele - feodal düzene ve eski güçlerle birlik arayan liberal burjuvaziye karşı mücadele- halkın bundan sonraki eyleminin alması gereken biçim budur. Duma kürsüsü mevcut koşullarda geniş proleter kitlelerini aydınlatmanın ve örgütlemenin en iyi aracıdır.

“İşte bu amaçla temsilcimizi Duma'ya gönderiyoruz ve ona ve dördüncü Duma'nın tüm sosyal demokratik grubuna, taleplerimizi Duma kürsüsünden yayma fakat devlet Duma'sında hukuksal oyunlardan uzak durma görevini yüklüyoruz...

“Duma kürsüsünden sosyal demokratik grup üyelerinin proletaryanın nihai hedefini açıklayan, tüm 1905 taleplennin eksiksiz ilan eden Rus işçi sınıfını halk hareketinin önderi olarak ilan eden ve liberal burjuvaziyi ‘halkın

özgürlüğü'nün haini olarak açığa vuran güçlü seslerini duymak istiyoruz. "Dördüncü Duma'nın sosyal demokratik grubunu, yukarıdaki sloganlar temelindeki faaliyetinde, birlik içinde davranmaya çağırıyoruz. Duma'nın sosyal demokratik grubu gücünü geniş kitlelerle sürekli ilişkisinden almalı Rusya işçi sınıfının siyasal örgütleriyle omuz omuza yürümelidir."¹⁷

Seçimlerde kitle faaliyeti

Seçim kampanyası hiç yavan bir olay değildi. Tam tersine, grevler ve kitle gösterileri temel bir rol oynadı. Badaev kampanyayı şöyle anlatır:

"Seçim atmosferi ve fabrika delegelerinin yansımın acele bir şekilde 'yetkisiz' ilan edilmesi St. Petersburg işçilerinin nefretini uyardı. Hükümet çok ileri gitmişti. İşçiler güçlü bir protesto hareketiyle cevap verdiler. İlk harekete geçen Puşlov fabrikası oldu. Seçim günü olan 5 Ekim'de yemekten sonra tezgahlarına dönmek yerine işçiler atölyelerde toplandılar ve grev ilan ettiler. Bütün fabrika -yaklaşık 14.000 işçi- işi bıraktı. Saat üçte birkaç bin işçi fabrikadan çıktı ve devrimci marşlar söyleyerek Naruski kapısına doğru yürümeye başladılar, ama polis tarafından dağıtıldılar. Hareket Nevski tersanesine sıçradı ve burada 6.500 işçi bir toplantı ve siyasi gösteri düzenlediler. Bunlara Pale ve Maksvel fabrikalarından, Alekseyev işletmelerinden vb. işçiler katıldılar. Ertesi günü Erickson, Lessner, Heisler, Vulcan, Duflon, Phoenix, Cheshire, Lebedev ve diğer fabrikaların işçileri de greve çıktılar.

"Grev süratle tüm St. Petersburg'a yayıldı. Grev sadece delege seçimlerinin iptal edildiği fabrikalarla sınırlı kalmadı, birçok diğer fabrika eyleme katıldılar. Toplanular ve gösteriler düzenlendi. Birçok fabrika, sendikaların baskıya maruz kalmalarına karşı protestolarını (delege) seçimlerinin geçersiz sayılmasına karşı protestolarla birleştirdiler. Grev tamamen siyasi bir grevdi; hiçbir ekonomik talep öne sürülmedi. On gün içinde 70.000'den çok işçi harekete katıldı.

"Grev hareketi hükümet işçileri seçim haklarından mahrum edemeyeceğine ikna olup söz konusu fabrikalarda yeni ön seçimler ilan etmek zorunda kalıncaya kadar büyümeye devam etti. Daha önce delege seçimlerine katılmayan birçok fabrika yeni listeye eklendi. Sonuç olarak Duma temsilcisini

seçen delegelerin seçimleri fesh edilmek ve ilave delege seçildikten sonra yeni bir Duma temsilcisi seçimi yapılmak zorunda kaldı. Bu, işçi sınıfı için ve özellikle, büylesine devrimci sınıf bilinci gösteren St. Petersburg proletaryası için büyük bir zafetti.

"Yü mi işyerinden fazla yeniden ek delege seçimleri 14 Ekim Pazartesi günü olacaktır. *Pravda* ve parti örgütümüz ilk seçimlerdeki kadar güçlü bir seçim kampanyası yürüttü. İşçilerin seçim hakkından yoksun bırakılmasına karşı protestosu hareketi seçimler yapılırken de devam etti ve fabrikalardaki toplantılar devrimci duyguların yükseldiği ve seçim kampanyasına ilginin arttığını gösteriyordu."

Seçimden sonraki dönem içinde bolşevik meclis üyelerinin konuşmaları ve yasa tasarıları duyuruları gene sık sık kitle eylemleriyle başbaşa gidiyordu:

"Bizim gensorularımızın amacı mevcut rejimin geçiş yüzünü sergilemek ve açığa çıkartmaktır.

"Kara Yüzler'in Duma'sına sosyal demokratik grubun hazırladığı gösteri aynı gün için bir günlük grev ilan eden St. Petersburg işçilerinin eylemleriyle desteklenmiş ve güçlendirilmişti. Biz Duma kürsüsünden Çalık baskısının son örneği hakkında konuşurken işçiler fabrikalarını ve işyerlerini terk ettiler ve çabucak düzenlenen toplantıda da protestu kararları geçirdiler... "Grev 14 Aralık günü bitmedi. Ertesi sabah diğer fabrikalar ve işyerleri greve katıldılar ve bir gün önce grevde olan yerlerde işe dönmediler. Fabrikaları birbirinin peşi sıra iş bıraktı ve grev hareketi bir haftadan fazla sürdü. Grevde katılan işçi sayısının güvenilir bir tahminini yapmak zor ama kesinlikle 60.000'den, yani St. Petersburg'daki en büyük fabrikalarda çalışan işçi sayısından az değildi. Buna ek olarak birçok büyük işyeri de greve katıldı; matbaalar, tamir haneler vb... St. Petersburg proletaryasının bu büyük protesto grevi kitlelerin temsilcileriyle olan tam dayanışmasını gösterdi... Sosyal demokratik grup üyeleri, işçilerin temsilcileri, mücadelenin en ortasında idiler. İşçilerle sürekli temas içindeydik, talimatlarını sapmamalarına yardım eder, toplanan paraları verir, çeşitli hükümet otoriteleriyle vb. pazarlık ederdik."¹⁸

İşçilerin içinde buldukları koşulları iyileştirmek için verdikleri mücadeleleri, polisin işçi basınına uyguladığı baskıya, çarlığın savaş hazırlıklarına karşı mücadeleleri - bu sorunlar değişik biçimlerle bolşevik Duma üyelerinin propaganda ve örgütsel faaliyetinin temelini oluşturuyordu.

"Mart 1914'de St. Petersburg'daki bir dizi olaylar işçi hareketinin son derece güçlü bir patlamasına neden oldu. Ayın başlarında St. Petersburg'da bir dizi siyasi grev başladı. İşçi basınına maruz kaldığı baskıya, grubumuzun gensorularının Duma tarafından sistematik reddine, sendikaların ve eğitim derneklerine uygulanan baskıya vb. karşı işçiler birer günlük protesto grevleri yaptılar. Hareket bütün şehre yayıldı ve birçok işyerine sıçradı. Ayrıca işçiler Duma başkanı Radzianko'nun silahlanmayı artırmak amacıyla hazırladığı gizli konferansı protesto ettiler biz, halkın parasının gene silahlanmaya harcanmasını açığa vurduğumuz zaman 30.000 işçinin katıldığı bir grev tarafından desteklendik.

"Mart ayı boyunca hareket büyümeye devam etti ve Lena işçilerinin kurşunlanmasının yıldönümünde yeni bir ivme kazandı... Yaklaşan yıldönümünü düşünerek biz yeni bir gensoru vermeye karar aldık...

"Tüm parti örgütleri, yıldönümü gösterilerine hazırlanıyor ve her fabrika ve işyerinde propaganda yapıyordu. St. Petersburg Komitesi gensoruya destek olarak işçileri sokak gösterilerine çağıran bir bildiri yayınladı ve bir dizi fabrikanın işçileri devlet Duma'sına yürümeye karar verdiler.

"Gösteri 13 Mart günü için planlanmıştı ve grev ilkönce Vyborg bölgesinde başladı. Novy Aivaz fabrikasında akşam vardiyası gece saat 3'te greve çıktı ve sabahleyin diğer işçiler buna katıldılar. Grev çabucak tüm şehre yayıldı ve eyleme 40.000'i metal işçisi toplam 60.000'den çok işçi katıldı."¹⁹

Bolşevik Duma grubu aynı zamanda yasadışı faaliyet dahil olmak üzere tüm parti faaliyeti için doğal bir koordinasyon merkezi olarak çalışıyordu.

"İşçiler bana uğrayıp türlü sorular sorarlardı. Özellikle haftalıklarını aldıkları gün uğrarlar ve grev yardım parasını verirlerdi. Bağış getiren her işçi

birçok soru sorardı. 'Yasadışı' kalanlara pasaport sağlanmasını ve gizli saklanma yeri bulmayı düzenler, grevler sırasında işten atılanlara iş bulmaya yardım eder, tutuklananların adına bakanlıklara dilekçe yazar, sürgündekilere yardım vb. örgütlerdim. Bir grev kötüye gidiyor gibi görünüyorsa grevcilere şevk kazandırmanın yollarını bulmak, gereken yardım sağlamak, bildiri basmak ve göndermek gerekirdi. Ayrıca, pekçok kişisel mesele hakkında sürekli bana danışarlardı."²⁰

Öyle ki, Badaev şunları diyebiliyordu: "En küçüğü dahil olmak üzere benim şu veya bu şekilde temas içinde olmadığım tek bir fabrika ya da atölye yoktu."²¹

Bolşevikler sendikalarda yer ediniyorlar

Çarlık Rusya'sındaki sendikal hareket gerçekten çok zayıftı. Bir sürü karşılıklı yardım gruplarının yanı sıra sendikal nüveler 1890'larda 'işçi komiteleri' veya 'grev komiteleri' şeklinde belirmeye başladılar. Grev komitesi (bunlara grev fonları da denirdi) aslında 1895-97 grevlerinden sonraki başlıca işçi örgütlenmesi biçimiydi. Bunlar sadece bazen bir grevin örgütlenmesi ve grevcilere yardım edilmesine değil, aynı zamanda sanayi içinde kalıcı bir örgütlenme kurmaya yönelikti. Belli bir bölge ya da sanayi içindeki tüm mevcut işçi örgütlerini birleştirecek merkezi bir yapılanma yaratmak üzere bazı girişimlerde bulunulmuştu, fakat 1905 devrimci dönemine kadar bu hedef başarılamamıştı.^(*)

Hatta 1905 devrimi sırasında bile Rusya'daki sanayi işçilerinin ancak çok küçük bir kısmı -% 7 kadarı, ya da rakkamla tam 245.555 işçi- sendikalydılar.²³ Ortadaki sendikalar son derece küçüktü. Yak-

(*)Rusya Polonya'sında ve Letonya'da grev komitelerinden kalıcı bir örgütlenme kurma girişimleri çok daha başarılıydı ve Yahudi işçilerin 1900 yılında % 20-40 kadarı sendikalydılar. 1897'de ortaya çıkan Bund, grev komitelerinden geniş destek görüyor ve faaliyetini bunlara dayandırıyor.²²

İşlik toplam 600 sendikadan 349'unun 100'ün altında, 108'inin 100-300 arası üyesi vardı. 2.000'den çok üyeli sendika sayısı sadece 22 taneydi.²⁴ 1908-09 baskı dönemi sırasında bunlar hepten yok oldular. Sonraları yeniden belirmeye başladılar, ama bir dereceye kadar. Ülke çapında sendika hiç yoktu. Ortalıktaki birkaç yerel sendikanın tüm ülkedeki toplam üye sayısı ancak 20-30.000 kadardı.²⁵

Sendikal faaliyet olanakları her ne kadar kısıtlı bile olsa bolşevikler bunlardan yararlanmak için ellerinden geleni yaptılar ve genel olarak ve özellikle St. Petersburg'daki sendikalarda, rakipleri menşeviklerden ve sosyalist devrimcilerden daha etkindiler. 21 Nisan 1913'de St. Petersburg Metal İşçileri Sendikası yönetim kurulu seçimleri oldu. Seçilen 14 üyeden 10 tanesi *Pravda*'nın listesindeydi, yani bolşeviklerin taraftarıydılar. 22 Ağustos 1913'de aynı sendikanın yönetim kurulunun yeni seçimleri oldu. Seçimin yapıldığı toplantıya yaklaşık 3.000 metal işçisi katıldı. Bolşevik liste büyük çoğunlukla kabul edildi ve menşeviklerin önerdiği liste ancak 150 kadar oy aldı.

Haziran 1914'de Lenin, St. Petersburg'daki 18 sendikanın 14'ünün bolşeviklerin, 3'ünün menşeviklerin kontrolünde olduğunu ve bir sendikada iki grubun eşit sayıda taraftarı olduğunu söylüyordu. Moskova'daki 13 sendikanın 10 tanesi *Pravda*cıydı ve 3'ünde kimsenin mutlak çoğunluğu yoktu, fakat bu üçü de *Pravda*cılara yakındı. Moskova'da bir tane bile tasfiyeci ya da narodnik sendika yoktu.²⁶

Sosyal sigorta

Her ne kadar işlevi sınırlı olsa da o yıllarda işçi hareketinde emsalsiz bir rol oynayan yasal bir kurum sağlık sigortası kurumuydu. Aslında bu kurum bolşevizmi destekleyen bir işçi ağı kurmak konusunda sendikalardan daha önemli bir rol oynadı.

Sosyal sigortanın başlatılmasının fiili sonuçları çarlık otoritelerinin umduğundan çok farklı çıktı. Devrimcilerin işçi kitleleri arasındaki etkilerini artırmayı önlemek amacıyla otoriteler sosyal sigorta sahasında iş yasalarıyla işçilerin durumunu iyileştirmeye karar vermişlerdi. Polis Müdürlüğü'nün başkan yardımcısı S.P. Beletski, "işçiler mali açıdan ne kadar kollanırlarsa çalışan nüfus kitleleri dev-

rimci propagandadan o kadar az etkilenecektir" diye yazmıştı.²⁷ İşçileri bakanı N.A. Maklakov aynı konuyu gizli bir genelgede şöyle savunuyordu.

"İş yasası bizim için tarihsel emsali olmayan bir olay ve işçi sınıfı, onları kendi amaçları için sömüren devrimci partilerin etkisi altında. Fakar işçi sınıfı daha önceki deneylerinden grevlerin asıl ağırlığının kendi omuzlarına düştüğünü gördü ve devrimci sloganlara artık inanmayı bıraktı. Sigorta yasasını sunarak işçileri devrimci faaliyetten uzak tutmak için, içinde bulunduğumuz an, bu nedenle, çok uygundur.. Fakat diğer taraftan sigorta yasası sigorta edilenlerin emrine çok büyük paralar ayıracak ve bu yüzden işin pratik yanlarını devrimci partinin etkinliğini yok edecek bir şekilde düzenlemek çok önemli."²⁸

23 Haziran 1912'de Duma, kaza ve hastalık halinde işçilere ödeme yapılmasını sağlayan iki sigorta yasasını geçirdi. Mevcut 1903 yasasıyla karşılaştırıldığında bu yasalar ileri bir adımdı, fakat gene de tam tatmin edici değildiler. Başlıca eksikliği kapsamının dar kalmasıydı. Ev sanayiinde istihdam edilen herkes, 2.000'den az işçinin çalıştığı yerler, tüm tarım ve inşaat işçileri, Sibiry'a'daki ve Türkistan'daki tüm işçiler kapsam dışındaydılar ve ayrıca yaşlılar ve işsizler ödenek alamayacaklardı. Aslında tüm sanayi işçilerinin sadece %20'si yasaların kapsamı içindeydi. Sigorta fonunun işlerinin yürütülmesinde, işçilerin doğrudan sorumluluğuna izin verilmiyordu, fakat bunun yerine, aday gösterme ayrıcalıkları vardı.

Bolşevikler yasanın tam koşullarını anlatmayı kendilerine görev bildiler, ki işçiler azami fayda görsünler. Aynı zamanda, yasanın kapsamını genişletmek ve sigorta kurumunda işçi temsilcilerinin sayısını çoğaltmak için faaliyeti geliştirmeyi amaç edindiler. 1912'de hastalık ödeneklerinin dağıtımını yapmak üzere St. Petersburg fabrikalarında sağlık fonları kurulmaya başlandı. Bu kurumlar en az 200 işçi çalıştıran fabrikalarda kuruluyordu. Daha küçük fabrikalar için bir tane ortak fon kuruldu. Aslında sonuç olarak her fon 200 ila 1.000 arasında işçiye denk düşüyordu. Bu fonlar işçi ücretlerinden kesin-

tülerle (ücretin % 1-3'ü) ve işverenden tüm işçilerin toplam kesintilerinin üçte ikisi oranında bir katkıyla finanse ediliyordu. Kısmen işçiler tarafından seçilen ve kısmen işverenin atadığı yönetim kurulları tarafından işletiliyorlardı. Seçilen her beş işçi temsilcisine karşı işveren dört işçi atıyordu. Böylece işçiler belli bir yere kadar özerktiler. Fakat işverenler işten atma tehdidiyle işçi temsilcilerini etkileyebiliyorlardı ve bu durumda işçi temsilcilerinin fon üyelikleri derhal düşüyordu. Bolşeviklerin gazetesi *Pravda* saldırısını ve teşhirlerini fonun yönetimindeki kısıtlamalar üzerinde yoğunlaştırmıştı ve işçilerin tam kontrolü, işçilerden mali katkının durdurulması ve tüm masrafin işverene yüklenmesi için çağrı yapıyordu.

Sosyal demokratik Duma grubu Eylül 1912'de fonların yönetimine saldırıya başladı. St. Petersburg bolşevik Komitesi bu kampanyayı genişletmek üzere meclis grubunu desteklemek için bir günlük grev çağrısı yapan bir bildiri yayınladı. Bu grev yukarıda Badaev'in anlattığı, 14 Aralık'ta başlayan ve 60.000 işçinin katılımıyla bir hafta süren grevdür.

Bolşevik ajitasyonunun bir diğer biçimi fona katılım ve bunun, sigorta sorununun dar sınırlarının çok ötesinde propaganda yapmak için kullanılmasına yöneliktir. *Pravda*'nın 3 Kasım 1912 sayısının ilan ettiği gibi, "Fabrika sigorta fonları herşeye rağmen işçi hücreleri olacak. Binlerce işçiyi kapsayacak. Tüm Rusya çapında bir ağ oluşturmaları gerek."²⁹

Fonlar üzerine bir dizi makale yayınlandıktan sonra *Pravda* 'İşçi Sigortası: Sorular ve Cevaplar' başlığı altında düzenli bir sigorta köşesi ayırmaya başladı. Bolşevikler sigortaya ilişkin sorunları tartışmak üzere işçileri toplantılar düzenlemeye ve fabrikalardaki her gelişmeden Duma'daki bolşevik üyeleri haberdar etmeye çağırdılar. Sigorta kampanyası yaygınlaştıkça bolşevik talepler daha kesinlik kazandı: merkezi bir şehir fonu, fonların tamamen işçiler tarafından yürütülmesi ve sağlık yardımlarının fonlara aktarılması.

Bolşeviklerin Ocak 1912 konferansında Lenin hükümetin yasa tasarısı üzerine bir öneri yapmıştı. Bu öneri, partinin nasıl bir Sigorta Yasası istediğini çok açık bir şekilde ifade ediyordu:

"(a) İşçilere her türlü malullük (kaza, hastalık, yaşlılık, kalıcı sakatlık; çalışan kadınlara hamilelik ve doğum süresi boyunca ayrıca ödenek; dullara ve evdeki gelir sahibinin ölümü halinde öksüzlere hak) ya da işsizlik nedeniyle gelir kaybı halinde ödeme yapılmalıdır; (b) sigorta tüm çalışanları ve ailelerini kapsamalıdır; (c) tüm sigortalılar tam gelirleri kadar tazminat almalı ve tüm sigorta masrafı işverenler ve devlet tarafından karşılanmalıdır; (d) tüm sigorta biçimleri tek tip bölgesel temelli sigorta kurumları tarafından yürütülmeli ve sigortalı insanların kendilerinin tam yönetimi ilkesine dayanmalıdır."³⁰

Lenin bolşeviklerin bir sigorta yasası için mücadele etmeleri gerektiğini fakat nihai hedefin devrimin tam zaferi olduğunu bir an bile unutmamaları gerektiğini söylemiştir.

"Konferans en büyük ciddiyetle işçileri, sosyal demokratik ajitasyonu, karşı-devrimin hakim olduğu andaki dönemde yasal olarak mümkün olan şeylerle sınırlayarak kısıtlamaya ya da tamamen çatıpırmaya yönelik tüm girişimlere karşı uyarır; öte taraftan, konferans önemle belirir ki, bu ajitasyonun başlıca amacı, yeni bir muzaffer devrim olmadan işçilerin koşullarında hiçbir gerçek düzelmenin mümkün olmadığını proleter kitlelere anlatılmak zorundadır."³¹

Lenin'e göre, bolşevikler sosyal sigorta konusunda açık açık kampanya yürütebilmek için her olanaktan yararlanmalıydılar.

"Sınıf bilinçli proletaryanın itirazlarına rağmen Duma'nın tasarısı yasallaşacak olursa, Konferans, yoldaşları, yasanın öngördüğü yeni örgütsel biçimleri (işçi hastalık tazminatı demekleri) kullanarak sosyal demokrat fikirlerin enerjik bir propagandasını yapmaya, böylece, proletaryayı yeni zincirlere ve yeni boyunduruğa bağlama aracı olarak icat edilen bu yeni yasayı proletaryanın sınıf bilincini genişletmenin, örgütlenmesini güçlendirmenin ve tam siyasi özgürlük ve sosyalizm mücadelesini yoğunlaştırmanın aracına dönüştürmeye çağırır."³²

Sigorta kampanyasını desteklemek için bolşevikler Ekim 1913'te *Voprosy Strakhovaniya (Sigorta Sorunları)* adlı haftalık bir yayın çıkarmaya başladılar ve bunun dağıtımı 15.000'e kadar çıktı. Lenin bu dergiye sık sık yazmıştır. İşçileri Bakanı Maklakov'un sosyal sigortayı çarlık rejimine istikrar kazandırmak için kullanması yerine Lenin, usta bir şekilde bunu rejime karşı yüzbinlerce işçiyi harekete geçiren bir araca döndürdü. Bu konu üzerine grevler ve gösteriler yapıldı. Fonların etrafında bir bolşevik taraftarlar ağı kuruldu.

"Mart 1914'de işçi hastalık sigortası derneklerinin Tüm Rusya Sigorta Kurulu'na ve Başkent Kurulu'na temsilci seçmek üzere St. Petersburg'da seçim yapıldı. Bunlardan birincisine 5 asil ve 10 yedek üye, ikincisine ise 2 asil ve 4 yedek üye seçilecekti. Her iki halde de bolşeviklerin öne sürdüğü listeler bütünüyle kabul edildiler. İkinci seçimde sandık başkanının ilan ettiği seçim sonuçları şöyle idi: *Pruda* taraftarları (bolşevikler) 37, menşevikler 7, narodnikler 5, diğerleri 5"³³

Lenin'in işçilerin büyük kısmını harekete geçirebilecek ve bağımsız bir sınıf olarak birleştirebilecek en küçük konunun bile değerini derhal kavrayabilmekteki dehası, bolşeviklerin bu sigorta fonları etrafındaki faaliyetlerinde çok açıktır. Savaşın patlamasının ardından bolşevik Duma grubunun Sibirya'ya sürüldüğü, partinin yasal günlük gazetesinin kapatıldığı ve sigorta kurumlarının bolşevikler için tek yasal açık kapı olarak kaldığı zaman bu kendini özellikle gösterdi. Konunun burası bizleri elinizdeki bu ilk cildin ötesine götürüyor, ama Lenin'in bu konudaki yeteneğinin önemini göstermek için burada biraz durmak gerekir.

Voprosy Strakhovaniya ilk sayısında politikasının özünü şöyle anlatmıştı: "Hastalık fonlarının başlatılması yasal ve hatta zorunlu bir faaliyet alanı açmaktadır."³⁴ Savaşın başlatılmasından sonra ise savaşa açık muhalefet anlamına gelen şu satırları yazdı:

"Hayat pahalılığı herkesin malumu; hepimiz biliyoruz, hepimiz duyduk. Fakat işçi ücretlerinde herhangi bir artışa dair, yüksek fiyatların sıkıntısını

hatırlatacak çalışma koşullarındaki herhangi bir düzelmeye dair hiçbir şey duymadık."³⁵

Mayıs 1916'da bu gazete Lenin'in "Alman ve Alman Olmayan Şovenizm" adlı bir yazısını yayınladı. Bu yazı bir taraftan açıkça ve keskin bir şekilde Alman şovenizmine saldırıyor, yazının sonunda ise Prusya ve Rusya şovenizmi arasında nitel bir farklılık olmadığını söylüyordu. "Ulusal rengi ne olursa olsun şovenizm hep aynıdır." diyordu."³⁶

1915 ortalarında kurulan Savaş Sanayii Komiteleri seçimlerine öngelen kampanya sırasında *Voprosy Strakhovaniya* bolşevikler için özellikle işe yarayan bir araç oldu. Bu komiteler işçileri üretimin artırılması girişimine katmayı hedefliyordu. Savaşa karşı olan bolşevikler komiteleri boykot etme çağrısı yaptılar, menşevikler ise komitelere katılmayı destekliyorlardı. *Voprosy Strakhovaniya* Savaş Sanayi Komiteleri'ni açıkça itham etmeye varan şu satırları yayınladı:

"Ancak siyasi ve toplumsal özgürlükler ortamında, keyfi yönetim tehlikesi ortadan kalktığı zaman, proletaryanın özgür -Tüm Rusya birliğinin olasılığı söz konusu olduğu zaman - ancak o zaman işçi sınıfı ülkenin savunması konusunda amirane görüşünü sunabilir."³⁷

Savaş yılları sırasında sigorta fonları Lenin'in en büyük rüyalarını aşan külel bir odak noktası oluşturdu. Şubat 1916'da fonların 2 milyon işçi üyesi vardı.³⁸ Ve bolşeviklerin bu işçiler üzerinde çok büyük bir etkinlikleri vardı. Ocak 1916'daki Sigorta Kurulu seçimlerinde 70 temsilciden 30'u *Voprosy Strakhovaniya*'nın listesi lehinde oy kullandılar, yani bolşevikleri desteklediler.³⁹

Okhrana bu durumun farkındaydı ve ajanlarının Eylül 1916'daki bir raporu şöyle diyordu: "Eski parti üyeleri hastalık fonları yönetiminin üyeleri olmaya başladılar -bunlar işçiler tarafından seçilmektedir- ve böylece fonlar kesin bir siyasi renk kazandılar."⁴⁰ Hiç şüphe yok ki bu kurumların oynayacağı rol konusunda Moklanov değil, Lenin haklı çıkmıştı!

Bolşeviklerin sosyal sigorta kurumunu ele alışları, insanlığın kurtuluşu dileğinin yanı sıra en küçük mücadelelere bile katılmak için daima çaba gösterilmesi gerektiği üzerine tüm devrimciler için çok iyi bir örnektir. Çünkü biliyoruz ki:

“Ne kadar küçük, başlangıçta ne kadar mütevazı, ne kadar önemsiz olsa da proletaryanın her hareketi kaçınılmaz olarak başlangıçtaki hedeflerini aşmaya ve tüm eski düzenle uzlaşmaz ve onu yıkmaya yönelik bir güce dönüşmeye adaydır.

“Proletarya hareketi, kapitalizm altındaki konumunun son derece önemli özellikleri nedeniyle müthiş bir tam boy mücadeleye, tüm sömürü ve baskının karanlık güçlerine karşı eksiksiz zafer için mücadeleye dönüşmeye yönelik belirgin bir eğilime sahiptir.”⁴¹

19

Pravda

Yasal gazete

Bolşevikler yayın yapabilmek için her yasal olanaktan yararlandılar. Daha önce sözünü ettiğimiz gibi partinin Ocak 1912 Konferansı yasal bir günlük gazete, *Pravda*'yı, çıkarma kararı almıştı. Bu gazete 1910'dan beri yasal olarak St. Petersburg'da yayınlanan haftalık *Zvezda*'nın yerini alacaktı. *Zvezda* Ocak 1911'den itibaren haftada iki defa ve Mart ayından itibaren haftada üç defa çıkmaya başlamıştı. Sık sık yasaklanıyordu. 63 sayısından 30'u toplatılmış ve 8'i para cezasına çarptırılmıştı. *Zvezda* işçi gruplarından kitlesel bağışlar toplayarak *Pravda*'nın çıkması için gerekli zemini yarattı. *Pravda*'nın ilk sayısı 22 Nisan 1912 günü çıktı.

Pravda da düzenli baskı gördü ve sekiz defa isim değiştirmek zorunda kaldı: *Raboçaya Pravda (İşçinin Gerçeği)*, *Severnaya Pravda (Kuzey Gerçeği)*, *Pravda Tura (Emeğin Gerçeği)*, *Za Pravda (Gerçek İçin)*, *Proleterskaya Pravda (Proleter Gerçek)*, *Put Pravda (Gerçek Yolu)*, *Raboçi (İşçi)*, *Trudovaya Pravda (Emeğin Gerçeği)*.

Pravda binası tekrar tekrar basıldı, ceza aldı, yazı kurulu üyeleri tutuklandı ve gazeteyi satan gazeteci çocuklara eziyet edildi. Fakat gazete çıkmaya devam etti. 22 Nisan 1912'den 8 Temmuz 1914'e kadar 645 sayı çıktı. Bu, gazete çalışanlarının yasaları atlatmaktaki yaratıcılıkları, okuyucuların mali desteği, basın yasasındaki gedikler ve polislin beceriksizliği ile mümkün olmuştur.¹

Ezop dili kullanılması *Pravda*'nın otomatik olarak toplatılma riskine girmeden günün konularını tartışmasını sağladı. Rus Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nden bahsetmek yasak olduğu için 'yeraltı'ndan, 'bütün'den ve 'eski'den söz ederdi. Demokratik eumhuriyet, özel toprak mülklerinin kamulaştırılması ve sekiz saatlik işgününden oluşan üç maddelik bolşevik programdan '1905'in eksiksiz talepleri' ya da 'tutarlı marksist' derken kastedilen bolşeviklerdi. İleri işçiler gazeteyi nasıl okumak ve anlamak gerektiğini biliyorlardı.

Basın kuralları her sayının ilk üç kopyasının önce sansüre gönderilmesini öngörüyordu. Ancak *Pravda* yazı kurulu sansür beğense de beğenmese de gazeteyi dağıtmaya kararlıydı. Bu üç kopyanın sansüre gönderilmesi ile çok sık olduğu gibi polisin basımevinde belirmesi arasında mümkün en fazla zamanı kazanmak gerekiyordu ve sonunda soruna delice bir çözüm buldular. İlk üç kopyanın sansüre gönderilmesini öngören yasa yolculuğun ne kadar sürmesi gerektiği üzerine bir şey demiyordu. Böylece bu iş basımevindeki 70 yaşında bir ihtiyara emanet edildi. Yaşı, yavaş yürümesini ve sansür bürosuna varmasının iki saat kadar sürmesini garantiliyordu. Gazeteyi teslim ettikten sonra yaşlı adam görünüşte dinlenmek için büroda kalırdı, ama aslında bu, *Pravda*'nın yanısıra diğer gazeteleri de inceleyen sansür müfettişini gözlemek içindi. Eğer müfettiş *Pravda*'yı okuduktan sonra başka bir gazeteye başlarsa yaşlı adam yavaş yavaş basımevine dönerdi. Fakat eğer müfettiş *Pravda* basımevinin bölgesini kapsayan Üçüncü Polis Bölgesine telefon edecek olursa, bu defa ihtiyar koşarak odadan fırlar, bir taksiye el eder ve geriye koştururdu. Dönüşünü gözlemek için basımevinin etrafına gözeüler yerleştirilirdi ve bunlar yaşlı adamın koşarak köşeyi döndüğünü gördükleri zaman ne olduğunu hemen bildirirdi. Alarm işareti verilir ve herkes hareketli bir şekilde işe koyulurdu. Gazeteler ortadan kaldırılır ve saklanır, dağıtım departmanı kapatılır ve baskı durdurulurdu. Polis gelinceye kadar basılan gazetelerin çoğu gitmiş olur, geriye 'protokol' için sadece birkaç tane kalmış olurdu.²

Gerçek yazarların serbest kalması için hapse giren sahte yazı kurulu üyeleri bulunurdu. Bunlardan yaklaşık 40 tane vardı ve bazıları

okuma-yazma bile bilmezdi. *Pravda*'nın ilk yılı boyunca bu kimseler toplam 47 buçuk ay hapis yattılar. Çıkan 645 sayıdan polis 155 tanesini toplamaya çalıştı ama başaramadı ve 36 sayı para cezasına çarptırıldı.

Her sayının yarısı, sokaklarda gazeteei çocuklar tarafından ve yansı fabrikalarda satılırdı. St. Petersburg'daki büyük fabrikalarda her bölümden sorumlu birisi olurdu. Bu kimse gazeteyi dağıtır, yardım toplar ve yazı kuruluyla teması sürdürürdü. Dağıtım St. Petersburg dışında çok zordu. *Pravda*'nın 6.000 posta abonesi olduğu doğrudur, ancak dağıtım görüldüğü kadar kolay değildi. Bunlar tedbir olarak patiska bezlere sarılır ve polisi şaşırtmak için her gün altı değişik postaneden gönderilirdi. Ayrıca *Pravda*'lar paket halinde birçok karmaşık yollara taşraya yollanırdı. Örneğin, demiryollarında çalışan parti üyeleri ve sempatizanlar yol boyunca diğer yoldaşların beklediği özel olarak tespit edilmiş yerlerde paketleri trenden atarlardı. Bir diğer kasabada gazeteler doğrudan postaneye yollanır ve burada postacılar arasındaki bir yoldaş gazeteler geldiği zaman bunlara sahip çıkardı.

Özellikle bunu çıkaran partinin yasadışı olduğu hesaba katılırsa *Pravda*'nın dağıtımının oldukça başarılı olduğu şüphe götürmez. Günde 40.000 ile 60.000 arasında dağıtılırdı ve cumartesi günleri en iyi günlerdi. Lenin'in el yazısıyla yazdığı ve sonra dikkatli bir şekilde büyük harflerle kopya edilen dört adet bildiriyle karşılaştırılınca bu dev bir adımdı. *Pravda* 1897'de Lenin'in ilk işbirliği yaptığı *St. Petersburg Raboçi Listok* (St. Petersburg İşçi Birliği) adlı gazeteden de çok farklıydı. Bu ilk yayının iki değişik baskısı vardı - Rusya'da balmumlu kağıda teksir edilen birinci baskısı, ki bunun 300-400 kopyası olurdu (Ocak 1897) ve Cenevre'de çıkan ikinci baskısı (Eylül 1897). Şimdiki Batı ölçüleriyle 40.000-60.000 tiraj mütevazı görülebilir, fakat çarlığın baskı koşulları altında bu çok büyük bir başarıydı ve gazetede düşünce-ler yüzbinlere işçiden karşılık görmüştür.*

Lenin herşeye rağmen *Pravda*'nın dağıtımından memnun değil-

(*) *Pravda*'nın tirajı oldukça istikrarsızdı: koşullara göre değişirdi. Örneğin Nisan ve Mayıs 1912'de 60.000 çıkmış, fakat yaz aylarında 20.000'e düşmüştür.⁴

di. Nisan 1914'de *Görevlerimiz* adlı bir yazısında şöyle demiştir:

"*Put Pravdi* bugünkünden üç, dört ve beş defa daha fazla dağıtılmalıdır. Bir sendika eki çıkarmalıyız ve yazı kurulunda tüm işçisendikalarından ve gruplarından temsilciler olmalı. Gazetemizin bölgesel (Moskova, Urallar, Kafkasya, Baltık, Ukrayna) ekleri olmalı... Sınıf bilinçli işçilerin örgütsel, ideolojik ve siyasi yaşamının yayını defalarca büyümelidir.

"*Put Pravdi*, mevcut biçimiyle, sınıf bilinçli işçi için en önemli bir gazetedir ve daha da geliştirilmelidir, fakat sokaktaki işçi için, hareketin tabanı için, harekete daha çekilmemiş milyonlar için çok pahalı, anlaması çok zor ve çok yukarıda kalan bir gazetedir.

"200.000-300.000 tirajlı, bir kopeklik* *Veçeruya Pravda*'ya başlamak gerekiyor...

"*Put Pravdi*'nin okuyucuları arasında, çeşitli fabrikalarda, bölgelerde vb., şimdiden çok daha iyi bir örgütlenme ve haberleşme, gazeteyi işletme ve dağıtım konularında daha faal bir katılım sağlamalıyız. Yazı kurulu faaliyette işçilerin daha düzenli bir katılımını sağlamalıyız.³

Lenin'in istediği kitlesel bir gazete ancak devrimden sonra gerçekleşmiştir.

Gerçek işçi gazetesi

Pravda işçiler için sıradan bir gazete değil, işçilerin gazetesiydi. Troçki'nin yayınladığı (1908-12) iki ayda bir çıkan ve neredeyse tamamen küçük bir parlak gazeteci grubu (Leon Troçki, Adolf Ioffe, David Ryazanov ve diğerleri) tarafından yazılan aynı isimdeki gazeteden çok farklıydı. Lenin'in dediği gibi, "Troçki'nin işçi dergisi Troçki'nin işçiler için bir dergisidir, çünkü hiçbir yerinde ne işçilerin inisiyatifinden ne de işçi sınıfı örgütleriyle herhangi bir ilişkiden iz yoktur."⁵ Bunun aksine *Pravda*'da tek bir yıl içinde işçilerden 11.000 mektup ve diğer haberler yayınlanmıştır. Bu günde 35 adet demektir.

Yayın hayatına başlamasından birkaç ay sonra Lenin kendi işçi gazetesi kavramını şöyle ifade etmiştir:

(*)*Pravda*'nın fiatı 2 kopek idi.

"Rusya'nın her köşesindeki fabrika ve büro işçilerinin mektupları ile lanetli olarak işçilerin para yatdımları raporlarına baktıkça, Rus yaşam dış koşulları nedeniyle çoğu dağınık ve birbirinden ayrı olan *Pravda* okucuları, değişik işkollarındaki ve değişik bölgelerdeki proleterlerin nasıl cadele verdikleri, işçi sınıfı demokrasisini savunmak için nasıl uyanı konusunda bazı fikirler edinmeye başladılar.

"İşçilerin yaşamının yayını *Pravda*'da daimi bir özellik olarak gelişmeye ha yeni başlıyor. Fabrikalardaki suistimaller hakkında, proleteryanın bir kesiminin uyanışı hakkında, işçilerin davasının şu veya bu alanı için lanan para hakkında, mektupların yanısıra, işçilerin gazetesinin, işçilerin rüşleri ve duyguları, seçim kampanyaları, işçi delegelerinin seçimleri, işçinin ne okuduğu, onları özellikle ilgilendiren sorular ve benzeri şeyler kunda raporlar alacağından bundan böyle hiç şüphe yoktur.

"İşçilerin gazetesi bir işçi forumudur. Tüm Rusya'nın gözü önünde iş genel olarak işçi hayatına ve özellikle işçi sınıfı demokrasisine ilişkin ç soruları ardarda burada ortaya atılmalıdır."⁶

Lenin işçilerin kendi yaşamları hakkında kendilerinin yazın gerektiğine inanırdı.

"İşçiler her engele rağmen kendi işçi grevleri istatistiklerini kendileri te mak için tekrar tekrar uğraşmalıdırlar. İki veya üç sınıf bilinçli işçi grevin eksiksiz bir tarifini, ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini, (mün olduğu yerlerde cinsiyet ve yaş dağılımı dahil olmak üzere) katılan sayısını, grev nedenlerini ve sonuçlarını derleyebilir. Böyle bir tarifin kopyası sözkonusu işçi derneğinin merkezine (sendika veya diğer kur lara, ya da sendika gazetesinin ofisine); ikinci bir kopyası merkezi işçi g tesine; ve son olarak üçüncü bir kopyası bilgi için devlet Duma'sındaki sınıfı temsilcilerine gönderilmelidir. Ancak kendileri işe oturarak işçi zamanla, inatçı faaliyet ve ısrarlı gayret sonucu- kendi hareketlerini da anlamaları ve böylece bu hareketin daha büyük zaferler kazanması yo da adım atabilirler."⁷

Lenin *Pravda*'da çok sevilen kısa yazılar yazmasını iyi bili

Bunlar her zaman kesin verilere dayanırdı ve her yazı tek bir konu üzerine yoğunlaşır, bunu anlatırdı. Aynı konuyu sık sık tekrarladığı olurdu, ama her zaman değişik olaylar kullanırdı. Bu tip yazıların nasıl olduğu konusunda örnek olarak burada iki yazısını bütünüyle vermekte yarar var.

"RUSLAR VE ZENCİLER

"Okuyucu bu ne garip bir karşılaştırma diye düşünebilir. Bir ırk nasıl bir ulusla karşılaştırılabilir?

"Bu geçerli bir karşılaştırmadır. Zenciler kölelikten en son kurtulanlardır ve hala köleliğin acımasız belirtilerini herkesten çok ileri ülkelerde bile taşırlar, çünkü kapitalizmin yasal kurtuluşun başka verebileceği birşey yoktur ve her fırsatta bunu bile kısıtlar.

"Ruslara gelince, tarihe göre bunlar serflik boyunduruğundan 1861'de 'hemen hemen' kurtulmuşlardır. Aynı sıralarda, Amerikan köle sahiplerine karşı verilen iç savaşın ardından, Kuzey Amerika zencileri de kölelikten kurtulmuşlardır.

"Amerikan kölelerinin kurtulması Rus kölelerinin kurtulmasından daha az 'reform edici' bir biçimde olmuştur.

"Bunun içindir ki bugün, elli yıl sonra, Ruslar hala zencilerden çok daha fazla kölelik belirtileri gösterirler. Aslında sadece belirtilerden değil, kurumlardan bahsetmek daha doğru olur. Fakat bu kısa yazıda kendimizi sözünü ettiğimiz konunun küçük bir örneği, okuma-yazma sorunu ile sınırlayacağız. Bilinir ki, okuma-yazma bilmemek köleliğin belirtilerinden biridir. Paşalar, Purişkeviçler ve onlar gibilerinin zulmü altındaki bir ülkede toplumun çoğunluğu okuma-yazma bilemez.

"Dokuz yaşının altındaki çocuklar hariç olmak üzere Rusya'nın yüzde 73'ü okuma-yazma bilmez.

"Amerikan zencileri arasında okuma-yazma bilmeyenler (1900 yılında) % 44.5'dir.

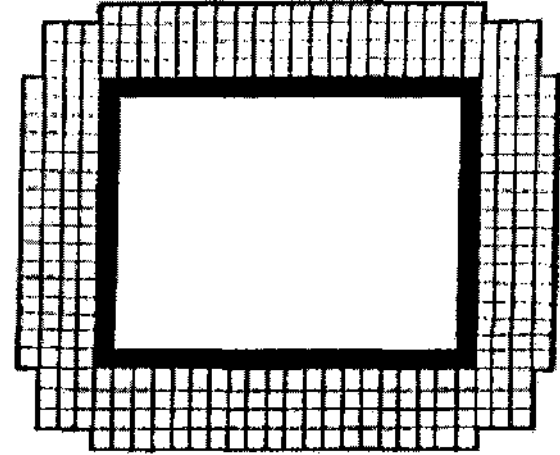
"Böyle rezilcesine yükselen bir okuma-yazma bilmeme oranı Kuzey Amerikan Cumhuriyeti gibi uygar ve ileri bir ülke için yüzkarasıdır. Ayrıca genel olarak Amerika'daki zencilerin durumunun uygar bir ülkeye yakışmayacak kadar kötü olduğunu herkes bilir - kapitalizm ne tam özgürlük ne de tam

eşitlik veremez.

"Amerika'da beyazlar arasında okuma-yazma bilmeyenlerin oranının % 6'dan fazla olmaması çok şey gösterir. Fakat Amerika'yı daha önceki köleci bölgeler (Amerikan 'Rusya'sı') ve köleci olmayan bölgeler (Rusya'ya benzemeyen Amerika) olarak ikiye bölecek olursak birinci bölgede beyazlar arasındaki okuma-yazma bilmeme oranının % 11-12 olduğunu ve ikinci bölgedeki aynı oranın yüzde 4,6 olduğunu görürüz!

"Daha önceden köleci olan bölgelerde beyazlar arasındaki okuma-yazma bilmeyenlerin oranı iki misli daha fazladır. Köleciliğin belirtilerini gösterenler sadece zenciler değildir!

"Zencilerin kötü durumu konusunda Amerika'ya yazıklar olsun!"*

"RUSYA'DA BÜYÜK TOPRAK SAHİPLERİ VE KÖYLÜLER

"19 Şubat 1861'in geçtiğimiz günlerdeki yıldönümü(*) nedeniyle Avrupa Rusya'sında şu andaki toprak dağılımını hatırlamak yerinde olur.

"Avrupa Rusya'sındaki toprak dağılımının en son resmi istatistikleri işçileri bakanlığı tarafından yayınlanmıştır ve 1905'den başlar.

(*) Rusya'da köleliğin kalkmasının yıldönümü.

"Bu istatistiklere göre yuvarlak rakamlarla 500 desiatinden fazla toprağı olan yaklaşık 300.000 büyük toprak sahibi vardır ve bunların toplam toprakları 70.000.000 desiatin tutmaktadır.

"10.000.000 kadar yoksul köylü hanesinin elindeki toprak aynı miktardadır.

"Demek ki her bit büyük toprak sahibine karşılık, ortalama olarak yaklaşık 330 yoksul köylü ailesi düşer ve her bir köylü ailesinin 7 desiatin toprağına karşılık her bir büyük toprak sahibinin 2.300 desiatin toprağı vardır.

"Bunu grafik olarak göstermek için yukarıdaki şemayı hazırladık.

"Ortadaki büyük beyaz dikdörtgen büyük toprak sahibinin mülkünü gösterir. Bunun etrafındaki kadedier küçük köylü topraklarını temsil eder.

"Toplam olarak 324 kare vardır ve beyaz dikdörtgenin alanı 320 kareye eşittir."⁹

Bu, karmaşık bir marksist analizin bayağılaştırılmadan uzak, çok ilginç ve mükemmel sadelikte bir açıklamasıdır.

Kitleler için marksist terimlerle yazmak, parti kadrolarına yazmaktan çok daha zordur. Kadrolar için tartışmalar analitik bir biçimde geliştirilebilir. Kitleler için bunlar işçilerin kendi deneyimlerine dayanmalıdır ve marksizmi bilmeyi gerektiren tartışmalar kullanılmalıdır. Lenin'in her iki tür okuyucuya göre yazı yazma konusunda üstüne yoktur. Üslubu basit ve dolaysızdır. Kısacası Lenin ikna etmek isteyen birisidir. Edebi biçimler onu ilgilendirmeyiz. Yazı sade, etkin ve tekrarcıdır. Düşüncesinin samimiyetini ve derinliğini gösteren şey üslubunun bu sıklığı ve doğrudanlığıdır. Yazısı süsten ve belirsizlikten, kaçamaktan ve ihtiyattan uzaktır.

Lenin G.N. Çernişevski'ye Rus devrimcilerinin en büyüğü olarak saygınlık duyardı. Bu ikisi arasında, üslup dahil olmak üzere, çok büyük bir benzerlik vardır. Çernişevski kendi *Ne Yapmalı?*'sının başında okuyucuya şöyle der: "Bende artistik yeteneğin gölgesi bile yoktur. Hatta dilimi bile iyi bilmem. Fakat önemli olan bu değildir: okumaya devam eden, sayın okuyucu. Bunu okumaktan yararınız olacak. Gerçek, büyük bir şeydir; ona hizmet eden yazarın kusurlarını telafi eder." Bu aynı zamanda Lenin'in tavrıydı. Yazıları ile yazıla-

rın anlattığı gerçeklik arasına bir duvar çeken gösterişçilerden, laf kalabalığı yapanlardan ve süslü üslup meraklılarından hoşlanmazdı. Ne Lenin'de ne de Çernişevski'de üslup zerafetçiliğinin damlasını aramak boşuna olur.

Lenin 1919'da yazdığı zerafetten noksan bir program tasarısını şöyle savunmuştur:

"Birbirine benzemez parçalardan oluşan bir program zarif değildir (ama, tabii ki, önemli olan bu değildir), fakat başka bir program kısacası yanlış olurdu. Ne kadar tatsız olursa olsun, noksanı ne olursa olsun, daha uzun bir süre bu birbirine benzemezlikten, farklı malzemelerle bir bütün oluşturma zorunluluğundan kurtulamayacağız"¹⁰

Gerçeğe dürüst bir şekilde bakmak pahasına süsleme yapmaya hiç tahammülü yoktu. Kendisi, çok karışık sorunları basit bir dille açıklardı. Okuyucusuna tepeden bakmaz, tam tersine ona büyük saygınlık gösterirdi.

"Popüler bir yazar basit ve genel olarak bilinen verilerden başlayarak okuyucusunu derin düşüncelere, derin bir eğitime doğru çeker; basit tartışmaların ve etkileyici örneklerin yardımıyla bu verilerden çıkarılacak temel sonuçları gösterir ve düşünen okuyucunun aklında yepyeni sorular uyandırır. Popüler bir yazar, okuyucunun düşünmediğini, düşünmediğini veya düşünmek istemediğini varsaymaz; tam tersine, gelişmemiş okuyucusunun ciddi bir şekilde aklını kullanmaya niyetli olduğunu varsayar ve ona bu ciddi ve zor işinde yardım eder, yol gösterir, ilk adımları atmasına katkıda bulunur ve kendi başına yol katetmesini öğretir. Sıradan bir yazar okuyucusunun düşünmediğini, düşünmekten aciz olduğunu varsayar; ciddi bilgi yolundaki ilk adımlarında ona yol göstermez, aksine, çarpıtılmış ve basit bir biçimde, şaka ve şaklapanlıkla katışık bir şekilde, bilinen bir teoremin tüm 'önceden hazır edilmiş' sonuçlarını sunar, ki okuyucu çığnemek zorunda bile kalmadan kendine verileni sadece yutsun."¹¹

Lenin aynı zamanda büyük bir öğretmendi. Olimpiya tepcle-

rinden talebelerine inmez, onlarla birlikte yeni yüksekliklere çıkardı. Onlarla birlikte güçlüklerin üstesinden gelmenin yollarını bulmaya çalışırdı ve dinleyicileri de bu önderin onlar için ve onlarla birlikte yüksek sesle düşündüğünü hissetmiş olmalıydılar. Lenin'in konuşmaları genellikle sloganlarla değil, çok basit cümlelerle biterdi: "Eğer bunu anlıyorsak, eğer böyle yapacak olursak, o zaman şüphesiz başaracağız demektir." Veya, "bunu yapmak için laf değil iş yapmalıyız." Ya da, daha basit bir biçimde, "sizlere söylemek istediğimin hepsi bu."

Lenin'in basit ve gösterişsiz üslubunu en iyi bir biçimde onun *Pravda*'daki sayısız yazılarında görmek mümkündür. Bu yazılar işçi okuyucuya konuları kendisinin kavrayabilmesi, dünyayı anlayabilmesi ve değiştirebilmesi için güven verir. Aynı zamanda bu yazılar bolşevikleri diğer gruplardan, özellikle menşeviklerden ayıran çizgiyi hiç bulandırmamışlardır. Açık bir siyasi hat sunmuşlardır. Bu konuda da Lenin'in *Pravda*'sı Troçki'nin *Pravda*'sından tamamen farklıdır. Troçki "siyasallaşmış parti taraftarları yerine 'sıradan işçilere' hitap etmeye, okuyucularına yön değil hizmet vermeye' niyetlenmişti."¹²

Deutscher Troçki'nin *Pravda*'sı hakkında şöyle der:

"*Pravda*'nın düz dili ve parti birliğini savunuyor olması ona belli bir popülerlik sağladı ama kalıcı bir siyasi etkinlik sağlayamadı. Bir hizibin ya da grubun görüşlerini ifade edenler az veya çok karmaşık tartışmalara girerler ve hareketin tabanından çok, üst ve orta katmanlarına hitap ederler. Öte yanda Troçki'nin yaptığı gibi, bütün farklılıklara rağmen parti, saflarını birleştirmelidir diyenlerin basit, anlatması kolay ve cazibesi kesin görüşleri vardır. Fakat bu cazibe genellikle sunidir. Parti kadrolarını kendi daha karmaşık tartışmalarına kazananlar sonunda tabanın da kulağına erişmeye namererler; kadrolar kendi tartışmalarını basitleştirilmiş biçimiyle daha aşağı taşırlar. Troçki'nin tüm sosyalistlerin dayanışması için yaptığı çağrılar bir an için birçok kimsenin alkışını toplamıştır. Fakat zamanında bu çağrıyı alkışlayan aynı kişiler sonunda ona aldırmanmış, şu veya bu hizibin peşinden gitmiş ve birlik vazasını yalnız bırakmışlardır. Bundan başka, Troçki'nin popüler tavırında, düz lafa verdiği önemde ve 'yön değil hizmet' verme vaa-

dinde az denilemeyecek bir demagoji vardır. Çünkü politikacı ve özellikle devrimci, kendini dinleyenlere en iyi hizmeti onlara yön vererek yapar."¹³

Lenin'in *Pravda*'daki yazıları sadece tabana değil, parti kadrolarına da hitap etmiştir.

"ABC eğitimi (temel eğitimi kastediyor - ç.n.), temel bilgi ve bağımsız düşünce eğitimi, hiçbir zaman, hiçbir şart altında bu büyük okulda ihmal edilmeyecek. Fakat ABC'yi öğrenme gereğini daha yüksek bilgi edinmekten kaçmanın bahanesi yapmaya çalışacak olanlar, veya (ABC'yi öğrenenlerden çok daha küçük bir insan çevresi için mümkün olan) bu yüksek öğrenimin geçici, muğlak ve 'dar' sonuçlarını elemeler okulun kalıcı, derin, engin ve somut sonuçlarının yerine koymaya çalışacak olanlar çok büyük bir kısa görüşlülük etmiş olurlar. Ve hatta bu büyük okulun tüm anlamını sapırmaya katkıda bulunmuş olurlar, çünkü yüksek eğitimi görmezlikten gelerek, şarlatanların, demagogların ve gericilerin daha sadece ABC'yi öğrenmiş halkı yanlış yola sapırmalarını kolaylaştırmış olurlar."¹⁴

Pravda'yı neredeyse tamamen Lenin yönetiyordu. Temel yazı kurulu çizgisini belirleyen o olmuştur. Hergün gazeteye yazı, diğerlerinin yazılarına karşı eleştiri, öneriler, düzeltmeler vb. gönderirdi. Gazeteyi daha kolay yönetebilmek için, Haziran 1912'de Paris'ten St. Petersburg'a ekspres tren ile 24 saat uzaklıkta olan Avusturya'nın Cracow şehrine (Polonya Galiçya'sına) taşınmıştır.

Lenin kadrolar için *Pravda*'nın yanısıra başka dergileri de kullanmıştır. St. Petersburg'da Aralık 1911'den Haziran 1914'e kadar çıkan *Prosvetşeniye* (Aydınlık) adlı sosyo-politik ve edebi dergi bunun bir örneğidir. Lenin bu derginin başlıca yazarıydı ve derginin sanat ve edebiyat bölümlerini Maksim Gorki yazardı. *Prosvetşeniye*'nin tirajı 5.000'e kadar çıkmıştır.

Kadrolara yönelik partinin çıkardığı diğer teorik dergi *Sotsial Demokrat* idi. Bu yasa dışıydı ve bu yüzden belli konularla yasal basından daha iyi uğraşabiliyordu. Şubat 1908 ve Ocak 1917 arasında bu derginin 58 sayısı çıkmış ve bunlardan beşi çeşitli ekler yapmış-

tır. Bu dergideki yazıların 80'den fazlası Lenin tarafından yazılmıştır. 1912-13 döneminde *Sotsial-Demokrat* ancak çok aralıklı çıkabilmiş, iki yıl içinde sadece altı sayı yapabilmıştır. Lenin *Sotsial-Demokrat*'ı Rusya'ya sokmakta büyük güçlük çekmiştir. 1913'de yazdığı bir mektupta şöyle der: "Rusya ile doğru dürüst ulaşım kurmak neredeyse imkansız. 1910 ve 1911 deneyimi gösteriyor ki, içeri sokulan yayınların pudlarcası^(*) depolarda kalıyor ve dağıtım için ne adres ne de buluşma yerleri var."¹⁶ Bu hiç şaşırtıcı değildi, çünkü 1912'ye kadar Rusya'ya sokulan yayınların dağıtımının sorumlusu Brendinski, bir *okbrana* ajanıydı.

Ancak *okbrana* yurtdışındaki bolşevik basın öneminin küçümseme gafletinde bulunmuştu. Ajanlardan birisinin Haziran 1914'deki bir raporu şöyle der:

"Bunları taşımaya harcanan gayrete ve olanaklara rağmen bunların hiçbir olumlu sonucu yoktur: tamamen göçmen teorisyenler tarafından yazılmış ve Rusya'ya çok büyük bir aradan sonra ulaşan bu yayınlar tüm güncelliklerini yitirmektedir, yarı okur-yazar alt sınıfların anlayacağı bir şey değildir ve sosyal duyguları harekete geçirmekte hiçbir önemi yoktur."¹⁶

Tam tersine, *Sotsial-Demokrat* ve ondan önceki *Proletari* Bolşevik Parti'nin önde gelen kadrolarına yol göstermekte kilit bir rol oynamıştır. Bu dergiler Lenin'in ve onun etrafındaki bir grup göçmenin düşüncelerini Rusya'daki yandaşlarına ulaştırmanın başlıca kanalı olmuşlardır.

Ayrıca, bolşeviklerin kitap ve broşür yayınlayan bir de yayınevleri vardı. En tutulan yayınlardan biri *Sputnik Radoçego* (*İşçilerin Elkitabı*) adlı 1914 yılı cep takvimiydi. Bu yayında Rus işçi yasaları, Rus ve uluslararası işçi sınıfı hareketi, siyasi partiler, dernekler ve sendikalar, basın vb. üzerine pek çok önemli bilgi vardı. *İşçilerin Elkitabı* polis tarafından toplandı. Fakat aslında polis daha ele geçirme-

den tüm baskı bir gün içinde satılmıştı. Lenin bu elkitabını ilk eline geçirdikten sonra Inessa Armand'a yazdığı bir mektupta 5.000'inin hemen satıldığını söyler.¹⁷ Şubat 1914'de sansür nedeniyle yapılan kesintiler ve değişikliklerden sonra ikinci bir baskısı çıkmıştır; bu elkitabından toplam 20.000 tane satılmıştır.

Lenin tüm siyasi yayınların tamamen parti kurumlarına tabi olmasını savunmuştur:

"Burjuva geleneklerinin, kar peşinde koşan ticarileşmiş burjuva basınının, burjuva edebi profesyonelliğinin ve bireyciliğinin, 'aristokratik anarşizminin' ve kar yapma gayretinin tam tersine sosyalist proletarya partisi yayını ilkesini öne koymalı, bu ilkeyi geliştirmeli ve mümkün olduğu kadar bütünlüklü bir şekilde pratiğe dökmelidir.

"Bu parti yayını ilkesi nedir? Sadece, sosyalist proletarya için, yayıncılığın, bireyleri ve grupları zenginleştirme aracı olmaması değildir: aslında yayıncılık proletaryanın ortak davasından bağımsız bireysel bir uğraşı olamaz. Kahrolsun tarafsız yazarlar! Kahrolsun edebi süper yazarlar! Yayıncılık proletaryanın ortak davasının parçası olmalı, tüm işçi sınıfının bütün siyasi bilinçli öncüsünün başlattığı tek bir büyük sosyal demokratik mekanizmanın 'dişli çarkları ve vidaları' olmalıdır. Yayıncılık örgütü, planlı ve bütünlüklü sosyal demokratik faaliyetin bir parçası olmalıdır.

"Yayın ve dağıtım merkezleri, kitapçıları ve okuma odaları, kütüphaneler ve benzeri kurumlar hep parti kontrolü altında olmalıdırlar. Özgür bir basın, sadece polisten özgür değil aynı zamanda ser mayeden, kariyerizmden, ve hepsinden öte, burjuva-anarşist bireycilikten özgür bir basın kurmak istiyoruz ve de kuracağız."¹⁸

Bundan bir yıl sonra sosyal demokratlar ve burjuva basını üzerine Lenin şu sözlerini eklemiştir:

"Bir sosyal demokratın burjuva gazetelerine yazması mümkün müdür?

"Şüphesiz hayır!

"Burada Rusya'da bu kuralardan uzaklaşmaya hakkımız var mıdır? Bazı kimseler, her kuralın bir istisnası vardır diyebilir. Bu doğrudur. Bir gazete-

(*) 1 pud= 16.38 kilo

de yazdı diye bir kimseyi sürgüne mahkum etmek yanlış olabilir. Para kazanmak için bir burjuva gazetesinin önemsiz bir bölümünde çalışan bir sosyal demokratı lanetlemek bazen zordur. Acil ve iş cinsinden bir tekipli vb. yayınlamak kabul edilebilir.”¹⁹

Pravda: örgütlenme aracı

Gazetenin örgütlenme aracı görevini görmesi binlerce işçinin onu okuması, yazı yazması ve satması nedeniyle değil, bu gazetenin kendisine para toplamak üzere işçi grupları kurulmasını teşvik etmesindedir. Hem bolşevik gazetesi *Pravda* hem de menşevik gazetesi *Luç* düzenli para toplama ve bağış raporları yayınlardı. *Pravda*'nın 12 Temmuz 1912 sayısında Lenin şöyle yazmıştır:

“İşçilerin kendi inisiyatifleri ve gayretleri açısından, örneğin 30 işçi grubunun topladığı 100 ruble bir dizi ‘sempatizan’ tarafından toplanan 1.000 rubleden çok daha önemlidir. Küçük fabrika işçi grupları tarafından toplanan beş kopekler temelinde kurulan bir gazete sempatizan aydınların verdiği yüzlerce ruble ile kurulan bir gazeteden (hem mali olarak hem de, hepsinden önemlisi, işçilerin demokratik hareketinin gelişmesi açısından) çok daha güvenilir, sağlam ve ciddi bir girişimdir.”²⁰

Ve bundan birkaç gün sonra şunu eklemiştir:

“İşçi gazetesine her işçinin maaşlatını aldıkları hergün bir kopek vermesi bir gelenek haline gelmelidir. Aboneler her zamanki gibi devam etsin ve geçmişte gazeteye bağışta bulunabilenler bunu yapmaya devam etsinler. Bunun yanı sıra, ‘işçi gazetesi için bir kopek’ geleneğini yerleştirmek ve yaymak çok önemlidir.

“Böyle bağışların önemi bunların her şeyden önce aralıksız her maaş günü düzenlilik kazanmasına ve bu düzenli katkıya daha çok sayıda işçinin katılmasına bağlıdır. Hesaplar basit bir şekilde yayınlanabilir: ‘şu kadar kopek’ demek o fabrikada şu kadar işçinin para verdiği anlamına gelir ve eğer büyük bağışlar varsa bunlar, ‘ayrıca, şu kadar işçi şu kadar vermiştir’ diye açıklanır.”²¹

1912 yılında *Pravda* 620 işçi grubundan, menşeviklerin gazetesi ise 89 gruptan para almıştır. 1913 yılında işçi gruplarından *Pravda*'ya 2.181, menşeviklere 661 bağış gelmiştir. 1914 yılında, 18 Mayıs'a kadar *Pravda* 2.873 işçi grubundan, menşevikler 671 işçi grubundan destek görmüştür. Yani *Pravdacılar* işçi gruplarının 1913 yılında yüzde 77'sini, 1914 yılında yüzde 81'ini örgütlemişlerdir.²² *Pravda*'ya para toplamak için kurulan gruplar yasal bir parti noksanlığını gidermiştir. Ve Lenin bundan şu doğru sonucu çıkarır: “İşçilerin beşte dördü *Pravda* kararlarını kendi kararları gibi kabul etmişler, *Pravdacılığı* tasvip etmişler ve fiilen *Pravda* etrafında birleşmişlerdir.”²³

Nisan 1912'den Mayıs 1914'e kadar *Pravda*'ya bağış yapan toplam işçi grubu sayısı 5.674'dür (tabii, bazı gruplar birden çok bağış yapmışlardır, fakat bunların ayrıca sayıları elde yoktur, yani aşında gazete etrafında toparlanan gerçek işçi grubu sayısı bundan oldukça azdır). 1 Ocak ve 13 Mayıs 1914 döneminde işçi gruplarından gelen ortalama bağış 6.59 ruble, ya da bir St. Petersburg işçisinin ortalama haftalık maaşındır.

Pravda hemen hemen tamamıyla işçilerden aldığı mali yardıma dayanıyordu. 1 Ocak ve 13 Mayıs 1914 arasında gazeteye gelen bağışların yüzde 87'si işçi gruplarından ve yüzde 13'ü işçi olmayanlardandır (menşevik gazeteye gelen paranın yüzde 44'ü işçilerden, yüzde 56'sı işçi olmayanlardandır).²⁴

Lenin 14 Haziran 1914'de *Trudovaya Pravda*'da şöyle der: “İki buçuk yıldan az bir zaman içinde *Pravdacılar* tarafından bir araya getirilen 5.674 işçi grubu, Rusya'daki mevcut kötü koşullar gözönüne alındığında, oldukça büyük bir rakamdır. Ancak bu daha işin başı. Binlerce değil, onbinlerce işçi grubu gerekiyor. Faaliyetlerimizi on kat yoğunlaştırmalıyız.”²⁵ Ne yazık ki bundan birkaç hafta sonra savaş başlamış ve *Pravda* Lenin'in hedefine hiç ulaşamamıştır.

20

Bolşevik Partisi kitle partisi oluyor

Plekhanov'un zamanındaki sosyal demokratlar önce tek haneli sayılarla, daha sonra iki haneli sayılarla sayılabiliirdi. Lenin'in dahil olduğu ikinci kuşak (Lenin Plekhanov'dan 14 yaş küçüktür) siyasi faaliyette 1890'ların başlarında girmiştir, ki bu zamanlarda artık yüzlerce sosyal demokrattan söz etmek mümkümdü. Lenin'den on yaş daha gençlerden oluşan üçüncü kuşak (Troçki, Zinovyev, Kamanev, Stalin vb.) yüzyılın dönüşümünde sosyal demokrasiye katıldıklarında, artık sayılar binlere çıkmıştı.

Rus Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nin Aralık 1903'de St Petersburg'da (bolşevik ve menşevik taraftarları birlikte olmak üzere) sadece 360 üyesi vardı. 1904 kışı boyunca üye sayısı oldukça düştü¹ ve 1905 başlarında 300'ün altındaydı. Fakat 1905 Üçüncü Kongresi'ne verdikleri raporda St Petersburg Komitesi toplam 737 bolşevik üyesi olduğunu söylüyordu.² Menşevik *Iskra* Nisan 1905'de St Petersburg'da menşeviklerin 1.200-1.300 üyesi olduğundan söz ediyordu.³ Yani 1905 ortalarında toplam parti üyesi sayısı 2.000 kadardı. Ocak 1907'ye geldiğinde bolşeviklerin 2.105 üyesi, menşeviklerin 2.156 üyesi olmuştu -toplam 4.261 parti üyesi⁴. Moskova'da ise Sosyal Demokrat Parti üye sayısı Kasım 1904'te 300'den Eylül 1905'te 8.000'e çıkmıştı- bir yıldan kısa süre içinde 25 kat artmıştı.⁵

Tüm ülke çapında benzer artışlar oldu. İkinci Kongre'ye (1903) sunulan raporlara göre parti üye sayısı, Bund hariç olmak üzere, binden fazla olamazdı.⁶ Ancak Nisan 1906'daki Dördüncü Kongre'ye kadar geçen zaman içinde bolşeviklerin 13.000, menşeviklerin 18.000 üyeye çıktığı tahmin ediliyor.⁷ 1907'de ise toplam parti üye sayısı 150.000 olmuştu: Bolşevikler 46.143; menşevikler 38.174; Bund 25.468; Polonya partisi 25.654; Letonya partisi 13.000.⁸

Artık parti esas olarak bir işçi sınıfı partisi olmuştu, gerçekten çok az aydın vardı: Mayıs 1914'de Lenin, "Genç Rus işçileri ... artık Rusya'daki örgütlü marksistlerin onda dokuzunu oluşturuyor" diye yazıyordu.⁹ Bundan önce, 1912 yılında, aydınlar hakkında şöyle demişti:

"Toplumun sözde 'eğitim görmüş' ve 'aydın'larının çoğunun... onda dokuzunun ya da belki yüzde doksandokuzunun yaptığı... milyoner olurken görülen başarıdan gözü dönmüş hainliktir, fakat onda dokuzu, ya da belki yüzde doksandokuzu aynı hainliği, radikal öğrenciler olarak *başlayıp* şu ya da bu ofiste, şu veya bu dolandırıcılık peşinde 'rahat iş' sahipleri haline gelerek yapıyorlar."¹⁰

Mart sonlarında L.B. Kamanev'e yazdığı mektupta Lenin şöyle dert yanmaktadır: "Tüm 'aydınlar' tasfiyecilerin safında. İşçilerin büyük çoğunluğu bizimle beraber, fakat işçiler kendi aydınlarını yaratmakta büyük güçlük çekiyorlar. Yavaş ve zor oluyor."¹¹ 20 Aralık 1913'de V.S. Voitinsky'e yazdığı mektubunda gene şöyle der: "Aydınlar ortalıktan çekildi (kalleşlerin yolu açık olsun) ve işçiler tasfiyecilere karşı kendi ayakları üstünde durabiliyorlar."¹²

St Petersburg Parti Komitesi'nin faaliyetini anlatan Badayev tekrar tekrar partide aydın noksanlığından söz eder: "Bildiri yazmak çok önemliydi, komite bu bildirimleri basma ve dağıtma mekanizmasını iyileştirmek için büyük gayret sarf ederdi. Komitenin tümü işçilerden oluşuyordu ve bildirimlerimizi kendimiz yazardık ama bunları düzeltmeye yardım edecek aydınları bulmakta zorluk çekerdik."¹³ 1914'de tutuklanıncaya kadar *Pravda*'nın sekreterliğini yapan S.V. Malışev bir işçi sınıfı gazetesini yürütmenin güçlüğüne şöyle anlatır:

“Bizim hiç okula gitme olanağımız olmamıştı. Hepimiz yarı okur yazar bolşeviktik -hepimiz hapse girinceye kadar okumaya boş vermiştik ve hemen hemen hepimiz hapsi görmüştük. Orada, hergün, ismin hallerini, filleri, yan cümlecikleri, sıfadan yazdık, öğrendik. Hapisien çıktıktan sonra parti talimatlarının sekreter ya da gazete başyazarı masasına oturduk.”¹⁴

Bolşevik Partisi'nin sınıf kompozisyonu partinin sınıf programına tam uyuyordu. Başka yerlerde hergün bölünmeler, birleşmeler ve yeni bölünmeler oluyordu. Fakat bolşevikler kitleler içindeki derin kökleri sayesinde, 1912-14 döneminde ne bir bölünme ne de tek bir ihraç yaşamadılar. Kitlelerin üstün gücü Bolşevik Partisi'ni bir arada tuttu.

Kitleler içinde kökü olmayan grupların yalpalaması kaçınılmazdır. Lenin'in dediği gibi:

“Bu gruplarda hakim olan şey, işçileri çeken ve gerçek hayat tarafından doğrulanan sağlam, açık bir çizgi değil, dar çevre diplomasisidir. Kitlelerle temas yokluğu, Rusya'daki kitlesel sosyal demokratik akımlarda tarihsel kökleri olmamaları... ve yılların deneyimi ile sınılanmış, tutarlı, bütünlüklü, açık ve tam kesin bir çizgi noksanlıkları, yani taktiksel, örgütsel ve programatik sorunlara cevap yokluğu -işte dar çevre diplomasisinin yeşerdiği toprak budur ve bunun belitüleri böyledir.”¹⁵

Lenin aynı konuya başka yerlerde de değinmiştir:

“Genel olarak siyasette ve özellikle işçi sınıfı hareketinde, ancak kitlesel etkinliği olanlar ciddiye alınır.”¹⁶, “Kitleler olmadan siyaset, maceraperest siyasettir.”¹⁷

1905 devrimi partinin büyümesine nasıl büyük bir katkıda bulunmuşsa, baskı yılları onu neredeyse tüketmiştir. Bu dönem üzerine güvenilir rakamlar yoktur, ama üye sayısı 1910'da herhalde 1905 devrimi öncesinden daha fazla değildir. Ancak ilk devrimin sonu ile yeni devrimci mücadelenin yükselmesi arasındaki süre nisbeten kısa -dört,

beş yıl kadar- olduğu için baskı döneminde partiden ayrılan birçok işçi sonradan tekrar katılmıştır.

Ve yeni dönemde bolşevikler yeraltı faaliyetlerinin meyvesini topladılar. Baskı döneminde ayakta kalabilen bir avuç üye şimdi binlerce yeni üye kazanıyordu. Aslında tarih, 1890 başlarında 10-20 üyeden bin üyeye çıkmaktan, şimdi bin üyeden 10 bin üyeye çıkmanın daha kolay olduğunu göstermiştir. Lenin ve yandaşları, bir an için bile siyasetlerinden ve uzlaşmaz devrimci ilkelerinden taviz vermeden, kitlelere erişme ve yasal olanakları kullanma yeteneklerini göstermişlerdir.

‘İstikrarsızlık’ ve bolşevizmin istikrarı

Bolşevizmin tarihi birçok istikrarsızlık, kesilme örneği gösterir - bunların çoğu partinin faaliyet gösterdiği yasadışı koşulların kaçınılmaz sonucudur.

Eski bir bolşeviğin tahminlerine göre, polis operasyonları yüzünden, yüzyılın başlarında bir sosyal demokratik grubun ortalama ömrü sadece üç aydır.¹⁸ Moskova ile St Petersburg arasındaki demiryolu üzerinde küçük bir kasaba, fakat Rus sosyal demokrasisinin önemli bir merkezi olan Tver'den 1903'deki bir rapor işçi gruplarında çok hızlı bir üye devri daimi olduğunu anlatır: “Birçoğu düzenli gelirdi ve diğerleri bir-iki kere geldikten sonra uğramazdı.”¹⁹ Aynen Lenin'in Kasım 1908'de yazdığı gibi, “devrimimizin ilk döneminde (1905-T.Cliff) devrimcilerin ortalama ‘ömürleri’ herhalde bir kaç ayı geçmezdi.”²⁰

Partinin üst kurumlarında durum farklı değildi. Merkez Komite üyeleri ve parti temsilcileri aslında polis takibine karşı daha büyük tehlike içindeydiler. Yurtdışından döndükten sonra Rusya içinde uzun süre serbest kalanların sayısı çok azdır. Üst düzey bolşeviklerden Dubrovinski, Goldenberg, Tomski, Breslav, Şvartsman, Serebryakov, Zalutski, Stalin ve Sverdlov hep Rusya'ya dönüşlerinden sonraki üç ay içinde tutuklanmışlardır. Orjonikidze, İnessa Armand, Goloşçekin, Kamanev, Piyatnitski ve Spandaryan bir yıl içinde yakalanmışlardır. Hiç ya-

(*) Bir yıl sonra yakalandığı için Spandaryan'ı iki listeye de koydum.

kalanmayan dört kişi vardır: Belostotski, Zevin, Malinovski ve Iskriyannistov, ki bunların son ikisi polis ajanıdır. Rusya içinde bir yıldan fazla serbest kalabilen sadece onbeş kişi vardır: Rikov, Kostrov, Belostotski, Zevin, Goloşçekin, Spandaryan*, Loboşa, Şvattsman, Rozmiroviç ve altı Duma üyesi. Bu durum hiç şaşırtıcı değildir; daha önce de belirttiğimiz gibi en az bir polis ajanının bulunmadığı tek bir bolşevik konferansı olmamıştır!²¹

Parti komiteleri de istikrarsızdılar. Örneğin bir Merkez Komitesi Rusya Bürosu kutmak yıllar sürmüştür-bu ancak 1912'nin başlarında mümkün olmuştur.²² Kasım 1912'ye kadar St Petersburg Komitesi kurulamamıştır.²³ 1912 yazında Moskova'da bir komite kurulmuş, fakat bu 1913 baharında dağılmıştır.²⁴ 1914 baharında Krupskaya neredeyse tüm parti örgütünün dağıldığından yakınmıştır.²⁵ Temmuz 1914'deki St Petersburg parti komitesinin üç temsilcisi polis ajanıdır.²⁶ Ocak ile temmuz 1914 arasındaki tutuklanmalar sonunda, bu komite en az beş misli küçülmüştür. Daha önce gördüğümüz gibi, parti komitelerindeki siyasi farklılıklar da söz konusuydu; bunlar sık sık yalpalat ve Lenin ile ihtilafa düşerlerdi.

Parti önderliğinde de önemli değişiklikler yaşanmıştır. 1896-1900 arasında Lenin'in müttetikleri Martov ve Petresov'du. 1900-1903 arasında önderlik Plekhanov, Akselrod ve Zasulic'in elindeydi. 1903-1904 döneminde Lenin tek başına kaldı. 1904 yılında Lenin ile birlikte Bogdanov, Lunaçarski ve Krasin başa geçtiler. Bu üçü sonradan bozuştu ve partiden ayrıldılar (Krasin 1907'de diğer ikisi 1909'da). Bu olaydan sonra önderlik Lenin, Zinovyev ve Kamanev'den oluşuyordu. 1917 olayları sırasında bu ikisi Ekim ayaklanmasına karşı çıktılar ve Lenin'den ayrıldılar.

Önderlikteki bu sık değişikliğin sebebi neydi? Partiyi yönetmek için insan seçme süreci beraberinde birçok tehlikeyi getirir. Yönetime gelen insanlar doğal olarak kendi faaliyet yöntemlerini düşüncelerini ve tavırlarını zamanın belirli, ivedi gereklerine uydurma eğilimi gösterirler. Rus devrimci hareketi sınıf mücadelesindeki değişikliklerden dolayı birçok defalar hat değiştirmiştir. Belli bir aşamada kendini zamanın ivedi görevlerine uyarlayan bir önder bir sonraki aşamada kendi-

nin zamana uymadığını görmüştür. Örneğin, Bogdanov, Lunaçarski ve Krasin 1905'teki yükselen devrimci dalga dönemine çok iyi uymuşlardır. Fakat bundan sonraki baskı ve yavaş ilerleme dönemine kendilerini uyduramamışlardır. Öte yandan Zinovyev ve Kamanev işin zor tarafını öğrenmişler, mevcut devrimci olasılıkları abartmanın hata olduğunu, baskı dönemi sırasındaki ve bunu takip eden küçük işler -Duma faaliyeti, sigorta kampanyası vb- dönemi boyunca yavaş fakat düzenli örgütlenme ve ajitasyon faaliyeti yapmanın gerektiğini anlamışlardır. Fakat iş 1917'nin büyük olaylarına geldiğinde Zinovyev ve Kamanev eksik kalmışlardır.

Kadroların önemli politik kararlar alması gerekmiyebilir ama üst düzey önderlik için bu zorunluluktur. Bu nedenle, partideki konumu ne kadar yüksek bir düzeyde ise bir önderanın koşullarına o kadar uymak zorundadır ve o denli de tutucu olmaya eğilim gösterir. Herbert Spenceer'in tespitini tekrarlamak gerekirse, her oluşum kendi mükemmelliği ile doğrudan orantılı bir biçimde tutucudur. Bu aynen siyasi örgütler için de böyledir. Böylece her fazilet bir kusur olur. Bir taraftan usanmadan aynı amacı -işçi iktidarını- takip ederken aynı zamanda mevcut koşullara kendini uyarlama konusunda Lenin parti önderleri arasında benzersizdir.

İstikrarsızlık yaratıcı tüm bu faktörlere rağmen Bolşevik Partisi'nin bütün gücü ile ayakta kalabilmiş olması onun sınıf içindeki derin kökleri, gerçek bir kitlesel işçi partisi olması yüzündendir. Şüphesiz her büyüklük ölçüsü, görelilik zorundadır. 1922'de 22 *Gubernia ve Oblasts*'i kapsayan bir Bolşevik Parti anketine göre partiye 1905'den önce katılanların sayısı 1085'dir.²⁷ Bu anketin dışında kalan bölgeler için aynı rakam kaba bir tahminle bunun yaklaşık iki katıdır. Devrim ve iç savaş sırasında büyük sayıda parti üyesinin hayatlarını kayb ettikleri hesaba katılırsa, 1915 ile 1922 arasında parti üyeliğinde önemli bir devamlılık olduğunu görürüz. Partiyeye istikrar kazandıran kadrolar işte bunlardır. Sanayi proletaryasının sadece 2.5 milyon kadar olduğu bir ülkede yasadışı koşullarda çalışan bir parti için, uzun yıllar boyu ayakta kalabilmiş bir kaç bin kişilik bir kadro örgütlemesi dikkate değer bir başarıdır.

St Petersburg: Öncü

St Petersburg 1912-14 yıllarında -1917'deki gelişmeler için ilk işaretleri vererek, Bolşevik Partisi'nin ve proletaryanın gelişmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Fakat bu 1905 yılı için geçerli değildir. 1905 devrimi sırasında menşevikler Petersburg'da bolşeviklerden daha güçlüydüler ve bolşeviklerin daha güçlü olduğu yer Moskova'ydı. 1905 devrimini takip eden yıllar içinde bile bolşeviklerin durumu Petersburg'da iyi değildi. Şehrin Kuzey Batı bölgesinde, en çağdaş makina sanayisinin merkezi olan Vyborg bölgesinde durum özellikle kötüydü. Lenin 1907'de burası için, "Vyborg bölgesi, menşevik yatağı" diye söz etmiştir.²⁸ 25 Mart 1907'deki Petersburg Komitesi seçimlerinde Vyborg bölgesinden menşevikler 267, bolşevikler ise ancak 155 oy almışlardır. Putilov işletmelerinin bulunduğu Neva bölgesinde ise durum biraz daha iyidir; menşevikler 231 ve bolşevikler 202 oy almışlardır. Oysa Okrujov'da bolşeviklerin oyu 300, Menşeviklerin oyu 50'dir.²⁹

Bolşeviklerin Petersburg'da işlerini zorlaştıran diğer bir faktör, 1905-1907 yıllarında sanayi işçileri arasında kendilerine rakip çıkan narodniklerin mirasçıları sosyalist devrimcilerdir. 1907'deki 2. Duma'ya üye seçecek seçim kurulu önseçimlerinde 17 sosyal demokrat (ve bir sosyal demokrat sempatanına) karşı 14 sosyalist devrimci seçilmiştir. Sosyalist devrimciler özellikle büyük fabrikalarda çok başarılıydılar - seçim kurulundaki işçi temsilcilerinin 9'u iki dev fabrikadan (*Semyanikovski Zavot ve Obukhovski Zavot*'dan) çıkmıştır. En büyük dört fabrikadaki tablo şudur: Toplam 14 seçim kurulu temsilcisinin 11'i sosyalist devrimci, 3'ü sosyal demokrattır. Küçük fabrikalardan ise 15 sosyal demokrat, 3 sosyalist devrimci temsilci çıkmıştır. Sosyal demokratların asıl gücü bu seçimlerde 50-100 işçi çalıştıran orta büyüklükteki fabrikalarda kendini göstermiştir.

Sosyalist devrimcilerin büyük fabrikalarda böyle iyi sonuçlar elde etmelerinin nedeni, işçi sınıfının genel olarak ve özellikle kırsal bölgelerden yeni gelmiş vasıfsız işçilerin yoğun olduğu büyük fabrikalarda henüz olgunluk kazanmamış olmasıdır.

Baskı yılları sırasında Sosyalist Devrimci Parti'nin kadroları, hat-

ta menşeviklerden daha kötü bir şekilde, entelektüellerin hastalıklarının -istikrarsızlık, karamsarlık, hizipçilik, tasfiyecilik- kurbanı olmuşlar ve parti neredeyse St Petersburg'da tamamen yok olmuştur. Menşeviklerin sonu da farklı olmamıştır.

Öte yandan St Petersburg işçileri mücadele içinde olgunlaşmaktadır. Lenin'in sık sık tekrarladığı bir köylü özdeyişindeki gibi, "kamçı yiyen birisi kamçı yememiş iki kişiye bedeldir". Devrim ve baskı yılları Rus işçi sınıfının ileri kesiminin bilincini geliştirmiştir ve bu kesimin en önünde St Petersburg gelmektedir. Moskova'daki işçi nüfusunun ancak yarısını barındırmasına rağmen St Petersburg grev rakamları Moskova'nın çok ilerisindedir. 1905'de St Petersburg'daki grevci işçi sayısı 1.033.000, aynı zamanda Moskova'da 540.000'dir.³⁰ St Petersburg'da ücretler Moskova'dakinin neredeyse iki katıdır. St Petersburg'un en ileri semti Vyborg olmuştur ve bu isim yıllar boyunca tekrar tekrar ortaya çıkacaktır.

Baskı yılları boyunca usanmadan faaliyetlerini yeralında sürdüren bolşevikler yavaş yavaş işçi sınıfı içinde önderliği kazanmışlardır. 1912'den itibaren St Petersburg işçilerinin önderliğinde en öndedirler. 2 Temmuz 1914'de Lenin *Trudovaya Pravda*'da St Petersburg'u şöyle anlatır:

St Petersburg son birkaç yıldır işçi sınıfı hareketinin en önündedir. Taşrının bazı (artık pek az) yerlerinde proletarya 1907- 1911'in uyuşukluğundan henüz kurtulamamış ve diğer yerlerde St Petersburg proletaryasına daha yeni ayak uydurmaya başlamış olsa bile St Petersburg proletaryası işçi sınıfını ilgilendiren her olaya tepki göstermiştir. St Petersburg proletaryası en öndedir."³¹

Sınıf mücadelesinin yükselmesi bolşevizmin St Petersburg'da güçlenmesini hem etkilemiş hem de ondan etkilenmiştir.

1905 devrim aylarının deneyi milyonlara insanın kalbinde ve aklında derin bir iz bırakmıştı. Bu özellikleri parti üyeleri için ve hatta baskı döneminde partiyi terkeden ve sonradan yeniden canlılık kazanmakta yavaş davrananlar için bile geçettir. Binlerce eski parti üyesi

devrimin çarpıcı günlerinden sadece hatıraları değil, aynı zamanda ellerindeki yayınları, broşürleri ve gazeteleri saklamışlardı. 1912-1914 yıllarında devrimci mücadele yeniden başladığı zaman binlercesi yeniden partiye katıldı. 1905 ve 1906'da her ne kadar menşevikler bolşeviklerden daha etkin olmuşlarsa da, daha 1907'de bolşevikler durumu kendi lehlerine çevirmeye başlamış, örgütlü işçiler arasında, özellikle St Petersburg'da, üstünlük kazanmışlardır.

Bir önceki bölümde gördüğümüz, *Pravda*'ya para gönderen işçi grupları ve gazeteye gelen mektup ve rapor sayıları açıkça göstermektedir ki, 1912-14 yıllarında bolşevikler (sanayi işçisinin çapı bağlamında) kitlesel bir devrimci parti olmuşlardır. Lenin ağustos 1913'te parti üye sayısının 30.000 ile 50.000 arasında olduğunu tahmin eder.³² Fakat bu büyük olasılıkla abartılmış bir rakamdır.

Herşeye rağmen Lenin şu sözlerinde haklıdır. "Parti siyasal yaşama faal bir katılım gösteren sınıf bilinçli işçi marksistlerin çoğunluğunun bulunduğu yerdir."³³ "İlk defa olarak gerçek marksist bir partinin gerçek, proleter temelleri sağlam bir şekilde atılmaktadır."³⁴ "İşçi sınıfı hareketinin tek -ve yenilmez- güç kaynağı işçilerin sınıf bilinci ve mücadelelerinin geniş kapsamıdır, yani, bu mücadeleye ücretli işçi kitlelerinin katılımıdır."³⁵

Polis müdürlüğü şefi Lenin'in bolşevizmin 1913'deki gücüne dair değerlendirmesini doğrulamaktadır:

"Son on yıl içinde... Usanılmaz bir şekilde mücadeleye, direnişe ve sürekli örgütlenmeye yetenekli, en enerjik ve cesaretli unsurlar... Lenin'in etrafında yoğunlaşan örgütler ve kişiler olmuşlardır... Dikkate değer her parti örgütlenmesinin daimi örgütsel beyni Lenin'dir... Leninistler grubu her zaman diğerlerinden daha iyi örgütlü, amaç birliğinde daha güçlü, fikirlerinin işçiler arasında propagandasını yapmakta daha yararlıdır... İşçi hareketinin güçlenmeye başladığı son iki yıl içinde Lenin ve taraftarları diğerlerine nazaran işçilere daha çok yaklaşmışlar ve tamamen devrimci sloganlar tespit eden ilk grup olmuşlardır... Bolşevik çevreler, nüveler ve örgütler şimdi her şehirde vardır. Hemen hemen her fabrika merkeziyle daimi haberleşme ve temas kurulmuştur. Merkez Komitesi hemen hemen düzenli çalış-

maktadır ve tamamen Lenin'in elindedir... Bunlar gözönüne alındığında, şu anda tüm yeraltı partisinin bolşevik örgütler etrafında biraraya geliyor olmasında ve aslında bolşeviklerin gerçek Rus Sosyal Demokratik İşçi Partisi olmasında şaşılacak bir şey yoktur."³⁶

Lenin'in bolşevizmin kitlesel köklerinden iyimserlik ve güvenle söz ettiği anlarda Martov menşevizmin örgütsel zayıflığından dert yanmaktadır. Örneğin Eylül 1913'de, Metal İşçileri Sendikası seçimlerinde bolşeviklerin zaferinin haberini aldığı anda Martov Petresov'a şöyle yazmıştır:

"Zayıflığımızı bizim alışuğumuzdan bile daha bariz bir şekilde ortaya çıkaran Metal İşçileri Sendikası olayı beni çok üzdü. Çok muhtemelen bu mevsim boyunca St Petersburg'daki durumumuz daha da sıkışacak. Fakat asıl kötü olan bu değil. Daha kötüsü, örgütsel olarak bakınca menşevizmin zayıf küçük bir çevre olarak kalmış olması."³⁷

Pravda'nın yarısından çoğu St Petersburg'da satılırdı. *Pravda*'ya 1 Ocak ile 13 Mayıs 1914 arasında toplam 2873 işçi grubu tarafından toplanan 18.934,10 rublenin 13.943,24 rublesi St Petersburg'daki 2024 işçi grubundan gelmiştir. Yani *Pravda*'ya para toplayan işçi gruplarının yüzde 70'i ve toplanan paranın yüzde 74'ü St Petersburg'dan gelmiştir.³⁸ St Petersburg'daki işçi gazetelerine bağış toplayan bütün işçi gruplarının yüzde 86'sı topladıkları parayı *Pravda*'ya ve sadece yüzde 14'ü menşevik gazeteye vermişlerdir. Taşradaki işçi gruplarından menşevikleri destekleyen yüzde 32'dir.³⁹

Bolşevik Parti örgütü 1912-14 yıllarında St Petersburg'da imrenilecek güçtedir. Aralık 1911'de *Rabochaya Gazeta*'ya (Lenin'in Paris'ten yayınladığı sevilen bir gazete) gelen bir mektup çeşitli parti hücreleri arasında bağların kurulduğunu ve St Petersburg Komitesi'nin oluşturulduğunu söyler. Komitenin şehrin şu bölgeleriyle bağları vardır: Naruski, Vyborgsky, Petersburgsky, Gorodskoy ve Vasili Ostrovski. Bu örgütlerin en iyisi Vasili Ostrovski'dedir, çünkü burada hem bir bölge komitesi hem de alt komiteler faaliyet göstermektedir.⁴⁰

Ocak 1913 sonunda bir Petersburg Komitesi yönetim kurulu toplantısı yapılmış ve şehir örgütü yapısı için şu plan kabul edilmiştir: Mümkün olan her yerde seçimle gelen, üyelerin en çok üçte biri atama yoluyla saptanan geniş demokratik bir Petersburg Komitesi ve üç kişilik dar, gizli bir yürütme kurulu; emniyet ve süreklilik için yürütme kurulu çoğunlukla koopt edilerek saptanacak, fakat St Petersburg Komitesi tarafından onaylanacak. Bunun ardından St Petersburg Komitesi daha da büyük etkinlik kazandı. Her türlü işçi örgütü bunu RSDİP'in tek yetkili yerel örgütü olarak tanıdı.⁴¹

1913 sonunda bu örgüt daha da sağlam temellere oturmuştu. Artık her ilçenin bir grubu olmuştu ve giderek daha fazla ilçeden temsilciler komitelere katılmışlardı. Petersburg Komitesi artık her iki ya da üç haftada bir düzenli toplantı yapmaya başlamıştı ve yürütme kurulu son derece faaldir. Yürütme Kurulu'nun üç asil iki yedek üyesi vardı ve bunların üçü işçi, ikisi aydındı. Haftada iki defa toplanıyor, mevcut durumu ve partinin tepkisinin ne olması gerektiğini tartışıyor. Yürütme aynı zamanda yurtdışındaki Merkez Komite'yle temas sürdürüyor ve onları şehirdeki tüm faaliyetlerden haberdar ediyordu.

Badaev Eylül 1913'de Poronino Bolşevik Konferansına St Petersburg'daki Bolşevik örgütü ve faaliyetinin içeriği hakkında bir rapor vermiştir. Bu rapor mevcut durumun detaylı bir tarifini yapmaktadır. Büyük memnuniyetle karşılanan bu rapor şöyle demektedir:

"St Petersburg Bölgesi'ndeki tüm faaliyetler geçen sonbahardan beri işlev kazanan St Petersburg Komitesi tarafından kontrol edilmektedir. Komitenin her fabrikada ve işyerinde ilişkileri vardır ve buralardaki her gelişmeden haberdar edilir. Semt örgütlenmesi şöyledir: Fabrikalardaki parti üyeleri çeşitli aölyelerde hücreler oluşturmaktadır ve bu hücrelerden gelen delegeler fabrika komitesini oluşturur (küçük fabrikalarda üyelerin kendileri komiteyi oluşturur). Her fabrika komitesi veya büyük fabrikalarda aölye hücreleri bir sayman tayin ederler ve bu sayman her ücret günü aidatları ve diğer fonları toplar, gazete abonmanlarını tutar vb. Ayrıca, fonların toplandığı kurumları ziyaret etmek, toplanan miktarın ellerine geçtiğini görmek için parayı toplamak için bir denetmen tayin edilir. Bu yöntem saye-

sinde para konusundaki suistimallerden kaçınılmış olur."

"Her semtin komitesi gizli oyla üç kişilik bir yürütme komisyonu seçer. Komitenin bütünü'nün yürütme komisyonunun kimlerden oluştuğunu bilmemesine dikkat gösterilir."

"Semt yürütme komisyonları, gene tüm semt komitesi tarafından isimlerinin bilinmemesini sağlamaya çalışarak St Petersburg Komitesi'ne delegelerini gönderir. St Petersburg Komitesi de üç kişilik bir yürütme komisyonu seçer. Bazen, gizlilik nedeniyle, temsilcilerin semt komisyonundan seçilmesi uygun görülmez ve St Petersburg Komitesi'nin talimatlarıyla koopt edilirlerdi."

"Bu sistem sayesinde St Petersburg Komitesi üyelerinin gizli polis tarafından öğrenilmesi zorlaştırılmış ve böylece komitenin faaliyetini sürdürmesi, örgülerin faaliyetlerine yön vermesi, siyasi grev ilan etmesi vb olanaklı kalmıştır."⁴²

St Petersburg parti örgütünün ve aynı zamanda ulusal partinin örgütsel yapısının odak noktası Duma grubuydu. Bu grubun başında bir polis ajanının -Malinovski'nin- bulunması ve tüm üyelerinin savaş patlak verdikten hemen sonra tutulması partinin yapısını çökertmiştir. Fakat hikayenin bu kısmını daha ilerde göreceğiz.

St Petersburg dışında parti örgütünün durumu, 1914'de bile, son derece zayıftı. Örneğin, 21 Şubat 1914'de Krupskaya Elena Stasova'ya şöyle yazdı:

"Yasadışı örgüt paramparça. Hiçbir sağlam bölgesel merkez yok. Yerel örgütler birbirinden habersiz ve çoğunlukla her yerde örgütlerde sadece işçiler var, profesyoneller (profesyonel devrimciler) çoktan kayboldular. Hiçbir yerde gizli adres yok, ne de böyle gizli uygulamalar var."⁴³

St Petersburg'daki bolşevikler örgütsel açıdan diğer yerlerdeki yoldaşlarından kat kat ileriydiler. Hatta birçok kasabada Şubat 1917 devriminden çok sonraya kadar bolşevikler menşeviklerden örgütsel olarak ayrı bile değildiler.

“Ekaterinburg, Perm, Tula, Nişni-Novgorod, Sormovo, Kolomna Yu-zovka gibi işçi merkezlerinde bolşevikler menşeviklerden Mayıs sonunda ayrıldılar. Odessa, Nikolayev, Elizavetgrad, Poltava ve Ukrayna'daki diğer yerlerde daha haziran ortalarında bile bolşeviklerin bağımsız örgütleri bile yoktu. Bakü, Zlatoust, Bejetski ve Kostroma'da bolşevikler menşeviklerden ancak haziran sonuna doğru ayrıldılar.”⁴⁴

Aslında tam 351 parti örgütü birçok hallerde Eylül 1917'ye kadar birleşik bolşevik menşevik örgütü olarak kalmışlardır.⁴⁵

İleride göreceğimiz gibi, 1917'de yerel örgütler sadece Petersburg'la ilgileniyor diye Merkez Komite'ye sık sık sitem etmişlerdir ve bunda haklılık payları vardır.

Savaşın öngününde devrimci yükseliş

1914'ün ilk yarısındaki siyasal grevlerin sayılarının 1905 ölçülerine yaklaştığını daha önceki sayfalarda gördük. 1914'deki 1 Mayıs gösterisi daha önceki yıllardan çok daha büyük geçti. St Petersburg'da 250.000 ve Moskova'da yaklaşık 50.000 işçi o gün greve çıkarlar ve bir dizi şehirde de grevler olur.

En önemli gericiilerden Duma üyesi Puruşkeviç 2 Mayıs günü şu izlenimi verir: “Dikkate değer olaylara şahit oluyoruz; 1904'e çok benzeyen bir dönemden geçiyoruz. Eğer kör değilseniz, belli farklılıklara rağmen şimdi olanlarla 1904'te olanlar arasında büyük benzerlik olduğunu görmek zorundayız. Bundan gerekli sonuçları çıkarmalıyız.”⁴⁶

St Petersburg bolşevikleri 7 Temmuz günü birkaç gün önceki işçilere ateş açılması olayını protesto için bir grev ve gösteri çağrısı yaparlar:

“7 Temmuz sabahı şehir aynı 1905'deki haline benziyordu. Bir iki istisna dışında fabrikalar ve işyerleri kapanmış ve yaklaşık 130.000 işçi greve çıkmıştı. İşçiler sokaklara döküldüler ve polis devriyeleri bunları kontrol etmekten tamamen acizdi; ancak Nevski bölgesinde gösteri yapılmasını önleyebildiler. Fransız devlet başkanının huzurunda herhangi bir skandala engel olabilmek için işçilerin şehir merkezine varmalarını önlemek üzere çok

sayıda polis gücü burada toplanmıştı. Hareket sadece gösterilerden ibaret değildi. Normal trafik kesilmiş; tramvaylar durdurulmuş ve yolcular in-meye zorlanmış, kontrol platformları uzaklaştırılmıştı. İşçiler araçlara doldular ve hareket etmelerini önlediler. Daha sonraki saatlerde tramvay depolarının bir tanesinde işçiler grevcilere katıldılar... İşçiler tüm polis korkusunu yitirmişlerdi; polis zorbalığına karşı amansız bir mücadele verdiler ve birçok yumruklama oldu.”

“O gece şehrin valisi ve içişleri bakanı günün olayları üzerine acil bir fikir alışverişinde bulundular ve büyük önlemler almaya karar verdiler. Ertesi sabah vali halkı, karışıklığın sonuçlarına karşı uyarıcı bir demeç yayınladı ve sonuç olarak, 1905'e Trepo'v'un verdiği meşhur emri yeniledi: 'Kurşuna acımayın'.

“Buna rağmen hiçbir durgunlaşma belirtisi yoktu ve 12 Temmuz gününe kadar hareket büyümeye devam etti. Grevcilerin sayısı 150.000'e çıktı ve 9 Temmuz günü St Petersburg sokaklarında barikatlar belirdi. Tramvaylar, fiçılar, direkler vb barikat yapımında malzeme olarak kullanılıyordu ve bunlar genellikle Vyborg bölgesinde kurulmuşlardı. Tüm trafik durdurulmuştu ve birçok yerlerde işçiler sokakları kontrol ediyorlardı.”⁴⁷

Ne yazık ki, Temmuz 1914 hareketi 1 Ağustos'ta Rusya'nın savaş ilan etmesiyle kesildi. Bunun ardından hareket önce geriledi, fakat sonra yeniden yükselecekti. Savaş son tahlilde devrimci hareketi hızlandıracak, güçlendirecek ve derinleştirecekti.

Notlar

Bölüm I Lenin marksist oluyor

1. Lenin, *Collected Works* (Toplu Eserler, bundan sonra 'Eserler'), Cilt 5, s.48.
2. İ. Lalayants, 'On My Meetings with V.I. Lenin in the Period 1893-1900' (Lenin ile 1893-1900 Döneminde Karşılaşmalarım), *Proletarskaia Revoliutsiia*, No.1 (84), 1929, s.49.
3. A. Elizarova, 'Memories of Alexander Ilyich Uyanov', *Proletarskaia Revoliutsiia*, No.2-3, 1927, s.287.
4. P.P. Pospelov ve diğerleri, *Vladimir İlyiç Lenin: Biyografi*, Moskova, 1963, s.9.
5. E. Foss, *The First Prison of V.I. Lenin* (Lenin'in İlk Mahkumiyeti), *Ogonek*, No.11, 1926, s.5.
6. V. Adoratski, 'After 18 Years (meeting Vladimir Ilyich)' (18 Yıl sonra, Vladimir İlyiç'le

Karşılaşma), *Proletarskaia Revoliutsiia*, 3 (26) 1924, s.94.

7. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.517-8.
8. G.M. Krıjjanovski, *O Vladimire İlyiçe*, Moskova 1924, s.13-14.
9. N. Valentinov, *V'streç'i s Leniny*, New York 1953, s.106.
10. L. Troçki, *The Young Lenin* (Lenin'in Gençliği), New York 1972, s.192.
11. a.g.e., s.31.
12. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 42, s.443.
13. a.g.e., s.453
14. I. Deutscher, *Lenin's Childhood* (Lenin'in Çocukluğu), Londra 1970, s.52-3.
15. F. Venturi, *Roots of Revolution* (Devrimin Kökleri) Londra 1960, s.34-5.
16. a.g.e., s.129.
17. a.g.e., s.136.
18. a.g.e., s.159.
19. a.g.e., s.505.

20. a.g.e., s.503.

21. G.V. Plehanov, *Selected Philosophical Works* (Seçme Felsefe Eserleri), Cilt 1, Moskova 1961, s.182.
22. B.A. Çagin, *Proniknovenie idei marksizma v Rossiiu*, Leningrad 1948, s.10.
23. A. Valiski, *The Controversy over Capitalism* (Kapitalizm Tartışması), Londra 1969, s.63.
24. K. Marks ve F. Engels, *Manifesto of the Communist Party* (Komünist Manifesto), *Selected Works* (Seçme Eserler) içinde, Cilt 1, Londra 1950, s.36-7.
25. *Perepiska K. Marksa i F. Engelsa s russkimi političeskimi deiateliami*, Moskova 1947, s.341.
26. Valiski, a.g.e., s.26.
27. Plehanov, a.g.e., den, s.439.
28. Troçki, a.g.e., s.52-3.
29. V. Korolenko, *Die Geschichte meines Zeitgenossen*, Berlin 1919, Cilt 1, s.47-8.
30. N.K. Karatayev, *Narodniceskaya ekonomičeskaya literatura*, Moskova 1958, s.631
31. V. Ivanov-Razumnik, *İtariya russkoj obşçesvennoy mysl*,

Petersburg 1908, Cilt 2, s.335.

32. S.H. Baron, *Plehanov*, Londra 1963, s.44.
33. Venturi, a.g.e., s.511.
34. a.g.e., s.481.
35. a.g.e., s.516.
36. M.Nb Pokrovski, *Brief History of Russia* (Kısa Rusya Tarihi), Cilt 1, Londra 1933, s.220.
37. G.V. Plehanov, *Soçineniya*, Cilt 1, Moskova 1923, s.67.
38. Plehanov, *Selected Philosophical Works* (Seçme Felsefe Eserleri), s.844.
39. Plehanov, *Our Differences* (Aramızdaki Farklılıklar), a.g.e., s.348.
40. Pokrovski, a.g.e., s.230.
41. Plehanov, *Selected Philosophical Works* (Seçme Felsefe Eserleri), s.451.
42. a.g.e., s.224
43. a.g.e., s.266.
44. a.g.e., s.120.
45. a.g.e., s.452.
46. a.g.e., s.138.
47. a.g.e., s.390.
48. a.g.e., s.391-2.
49. a.g.e., s.392.
50. a.g.e., s.402-3.
51. Troçki, a.g.e., s.189-90.

52. Baron, a.g.e., s.126.
53. L. Martov, *Razvitiye krupnoy promishlennosti i raboçeye dvijeniye v Rossii*, Petersburg-Moskova 1923, s.19.
54. M. Gordon, *Workers Before and After Lenin* (Lenin'den Önce ve Sonra İşçiler), New York 1941, s.16.
55. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 18, s.297.
56. Bkz. N.S. Krupskaya, *Memories of Lenin* (Lenin Anıları), Londra 1970, s.14-5.
57. E. Lampert, *Sons Against Father* (Babaya Karşı Oğullar), Oksford 1965, s.173.
58. D. Geyer, *Lenin in der russischen Sozialdemokratie*, Köln-Graz 1962, s.7-8.
- 59- Baron, a.g.e., s.144.
60. G.V. Plehanov, *Izbrannie filosofskie proizvedeniia*, Cilt 4, Moskova 1956, s.113-4.
61. a.g.e., s.392.
62. a.g.e., s.86.
63. A. Gramsci, *Prison Notebooks* (Hapishane Defterleri), Londra 1971, s.387.
64. Bkz. Plehanov, *Philosophical Works* (Felsefe Eserleri), s.789.
65. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 1, s.338.
66. a.g.e., s.394.
67. a.g.e., s.499.
68. a.g.e., s.400-1.
69. a.g.e., s.401.
70. Perepiska G.V. Plehanova i P.B. Akselroda, Cilt 1, Moskova 1925, s.271.
71. Plehanov, *Philosophical Works* (Felsefe Eserleri), s.116-7.
72. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 1, s.503.
73. a.g.e., Cilt 18, s.359.
74. a.g.e., Cilt 16, s.119-20.
75. a.g.e., Cilt 4, s.246.
76. a.g.e., Cilt 5, s.474-5.
- Bölüm 2**
Teoriden pratiğe
1. G.V. Plehanov, *The Russian Worker in the Revolutionary Movement* (Devrimci Hareket içinde Rus İşçisi), *Soçineniya*, Cilt 3, s.131.
2. a.g.e., s.143.
3. F. Mendelsohn, *Worker Opposition in the Russian Jewish Socialist Movement: from the 1890s to 1903* (1890'larla 1903 Arasında Rus Yahudi Sosyalist Hareketinde İşçi Muhalefeti), *International Review of Social History*, 1965.
4. A.K. Wildman, *The Making of a Workers Revolution: Russian Social Democracy 1891-1903* (İşçi Devrimi: Rus Sosyal Demokrasisi, 1891-1903), Şikago 1967, s.31.
5. J. Frankel, derleyen, *Vladimir Akimov on the Dilemmas of Russian Marxism 1895-1903* (Rus Marksizminin İkilemleri Üzerine V. Akimov'un Görüşleri), Londra 1969, s.235-6.
6. Mendelsohn, a.g.e.,'den.
7. S.İ. Mitskeviç, *Revolyutsyonnaya Moskva*, Moskova 1940, s.144.
8. Wildman, a.g.e., s.34.
9. a.g.e., s.32.
10. a.g.e., s.37.
11. L. Martov, *Zapiski sotsial-demokrata*, Berlin-Petersburg-Moskova 1922, s.224-5.
12. a.g.e., s.227.
13. G.V. Plehanov, *O zadaçi sotsialistov v borbe s golodom v Rossii*, Cenevre 1892, s.58.
14. a.g.e., s.227.
15. S.N. Valk, *Materials on the History of May Day in Russia* (Rusya'da Bir Mayıs'ın Tarihiyle İlgili Malzemeler), *Krasnaya letopis*, No. 4, 1922, s.253.
16. V.V. Sviatlovski, *İstoriya professionalnogo dvijeniya v Rossi*, Leningrad 1925, s.301.
17. D. Pospelovski, *Russian Police Trade Unions* (Rus Polis Sendikaları), Londra 1971, s.7.
18. *Ob Agitatsii*, Cenevre 1896, s.1.
19. a.g.e., s.9.
20. a.g.e., s.16.
21. a.g.e., s.17.
22. a.g.e., s.17-18.
23. L. Martov, *İstoriia RSDRP*, Moskova 1922, s.28.
24. Martov, *Zapiski sotsial-demokrata*, s.250-2.
25. Akimov, a.g.e., s.238.
26. a.g.e., s.288.
27. Martov, a.g.e., s.227-32.
28. Akimov, a.g.e., s.214.
29. Martov, a.g.e., s.227-8.
30. A. Voden, *At the Dawn of Legal Marxism* (Legal Marksizmin Şafağı), *Letopis marksizma*, No. 3, 1927, s.80.

31. Wildman, a.g.e., s.166.
32. a.g.e., s.164.
33. L. Deich, derleyen, *Gruppa 'Osvobojdenic Truda'*, Moskova 1928, Cilt 6, s.174.
34. *Perepiska G.V. Plehanova i P.B. Akselroda*, Cilt 1, s.166.
35. a.g.e., s.32.
36. Deich, a.g.e., s.204-5.
37. a.g.e., s.207-8.
38. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 2, s.114.
39. a.g.e., s.115.
40. a.g.e., s.72.
41. a.g.e., s.85.
42. *Novy Mir*, Haziran 1963.
43. Krupskaya, a.g.e., s.19.
44. a.g.e., s.20.
45. Geyer, a.g.e., s.49.
46. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.491.
47. Krupskaya, a.g.e., s.21.
48. a.g.e., s.26.
49. a.g.e., s.25.
50. R. Pipes, *Social Democracy and the St. Petersburg Labor Movement, 1885-1897* (Sosyal Demokrasi ve Petersburg İşçi Hareketi), Cambridge, Mass. 1963, s.93-4.
51. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.37.

52. Krupskaya, a.g.e., s.29.
53. T. Dan, *The Origins of Bolshevism* (Bolşevizmin Kaynakları), New York 1964, s.211-2.
54. Pipes, a.g.e., s.124.
55. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 4, s.173-4.
56. Martov, *Zapitska*, s.410.
57. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 4, s.367.
58. a.g.e., s.293-4.
59. a.g.e., s.367.
60. a.g.e.
61. Dan, a.g.e., s.212.
62. Krupskaya, a.g.e., s.27.
63. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 36, s.51-2.

Bölüm 3 Partinin İnşası yolunda

1. Lenin, *What is to be Done?* (Ne Yapmalı), *Works* (Eserler), Cilt 5, s.467.
2. *Kommunisticeskaya partiya sovetского soyuza v rezolyutsiakh i reşeniyakh sezdov, konferentsii i plenumov TsK*, 7ci baskı, Moskova 1953, Cilt 1, s.14.
3. Krupskaya, a.g.e., s.43.
4. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 4,

- s.215-6.
5. a.g.e., s.216.
6. a.g.e., s.216-7.
7. a.g.e., s.218-9.
8. a.g.e., s.222-3.
9. a.g.e., s.333-4.
10. a.g.e., s.334.
11. a.g.e., s.335.
12. a.g.e., s.334.
13. a.g.e., s.338.
14. a.g.e., s.340.
15. a.g.e., s.341-42.
16. a.g.e., s.348.
17. Krupskaya, a.g.e., s.54-5.
18. L. Troçki, *My Life* (Hayatım), New York 1960, s.150.
19. A.V. Lunaçarski, *Revolutionary Silhouettes* (Devrimci Siluetler), Londra 1967, s.39.
20. M. Gorki, *Lenin*, Edinburgh 1967, s.42.
21. Lenin, 'Letter to Lenin's Mother', 1 Ekim 1900 (Lenin'in Annesine Mektup), *Works* (Eserler), Cilt 37, s.592.
22. A.N. Potresov, *Posmertnyi sbornik proizvedenii*, Paris 1937, s.299.
23. Troçki, *My Life* (Hayatım), s.152.
24. Z. Krijjanovskaya, *Neskolko ştrikov iz jizni Lenina*,

Moskova 1925, Cilt 2, s.49.

25. C. Zetkin, *Reminiscences of Lenin* (Lenin'den Anılar), New York 1934, s.50-1.

Bölüm 4 'Ne Yapmalı'

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.349.
2. a.g.e., s.375.
3. a.g.e., s.384.
4. a.g.e., s.386.
5. a.g.e., s.384-5.
6. a.g.e., s.422.
7. Gramsci, a.g.e., s.197.
8. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 4, s.315.
9. a.g.e., s.316.
10. a.g.e.,
11. Marks, Engels, Lenin, *Anarchism and Anarcho-Syndicalism*, Moskova 1972, s.57.
12. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.402.
13. a.g.e., s.412.
14. a.g.e., s.425.
15. a.g.e., Cilt 6, s.475.
16. Bkz. Troçki, *My Life* (Hayatım), s.106-7.
17. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.423.

18. a.g.e., s.441-2.
 19. a.g.e., s.442.
 20. a.g.e., s.443.
 21. a.g.e., s.467.
 22. a.g.e., s.464.
 23. a.g.e., s.472-3.
 24. a.g.e., Cilt 1, s.298.
 25. a.g.e., Cilt 5, s.22-3.
 26. a.g.e., s.514-6.
 27. a.g.e., s.515.
 28. a.g.e., Cilt 6, s.238.
 29. a.g.e.,
 30. a.g.e., s.243-5.
 31. a.g.e., s.248-9.
 32. a.g.e., s.252.
 33. a.g.e., s.251.
 34. a.g.e., s.476-8.
 35. *One Step Forward; Two Steps Back* (Bir Adım İleri, İki Adım Geri), a.g.e., Cilt 7, s.244.
 36. a.g.e., s.246.
 37. Lunaçarski, a.g.e., s.69.
 38. B. Lockhart, *Memoirs of a British Agent* (Bir İngiliz ajanının Anıları), Londra 1932, s.233-4.
 39. M.A. Silvin, 'To the Biography of V. I. Lenin' (Lenin'in Biyografisine), *Proletarskaya Revolyutsiya*, No. 7, 1924, s.68.
 40. Gorki, a.g.e., s.13.
 41. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 42, s.457.
 42. a.g.e., Cilt 16, s.253.
 43. J. Martov, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, Berlin 1926, s.49-50.
 44. a.g.e., s.60.
 45. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 19, s.329.
 46. a.g.e., s.330.
 47. a.g.e., Cilt 7, s.384.
- Bölüm 5**
1903 Kongresi:
Bolşevizmin doğuşu
1. Krupskaya, a.g.e., s.56.
 2. a.g.e., s.69.
 3. Troçki, *My Life* (Hayatım), s.152.
 4. Krupskaya, a.g.e., s.78.
 5. *Pisma P.V. Akselroda i lu. O. Martova*, Berlin 1924, Cilt 1, s.46.
 6. İ. Getzler, Martov, Londra 1967, s.75.
 7. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 36, s.112.
 8. a.g.e., s.113.
 9. Wildman, a.g.e., s.241.
 10. L. Troçki, *Stalin*, Londra 1947, s.39.
 11. Krupskaya, a.g.e., s.100-1.
 12. O. Piyatnitski, *Memoirs of a Bolshevik* (Bir Bolşevik'in Anıları), Londra, s.57.
 13. Krupskaya, a.g.e., s.71.
 14. Geyer, a.g.e., s.319-20.
 15. J.P. Netti, *Rosa Luksemburg*, Londra 1966, Cilt 1, s.263-6.
 16. Krupskaya, a.g.e., s.71.
 17. *V'toroi sez'd RSDRP*, Moskova 1959, s.374.
 18. *Protokoly 2-go oçerednogo sez'da zagraniçnoy ligi russkoy revolyutsionnoy sots. demokratiï*, Cenevre 1904, s.57.
 19. *V'toroi sez'd RSDRP*, s.169.
 20. Taslak için bkz. *Iskra*, No. 21, 1 Haziran 1902; kabul edilen program için bkz. *KPSS v Rezolyutsiakh*, s.37-47.
 21. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 6, s.502-3.
 22. *V'toroi sez'd RSDRP*, s.169.
 23. Marks, Engels, Lenin, *Anarchism ...*, s.103.
 24. Martov, *Geschichte ...*, s.81.
 25. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 7, s.363.
 26. a.g.e., s.286.
 27. a.g.e., s.395.
 28. a.g.e., s.31.
 29. a.g.e., Cilt 34, s.195.
 30. Krupskaya, a.g.e., s.52.
 31. a.g.e., s.53.
 32. a.g.e., s.92-3.
 33. a.g.e., s.217.
 34. Lenin, P.A. Krasikov'a Mektup, 5 Nisan 1905, *Works* (Eserler), Cilt 36, s.145.
 35. a.g.e., Cilt 35, s.99.
 36. Krupskaya, a.g.e., s.229-30.
 37. a.g.e., s.76.
 38. Troçki, *Stalin'den*, s.42.
 39. Piyatnitski, a.g.e., s.59-60.
 40. Troçki, *Stalin*, s.42.
 41. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 7, s.39.
 42. a.g.e., Cilt 18, s.181-2.
 43. a.g.e., Cilt 34, s.164-5.
 44. a.g.e., Cilt 7, s.206.
 45. a.g.e., s.404.
 46. a.g.e., s.346-7.
 47. a.g.e., s.147-8.
 48. Krupskaya, a.g.e., s.79.
 49. a.g.e., s.79.
 50. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 7, s.356-7.
 51. a.g.e., s.391-2.
 52. a.g.e., s.324-5.
 53. L. Troçki, *History of the Russian Revolution*, (Rus Devrimi Tarihi), Londra 1934, s.1156.
 54. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 34, s.200-1.
 55. *Leninskii sbornik*, Cilt 15, s.249-59, 351-3.
 56. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt

- 7, s.571.
 57. a.g.e., s.574.
 58. a.g.e., Cilt 8, s.143-4.
 59. D. Lane, *The Roots of Russian Communism* (Rus Komünizminin Kökleri), Assen 1969, s.71.
 60. Troçki, *Stalin*, s.43.
 61. Geyer, a.g.e., s.410.
 62. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 34, s.245.
 63. a.g.e., Cilt 8, s.37.
 64. a.g.e., Cilt 34, s.303.
 65. *Listovski Petersburgskikh bolşevikov 1902.1907 gg.* Cilt 1, Leningrad 1939
 66. Lane, a.g.e., s.74.
 67. a.g.e., s.101.
 68. V.İ. Nerski, *Raboçeye dvijenije v yanvarskije dni 1905 goda*, Moskova 1930, s.85, S.M. Schwarz, *The Russian Revolution of 1905* (1905 Rus Devrimi), Şikago 1967, s.65.
 69. Neçvski, a.g.e.,
 70. a.g.e., s.157. Schwarz a.g.e., s.67.
 71. *Tretij sezđ RSDRP*, Moskova 1959, s.544-5.
 72. Martov, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.88.
 73. Lane, a.g.e., s.72.

74. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.78.
 75. a.g.e., s.145.
 76. a.g.e., Cilt 34, s.293.
 77. a.g.e., s.314-5.
 78. a.g.e., s.315.
 79. a.g.e., s.324.
 80. a.g.e.,
 81. a.g.e.,
 82. a.g.e., Cilt 36, s.78.
 83. *What is to be Done?* (Ne Yapmalı?), a.g.e., Cilt 5, s.467.
 84. K. Marks ve F. Engels, *Works* (Eserler), Berlin 1966, Cilt 27, s.185.
 85. a.g.e., s.186.
 86. Troçki, *Naşi političeskiye zađaçi*, Cenevre 1904, s.4.

Bölüm 6 Liberalere karşı mücadele

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 11, s.385.
 2. D.J. Dallin, *The Rise of Russia in Asia* (Rusya'nın Asya'da Yükselişi), Londra 1950, s.79.
 3. a.g.e., s.81.
 4. Aktaran B. Pares, *A History of Russia* (Rusya Tarihi), Londra 1937, s.428.

5. Dan, a.g.e., s.297.
 6. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 7, s.501-2-7.
 7. a.g.e., s.509-10.
 8. A. Martinov, *Dve Diktatory*, Cenevre 1904, s.57-8.
 9. Aktaran G. Zinovyev, *Istoriya Rossijskoy Kommunističeskoj Partij* (Bolşevikov), Moskova-Leningrad 1923, s.158.
 10. Plehanov, *Selected Philosophical Works* (Seçme Felsefe Eserleri), a.g.e., s.116.
 11. Plehanov, *Soçinenia*, Cilt 15.
 12. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 7, s.507.
 13. a.g.e., s.511.
 14. a.g.e., s.512.
 15. a.g.e., Cilt 8, s.258.
 16. a.g.e., s.511-2.
 17. a.g.e., s.492.
 18. Bkz. toprak sorunu üzerine makaleler koleksiyonu: *Agrarnii vopros*, Moskova 1905, derleyenler: P.D. Dolgorukov ve I.I. Petrunkeviç ve özellikle de M. Ya. Gertsenstein'in makalesi, *Land Nationalisation* (Toprağın Kamulaştırılması)
 19. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 12, s.191.
 20. a.g.e., s.532.
 21. a.g.e., s.191.
 22. a.g.e., s.257.
 23. a.g.e., Cilt 15, s.22.
 24. a.g.e., s.25.
 25. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.148.
 26. a.g.e., s.181.
 27. a.g.e.,
 28. a.g.e., s.246.
 29. S. E. Sef, *Burjuaziya v 1905 godu*, Moskova-Leningrad 1926, s.82.
 30. P. N. Milyukov, *God borbi, Publitsističeskaya Khronika 1905-1906*, St. Petersburg 1907, s.171.
 31. Sef, a.g.e., içinde, s.109.
 32. a.g.e., s.101.
 33. Krupskaya, a.g.e., s.17.

Bölüm 7 1905 Devrimi

1. S. S. Harcave, *First Blood: the Russian Revolution of 1905* (İlk Kan: 1905 Rus Devrimi), Londra 1965, s.23.
 2. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.52-3.
 3. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.276.
 4. a.g.e., Cilt 8, s.118.

5. Harcave, a.g.e., s.97.
6. L. Troçki, *1905*, New York 1972, s.77.
7. a.g.e., s.76.
8. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.97.
9. a.g.e., s.98.
10. a.g.e., s.167.
11. *Tretii sezd RSDRP*, a.g.e., s.54.
12. N. Dorosenko, *Krasnaya letopis*, (Ocak 1905 Günlerinde Sosyal Demokrat Bolşevik öğrütlenmelerin Rolü) Sayı 3, 1925, s.211. Schwarz, a.g.e., içinde, s.68-9.
13. Dorosenko, a.g.e., s.212.
14. a.g.e., s.213-4.
15. a.g.e., s.214.
16. a.g.e., s.215. Schwarz, a.g.e., s.68-70.
17. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 8, s.90-1.
18. a.g.e., s.114.
19. Krupskaya, a.g.e., s.104.
20. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.106.
21. a.g.e., s.416.
22. Krupskaya, a.g.e., s.104-5.
23. Lenin ve N. K. Krupskaya'nın S. I. Gusev'le Yazışmaları' *Proletarskaya revolyutsiya, Sayı 2 (37)*, 1925, s.23-4.
- Schwarz, a.g.e., s.66.
24. a.g.e., s.36. Schwarz, a.g.e.,
25. 'Odessa Örgütü ile N. Lenin ve N. K. Krupskaya'nın Yazışmaları', *Proletarskaya revolyutsiya*, Aralık 1925, s.62. Schwarz, a.g.e., içinde, s.157-8.
26. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 34, s.359.
27. a.g.e., Cilt 10, s.160-1.
28. V. S. Voitinski, *Gody pobed i porajenii*, Moskova 1923. J.L.H.Keep, *The Rise of Social Democracy in Russia*, (Rusya'da Sosyal Demokrasinin Yükselişi) içinde, Londra 1964, s.230.
29. Voitinski, a.g.e., s.194. Keep, a.g.e., s.231.
30. B. I. Gorev, *Iz partiinogo prošlogo*, Leningrad 1924, s.75-6. Schwarz, a.g.e., s.180.
31. Schwarz, a.g.e., s.180-1.
32. *Novaya Jizn*, Sayı 5, Kasım 1905. Lane, a.g.e., s.188.
33. P. Gorin, *Oçerki po istorii sovetov raboçikih deputator v 1905 godu*, Moskova 1905, s.60. Schwarz, a.g.e., s.181.
34. V.I. Nevski, 'Sovety r 1905 godu', s.39-40, 70. Schwarz, a.g.e., s.183-4.
35. Sverçkov, *Na zare revolyutsii içinde*, Moskova 1921, s.6-7; Troçki'nin mektupları kitabın girişini oluşturmaktadır. Schwarz, a.g.e., s.181.
36. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 10, s.19.
37. a.g.e., s.20.
38. a.g.e., s.21.
39. a.g.e.,
40. a.g.e., s.23-4.
41. Troçki, *1905*, a.g.e., s.224.
42. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.99.
43. a.g.e., Cilt 11, s.124-5.
44. Nertl, a.g.e., Cilt 1, s.340.
45. Troçki, *1905*, a.g.e., s.251, 253-4.
46. L. Troçki içinde *Naşe Slovo, 17 Ekim 1915*. L. Troçki içinde, *The Penmanent Revolution* (Sürekli Devrim), Londra 1962, s.254.
2. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.64.
3. Krupskaya, a.g.e., s.114-5.
4. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.145-6.
5. a.g.e., Cilt 34, s.307.
6. a.g.e., Cilt 8, s.409-10.
7. *Tretii sezd RSDRP*, a.g.e., s.255. Schwarz, a.g.e., s.217.
8. *Tretii sezd RSDRP*, a.g.e., s.267.
9. a.g.e., s.265.
10. a.g.e., s.334.
11. a.g.e., s.275.
12. a.g.e., s.335. Schwarz, a.g.e., s.218-9.
13. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.408.
14. *Tretii sezd RSDRP*, a.g.e., s.362.
15. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.407-15.
16. Martov, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.136.
17. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 13, s.107-8.
18. a.g.e., Cilt 10, s.32.
19. a.g.e., Cilt 16, s.301-2.
20. a.g.e., Cilt 13, s.102.
21. 'The Reorganization of the Party' (Parti'nin Yeniden Örgütlenmesi), a.g.e., Cilt 10, s.32.

Bölüm 8 "Partinin Kapıları açılsın"

1. J.V. Stalin, *Works* (Eserler), Cilt 1, s.80.

22. a.g.e., s.31.
23. a.g.e., s.23.
24. a.g.e., Cilt 9, s.238.
25. a.g.e., Cilt 8, s.408.
26. a.g.e., Cilt 10, s.36.
27. a.g.e., Cilt 11, s.359.
28. Lane, a.g.e., s.12-3.
29. a.g.e., s.37.
30. a.g.e., s.36.
31. a.g.e., s.35.
32. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 11, s.354-5.
33. a.g.e., Cilt 43, s.613.
34. Lane, a.g.e., s.25-6.
35. a.g.e.,
36. *Tretii sezd RSDRP*, a.g.e., s.547-53.
37. *Proletari*, Sayı 22, Ekim 1905, Lane, a.g.e., s.116.
38. Keep, a.g.e., s.287.
39. Lane, a.g.e., s.37.
40. a.g.e., s.38.
41. a.g.e., s.39.

Bölüm 9 Silahlı ayaklanma üzerine

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 9, s.132.
2. a.g.e., Cilt 2, s.342.
3. a.g.e., Cilt 5, s.515-6.
4. a.g.e., Cilt 8, s.373-4.
5. a.g.e., Cilt 9, s.18-19.

6. a.g.e., s.132.
7. a.g.e., s.369.
8. a.g.e., Cilt 11, s.177.
9. a.g.e., s.176-7.
10. a.g.e., s.174-5.
11. *Leninskii Sbornik*, Cilt 26, s.355-65.
12. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 9, s.344.
13. a.g.e., s.344-6.
14. a.g.e., Cilt 8, s.153.
15. 8 Ekim 1917, a.g.e., Cilt 26, s.355-65.
16. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.208-9.
17. a.g.e., s.212.
18. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 23, s.250.
19. a.g.e., Cilt 10, s.113-4.
20. a.g.e., Cilt 11, s.173.
21. *Iskra*, 2 Mart 1904, Dan, a.g.e., s.203.
22. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.174.
23. *Piatyi sezd RSDRP*, Moskova 1934, s.62.
24. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.398.
25. a.g.e., Cilt 11, s.178.

Bölüm 10 Geçici devrimci hükümet tartışması

1. Dan, a.g.e., s.332.
2. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.286.
3. a.g.e., Cilt 9, s.256.
4. a.g.e., s.194.
5. a.g.e., s.56-7.
6. a.g.e., s.23.
7. a.g.e., s.28-9.
8. a.g.e., s.112.
9. a.g.e., s.27.
10. a.g.e., Cilt 21, s.33.
11. a.g.e., Cilt 13, s.328.
12. Troçki, *1905*, a.g.e., s.35.
13. *Results and Prospects* (Sonuçlar ve Olasılıklar), Troçki, *The Permanent Revolution* (Sürekli Devrim) içinde, a.g.e., s.194-5.
14. a.g.e., s.201.
15. a.g.e., s.203.
16. a.g.e., s.204-5.
17. a.g.e., s.233-4.
18. a.g.e., s.236-7.
19. Marks ve Engels, *Selected Works* (Seçme Eserler), a.g.e., Cilt 2, s.161.
20. Troçki, *1905*, a.g.e., s.316-7.
21. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 13, s.111.
22. a.g.e., Cilt 8, s.27.
23. a.g.e., Cilt 9, s.314.
24. a.g.e.,
25. Troçki, *Results and Prospects*

(Sonuçlar ve Olasılıklar), Troçki, *The Permanent Revolution* (Sürekli Devrim) içinde, a.g.e., s.163-4.

Bölüm 11 “Mujik isyan ediyor”

1. G.T. Robinson, *Rural Russia under the Old Rejime*, (eski Düzen altında Kırsal Rusya), Londra 1932, s.155-6.
2. L.O. Owen, *The Russian Peasant Movement. 1906-1917* (Rus Köylü Hareketi, 1906-17) Londra 1937, s.20.
3. Trotski, *1905*, a.g.e., s.188.
4. a.g.e., s.189-90
5. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 13, s.227.
6. a.g.e., s.256.
7. a.g.e.,
8. a.g.e.,
9. a.g.e., Cilt 4, s.44-5.
10. a.g.e., Cilt 10, s.170.
11. a.g.e., Cilt 6, s.127-8.
12. a.g.e., s.132.
13. a.g.e., s.133.
14. a.g.e., s.134.
15. a.g.e., s.140.
16. Krupskaya, a.g.e., s.110.

17. a.g.e.,
18. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 13, s.257.
19. a.g.e., s.256.
20. a.g.e., s.256-7.
21. a.g.e., Cilt 10, s.177.
22. a.g.e., s.88.
23. a.g.e., s.194-5.
24. a.g.e., Cilt 13, s.291-2.
25. a.g.e., Cilt 15, s.309.
26. a.g.e., s.310.
27. a.g.e., s.311.
28. a.g.e., s.313.
29. a.g.e., s.313-4.
30. a.g.e., Cilt 13, s.398-9.
31. a.g.e., Cilt 15, s.311.
32. a.g.e., Cilt 13, s.398.
33. Plekhanov, *Socineniya*, a.g.e., Cilt 3, s.119.
34. a.g.e., s.382-3.
35. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 12, s.189.
36. a.g.e., s.203.
37. a.g.e., Cilt 13, s.458.
38. a.g.e., Cilt 10, s.158-9.
39. a.g.e., Cilt 13, s.243-4.
40. a.g.e., s.292-3.
41. a.g.e., s.319-20.
42. a.g.e., Cilt 14, s.138.
43. a.g.e., Cilt 13, s.323.
44. a.g.e., s.324-5.
45. a.g.e., s.430.
46. a.g.e., Cilt 10, s.411.
47. a.g.e., s.191.

48. a.g.e., Cilt 15, s.59.
49. a.g.e., Cilt 13, s.121.
50. a.g.e., Cilt 12, s.467.
51. a.g.e., Cilt 15, s.349.
52. a.g.e., Cilt 12, s.181-2.
53. a.g.e., Cilt 9, s.315.
54. a.g.e., Cilt 13, s.349.
55. a.g.e., Cilt 10, s.280.

Bölüm 12 1905'in önemi

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.268.
2. a.g.e.,
3. a.g.e., s.269.
4. a.g.e., s.268.
5. a.g.e., Cilt 23, s.241.
6. a.g.e., s.237.
7. a.g.e., Cilt 16, s.387.
8. a.g.e., Cilt 15, s.53.
9. a.g.e., s.208-9.
10. a.g.e., s.274.
11. a.g.e., Cilt 10, s.253-4.
12. a.g.e., s.259.
13. a.g.e., Cilt 17, s.293.
14. a.g.e., Cilt 23, s.240.
15. a.g.e., Cilt 13, s.26.
16. a.g.e., Cilt 8, s.563.
17. a.g.e., Cilt 11, s.435.
18. a.g.e., Cilt 16, s.123.
19. a.g.e., Cilt 29, s.563.
20. a.g.e., s.396.
21. a.g.e., Cilt 13, s.65.

Bölüm 13 Yenilgi dönemi

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 10, s.135.
2. KPSS *v Rezolyutsiyaklı cı.* a.g.e., Cilt 1, s.100-1.
3. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 10, s.152.
4. a.g.e., Cilt 11, s.17.
5. a.g.e., s.130.
6. a.g.e., s.351.
7. a.g.e., Cilt 12, s.142.
8. Trotski, *My Life* (Hayatım), a.g.e., s.223.
9. Trotski, *Stalin*, a.g.e., s.126-7.
10. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 16, s.395-6.
11. a.g.e., s.395.
12. a.g.e., s.406.
13. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.284.
14. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.17.
15. a.g.e., s.345.
16. Krupskaya, a.g.e., s.192.
17. Stalin, a.g.e., Cilt 2, s.150-1.
18. Lane, a.g.e., s.104.
19. Martow, *Gesichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.195.
20. Trotski, *Stalin*, a.g.e., s.95.
21. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.17-18.
22. a.g.e., s.345-6.
23. a.g.e., Cilt 34, s.411.
24. a.g.e., Cilt 16, s.289.
25. a.g.e., Cilt 17, s.17.
26. a.g.e., s.202.
27. a.g.e., s.581.
28. a.g.e., Cilt 36, s.81.
29. Zinovyev, a.g.e., s.241.
30. Krupskaya, a.g.e., s.148.
31. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 18, s.319.
32. a.g.e., Cilt 37, s.372.
33. a.g.e., s.396-7.
34. a.g.e., s.451.
35. a.g.e., s.356.
36. a.g.e., Cilt 34, s.421.
37. Krupskaya, a.g.e., s.185-6.
38. a.g.e., s.218.
39. D.A. Longley, *Central Party Control in the Bolshevik Party* (Bolşevik Partisi'nde Merkezi Parti Kontrolü), mimograf 1937.
40. Lenin, *Socineniya*, 5. Rusça baskı, Cilt 48, s.54-5.
41. a.g.e., Cilt 47, s.223.
42. a.g.e., Cilt 48, s.267.
43. a.g.e., s.58.
44. Stalin, a.g.e., Cilt 2, s.159.
45. Pyatnitski, a.g.e., s.162.
46. *Proleterskaya revolyutsiya*, sayı 2(14) 1923, s.452.
47. *Istoriya KPSS*, Moskova 1966, s.369.
48. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt

- 31, s.28.
 49. a.g.e., Cilt 9, s.182.
 50. a.g.e., Cilt 12, s.513-4.
 51. a.g.e., Cilt 9, s.182-3.
 52. a.g.e., Cilt 10, s.423-4.
 53. a.g.e., Cilt 11, s.80-1.
 54. a.g.e., s.141.
 55. a.g.e., s.145.
 56. a.g.e., Cilt 13, s.60.
 57. a.g.e., Cilt 11, s.278.
 58. a.g.e., Cilt 13, s.39-40.
 59. a.g.e., s.42.
 60. a.g.e., Cilt 25, s.305-6.

Bölüm 14 Strateji ve taktikler

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 24, s.43.
 2. a.g.e., Cilt 30, s.356.
 3. a.g.e., Cilt 35, s.131.
 4. a.g.e., Cilt 9, s.86.
 5. a.g.e., Cilt 7, s.65.
 6. a.g.e., Cilt 27, s.48.
 7. a.g.e., Cilt 26, s.135.
 8. a.g.e., s.56.
 9. a.g.e., Cilt 9, s.103.
 10. *Molodaya gardiya*, Şubat-Mart 1924, s.248.
 11. Gramsci, a.g.e., s.201.
 12. I. Deutcher, *Stalin*, Londra 1949, s.116.
 13. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 17, s.280.

14. a.g.e., Cilt 9, s.146.
 15. L. Trotski, *Terrorism and Communism* (Terörizm ve Komünizm), University of Michigan Press 1961, s.101.
 16. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 9, s.149.
 17. Trotski, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi) a.g.e., s.138.
 18. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 9, s.149.
 19. a.g.e., Cilt 12, s.262.
 20. a.g.e., s.489.
 21. a.g.e., Cilt 9, s.262.
 22. Trotski, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), a.g.e., s.978.
 23. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.502.
 24. L. Trotski, *On Lenin* (Lenin Üzerine), Londra 1971, s.124-5.
 25. a.g.e., s.193-4.
 26. Bolşevikler Devlet İktidarını Elde Tutabilirler mi? Lenin, *Works* (Eserler) içinde, Cilt 26, s.120.
 27. Krupskaya, *Pravdas*, 106.
 28. L. Trotski, *Diary in Exile* (Sürgün Günlüğü), Londra 1958, s.81.

29. T. Deutcher (derleyen), *Not by Politics Alone* (Yalnızca Politikayla Değil), Londra 1973, s.71.
 30. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 5, s.509-10.
 31. a.g.e., Cilt 35, s.242.
 32. a.g.e., Cilt 33, s.227.
 33. a.g.e., Cilt 31, s.57.
 34. a.g.e., Cilt 26, s.58.
 35. a.g.e., Cilt 8, s.523.
 36. a.g.e., Cilt 10, s.310-1.
 37. a.g.e., Cilt 13, s.159.
 38. a.g.e., Cilt 10, s.442-3.
 39. a.g.e., Cilt 11, s.230.
 40. a.g.e., s.321.
 41. Carl von Clausewitz, *On War* (Savaş Üzerine), Londra 1971, s.164-5.
 42. a.g.e., s.91.
 43. a.g.e., s.166.
 44. a.g.e., s.241.
 45. a.g.e., s.389.
 46. a.g.e., s.266.

Bölüm 15 Menşeviklerle yarı birlik

1. Getzler, a.g.e., s.182.
 2. Trotski, *My Life* (Hayatım), a.g.e., s.182.
 3. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 12, s.352.

4. a.g.e., Cilt 16, s.104.
 5. M.I. Vasilev-Yujin, *Moskovskii sovet raboçikh deputatov v 1905 g.*, Moskova 1925, s.85.
 6. M. N. Pokrovski (derleyen), *1905*, Moskova-Leningrad 1926, s.443-5.
 7. B.D. Wolfe, *Three who made a Revolution* (Bir Devrimi Yapan Üç Adam), Boston 1948, s.340.
 8. Trotski, *My Life* (Hayatım), a.g.e., s.182-3.
 9. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 10, s.37.
 10. Pyatnitski, a.g.e., s.90-1.
 11. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 10, s.251-2.
 12. A. Lunaçarski, *Vospominaniya o Lenine*, Moskova 1933, s.21.
 13. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 11, s.321.
 14. a.g.e., s.325.
 15. a.g.e., s.321.
 16. a.g.e., s.322.
 17. a.g.e.,
 18. a.g.e., Cilt 7, s.306.
 19. a.g.e., Cilt 11, s.441-2.
 20. a.g.e., s.323.
 21. a.g.e., s.434.
 22. a.g.e., s.435.

Bölüm 16 Lenin aşırı solcuları İhraç ediyor

1. A. Levin, *The Second Duma* (İkinci Duma), Newhaven 1940, s.70.
2. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.458.
3. a.g.e., Cilt 16, s.42.
4. a.g.e., s.68-74.
5. T. Hammond, *Lenin on Trade Unions and Revolution 1893-1917* (Sendikalar ve Devlet Konusunda Lenin 1893-1917), New York 1957, s.56-7.
6. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 16, s.67.
7. a.g.e., s.48.
8. K. Marks, *The Cologne Communist Trial* (Köln Komünistleri Davası), Londra 1971, s.131
9. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 16, s.349.
10. a.g.e., Cilt 15, s.358-59.
11. a.g.e., s.457-8.
12. a.g.e., Cilt 31, s.32.
13. a.g.e., Cilt 16, s.52.
14. a.g.e., Cilt 15, s.449.
15. Stalin, *Works* (Eserleri), a.g.e., Cilt 2, s.172.
16. *Letters to his Mother* (An-nesine Mektupları), 14 Şubat ve 29 Mayıs 1898, Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 37, s.155, 264.
17. a.g.e., Cilt 8, s.389.
18. a.g.e., Cilt 13, s.448-9.
19. a.g.e., s.449.
20. a.g.e., s.452-3.
21. a.g.e., Cilt 34, s.393.
22. a.g.e., Cilt 17, s.51.
23. a.g.e., Cilt 14, s.19.
24. M. Gorki, *The Confession* (İtiraf), Londra 1910, s.309, 319-20.
25. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 35, s.122.
26. a.g.e., Cilt 16, s.366.
27. Krupskaya, a.g.e., s.174-5.
28. *Naşa Zariya*, sayı 3, 1914, Getzler, a.g.e., s.137.

Bölüm 17 Menşevizm ile son ayırışma

1. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 10, s.323-4.
2. a.g.e., s.369.
3. a.g.e., Cilt 11, s.57-8.
4. a.g.e., s.320.
5. a.g.e., Cilt 16, s.242-3.
6. a.g.e., Cilt 17, s.164.
7. L. Martov, 'On Liquidationism'

(Tasfiyecilik Üzerine), *Golos sotsialdemokrata*, Ağustos-Eylül 1909, Getzler, a.g.e., s.125.

8. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 16, s.158.
9. a.g.e.,
10. a.g.e., s.153.
11. a.g.e., Cilt 15, s.432-3.
12. a.g.e., Cilt 12, s.390.
13. *Jivaya Jizn*, 25 Temmuz 1913, a.g.e., Cilt 19, s.414-5.
14. N. Rikov, 'The Present Situation and the Main Tasks of the Working Class Movement at the Present Moment' (Rusya'da Bugünkü Durum ve Bulduğumuz Momentte İşçi Sınıfı Hareketinin Başlıca Görevleri), *Naşa Zarya*, sayı 9-10, a.g.e., Cilt 17, s.322.
15. a.g.e., s.323.
16. a.g.e., s.357-8.
17. a.g.e., s.540.
18. a.g.e., Cilt 18, s.395.
19. a.g.e., s.458-9.
20. a.g.e., s.417-8.
21. a.g.e., s.243.
22. Trotski, *Stalin*, a.g.e., s.111.
23. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 19, s.398.
24. Krupskaya, a.g.e., s.127-8.
25. E. Yaroslavski, *History of the Communist Party* (Komünist Parti'nin Tarihi), Moskova 1927, Cilt 5, s.15.
26. Lane, a.g.e., s.108.
27. a.g.e.,
28. Martov, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.133.
29. Krupskaya, a.g.e., s.161-2.
30. Trotski, *My Life* (Hayatım), a.g.e., s.218.
31. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 12, s.424-5.
32. a.g.e., Cilt 17, s.493-4.
33. a.g.e., Cilt 16, s.19-20.
34. a.g.e., s.101.
35. Zinovyev, a.g.e., s.162.
36. *Pravda*, Viyana, 12 Şubat 1910. Getzler, a.g.e., s.132.
37. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 34, s.420.
38. L. Martov, *Spaniteli ili uprazdniteli?*, Paris 1911, s.16.
39. *Pravda*, Viyana, sayı 12, I. Deutcher, *The Prophet Armed* (Silahlı Sosyalist) içinde, Londra, 1954, s.195.
40. Zinovyev, a.g.e., s.244-5.
41. M. A. Tsialovski (derleyen),

Bolşevki, Dokumenty po istorii bolşevizma 1903 po 1916 god bişago moskovskago okbrannago otdeleniya, Moskova 1918, s.48 ve sonrası. O.H. Gankin ve H. H. Fisher, *The Bolsheviks and the World War* (Bolşevikler ve Dünya Savaşı) içinde, Stanford University Press 1940, s.106.

42. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 20, s.475-6.
43. Krupskaya, a.g.e., s.209.
44. a.g.e., s.226.
45. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 35, s.47.
46. a.g.e., Cilt 43, s.335.
47. a.g.e., Cilt 35, s.79.
48. Lenin'in *Soçineniya'sının* 16. cildinde bir dipnot, 3. baskı, s.696, aktaran Trotski, *Stalin*, a.g.e., s. 148.
49. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 43, s.356.
50. a.g.e., s.385-7.
51. Trotski, *Stalin*, a.g.e., s.144.
52. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 35, s.101-2.
53. Bkz. a.g.e., Cilt 19, s.425-6.
54. Trotski, *Stalin*, a.g.e., s.160.

Bölüm 18 Yükselen devrimci dalga

1. P.I. Lyaşsenko, *History of the National Economy of Russia* (Rusya'nın Ulusal Ekonomisinin Tarihi), New York 1949, s.688.
2. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.214-5.
3. a.g.e., s.215-6.
4. a.g.e., Cilt 17, s.467.
5. a.g.e., Cilt 18, s.105.
6. T. Dan, Martow, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.268-9.
7. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 18, s.471-2.
8. a.g.e., Cilt 15, s.352-3.
9. a.g.e., s.298-9.
10. a.g.e., Cilt 16, s.111-2.
11. a.g.e., Cilt 15, s.294.
12. a.g.e., Cilt 16, s.32.
13. a.g.e., Cilt 36, s.384.
14. A. Badaev, *The Bolsheviks in the Tsarist Duma* (Çarlık Dumasında Bolşevikler), Londra 1933, s.179.
15. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 20, s.541-2.
16. a.g.e., Cilt 19, s.462.
17. Badaev, a.g.e., s.21-2.
18. a.g.e., s.53-6.
19. a.g.e., s.86.

20. a.g.e., s.86.
21. a.g.e.,
22. S. P. Turin, *From Peter the Great to Lenin* (Büyük Peter'den Lenin'e), Londra 1935, s.53.
23. V. Grineviç, *Professionalnoe dvijenye raboçikh v Rossii*, St. Petersburg 1908, s.285.
24. a.g.e.,
25. S. M. Schwarz, *Labor in the Soviet Union* (Sovyetler Birliği'nde Emek), New York 1952, s.338.
26. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 20, s.387.
27. M. Korfut, 'The 1912 Insurance Act' (1912 Sigorta Yasası), *Krasnaya letopis*, sayı 1 (25) 1928, s.139.
28. a.g.e., s.163.
29. S. Miligan, *The Petrograd Bolsheviks and Social Insurance. 1914-17'* (Petrograd Bolşevikleri ve Sosyal Sigorta. 1914-17), *Soviet Studies*, Ocak 1969.
30. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 17, s.476.
31. a.g.e., s.478.
32. a.g.e., s.478-9.
33. a.g.e., Cilt 20, s.234.
34. *Voprosy strakhovaniya*, 26

- Ekim 1913, *Milligan*, a.g.e.,
35. a.g.e., 20 Mart 1913. a.g.e.,
36. a.g.e., 31 Mayıs 1916, Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 22, s.184.
37. a.g.e., 31 Ağustos 1915. *Milligan*, a.g.e.,
38. a.g.e., 16 Şubat 1916, a.g.e.,
39. a.g.e.,
40. M. G. Fleer, *Peterburgskii komitet bolşevikov v gody voyny 1914-17*, Leningrad 1927, s.69.
41. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.426.

Bölüm 19 Pravda

1. Çok ilginç bir tasvir için bkz. W. Bassow, *The Prerevolutionary Pravda and Tsarist Censorship* (Devrim öncesi Pravda ve Çarhığın Sansürü), *The American Slavic and East European Review*, Şubat 1954.
2. a.g.e.,
3. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 36, s.283.
4. a.g.e., s.212.
5. a.g.e., Cilt 20, s.328.
6. a.g.e., Cilt 18, s.300.
7. a.g.e., Cilt 19, s.324.

8. a.g.e., Cilt 18, s.543-4.
 9. a.g.e., s.586-7.
 10. a.g.e., Cilt 29, s.166-7.
 11. a.g.e., Cilt 5, s.311-2.
 12. *Pravda*, Viyana, sayı 1. I. Deutscher, *The Prophet Armed* (Silahlı Sosyalist) a.g.e., s.193.
 13. a.g.e., s.193-4.
 14. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 8, s.454-5.
 15. *Proletarskaya revolyutsiya*, sayı 2 (14) 1923, s.45.
 16. a.g.e., s.455.
 17. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 35, s.132.
 18. a.g.e., Cilt 10, s.45-7.
 19. a.g.e., Cilt 11, s.262.
 20. a.g.e., Cilt 18, s.188.
 21. a.g.e., s.201.
 22. a.g.e., Cilt 20, s.363.
 23. a.g.e., s.320.
 24. a.g.e., s.369.
 25. a.g.e., s.370.
4. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 12, s.400.
 5. *Pokrovski, Brief History of Russia* (Rusya'nın Kısa Tarihi), a.g.e., s.155.
 6. *Vtoroy sez'd RSDRP*, a.g.e., s.514-685.
 7. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 11, s.264-5.
 8. M Liadov, *The London Congress of the RDSL P in Figures*' (Sayılarla RSDİP'nin Londra Kogresi), *Itogi Londonskogo sez'da*, St. Petersburg 1907, s.84.
 9. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 19, s.329.
 10. a.g.e., Cilt 18, s.274.
 11. a.g.e., Cilt 35, s.93.
 12. a.g.e., Cilt 43, s.368.
 13. Badaev, a.g.e., s.110.
 14. S. V. Malişev, *Molodaya gvardiya* içinde, sayı 2-3 1925, s.138-9.
 15. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 20, s.471-2.
 16. a.g.e., s.465.
 17. a.g.e., s.356.
 18. O. Pyatnitski, *Iskrovski period v Moskve*, Moskova-Leningrad 1928, s.60.
 19. N. Angarski (derleyen), *Doklady sotsial-demokratiçskikh komitetov vtoromu sez'du RSDRP*, Moskova-Leningrad 1930, s.616.
 20. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 15, s.289-90.
 21. Longley, a.g.e.,
 22. *Istoriya KPSS*, Moskova 1966, Cilt 2, s.338.
 23. a.g.e., s.384-5.
 24. *Proletarskaya revolyutsiya*, sayı 2 (14), 1924, s.452.
 25. *Istoriçeskii arhiv*, sayı 1, 1957, s.26-7.
 26. A. Kiselev, *In July 1914'* (*Temmuz 1914'de*), *Proletarskaya revolyutsiya*, sayı 7 (30) 1924.
 27. Lane, a.g.e., s.12.
 28. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 12, s.20.
 29. a.g.e., s.400.
 30. a.g.e., Cilt 16, s.399.
 31. a.g.e., Cilt 20, s.553.
 32. a.g.e., Cilt 19, s.406.
 33. a.g.e., s.444.
 34. a.g.e., Cilt 20, s.279.
 35. a.g.e., s.363.
 36. Aktaran Trotski, *Stalin*, a.g.e., s.162-3.
 37. Aktaran L. Harrison, *The Problem of Social Stability in Urban Russia, 1905-1917'* (Rusya Şehirlerinde Toplumsal İstikrar Sorunu), *Slavic Review*, Aralık 1964.
38. Lenin, *Works* (Eserler), Cilt 20, s.364-5.
 39. a.g.e., s.366.
 40. *Partiya bolşevikov v gody novogo revolyutsionnogo podema 1910-14 gg.*, Moskova 1959, s.284-7.
 41. a.g.e., s.291.
 42. Badaev, a.g.e., s.109.
 43. R. H. McNeal, *Bride of the Revolution* (Devrimin Geline), Londra 1973, s.145.
 44. Trotski, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), a.g.e., s.445.
 45. V. V. Anikeev, *Voprosy İstorii KPSS*, sayı 2 ve 3, 1958.
 46. Badaev, a.g.e., s.153.
 47. a.g.e., s.176-7.

Bölüm 20 Bolşevik Partisi kitle partisi oluyor

1. Lane, a.g.e., s.72.
 2. *Tretii sez'd RSDRP*, a.g.e., s.547.
 3. *İskra*, sayı 97, Nisan 1905, Lane, a.g.e., s.74.